

Alueellinen maaseudun kehittämisohjelma

tavoite 1 -ohjelman ulkopuoliselle alueelle vuosille 2000 - 2006

Maa- ja metsätalousministeriö
MMM:n julkaisuja 11/2001

Alueellinen maaseudun kehittämisohjelma
tavoite 1 -ohjelman ulkopuoliselle alueelle vuosille 2000 - 2006
K (2000) 2148 lopull. 20.7.2000
K (2002) 170, 31.01.2002

Julkaisija

Maa- ja metsätalousministeriö

Kannen kuvat

Ritva Salomaa-Santala, Antero Aaltonen, Terhi Pohjola

ISSN 1238-2531

ISBN 952-453-060-0

Taitto: PixPoint ky

Kirjapaino: Painopörssi Oy, Helsinki 2002

Kuvailulehti

Julkaisija	Maa- ja metsätalousministeriö	Julkaisuaika	2002
Julkaisun nimi	Alueellinen maaseudun kehittämisohjelma tavoite 1 -ohjelman ulkopuoliselle alueelle vuosille 2000 – 2006. (K(2000) 2148 lopull.).		
Tekijä(t)			
Tiivistelmä	<p>Alueellinen maaseudun kehittämisohjelma (ALMA) on laadittu tavoite 1 –ohjelman ulkopuoliselle alueelle lukuunottamatta Ahvenanmaata, jolla on oma ohjelma. ALMA -ohjelma alueeseen kuuluvat Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Satakunnan, Hämeen, Pirkanmaan, Kaakkois-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan TE-keskusten alueet kokonaisuudessaan sekä osia Keski-Suomen, Keski-Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan TE-keskusten alueista.</p> <p>Alueellinen maaseudun kehittämisohjelma perustuu Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tuesta maaseudun kehittämiseen annettuun neuvoston asetukseen (EY) N:o 1257/1999 sekä asetuksen (EY) N:o 1257/1999 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä annettuun komission asetukseen (EY) N:o 1750/1999.</p> <p>Tähän julkaisuun on tehty myös alueellisen maaseudun kehittämisohjelman ohjelma-asiakirjaan Euroopan yhteisöjen komission hyväksymät muutokset, (K(2002)170; CCI 1999 FIGPD002). Lisäksi on huomioitu komissiolle tiedoksi annetut muutokset (MMM dno 865/312/2002, 1.3.2002), jotka perustuivat komission tekemän ohjelman hallinto- ja valvontajärjestelmän ennakkotarkastuksen tuloksiin sekä maksatuskertojen osalta ohjelman käytännön toimeenpanossa esille tulleisiin seikkoihin. Asiakirjassa on huomioitu myös 14.11.2003 komissiolle tiedoksi annetut muutokset (dno 4625/312/2003), jotka koskivat maksatuksia ja tarkastuksia.</p> <p>ALMA -ohjelma-asiakirjassa kuvataan maaseutualueiden kehittyneisyseroja maaseutuajottelulla: syrjäinen maaseutu, ydinmaaseutu, kaupungin läheinen maaseutu ja kaupungit. Kunta luokittelua on uudistettu ja ALMA-ohjelman tukien porrastus noudattaa uusittua jaottelua. Tämän julkaisun OSASSA II on tarkennuksia lähtökohta –analyysiin uuden kuntaluokittelun mukaan ja OSAN II liitteenä 1 on uudistettu kuntaluokittelu.</p>		
Asiasanat	Maaseudun kehittäminen, alueohjelmat, EMOTR-T,		
Julkaisusarjan nimi ja numero	MMM:n julkaisuja 11/2001		
Julkaisun teema			
	ISSN 1238-2531	ISBN	952-453-060-0
	Sivuja 172	Kieli	Suomi
	Luottamuksellisuus	Hinta	
Julkaisun myynti/jakaja	Maa- ja metsätalousministeriö		
Julkaisun kustantaja	Maa- ja metsätalousministeriö		
Painopaikka ja -aika	Painopörssi Oy, Helsinki 4/2002		
Muut tiedot	Lisätietoja: Marjatta Koskinen. marjatta.koskinen@mmm.fi		

Sisällysluettelo

1. Maaseudun kehittämissuunnitelman otsikko	7
2. Jäsenvaltio ja hallinnollinen alue	7
3. Suunnitelman alueet	7
3.1. Suunnitelman kattama maantieteellinen alue	7
3.2. Tavoite 2 -alueiksi luokitellut alueet	8
4. Alueella toteutettavat maaseudun kehittämissuunnitelmat	10
5. Nykytilanteen määrällinen kuvaus	11
5.1. Nykytilanteen kuvaus	11
5.1.1. Alueen asukkaat	11
5.1.2. Aluetalous	13
5.1.3. Infrastrukturi	13
5.1.4. Työllisyys ja yritykset	14
5.1.5. Maatalous	16
5.1.6. Metsät ja metsätalous	18
5.1.7. Muu elinkeinotoiminta	19
5.1.8. Ympäristö	23
5.1.9. Osaaminen	29
5.1.10. Tasa-arvo	30
5.1.11. Maaseudun yhteisöllisyys ja hyvinvointi	31
5.2. Edellisen ohjelmakauden vaikutukset	32
6. Strategian kuvaus, sen tavoitteet, valitut toimintalinjat ja maantieteellinen kohdealue	36
6.1. Strategia, tavoitteet ja valitut toimintalinjat	36
6.1.1. SWOT-analyysi	36
6.1.2. Ohjelman strategia ja tavoitteet	40
6.1.3. Valitut toimintalinjat	43
– Toimintalinja 1: Maa- ja metsätalouden kehittäminen	43
– Toimintalinja 2: Maaseutuelinkeinojen monipuolistaminen	44
– Toimintalinja 3: Maaseutuyhteisöjen kehittäminen	45
6.1.4. Ympäristönsuojelu sekä kansainvälisten, yhteisön ja kansallisten ympäristöpoliittisten velvoitteiden huomioiminen	46
6.2. Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman toteutusalueella kansallisesti rahoitettavien toimenpiteiden kuvaus ja vaikutukset	46
6.3. Alueellisesta maaseudun kehittämissuunnitelmasta pois jääneet toimenpiteet	47
6.4. Alueet, joilla sovelletaan erityisiä toimenpiteitä	48
6.5. Aikataulu ja toteutuminen	48

7. Arvio taloudellisista, ympäristöllisistä ja sosiaalisista vaikutuksista	49
7.1. Taloudelliset vaikutukset	49
7.2. Ympäristölliset vaikutukset	49
7.3. Sosiaaliset vaikutukset	51
8. Kokonairahoitustaulukko	53
9. Kuvaus suunnitelman toteuttamiseen ehdotetuista toimenpiteistä	56
9.1. Yleiset vaatimukset	56
9.2. Kaikkia tai useita toimenpiteitä koskevat vaatimukset	57
9.2.1. Pääpiirteet	57
9.2.2. Muut tiedot	58
9.3. Erityistoimenpiteitä koskevat tiedot	61
9.3.1. Maatilainvestoinnit (a)	61
9.3.2. Koulutus (c)	62
9.3.3. Metsätalous (i)	64
9.3.4. Maaseutualueiden sopeuttaminen ja kehittäminen (art. 33 toimenpiteet)	65
10. Tutkimusten, esittelyhankkeiden, koulutuksen tai teknisen tuen toimien tarve	72
11. Toimivaltaiset viranomaiset ja vastuuelimet	73
12. Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman täytäntöönpanoon, seurantaan ja arviointiin liittyvät määräykset, valvonta ja seuraamukset sekä julkistamistoimet	73
12.1. Ennakoarviointi	73
12.2. Täytäntöönpano, seuranta ja arviointi	74
12.2.1. Julkistaminen ja täytäntöönpano	74
12.2.2. Hakumenettely	75
12.2.3. Rahoituspäätökset	75
12.2.4. Hakijan valitusoikeus	76
12.2.5. Tuen maksatus	76
12.2.6. Kirjanpito ja kirjanpidollinen seuranta	78
12.2.7. Ohjelman ja toimenpiteiden seuranta ja arviointi	78
12.2.8. Lait, asetukset ja hallinnolliset säädökset	79
12.3. Valvonta ja seuraamukset	79
12.3.1. Tarkastukset	80
12.3.2. Toimenpidekohtainen valvonta	81
12.3.3. Seuraamukset	81
13. Kuulemistulokset ja asiaan liittyvät viranomaiset ja elimet sekä talouselämän ja työmarkkinaosapuolet	83

14. Tukitoimenpiteiden välinen tasapaino	86
15. Yhteensopivuus ja johdonmukaisuus	87
15.1. Pääpiirteet	87
15.1.1. Muut yhteisön politiikat	88
15.1.2. Yhteys horisontaaliseen maaseutuohjelmaan	90
15.1.3. Yhteys tavoite 2- ohjelmaan	91
15.1.4. Yhteys tavoite 3- ohjelmaan / ESR-viitekehys	92
15.1.5. Yhteys yhteisöaloitteisiin	93
15.1.6. Yhteys valtakunnalliseen maaseudun kehittämiseen	94
16. Täydentävät valtiontuet	96

Liitteet:

1. Luettelo kunnista, jotka kuuluvat alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman alueeseen .	97
2. Muuttotase seutukunnittain 1997	101
3. Autioituminen seutukunnittain 1981 - 1995	102
4. Alueen asukkaat 31.12.1998 TE-keskuksittain	103
5. Kartoja BKT:n muutoksesta seutukunnittain	104
6. Taulukko tilojen lukumäärästä ja peltoaloista eri TE-keskusten alueella vuonna 1997	106
7. Taulukko aktiivitilojen lukumäärästä tuotantosuunnan mukaan vuonna 1997	107
8. Tietoja tilojen lukumäärästä ja peltoaloista TE-keskuksittain	108
9. Tavoite 5b ja 2-alueen sekä LEADER II yhteisöaloitteen 5b-ryhmien määrällisten tavoitteiden toteutuminen 1995 - 31.12.1999	110
10. Esimerkkejä kehittämistyön toimintatavoista	113
11. Tuotosindikaattorit	116
12. Ennakoarviointi, Suomen aluetutkimus FAR	127
13. Säädökset	149

Euroopan yhteisöjen komission päätös K(2000) 2148 lopull., 20.07.2000

Euroopan yhteisöjen komission päätös K(2002) 170, 30.01.2002

OSA II, Lähtökohta-analyysin tarkennuksia uuden kuntaluokittelun mukaan

Liite 1: Alueellisen maaseutusuunnitelman (ALMA) kunnat, luettelo päivitetty 17.1.2002

1. Maaseudun kehittämissuunnitelman otsikko

Alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma tavoite 1-ohjelman ulkopuoliselle alueelle vuosille 2000 - 2006

2. Jäsenvaltio ja hallinnollinen alue

Suomi

Alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma on laadittu tavoite 1-ohjelman ulkopuoliselle

alueelle lukuunottamatta Ahvenanmaata, joka tekee oman suunnitelman.

3. Suunnitelman alueet

3.1. Suunnitelman kattama maantieteellinen alue

Alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma on laadittu Suomen tavoite 1-ohjelman ulkopuoliselle alueelle. Alueeseen kuuluvat Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Satakunnan, Hämeen, Pirkanmaan, Kaakkois-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan TE-keskusten alueet kokonaisuudessaan sekä osia Keski-Suomen, Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan TE-keskusten alueista. Suunnitelmaa tullaan toteuttamaan koko alueella lukuunottamatta suurimpien kaupunkien asema-kaava-alueita

Kehittämissuunnitelma-alueeseen kuuluvat Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Satakunnan, Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Pirkanmaan, Kymenlaakson, Etelä-Karjalan, Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakunnat kokonaisuudessaan sekä osia Keski-Suomen, Keski-Pohjanmaan ja

Pohjois-Pohjanmaan maakunnista. Osa alueesta on tavoite 2 -ohjelman aluetta.

Tavoite 1-ohjelman ulkopuolisella alueella asuu yhteensä 4 064 500 ihmistä, joka on noin 80 prosenttia koko maan väestöstä. Kun 12 suurimman kaupungin (Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Turku, Oulu, Lahti, Pori, Jyväskylä, Lappeenranta, Kotka ja Vaasa) asema-kaava-alueet jätetään ulkopuolelle, muodostuu **maaseutualue, jolla on 2,3 milj. asukasta**. Tämä on 58 prosenttia koko alueen asukasmäärästä.

Suomi on OECD:n määritysten mukaan EU:n maaseutumaisin maa. Maaseutualueet eivät ole samanlaisia koko maassa. Suunnitelma-alueen maaseutualueiden kehittyneisyserot on suunnitelmassa huomioitu käyttämällä perustana Suomen maaseutupolitiikassa vakiintunutta maa-

seutukuntien luokittelua viiteen tyyppiin: saaristokunnat, syrjäisen maaseudun kunnat, ydinmaaseudun kunnat, kaupunkien läheisen maaseudun kunnat ja kaupungit (luettelo kunnista liitteessä 1). Luokittelun ovat tehneet puolueettomat tutkimuslaitokset. Se perustuu maaseutumaisuuden astetta kuvaaviin etäisyys-, väestö-, työpaikka-, toimiala-, alkutuotantovaltaisuusyms. indikaattoreihin, joista luokittelu monimuuttujamenetelmällä on muodostettu. Alueellisessa maaseudun kehittämissuunnitelmassa on luokittelua yksinkertaistettu yhdistämällä saaristokunnat ja syrjäisen maaseudun kunnat samaan luokkaan, jota jatkossa nimitetään syrjäiseksi maaseudeksi. Luokittelua ollaan uudistamassa. Alueellisen maaseutus suunnitelman tukien porrastus tulee perustumaan uudistettuun luokitteluun.

Maaseudun kehittämissuunnitelmalla tähdätään voimakkaaseen ydinmaaseudun ja syrjäisen maaseudun kehitysohjelmaan. Edellinen on 64 prosenttia ja jälkimmäinen 13 prosenttia tästä ohjelma-alueesta. Ao. alueilla asuu 26 prosenttia tavoite 1-ohjelman ulkopuolisilla alueilla asuvasta väestöstä (liite 4 ja kappale 5.1.1.)

Kehittämistoiminnan painopiste on siis syrjäisen ja ydinmaaseudun kuntien maaseutualueilla. *Suunnitelman julkisen rahoituksen jaon laskentaperusteena käytetään syrjäisten ja ydinmaaseudun kuntien asukasluvua.* Näiden asukasluvujen suhteessa määritetään kunkin TE-keskus alueen saama kokonaisrahoitusmäärä.

Alueen maapinta-ala 105 353 neliökilometriä on 32 prosenttia koko maan maapinta-alasta.

Lännessä alue rajoittuu koko pituudeltaan mereen. Maakuntakeskusten lisäksi läntisellä alueella on joukko teollisuusalueita ja maaseutumaisia keskuksia sekä laajoja maaseutualueita, joiden asutus on keskittynyt jokivarsiin ja kyliin. Suomen kasvukeskuksista läntisessä osassa sijaitsevat Oulu ja Tampere.

Etelässä alue rajoittuu Suomenlahteen. Siellä alue koostuu luonnonolosuhteiltaan hyvin vaihtelevista elementeistä. Suomenlahden rannikko- ja saaristoalueita täydentävät sisämaan järviolueet. Lounais- ja eteläosissa on laajoja viljelylakeuksia ja alueen koillis- ja pohjoisosissa on merkittäviä metsäalueita. Suomen kasvukeskuksista pääkaupunkiseutu, Turku ja Salo sijaitsevat alueen eteläosassa. Idässä alue rajoittuu Venäjän raja.

3.2. Tavoite 2 -alueiksi luokitellut alueet

Suomessa laaditaan kolme tavoite 2 -ohjelmaa ohjelmakaudelle 2000-2006. Manner-Suomessa 2 -ohjelmat laaditaan Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen alueille. Ahvenanmaa laatii oman tavoite 2 -ohjelmansa.

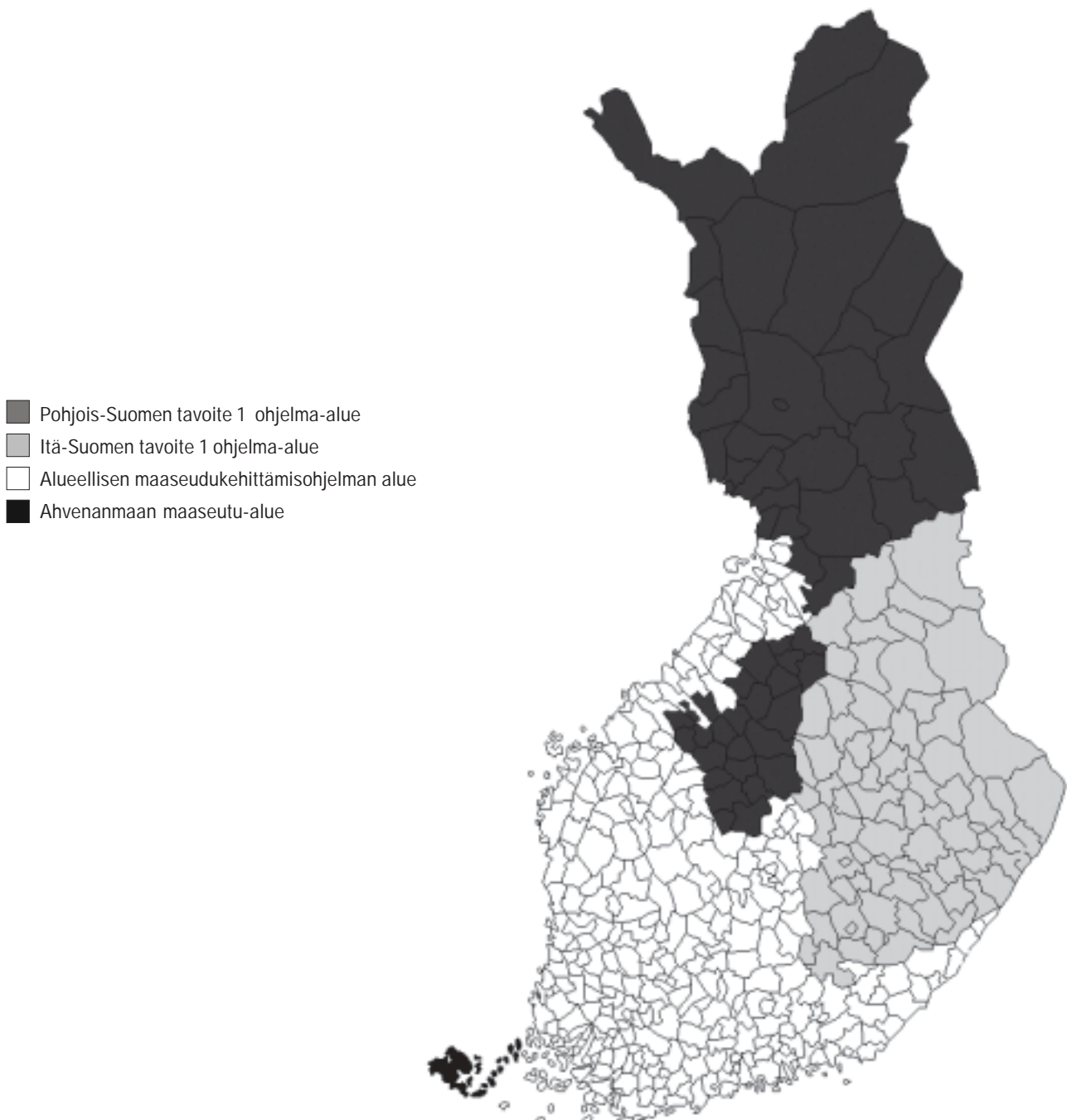
Länsi-Suomen tavoite 2-ohjelman alueeseen kuuluvat seuraavat seutukunnat kokonaisuudessaan: Rauma, Pori, Pohjois-Satakunta, Etelä-Pirkanmaa, Itä-Pirkanmaa, Koillis-Pirkanmaa, Pohjois-Pirkanmaa, Jyväskylä, Kaakkoinen Keski-Suomi, Keuruu, Jämsä, Äänekoski, Suupohja, Eteläiset seinänaapurit, Kuusiokunnat, Järviseu-tu, Kokkola ja Ylivieska. Lisäksi ohjelma-alueeseen kuuluu Länsi-Suomen kuntien saaristo-osia, Oulun kaupungin alue sekä Tampereesta Hervannan kaupunginosa.

Etelä-Suomen tavoite 2-ohjelmaan kuuluvat Vakka-Suomen, Hämeenlinnan, Riihimäen, Forssan, Lahden, Heinolan, Kotka-Haminan, Lappeenrannan, Länsi-Saimaan, Imatran ja Kärkikuntien seutukuntia kokonaisuudessaan sekä lisäksi Etelä-Suomen alueen saaristo-osia ja osaa Turunmaan seutukunnasta sekä eräitä Turun itäisiä kaupunginosia.

Tavoite 2-alueiden kokonaispinta-ala on 69 000 neliökilometriä, joka on noin 20 prosenttia Suomen kokonaispinta-alasta. Alueilla asuu 30,6 prosenttia väestöstä.

Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman syrjäisen maaseudun 32 kunnasta sijaitsee tavoite

Suomen tavoitealueet ja alueellisen maaseutusuunnitelman alue

te 2 -alueella 29 kuntaa ja ydinmaaseudun 174 kunnasta 2-alueella on 96 kuntaa. Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman syrjäisten ja ydinmaaseudun kuntien yhteenlaskettu asukasluku on 1 056 011, josta asuu tavoite 2 -alueen

em. kunnissa 59 prosenttia (625 741). Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman rahoitus jaetaan TE-keskuksiin em. asukaslukujen suhteessa. Näin suunnitelman rahoitus painottuu selvästi tavoite 2-alueelle.

4. Alueella toteutettavat maaseudun kehittämissuunnitelmat

Suomessa laaditaan kolme maaseudun kehittämissuunnitelmaa:

- horisontaalinen maaseudun kehittämissuunnitelma;
- alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma;
- Ahvenanmaan maaseudun kehittämistoimenpiteet

Horisontaaliset ja alueelliset maaseudun kehittämissuunnitelmat ja niiden toimenpiteet tukevat toisiaan, mutta niiden erilaisen hallintomallin, valmisteluajataulun ja suunnitelmien yksinkertaistamisen takia toimenpiteet esitellään eri suunnitelmissa. Toimenpiteiden väliset yhteydet ja suunnitelmien välinen yhteensopivuus ja johdonmukaisuus on varmistettu suunnitelmien

laatimisvaiheessa laaja-alaisissa valmistelutyöryhmissä, yhteisessä suunnittelu- ja koordinaatiotyöryhmässä sekä ministeriön eri yksiköiden välisellä yhteistyöllä. Tukijärjestelmät on suunniteltu siten, että samoja toimenpiteitä ei ole eri järjestelmissä. Toimenpiteiden ja suunnitelmien valmistelussa on pyritty myös siihen, että eri järjestelmiin sisältyvät tukimuodot tukevat ja tarvittaessa täydentävät toisiaan.

Ahvenanmaan autonomisesta asemasta johtuen Ahvenanmaa laatii erillisen maaseudun kehittämissuunnitelman. Ahvenanmaalla on ollut edustajansa mannermaan suunnitelmien valmistelutyöryhmissä ja suunnitelmissa on paljon yhteisiä piirteitä, joskin Ahvenanmaan koosta johtuen sen suunnitelmat ovat suppeampia

5. Nykytilanteen määrällinen kuvaus

5.1. Nykytilanteen kuvaus

5.1.1. Alueen asukkaat

Tämän alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman kunnat ja asukkaat (v. 1998) jakautuvat maaseutualueiden luokittelun perusteella seuraavasti:

	Kuntia	Asukalta	% alueen asukkaista	Asukastiheys as/km ²	% alueen pinta-alasta
Syrjäinen maaseutu (ml.saaristo)	32	93 602	2,3	6,3	13
Ydinmaaseutu	174	962 409	23,8	14,4	64
Kaupunkien läheinen maaseutu	69	959 439	23,4	50,9	18
Kaupungit	27	2 072 658	50,4	425,1	5
Yhteensä	302	4 088 108	100,0	38,7	100

Asukkaiden ja kuntien jakautuminen tavoite 2 -ohjelma-alueen ja sen ulkopuolelle jäävän alueen kesken:

	2-ohjelman alue		Muu alue		Maaseutus suunnitelma-alue yhteensä	
	kuntia	asukalta	kuntia	asukalta	kuntia	asukalta
Syrjäinen maaseutu (ml. saaristo)	29	85 736	3	7 866	32	93 602
Ydinmaaseutu	96	540 005	78	422 404	174	962 409
Kaupunkien läheinen maaseutu	23	411 550	46	547 889	69	959 439
Kaupungit	8	458 911	19	1 613 747	27	2 072 658
Yhteensä	156	1 496 202	149	2 591 906	302	4 088 108

Kolmen maaseutumaisimman luokan kunnissa asuu noin puolet alueen väestöstä. Näin laskettu väestö osuus on edellä kappaleessa 3.1. laskettua pienempi, koska kuntakohtainen tarkastelu ei ota huomioon sitä, että myös kaupungeiksi luokitelluissa kunnissa on laajoja maaseutualueita.

Keskuskaupunkien ympärille muodostuneiden seutujen ulkopuolella asutaan harvemmassa kuin koko maassa keskimäärin. Alueella on kuusi erittäin harvaan asuttua seutukuntaa, joissa väestötiheys on alle 10 asukasta neliökilometrillä. Väestö on keskittynyt Etelä-Suomen suuriin taajamiin. Uudenmaan TE-keskuksen alueella asukastiheys 1998 oli 147,6 as/km².

Kun sen sijaan Keski-Suomen (16,0 as/km²), Etelä-Pohjanmaan (14,8 as/km²) ja Pohjois-Pohjanmaan (10,2 as/km²) TE-keskusten alueella asutus on harvempaa kuin keskimäärin koko maassa (16,9 as/km²).

Muuttoliike on viime vuosina ollut selvästi voitollista suurissa, monipuolisissa keskuksissa. Aiempaan seudulliseen kehitykseen nähden uusi kehityspiirre on keskuskuntien saama merkittävä muuttovoitto, kun taas aiemmin vahvasti kasvanneiden kehyskuntien muuttoliike on voinut kääntyä jopa tappiolliseksi. Hallitsematon muuttoliike vinouttaa väestörakennetta ja jättää valmista infrastruktuuria vajaakäyttöiseksi. (Liitteessä 2 seutukuntien nettomuutto v. 1999)

Asukasluvun muutos viiden vuoden aikana:

	Asukalta 1994	Asukalta 1998	Muutos 1994-98 (%)
Syrjäinen maaseutu (ml. saaristo)	98 232	93 602	- 4,7
Ydinmaaseutu	987 974	962 409	- 2,6
Kaupunkien läheinen maaseutu	938 809	959 439	2,2
Kaupungit	1 952 111	2 072 658	6,2
Yhteensä	3 977 126	4 088 108	2,8

Väestökasvu on ollut nopeaa suurissa kaupungeissa ja niiden lähellä olevissa kunnissa. Edellisessä taulukossa esitettynä viisivuotiskautena Helsingin asukasluku on lisääntynyt 6,1 prosenttia, Espoon 10,0 prosenttia, Tampereen 7,1 prosenttia, Vantaan 6,6 prosenttia ja Oulun 8,8 prosenttia. Myös seutukunnittain tarkasteltuna voimakkaimmat väestön kasvualueet ovat keskittyneet suurten kaupunkien seutukuntiin. Helsingin, Tampereen ja Oulun seutukunnissa asuu kolmannes koko maan väestöstä.

Syrjäisten maaseutualueiden väestö vähenee koko ajan. Syynä on sekä negatiivinen muuttotase että alhainen, kuolleisuutta pienempi syntyvyys. Yhtä kuntaa (Velkua) lukuunottamatta kaikissa syrjäisen maaseudun kunnissa on viimeisen viiden vuoden aikana väestömäärä vähentynyt. Ydinmaaseudulla 152 kunnassa väestö on vähentynyt ja 22 kunnassa lisääntynyt.

Sekä muuttoliike että luonnollinen väestökehitys muuttavat alueiden väestörakennetta. Keskuseutukuntien ulkopuolella naisten määrä vähenee nopeammin kuin miesten. Naiset muuttavat miehiä herkemmin alueen ulkopuolelle. Poismuutto vinouttaa myös ikärakennetta: työikäisten osuus vähenee ja vanhusväestön osuus kasvaa. Vaikka nettomuutoltaan tappiollisimmat seutukunnat sijaitsevat Pohjois-Suomessa, ongelma-alueiksi voidaan lukea myös monet eteläisemmät seutukunnat. Väli-Suomessa, mm. Pirkanmaalla, nettomuutto ja autioituminen ovat olleet muutamissa seutukunnissa yhtä suurta kuin Pohjois- ja Itä-Suomen ongelma-alueilla (kts. kartta autioitumisuhka seutukunnittain liite 3).

Muuttajat ovat valtaosaltaan nuoria ja hyvin koulutettuja ihmisiä. Eniten maaseutumaisista kunnista muuttavat pois 15-29 -vuotiaat nuoret, jotka siirtyvät opiskelun takia koulutuspaikkakunnille. Sieltä taas osa työelämässä aloittavaa ikäluokkaa ja jo työssä olevia siirtyy kasvukeskuksiin. Pääosalla (70 %) muuttovoittoa saaneille alueille muuttaneista on keskiasteen koulutus. Korkea-asteen koulutus oli 25 prosentilla muuttaneista. Kun hyvin koulutetut hakeutuvat kasvukeskuksiin, myös osaaminen keskittyy. Jos muuttoliike jatkuu samansuuntaisena myös tulevaisuudessa, se johtaa kielteiseen alueelliseen erilaistumiskehitykseen. Tämä tuo taloudellisia ja sosiaalisia ongelmia niin lähtömuutto- kuin tulomuuttoalueille.

Liitteessä 4 on esitetty väestöön liittyviä tunnuslukuja TE-keskuksittain.

Sisäasiainministeriön Alueiden työllisyys, työvoima 2017 -alueraportissa todetaan, että tärkein tulevien vuosien väestökehitykseen vaikuttava tekijä on nykyinen väestörakenne. Se ennakoii tulevaa kehitystä ja sen edellytyksiä. Väestön ikärakenteessa ilmenevät aiempien vuosien muuttoliike ja hedelmällisyys. Perinteisillä muuttovoittoalueilla väestörakenne painottuu enemmän nuoriin ja väestö kasvaa syntyvyyden ansiosta nopeammin kuin muuttotappioalueilla, joiden ikärakenne on vanhempi. Väestökehitys on alueellisesti keskittyvä jo pelkästään näistä rakenteellisista tekijöistä johtuen.

Muuttoliikkeellä on tulevaisuudessa aiempaa suurempi vaikutus aluerakenteeseen, kun koko maan väestönkasvu hidastuu ja työvoima vähe-

nee. Muuttotappioalueiden väestön vanhene-
mistä ei enää korvaa niiden luonnollinen väes-
tön kasvu. Jo nyt perinteisillä muuttotappioalu-
eilla väestön ikärakenne on painottunut van-
hempiin ikäryhmiin ja luonnollinen väestön kas-
vu on hidasta.

Tilastokeskuksen trendilaskelman mukaan väes-
tö kasvaa voimakkaimmin Uudellamaalla: vuo-
desta 1997 vuoteen 2010 runsaat 110 000 hen-
keä ja vuoteen 2017 vajaan 150 000 henkeä.
Nämä luvut ovat lähellä koko maan vastaavia
kasvulukuja. Uudenmaan ohella väestö kasvaa
Varsinais-Suomessa, Pirkanmaalla ja Pohjois-
Pohjanmaalla. Vähäistä kasvua on Keski-Suo-
messa, Päijät- ja Kanta-Hämeessä. Muissa maa-
kunnissa väestö vähenee.

5.1.2. Aluetalous

Sisäasiainministeriön Alueiden työllisyys, työ-
voima 2017 -alueraportissa pidetään 1990-lu-
kua voimakkaiden taloudellisten muutosten
vuosikymmenenä Suomessa. Talouden lama ja
työttömyyden kasvu koettelivat kaikkia alueita
pahiten vuosina 1991 - 1993. Lamasta toipumi-
nen ja tuotannon kasvu alkoivat vahvoilla vien-
titeollisuusalueilla jo 1993, mutta useimmilla
muilla alueilla vasta vuosina 1994 - 1995. Ko-
konaistuotannon alueellinen rakenne on 1990-
luvulla muuttunut, koska toimialat ovat kasva-
neet eri nopeudella. Vientiteollisuuden tuotan-
non kasvu, maatalouden supistuminen ja sittem-
min rakennustoiminnan ja palveluiden elpymi-
nen ovat muokanneet aluerakennetta. Tuotanto
on keskittynyt yhä enemmän Helsingin seudulle
sekä muihin suuriin, monipuolisiin ja kansain-
välistyviin keskuksiin kuten Tampereen, Turun
ja Oulun seuduille.

Tuotanto on kasvanut hyvin vientiteollisuuden
vetämänä myös teollisissa keskuksissa, esimer-
kiksi Jämsän, Loviisan, Äänekosken, Raahen,
Etelä-Pirkanmaan, Kotkan ja Salon seuduilla.
Metsä-, metalli- ja elektroniikkateollisuus ovat
vetäneet alueita nousuun. Sen sijaan palveluval-

taisissa maakunnallisissa keskuksissa ja maata-
lousvaltaisilla alueilla, esimerkiksi Etelä-Pohjan-
maalla ja Keski-Pohjanmaalla, tuotanto on kas-
vanut hitaasti. Vuoteen 1996 mennessä tuotanto
oli noussut vuoden 1990 tasolle ainoastaan Uu-
dellamaalla, Pirkanmaalla, Kymenlaaksossa,
Pohjanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla.

Alueelliset erot ovat hieman kasvaneet laman
jälkeen. Uudellamaalla bruttokansantuote asu-
kasta kohden oli vuonna 1996 yli 130 000
markkaa, kun se jäi Etelä-Pohjanmaalla selvästi
alle 80 000 markkaan. Koko alueen asukasta
kohden lasketun bruttokansantuotteen kasvu
on nopeampaa kuin keskimäärin koko maassa.
Eteläinen Suomi on maamme toimintaintensiivi-
sintä aluetta, käytetään sitten mittarina teolli-
suustoimintaa, liikennettä tai maataloustuotan-
toa. Suomen kokonaistuotannosta Etelä-Suo-
men osuus on yli puolet ja BKT asukasta kohti
vuonna 1997 oli 116, kun koko maan vastaavaa
lukua kuvattiin pisteluvulla 100. Bruttokansan-
tuotteen eroista eri osissa maata on liitteessä 5.

Raportin mukaan suhteellista asemaansa menet-
täneiden seutukuntien joukosta ei kuitenkaan
löydy ainoastaan yhtä seutukuntatyyppiä tai lä-
hes kaikkia seutukuntia yhdistävää ominaispiir-
rettä. Huonosti menestyneisiin seutukuntiin
kuuluu niin maaseutumaisia seutukuntia, teolli-
suusseutuja kuin palvelu- ja hallintovaltaisia
kaupunkiseutujakin. Seutukunnan heikon ta-
loudellisen kehityksen taustalla on ollut usein
suhteellisen alhainen bruttokansantuotteen läh-
tötaso, mutta taantuma on kohdannut myös ai-
emmin korkean tuotannon alueita.

5.1.3. Infrastrukturi

Suomessa on pysyvää asutusta koko maassa
pohjoisinta Lappia lukuunottamatta. Asuntoja
on riittävästi koko väestölle, samoin useimpia
palvelurakennuksia. Maantieverkko on tiheä,
rautatieyhteydet pääosin riittävät, samoin sisäi-
set lentoliikennyhteydet. Kiinteät puhelin- ja
tietoliikennyhteydet yltyvät lähes joka paik-

kaan ja matkapuhelinverkolla voidaan hoitaa puhelinyhteydet sinnekin, minne kiinteää puhelinyhteyttä ei kannata rakentaa. Infrastruktuuri, joka käsittää liikenneverkon sekä yhdyskuntahuollon eri osa-alueet (vesihuolto, energia, jätehuolto, tietoliikenne) varallisuusarvo on suuri ja verkoston ylläpito edellyttää huomattavia investointeja vuosittain. Pohjoinen infrastruktuuri merkitsee pitkiä etäisyyksiä, harvaa asutusta, vesistöjen runsautta ja rikkonaisuutta, talviolosuhteiden aiheuttamia ongelmia rakenteisiin ja toimintoihin sekä pitkiä raaka-aineiden ja tuotteiden kuljetusetäisyyksiä. Edellä mainitut tekijät lisäävät osaltaan verkoston kunnossapidon kustannuksia. Toisaalta kunnostus on halvempaa kuin uuden rakentaminen.

Tulevaisuuden avainkysymyksiä on, pystytäänkö jo rakennettu infrastruktuuri pitämään kunnossa ja halutaanko jo rakennettu infrastruktuuri hyödyntää pitämällä edelleen koko maa asuttuna? Vai tuetaanko uusia julkisia investointeja suuriin kasvukeskuksiin, mitä väestön keskittyminen edellyttää, mutta mikä edelleen aiheuttaa väestön keskittymisen jatkumisen? *Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelma tähtää jo rakennetun palveluverkon hyödyntämiseen ja sen toimivuuden parantamiseen.*

5.1.4. Työllisyys ja yritykset

Laman jälkeinen tuotannon kasvu ei ole taannut työllisyyden kasvua. Missään maakunnassa ei ole päästy vuoden 1990 työpaikkamäärään. Puolet työpaikkakasvusta on toteutunut Uudellamaalla. Työpaikat ovat lisääntyneet hyvin myös Varsinais-Suomessa, Pirkanmaalla, Poh-

janmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla. Yli puolet seutukunnista on kuitenkin saavuttanut vuoden 1993 työpaikkamäärän. Seutukuntatyypeittäin tarkasteltuna ainoastaan maaseutumaiset seutukunnat eivät vielä ole saavuttaneet vuoden 1993 tasoaan.

Verrattuna kaupunkien läheiseen maaseutuun syrjäisellä maaseudulla ja ydinmaaseudulla alkutuotannon osuus työpaikoista on suuri, joskin sielläkin se on vain kolmasosa palvelutyöpaikoista, joista varsin suuri osa on julkisen sektorin hyvinvointipalveluita. Niiden karsiminen lisää työttömyyttä ja vähentää väestön määrää. Kaupunkien läheistä maaseutua luonnehtivat palvelualan työpaikkojen ohella teollisuustyöpaikat.

Ammattirakenteen muutos heijastaa alueella tapahtuvaa tuotannon rakennemuutosta. Voimakkain rakennemuutos on ollut siellä, missä maa- ja metsätaloustyön osuus on perinteisesti ollut korkea ja sitten voimakkaasti laskenut. Alkutuotannon runsas rakenteellinen lasku on johtanut jollain muulla ammattialalla tavanomaista suurempaan kasvuun. Mitä nopeampi rakenneuutos on, sitä enemmän alueen työvoima joutuu vaihtamaan työpaikasta toiseen. Tämä pitää sisällään työttömyys- ja työvoimakapeikko-ongelmia. Näin varsinkin, jos rakennemuutos on huomattavasti nopeampaa kuin työvoiman luonnollinen vaihtuvuus (eläkkeelle siirtyminen ja oppilaitoksista tuleva uuden työvoiman virta), eikä siirtymistä ammattiryhmästä toiseen olla tyydyttävästi järjestetty.

Sisäasiainministeriön Alueiden työllisyys, työvoima 2017 -alueraportin mukaan työllisten

Alueen työpaikat jakautuivat vuonna 1997 seuraavasti:

	Alkutuotanto	%	Jalostus	%	Palvelut	%	Tuntematon	%	Työpaikat yhteensä
Syrjäinen maaseutu (ml. saaristo)	5 088	17	8 944	29	15 439	51	1 046	3	30 571
Ydinmaaseutu	51 422	16	99 214	31	158 400	49	11 087	3	320 123
Kaupunkien läheinen maaseutu	14 054	4	120 179	37	184 527	56	9 335	3	328 095
Kaupungit	5 392	1	228 363	23	724 919	74	20 457	2	979 131
Yhteensä	76 818	5	456 700	26	1 093 667	65	41 925	3	1 657 920

Työttömyyden kehittyminen suunnitelma-alueella 1995-1998:

	Työttömien osuus työvoimasta 1995 (%)	Työttömien osuus työvoimasta 1998 (%)	Työttömien osuuden muutos 1995 - 1998 (%)
Syrjäinen maaseutu (ml. saaristo)	19,1	16,4	13,9
Ydinmaaseutu	17,2	13,5	21,4
Kaupunkien läheinen maaseutu	18,2	14,2	22,3
Kaupungit	19,0	14,5	23,6
Koko suunnitelma-alue	18,4	14,3	22,6

määrän ennustetaan kääntyvän laskuun vuoden 2007 jälkeen. Myös työvoiman tarjonta on huijussa vuosina 2006-2007. Taantuvia toimialoja ovat maatalous, metsätalous ja rahoitus. Teollisuustuotanto kääntyy laskuun ensi vuosikymmenen puolivälissä

Maakunnittaisten työvoima-arvioiden mukaan työvoiman määrä kasvaa vuoteen 2010 mennessä enää Uudellamaalla, Itä-Uudellamaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla. Vuoteen 2017 mennessä työvoima vähenee kaikissa maakunnissa. Pidemmällä aikavälillä työvoiman tarjonnassa näkyvät alueiden ikärakenteiden erot. Siellä missä väestön ikärakenne painottuu eläkeikäisiin, työvoiman tarjonnan niukkuus saattaa rajoittaa työllisyyden kehitystä.

Korkea työttömyys on edelleen keskeisin ongelma alueellisessa kehityksessä. Alueelliset työttömyyserot ovat pysyviä.

Työttömyys on vuosina 1995 -1998 laskenut syrjäisen maaseudun kunnissa hitaammin kuin koko alueella keskimäärin ja työttömien osuus työvoimasta on edelleen syrjäisellä maaseudulla yli kaksi prosenttiyksikköä suurempi kuin koko alueella. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on syrjäisen maaseudun kunnissa kasvanut tarkastelujaksolla, kun se muualla on keskimäärin vähentynyt.

Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos on selvittänyt maaseudulla sijaitsevien *pienyrittysten lukumäärää* tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin tietojen perusteella. Tutkimuksessa muodostettuun maaseudun pienyritysre-

kisteriin otettiin mukaan maaseutumaisiksi määritellyillä (asukastiheys alle 50 asukasta neliökilometrillä) postinumeroalueilla sijaitsevat, alle 20 henkilöä työllistävät yritykset. Tämän pienyritysrekisterin mukaan kehittämissuunnitelma-alueen em. tavalla määritellyillä haja-asutusalueilla toimii noin 40 000 pienyritystä ja näissä työskentelee 53 000 henkilöä. Koska maaseudun määritelmä em. tutkimuksessa on tässä suunnitelmassa käytetty huomattavasti suppeampi, on pienyritysten lukumäärä koko suunnitelma-alueella huomattavasti suurempi. Pelkästään haja-asutusalueella sijaitsevien pienyritysten määrää voidaan kuitenkin verrata suunnitelma-alueen maatilojen määrään: *pienyrittäjiä on lähes kaksi kolmasosaa maatilojen lukumäärästä* (aktiivituloja v. 1998 noin 62 000 kappaletta). Pienyrityksillä on toimeentulon lähteenä tärkeämpi rooli maaseudulla kuin kaupunkimaisilla alueilla, koska palkkatyöhön perustuvia työllistymismahdollisuuksia on vähemmän.

Maaseudulla sijaitsevat yritykset poikkeavat toimialarakenteeltaan ja kooltaan taajama-alueilla toimivista yrityksistä. Maaseudulla perustuotantoon liittyviä yrityksiä on luonnollisesti enemmän kuin kaupungissa, samoin erilaista valmistavaa yritystoimintaa. Kauppa-, ravitsemus- ja majoitustoimintayrityksiä on vähemmän, samoin muita palveluita tuottavia yrityksiä. Maaseudulla sijaitsevat yritykset työllistävät keskimäärin vähemmän kuin kaupungissa sijaitsevat: kaikkien toimialojen keskiarvo on maaseudulla 1,5 henkeä/yritys ja kaupungissa 1,9 henkeä/yritys (henkilöstö + yrittäjä).

5.1.5. Maatalous

Maatilojen lukumäärän muutos maaseutusuunnitelma-alueella:

	Maatiloja 1992	Maatiloja 1998	Muutos %
Syrjäinen maaseutu	5 289	3 395	-36
Ydinmaaseutu	58 831	44 672	-24
Kaupunkien läheinen maaseutu	16 117	12 097	-25
Kaupungit	2 270	1 529	-33
	82 507	61 693	-25

Vuonna 1997 ohjelma-alueella oli kaikkiaan 99 885 maatilaa, joista tuotantoa harjoittavia aktiivituloja oli 64 910. Kaikista Suomen maatiloista ohjelma-alueella sijaitsi 63 ja aktiivituloista 72 prosenttia. Aktiivitulojen osuus tiloista on siis suurempi kuin maassa keskimäärin. Ohjelma-alueella sijaitsee Suomen peltoalasta 76 prosenttia eli noin 1,7 miljoonaa hehtaaria. Suurimmat tilat sijaitsivat alueen etelä- ja lounaisosissa: Varsinais-Suomessa, Uudellamaalla ja Hämeessä. Keskimääräisesti pienimmät tilat sijaitsivat Keski-Suomessa, Etelä-Karjalassa ja Pirkanmaalla. Tilojen määrää ja peltoalaa eri TE-keskusten alueella on tarkasteltu liitteessä 6.

Tilojen lukumäärä laskee syrjäisen maaseudun kunnissa huomattavasti nopeammin kuin koko alueella keskimäärin. Maatilat eivät näillä alueilla enää olekaan asutuksen ja elinkeinotoimien runko.

Kehittämissuunnitelma-alueen maataloustuotanto on monipuolista. Leimaa antavaa on eri tuotantosuuntien voimakas keskittyminen alueen eri osiin, mikä on otettava paikallis- ja aluetasolla huomioon maataloutta ja sen tuotteiden jalostusta kehitettäessä.

Lypsykarjatalous on päätuotantosuuntana 24 prosentilla suunnitelma-alueen tiloista. Merkittävintä maidontuotanto on alueen pohjoisosassa, Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalla. Myös Keski-Suomessa ja Kaakkois-Suomessa maidontuotanto on maatalouden tärkein tuotantosuunta. Lypsykarjatalouden osuus on pieni Varsinais-Suomessa, Uudellamaalla ja Satakunnassa.

Lihanautoja kasvattaa päätuotantosuuntana 6 prosenttia ja *sikataloutta harjoittaa* 8 prosenttia ohjelma-alueen tiloista. Maamme sianlihantuotanto on keskittynyt suunnitelma-alueelle, erityisesti alueen läntiseen osaan: Varsinais-Suomeen, Satakuntaan, Etelä-Pohjanmaalle ja Pohjanmaalle.

Lähes kaikki *kananmunat tuotetaan* suunnitelma-alueella, jolla 2 prosenttia tiloista tuottaa päätoimisesti kananmunia. Tuotanto on keskittynyt alueen sisällä Varsinais-Suomeen ja Pohjanmaalle, jossa 60 prosenttia päätoimisista kananmunatiloista sijaitsee.

Siipikarjanlihaa tuotetaan Suomessa käytännössä vain suunnitelma-alueella, mutta sen merkitys päätuotantosuuntana on suurimmillaankin hyvin rajallinen. Satakunnassa sijaitsee lähes kolmannes maamme siipikarjanlihaa tuottavista tiloista.

Viljanviljely on suunnitelma-alueella suhteellisesti merkittävintä: 40 prosenttia tiloista ilmoittaa sen päätuotantosuunnakseen. Uudenmaan TE-keskuksen alueella viljanviljelytiloja on lähes 60 prosenttia kaikista tiloista. Vähäisintä viljanviljelyä päätuotantosuuntana on Pohjois-Pohjanmaalla. Viljoista leipäviljojen ja rypsin viljely on keskittynyt lähes täysin suunnitelma-alueelle, tavoite 1-alueella taas viljellään lähinnä kauraa ja rehuohraa. Tavoite 1-alueella yli puolella peltoalasta kasvatetaan nurmea.

Muu kasvinviljely on merkittävin tuotantosuunta 13 prosentilla suunnitelma-alueen tiloista. Se on painottunut erityisesti Hämeeseen, jossa viljellään

paljon sokerijuurikasta ja perunaa, sekä Satakuntaan ja Varsinais-Suomeen, joissa viljellään paljon avomaan puutarhakasveja, päätuotantosuuntana se on 4 prosentilla tiloista. Suomen kasvihuoneista 90 prosenttia sijaitsee suunnitelma-alueella, näistä lähes puolet Pohjanmaan TE-keskuksen alueella, jossa 2 prosentilla tiloista on kasvihuoneviljely päätuotantosuuntana.

Liitteissä 6 - 8 on tietoja aktiivitulojen lukumäärästä, peltoaloista ja tuotantosuunnista TE-keskuksittain.

Maatalouden tuotantorakenne on suunnitelma-alueella muuttunut yhä kasvintuotantovaltaisemmaksi kotieläintilojen määrän samanaikaisesti vähentyessä. Tämä tarkoittaa, että entistä suurempi osa tiloista ei pysty tarjoamaan tuottavaa työtä ympärivuotisesti. Etenkin viljanviljelytiloita käydään usein vieraassa palkkatyössä. Varsinkin ydinmaaseudulla ja syrjäisellä maaseudulla, jossa tilan ulkopuolella työssäkäynti on vaikeampaa, viljelijät näkevät mahdolliseksi erityisesti maatilatalouteen kytkeytyvän pienyritystoiminnan kehittämisen. *Monitoimisuuden merkitys maatalousväestölle lisääntyy jatkuvasti.*

Luomutuotanto

Terveys- ja ympäristötietoisuuden voimistuminen on lisännyt luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden kysyntää ja luomutuotantoa. Luomutuotannossa pidetään huolta maan viljavuudesta ja luonnon monimuotoisuudesta. Kemiallisten lannoitteiden ja torjunta-aineiden käyttökiellon sekä muun muassa karjanlannan tarkemman hyödynnämisen vuoksi luonnonmukainen tuotanto aiheuttaa lähtökohtaisesti vähemmän ravinnehuuhoutumia kuin tavanomainen viljely. Luomutuotannon kannattavuutta on parantanut luomutuoki. Tavanomaista tuotantoa työvoimavaltaisempaan se tukee maaseudun työllisyyden ylläpitoa.

Kuluttajista noin 10 prosenttia käyttää luomutuotteita säännöllisesti ja runsaat 50 prosenttia silloin tällöin. Päivittäistavara- ja elintarvike-

kaupasta luomutuotteiden osuus on tällä hetkellä noin prosentin.

Sitä mukaa kuin prosessoitujen luomutuotteiden osuus kasvaa, markkina-alueet laajentuvat. Euroopassa luomutuotteita käyttäviä kuluttajia on jo kymmeniä miljoonia. Luomutuotteille on huomattavat potentiaaliset vientimarkkinat.

Luomuviljan tuotannon, jalostamisen ja markkinoinnin avulla voidaan osa Suomen viljantuotannosta erilaistaa ja siten erottua maailmanmarkkinoista. Luomuviljaa viljeltiin vuonna 1998 noin 32 000 hehtaarin alalla. Viljan osuus koko luonnonmukaiseen viljelyyn hyväksytystä peltoalasta oli noin 37 prosenttia.

Luomutuotannon osuus vilja-alasta on tällä hetkellä runsaat 5 prosenttia. Lähivuosina pyritään ala nostamaan vähintään kymmenen prosenttiin. Koska ruis soveltuu viljoista parhaiten luomuviljelyyn, on tämä osuus rukiilla jo saavutettu.

Luomutuotantoa pidetään merkittävänä kehittämiskohteenä Suomen maataloudessa. Maa- ja metsätalousministeriö on asettanut mm. luomuviljastrategiaryhmän tekemään kokonaisohjelmaa luomuviljantuotannon kehittämiseksi.

Elintarviketuotanto

Koko elintarviketeollisuudessa vuosikymmenen alkupuolen lama näkyi tuotannon volyymin hitaana kasvuna, jopa ajoittaisena laskuna. Lammasta toivuttuaan kysyntä on siirtynyt jälleen kohti jalostettuja tuotteita. Vuosien 1994 ja 1995 taitteessa EU-sopeutuminen heijastui tuotannon määrään. Aivan vuosikymmenen lopulla tuotantoa pudotti Venäjän markkinoiden äkillinen romahdus ja heikko sato vuonna 1998.

Työllisyys koko elintarviketeollisuudessa on supistunut varsin nopeasti 1990-luvun aikana, kun ala on sopeutunut markkinoiden avautumiseen ja kovenevaan kilpailuun. Elintarviketeollisuudessa työskentelevien määrä oli vuonna 1998

noin 40 000 henkeä. Vielä vuosikymmen alussa alalla työskenteli runsaat 55 000 henkeä.

Maataloustuotteiden jalostuksen pääsektoreilla toimivien yritysten lukumäärä on noin 500 ja toimipaikkoja on noin 600, mikä on hieman alle kolmasosa Suomen koko elintarviketeollisuuden toimipaikoista. Elintarviketeollisuuden työpaikoista ko. sektoreilla on puolet eli noin 20 000 kpl.

Poikkeuksetta tärkein markkina-alue suomalaisille yrityksille on kotimaa. Markkinoiden avauttua ja hintatason laskettua peruselintarvikkeiden alkuperän merkitys suomalaiselle kuluttajalle näyttää kasvaneen. Tämä on vahvistanut strategioita, jotka perustuvat kotimarkkinoilla toimimiseen.

Elintarvikkeiden jalostukseen on syntynyt runsaasti pienyrityksiä 1990-luvulla. Niitä on perustettu sekä maatilojen yhteyteen että ilman maatilayhteyttä. Vuosittain 1990-luvulla on elintarvikealalla aloittanut 220 - 290 uutta yritystä, elintarvikealan yritysten aloitukset lisääntyivät hivenen myös lamanaikana 1990-luvun alkupuolella. Kehityksen kuva on sama eri maakunnissa. Suhteellinen kasvu on ollut nopeinta Itä-Uudellamaalla, Uudellamaalla, Pirkanmaalla, Etelä-Karjalassa, Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalla.

Elintarvikealan pk-yritysten kehittämistoiminnan painoituksia ovat mm. elintarvikealan kotimaan markkinoinnin tehostaminen, vientimarkkinayhteistyön kehittäminen, pk-yritysten laatujärjestelmien kehittäminen, koulutuksen sekä valtakunnallisen osaamiskeskustoiminnan kehittäminen.

5.1.6. Metsät ja metsätalous

Puunmyyntitulojen lisäksi metsät tarjoavat maaseudulla tilaisuuksia ja raaka-ainetta pienimuotoiseen yritystoimintaan, mekaaniselle puunjalostukselle ja kotimaisen energian käytön lisäämiselle. Lisäksi metsillä on tärkeä merkitys luonnon ekosysteeminä ja luonnonvaraisten eliöiden elinympäristönä sekä virkistysalueina. Met-

sät ovat merkittävä osa suomalaista maaseutumaisemaa ja tärkeä vetovoimatekijä matkailu- ja vapaa-ajanpalveluissa.

Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman alueella on noin 7,5 milj. hehtaaria metsämaata, mikä on noin 40 prosenttia Suomen metsämaan kokonaisalasta. Metsätase on positiivinen, noin 15 prosenttia 45 miljoonan kuutiometrin vuosittaisesta kokonaiskasvusta jää käyttämättä. Hakkuita olisi mahdollisuutta lisätä mm. mekaanisen puunjalostuksen tarpeisiin tai energia-puuksi. Alueen metsistä noin 76 prosenttia on yksityisten omistamia. Näistä metsänomistajista lähes 40 prosenttia on maanviljelijöitä. Alueella on noin 240 000 yksityisomistuksessa olevaa metsälöä, joiden keskikoko on 22 hehtaaria.

Metsien taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävän käytön perustaksi on metsäkeskuksittain valmisteltu alueelliset tavoiteohjelmat, joiden pohjalta on valmisteltu valtakunnallista metsäpolitiikkaa linjaava, valtioneuvoston hyväksymä *Kansallinen metsäohjelma 2010*. Ekologista kestävyyttä edistetään vähentämällä metsätalouden toimenpiteistä luonnolle aiheutuvia haitallisia vaikutuksia ja metsäluonnon biologisen monimuotoisuuden säilymistä edistämällä. Sosiaalista kestävyyttä voidaan tukea hidastamalla työpaikkojen vähenemistä maaseudulla sekä tukemalla uusien työpaikkojen syntymistä. Lisäksi vahvistetaan perhemetsätalouden toimintaedellytyksiä mm. metsäomistajien koulutuksella ja neuvonnalla.

Metsätalouden työllisten määrä laski 1990-luvun alussa nopeasti ja on kehittämissuunnitelma-alueella nykyisin noin 13 000 henkilöä. Tärkeimmät työpaikkojen määrää vähentäneet tekijät ovat metsänhakuun koneellistuminen ja hoitotöiden – metsien uudistamisen, taimikonhoidon, kunnostusojitusten ja ensiharvennusten – vähentäminen. Oikea-aikainen hoitotöiden tekeminen edistäisi metsien pitkän aikavälin käyttömahdollisuuksia ja tarjoaisi työvoimaintensivisenä toimintana työtilaisuuksia.

Energiapuun korjuun ja käytön lisääminen elvyttäisi metsäalan työllisyyttä erityisesti haja-asutusalueilla. Kotimaisten ja paikallisten energiavaroja käyttö vahvistaisi myös aluetaloutta. Lämpöyrittämisen kehitys suunnitelma-alueella on ollut hyvä. Lämpöyrittäjien määrä on kasvanut 1990 -luvun alusta huomattavasti. Vuoden 1998 lopussa alueella toimi 51 ja suunnitteilla tai rakenteilla noin 50 lämpölaitosta. Jo toimivien lämpölaitosten kiinteän polttoaineen kattilatoiminta on noin 17 MW, josta alueellisten lämpölaitosten osuus on noin puolet. Laitokset käyttävät haketta yhteensä noin 65 000 i-m³ vuodessa, josta yli 80 prosenttia on metsähaketta.

Metsät ovat tärkeitä virkistysalueita ja etenkin Etelä-Suomessa tiheästi asutuilla alueilla korostuu entisestään myös luonnonvaraisten eliöiden elinympäristöjen aktiivinen hoito. Kansallispuistojen ja suojelun alueiden lisäksi virkistysalueita arvioidaan alueella olevan noin 20 000 hehtaaria. Yksityismetsistä poimitaan vuosittain noin 45 miljoonaa litraa marjoja ja 20 miljoonaa litraa sienia. Suunnitelma-alueella arvioidaan asuvan noin 200 000 metsästyksen harrastajaa. Metsien käytön suunnittelua ja metsätoimenpiteitä pitäisi jatkossa sovittaa nykyistä enemmän paikallistasolla yhteen maaseudun muiden elinkeinojen kanssa siten, että esimerkiksi metsätalous, luonnonhoito sekä matkailu muodostaisivat markkinoitavia kokonaisuuksia. Virkistykseen, luontomatkailuun ja metsien monikäyttöön perustuvan yrittämisen tehostamisella lisätään ansaitsemismahdollisuuksia maaseudulla.

5.1.7 Muu elinkeinotoiminta

Mekaaninen puunjalostus

Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman alueella on mekaanisen puunjalostuksen toimipaikkoja noin 4 000 ja ne työllistävät arviolta 20 000 henkilöä. Mekaanisen puunjalostuksen yrityksiä on eniten Etelä- ja Länsi-Suomessa.

Sahausta harjoittavien toimipaikkojen määrän kasvusta huolimatta alan työpaikat ovat vähentyneet 1990 -luvulla. Päätoimisesti sahausta, höyläystä tai kyllästystä harjoittaa kokopäivätoimisesti nykyisin noin 1 500 sahaa. Tämän lisäksi suunnitelma-alueella on lukuisia määriä pieniä, kausiluontoisesti toimivia kenttäsaahoja. Muuta puutuoteteollisuutta harjoittavia yrityksiä on alueella arviolta 2 000 – 2 500, joissa työskentelee noin 7 000 – 10 000 henkilöä. Toimipaikkojen pienuuden ja hajanaisuuden vuoksi on sektorista vaikea saada yhtenäistä tietoa.

Puun mekaanista jalostusta kehittämällä voidaan parantaa maaseudun työllisyyttä ja tulomuodostusta, lisätä pienimuotoista yritystoimintaa, nostaa puutuotteiden jalostusastetta ja sitä kautta lisätä tuloja ja vientiä. Selvitysten mukaan puutuoteteollisuuden pk -sektorin kehittämisessä korostuvat entisestään puutuoteyrittäjien markkinointitaidot, tuotannon asiakaslähtöisyys sekä yhteistyö alan muiden yritysten kanssa. Logistiikassa sekä tiedon hallinnassa ja siirrossa pyritään hyödyntämään enemmän tietotekniikan mahdollisuuksia.

Puun käytön lisäämisellä on jatkossa hyvät mahdollisuudet kuluttajien asenteiden muuttuessa entistä ympäristötietoisemmiksi ja rakentamisessa terveydellisten näkökohtien saadessa entistä enemmän painoarvoa. Puutuotealaa voidaan kehittää myös suhteellisen vähäisin investoinnein. Viime vuosina Suomessa on panostettu paljon puun käytön lisäämiseen, jonka odotetaan vaikuttavan myönteisesti myös kysyntään ja tuotantoon. Kehittämishankkeet kohdistuvat mm. puun imagon nostamiseen, puun uusien käyttökohteiden etsimiseen, jalostusasteen nostamiseen ja markkinoinnin kehittämiseen.

Metalli-, elektroniikka- ja muoviteollisuus

Teollisten yritysten sijoittumista maaseudulle on kannustettu kuntien toimenpitein mm. kuntien teollisuusalueita rakentamalla. Toinen merkittävä piirre ovat alueellisesti syntyneet toimialoit-

taiset yrityskeskittymät. Näitä ovat esimerkiksi metalliteollisuus useassa Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen kunnassa, mattoteollisuus Pohjanmaalla sekä puutuote- ja muoviteollisuus Päijät-Hämeessä. Kolmas viimevuosina syntynyt piirre on pienyritysten kotiutuminen maaseudun vanhoihin ruukki- ja muihin teollisuusyhteisöihin. Näin on syntymässä uudenlaisia muotoilu-, käsityö- ja tietoyrittämisen osaamiskeskittymiä entisille tehdasteollisuuden alueille.

Metalliteollisuus voidaan jakaa metallituotteiden valmistukseen sekä koneiden ja laitteiden valmistukseen. Metalliteollisuustuotteita valmistavat yritykset työllistävät koko maassa lähes 30 000 henkilöä. Sekä työpaikoista että yrityksistä valtaosa on Uudellamaalla, Pirkanmaalla ja Varsinais-Suomessa. Metalliteollisuustuotteiden valmistus on merkittävä työllistäjä myös Satakunnassa ja Kaakkois-Suomessa.

Myös koneiden ja laitteiden valmistuksen noin 56 000 työpaikasta valtaosa on Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa, Pirkanmaalla ja Hämeessä. Toimiala on merkittävä työllistäjä myös Keski-Suomessa, Satakunnassa ja Pohjanmaalla. On myös huomattava, että perinteisestä maataloudesta riippuvainen teollisuus on merkittävä työllistäjä. Esimerkiksi maatalouskoneiden valmistus on merkittävä työllistäjä Varsinais-Suomessa.

Suurin osa metallituotteita sekä koneita ja laitteita valmistavista yrityksistä on pieniä alle 5 henkilöä työllistäviä yrityksiä. Uusia yrityksiä on perustettu lähinnä tyydyttämään metalliteollisuuden lisääntyvää alihankintatarvetta. Pk-metallituoteyrityksissä alihankintatöiden osuus tuotannosta on keskimäärin yli puolet. Nämä yritykset ovat sijoittuneet etupäässä Etelä-Suomeen. Uusia metallituotteita valmistavia yrityksiä on syntynyt merkittävässä määrin myös Pohjanmaalle, Etelä-Pohjanmaalle ja Keski-Suomeen. Yritysten markkina-alue yltää harvoin talousalueen ulkopuolelle, joten paikallisen yritystoiminnan rakenne antaa perustan toiminnan kannattavuudelle.

Elektroniikkateollisuus voidaan jakaa elektronikan sopimusvalmistukseen sekä elektronisten mittaus- ja analysointilaitteiden valmistukseen. Elektroniikkateollisuus käsittää tietoliikennevälineiden ja laitteiden valmistamisen, tietokoneiden ja toimistoelektronikan, lääketieteen elektroniikkalaitteet, teollisuusautomaatio- ja mittalaitteet yms.

Elektroniikkateollisuus vaatii kehittyäkseen ja kasvaakseen alueellista osaamiskeskittymää, minkä johdosta elektroniikkateollisuusyritykset ovat keskittyneet tietyille alueille. Elektroniikkateollisuuden keskittymiä ovat Uusimaa, Varsinais-Suomi (Turku-Salo), Pirkanmaa ja Pohjois-Pohjanmaa (Oulun seutu). Merkittävä elektroniikkateollisuuden alihankintakeskittymä on Sievissä Pohjois-Pohjanmaalla.

Elektroniikkateollisuusyritykset työllistävät yhteensä lähes 50 000 henkilöä, näistä Uudellamaalla lähes 20 000. Elektroniikkateollisuus oli merkittävä työllistäjä myös Varsinais-Suomessa, Pohjois-Pohjanmaalla, Pohjanmaalla sekä Keski-Suomessa. Sen sijaan Etelä-Pohjanmaalla ja Kaakkois-Suomessa elektroniikkateollisuuden merkitys työllistäjänä on melko vähäinen.

Elektroniikka-alan yrityksistä valtaosa on pieniä, yli puolet yrityksistä työllistää alle 5 henkilöä. Alalle on viime vuosina syntynyt uusia yrityksiä siten, että yritysten määrä on kasvanut yli neljänneksellä vuodesta 1992 ja henkilöstön määrä on kasvanut viimeisen viiden vuoden aikana 5 000:lla eli moninkertaiseksi. Elektroniikkateollisuuden tuotannon kasvun odotetaan jatkuvan kohtalaisena lähitulevaisuudessa.

Muovialan yritykset sijaitsevat pääosin Etelä-Suomessa. Uudenmaan, Pirkanmaan, Varsinais-Suomen ja Satakunnan alueella sijaitsee 2/3 muoviteollisuusyrityksistä. Myös Pohjanmaalla on suurehko määrä muovialan yrityksiä. Työpaikoilla mitattuna merkittävintä alan teollisuus oli vuonna 1996 Pirkanmaalla, jossa ala työllisti lähes 2 000 henkilöä, kun koko maassa muovi-

tuotteiden valmistus työllisti hieman yli 11 000 henkilöä. Muoviteollisuus on merkittävä työllistäjä myös Uudellamaalla, Hämeessä ja Satakunnassa. Muoviteollisuuden merkitys työllistäjänä on melko vähäinen Pohjois-Pohjanmaalla ja Keski-Suomessa.

Valtaosa muovialan yrityksistä on pieniä 1-4 henkilöä työllistäviä yrityksiä, jotka usein työllistävät vain yrittäjän. Suuria yrityksiä on erittäin vähän. Tärkein syy tähän kahtiajakoon on ehkä alan pääomavaltaisuus. Alan suurimmat yritykset sijaitsevat pääosin Etelä-Suomessa.

Suurin osa Suomessa muovituotteita valmistavista yrityksistä on joko muovipakkausten valmistajia, teknisten muoviosien valmistajia tai rakentamiseen liittyvien muovituotteiden valmistajia. Muovipakkausteollisuus palvelee pääosin muuta teollisuutta. Elintarviketeollisuus on muovipakkausten suurin käyttäjä, joten muovituotteiden valmistus on siten kytköksissä myös elintarviketeollisuuteen. Muovituoteteollisuudessa korostuu jatkossa kasvavassa määrin ympäristönsuojelu ja siihen liittyen muovituotteiden kierrätys, uudelleenkäyttö sekä muovijätteen hyödyntäminen edellyttää toimivia järjestelmiä.

Palvelut

Palveluiden osuus maaseutualueiden työpaikoista on vielä runsas puolet, kun se kaupungeissa on jopa kolme neljäsosaa. Erityisesti maaseudun naisten uusista työpaikoista syntyy valtaosa palvelualueille.

Kulutuskysynnän kasvaessa palvelualueiden kehitys- ja uusien yritysten syntymahdollisuudet ovat hyvät. Yritystoimintaa tukevia tutkimus-, neuvonta- ja kehittämisspalveluita sekä ohjelmisto- ja muita informaatioteknologian palveluita tarvitaan tukemaan uutta yritystoimintaa. Varsinkin informaatioteknologiaan tukeutuvia palveluita voidaan maaseudulla tuottaa myös kaupunkien tarpeisiin. Hyvinvointitekniikka luo mahdollisuuksia uudelle kuntoutukseen liitty-

välle yrittäjyydelle sekä laajemminkin sosiaali- ja terveydenhuollossa ja itsenäisen suoriutumisen tukemisessa.

Hyvinvointivaltion rakentaminen tuki 1990-luvulle asti myös maaseudun kehittymistä. Kun tavoitteena oli sosiaali-, terveys- ja koulutuspalveluiden turvaaminen kaikille asukkaille, syntyi palveluiden lisääntyessä runsaasti julkisen sektorin työpaikkoja, jotka työllistivät erityisesti naisia. Talouden avautumisen ja laman myötä 1990-luvulla julkiset palvelut ovat vähentyneet huomattavasti.

Varsin suuri osa maaseudun palvelualueen työpaikoista on edelleen julkisella sektorilla. Palvelujärjestelmän heikkeneminen julkisten varojen supistuessa on maaseudun suurimpia huolenaiheita. Maaseutuväestön väheneminen johtaa palvelujen vähenemiseen, mikä osaltaan lisää poismuuttoa maaseudulta ja toisaalta ehkäisee maaseudulle muuttoa. Varsinkin syrjäseuduilta on huomattavasti karsittu kauppa-, posti-, pankki-, terveydenhoito-, kirjasto- ja kuljetuspalveluja, kyläkoulujen määrää on vähennetty voimakkaasti ja mm. maaseudun päivittäistavarakauppojen määrä vähentyi 62 prosenttia vuosina 1980-95. Tämä kaikki vähentää palvelualueen työpaikkoja.

Julkisten palvelujen osuus vähentyy vielä lähivuosina, mikä todennäköisesti lisää yksityisten palvelujen tuottajien mahdollisuuksia. Esimerkiksi ikääntyvä väestö yhdistettynä kunnallistalouden ongelmiin aiheuttaa suuren haasteen palvelujen järjestämiselle tulevaisuudessa.

Toimivan ja elinvoimaisen maaseudun kannalta palvelualueiden työpaikat ovat jatkossakin merkittäviä. Mikäli palvelutaso alenee, alenee maaseudun vetovoimaisuus asuin- ja työpaikkana. Palvelujen väheneminen koskettaa paitsi maaseudun väestöä, myös niitä kaupunkilaisia, jotka viettävät suuren osan vapaa-ajastaan maaseudulla. Mökkeilyn ja kakkosasukäytön määrä kasvaa. Mökkien omistajien ruokakuntiin kuuluu

900 000 henkeä, mutta kun lasketaan yhteen mökkien muut vakinaiset ja satunnaiset käyttäjät, mökkeilijöiden määrä nousee lähes 2 miljoonaan. Uusista mökeistä noin 80 prosenttia on talviasuttavia.

Maaseutus suunnitelmien hankkeissa voidaan haakea paikallisia yrittäjyyteen perustuvia ratkaisuja ja hoivapalvelujen tuottamisessa, kehittää tilaaja-tuottaja -malleja sekä tuottaa palveluita palveluseteli-periaatteella. Viljelijäväestön henkisen ja fyysisen jaksamisen kannalta on tärkeää, että maatalousyrittäjien lomituspalvelujärjestelmä toimii. Sähköisellä asiointilla ja muilla telemaatiikan mahdollisuuksilla voidaan osaltaan tukea maaseudun vakituisten ja tilapäisten asukkaiden palveluiden saatavuutta.

Matkailu

Matkailu ei vielä kovin paljon tarjoa ympäri- vuotista työtä maaseudulla, jossa lomailijat ovat pääasiassa matkailuyritysten asiakkaita. Tämä johtuu lomamatkailun sesonkiluonteisuudesta sekä siitä, että matkailuelinkeinossa on keskitytty hyvin paljon pääomavaltaiseen mutta vähän työllistävään majoitustoimintaan, ja työllistävien ohjelmapalveluiden kehittäminen on jäänyt toissijaiseen asemaan.

Suunnitelma-alueen maaseutumaisimmilla alueilla sijaitsee MTTL:n yritysrekisterin mukaan vajaa 1 800 matkailu- ja virkistyspalveluita tarjoavaa yritystä. Tämä on noin 56 prosenttia koko maan vastaavista maaseutuyrityksistä. Em. luvussa ovat mukana haja-asutusalueilla toimivat hotellit ja muut majoitusta tarjoavat yritykset, ravintolat ja kahvilat, ruokakioskit, henkilöstöruokalot, pito- ja muut ateriapalveluyritykset sekä urheilutoimintaan liittyvät yritykset. Henkilöstöä näissä matkailu- ja virkistyspalveluyrityksissä on noin 2 200 ja yritysten yhteenlaskettu liikevaihto on noin 1,2 miljardia markkaa. Liikevaihdon jakautumista varsinaiseen matkailusta aiheutuvaan kysyntään ja paikalliseen kulutukseen on vaikea arvioida. Näissä luvuissa ovat mukana siis vain haja-asutusalueilla sijaitsevat yritykset. Myös taajamissa olevilla matkailuyrityksillä on sekä työllistävää että palveluiden kysyntää lisäävää vaikutusta ympäröivälle maaseudulle.

Edellä olevissa luvuissa ovat mukana vain tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterissä olevat yritykset. Maaseutualueiden matkailussa merkittävän osan muodostaa pienimuotoisena harjoitettava matkailun yritystoiminta, joka tapahtuu maatilojen yhteydessä tai muuten maaseudulla. Näitä alle kymmenen majoitushuoneen yrityksiä ei tilastokeskus rekisteröi.

Maaseutumatkailun teemaryhmä on kerännyt tietoja näiltä pieniltä maaseutumatkailuyrityksiltä. Tähän mennessä tietoja on saatu yli 2 000 maaseutumatkailuyrityksestä.

Suunnitelma-alueella näitä yrityksiä on seuraavasti:

TE-keskus	Maaseutumatkailuyrityksiä, kpl	Maaseutumatkailun majoituskapasiteetti, vuodepaikkaa
Uusimaa	57	941
Varsinais-Suomi	158	3 736
Satakunta	54	855
Häme	133	2 742
Pirkanmaa	192	3 537
Kaakkois-Suomi	148	2 557
Keski-Suomi	139	2 520
Etelä-Pohjanmaa	79	1 749
Pohjanmaa	20	428
Pohjois-Pohjanmaa	30	880
Yhteensä	1 010	19 945

Koko Suomessa maaseutumatkailun majoituskapasiteetti vastaa noin neljäsosaa kaikesta, kiinteästä (pl. asuntovaunupaikat) majoituskapasiteetista. Maaseutumaisilla alueilla tämä osuus on yleensä huomattavasti suurempi.

Matkailu on maailmanlaajuisesti katsottuna eräs nopeimmin kasvavista toimialoista. Suomessa ja Suomen maaseutualueilla matkailuelinkeinon kehittäminen on mahdollisuuksiin nähden vasta alussa. Etenkin maaseutumatkailussa on runsaasti vajaakäyttöistä kapasiteettia, jonka varaan voidaan luoda ohjelmapalveluita kehittämällä ja matkailukautta jatkamalla uusia työpaikkoja ilman merkittäviä uusia rakennusinvestointeja.

5.1.8. Ympäristö

Vesivarat

Suomessa on poikkeuksellisen runsaat vesivarat. Sisävesien pinta-ala on noin 33 500 neliökilometriä eli noin 10 prosenttia kokonaispinta-alasta. Yli viiden aarin suuruisia järviä ja lampia on lähes 200 000 ja yli hehtaarin suuruisia noin 56 000. Vesistöt ovat osaltaan suunnanneet asutuksen ja elinkeinon sijoittumista ja kehittämistä ja vesivaroilla on edelleen suuri taloudellinen ja yhteiskunnallinen merkitys. Nykyisin vesistöt ovat erityisen merkittäviä vapaa-ajantoiminnolle ja matkailulle. Kalataloudella on säilynyt jossain määrin merkitystä maatilatalouden sivuelinkeinona. Vesistöjen ja rannikon monipuolinen käyttömahdollisuus onkin yksi merkittävä vahvuustekijä maaseudun kehittämisessä.

Pohjavesivaroilla on maaseudulla erityisen suuri merkitys vedenhankinnalle, sillä suurin osa alueen asukkaista käyttää talousvetenään pohjavettä. Tavoitteena on pohjaveden käytön lisääminen, sillä se on yleensä laadultaan parempaa kuin tehokkaastikin käsitelty pintavesi. Yleisesti pohjavesien laatu on säilynyt varsin hyvänä ja saatavuus on riittävä. Kuitenkin paikoitellen, erityisesti rannikkoalueilla, pohjave-

den laatu on huono ja vesi täytyy käsitellä ennen käyttöön ottoa.

Etelä-Suomessa pohjavesivarat ovat runsaat. Laajimmat esiintymät sijaitsevat ensimmäisessä ja toisessa Salpausselässä sekä niihin liittyvissä pitkittäisharjuissa. Huomattava osa Etelä-Suomen asutuksesta, liikenneväylistä ja tuotantolaitoksista on sijoittunut harjualueille pohjavesiesiintymien päälle. Länsi-Suomessa pohjavesivarat jakautuvat alueella epätasaisesti.

Asutuskeskusten ulkopuolella talousvesi saadaan yleensä omista kaivoista, ja vain noin kolmanneksella väestöstä on riittävästi korkealaatuista talousvettä käytettävissä. Talouksien jätevedet johdetaan yleensä saostuskaivojen kautta vesistöihin tai pohjaveteen ilman riittävästi puhdistusta ja haja-asutusalueiden fosforikuormitus on 1.5 kertainen asutuskeskuksiin verrattuna. Monilla maatiloilla sekä maaseutuyrityksissä veden käsittely on myöskin puutteellista.

Runsaat vesivarat, sisävesistöt ja rannikkoalueet luovat edellytyksiä maaseudun elinympäristön ja yritysten toimintaympäristön turvaamiseksi ja kehittämiseksi. Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteena on parantaa vesivarojen monipuolista käytettävyyttä ja mahdollistaa uusien luonnonvarojen hyödyntämiseen perustuvien yritysten ja työpaikkojen syntyminen.

Vesien tila

Suomen pintavesien tilaa on tarkkailtu 1960-luvun alusta asti. Vuonna 1997 tehdyn perusteellisen tutkimuksen tuloksena todettiin, että vesi oli laadultaan erinomaista tai hyvää 80 prosentissa tutkituista järivistä. Vain 3.6 prosentissa veden laatu oli välttävä tai huono.

Länsi-Suomessa vesistöjen tila voidaan käyttökelpoisuuden perusteella jakaa karkeasti kolmeen luokkaan. Keski-Suomen ja Pirkanmaan järvien ja jokiveden laatu on valtaosaltaan hyvää, Satakunnan tyydyttäviä. Etelä-, Keski- ja

Pohjois-Pohjanmaan sekä Pohjanmaan liittojen sisämaan joet ja vesistöt ovat käyttökelpoisuudeltaan valtaosaltaan välttäviä. Kaakkois-Suomen, erityisesti Vuoksen vesistön järvien ja jokiveden laatu on valtaosaltaan hyvää. Teollisuuden ja yhdyskuntien kuormitus on vähentynyt, mutta erityisesti pienempien järvien ja jokien osalta hajakuormituksen kuormittava vaikutus on huomattava. Rannikkoalueen veden käyttökelpoisuus on hyvä ja ulompana erinomainen, tosin jokien ja suurempien asutuskeskittymien edustalla vain tyydyttävä.

Maankamaran ja pohjaveden laatua vaarantavia ja muuttavia tekijöitä ovat mm. happamoituminen, raskasmetallilaskeumat, entiset käytöstä poistetut kaatopaikat sekä puunkyllästämöt, tie-suolaus, maatalous, turkistarhaus ja maa-ainesten otto. Suurimpien kaupunkien läheisyydessä luonnontilaiset harjualueet ovat valtaosaltaan kaivettu loppuun ja käyttöpaineet kohdistuvat kalliokiviainekseen. Huomattava osa kiireellistä kunnostusta vaativista saastuneista alueista sijaitsee pohjavesialueella.

Pohjaveden laatu on Suomessa yleisesti erittäin hyvä ja sitä tarkkaillaan säännöllisesti. Suomen säännökset sallivat veden nitraattipitoisuuden olevan korkeintaan 25 mg/l kun taas EU määräykset sallivat kaksinkertaisen pitoisuuden, 50 mg/l. Vain 0.4 prosenttia tarkastetuista näytteistä on nitraattipitoisuus ollut yli sallitun 25 mg/l. Kuitenkin kaivoveden laatu joillakin intensiivisesti viljellyillä alueilla Etelä- ja Länsi-Suomessa antaa aiheita huoleen. Paikoin mm. rannikkoalueilla pohjavesi vaatii lähes aina käsittelyä ennen kuin se soveltuu talousvedeksi.

Maaseudulla taajamien ulkopuolella asukkaat saavat talousvetensä yleensä omasta kaivosta. Vain noin kolmanneksella asukkaista on käytävissään riittävästi hyvälaatuista talousvettä. Kiinteistöjen jätevedet johdetaan usein sakokaivojen kautta riittämättömästi puhdistettuna vesistöön tai pohjaveteen. Haja-asutuksen fosforikuormituksen arvioidaankin olevan yli 1,5 -ker-

tainen taajamien kuormitukseen verrattuna. Myös monilla maatiloilla ja maaseudun yrityksillä vesihuolto ei ole kunnossa.

Merialueet kärsivät rehevöitymisestä. Suomenlahden kuormitukseen vaikuttavat oleellisesti myös naapurimaista tulevat päästöt, mutta alueen omat kuormituslähteet määräävät sisävesien ja rannikkovesien tilan. Suomen lahteen tulevista ravinteista 80 prosenttia tulee Venäjältä, Suomen maatalouden osuus on muutamia prosentteja. Maatalouden osuus rannikkovesien rehevöitymisessä on kuitenkin suuri, Saaristomerellä noin 70 prosenttia ravinteista tulee maataloudesta. Sinilevien runsas esiintyminen viime vuosina estää vesistöjen käyttöä vedenhankintaan ja virkistykseen sekä haittaa kalastusta. Kuormituksen vaikutukset näkyvät selvimmin Saaristomerellä ja Etelä-Suomen jokivesistöissä. Suurimman lähivuosien haasteen muodostavat haja-asutuksen ja maatalouden aiheuttaman kuormituksen vähentäminen. Saaristomeren tilaan vaikuttaa lisäksi melko laaja kalankasvatus. Vesistöjen tilan parantaminen edellyttää kuormituksen vähentämisen ohella aktiivista kunnostamista.

Metsien ja soiden tila

Metsät vaihtelevat harjumetsistä ja Etelä-Suomen lehdoista aina rannikon kalliometsiin sekä maankohoamisalueen metsiin. Metsätalouden maata on alueella suojeltu noin 100 000 hehtaaria, mikä on pieni osa koko maan metsätalouden maan suojelualasta. Suojelualueet ovat verraten pienialaisia ja pirstaleisia. Eteläisen Suomen suojelutilanteen parantamiseksi Kansallisen metsäohjelma 2010:n yhteydessä arvioidaan Etelä-Suomen metsien suojelutarve.

Metsien tila on inventointitulosten perusteella pääosin hyvä, vaikka taajamien läheisyys, liikenne ja kaukolaskeuma aiheuttavat paikoitellen maaperän happamoitumista. Etenkin pääkaupunkiseudun ja itärajan laskeumatason ylittää metsäalueille asetetun kriittisen kuormituksen rajan, mikä merkitsee uhkaa metsien ja järvi-

en tuotantokyvyn säilymiselle. Alueen happamasta laskeumasta noin kaksi kolmasosaa on peräisin lähialueelta.

Suomessa metsissä ja niiden kestäväällä käytöllä on kautta aikojen ollut suuri taloudellinen ja kulttuurinen merkitys. Tämä näkyy mm. siinä, että metsät on tullut uudistaa aina päätehakkuun yhteydessä joko luontaisesti siemen- tai suojuspuuhakkuulla tai kylvämällä tai istuttamalla. Uudistamisvelvollisuudesta säädetään voimassa olevassa metsälaissa (1093/1996).

Suunnitelma-alueen soista on noin 70 prosenttia ojitettu talouskäyttöön. Alueen luonnonsuojellisesti arvokkaimmat suot kuuluvat valtioneuvoston vahvistamaan soidensuojelun perusohjelmaan. Turvetuotanto on suunnitelma-alueella voimakasta. Turvetuotannosta vapautuu useita satoja hehtaareja suota vuodessa. Näiden jälkikäyttö on vielä ratkaisematta.

Suomessa ympäristölupa tullaan vaatimaan (Ympäristönsuojelulaki 86/2000) kaikilta yli 10 ha:n turpeennostoalueilta (peat mining fields) Lupamääräykset (permission conditions) sisältävät määräykset ympäristönsuojelutoimenpiteiden käyttönotosta ja vaikutuksien tarkkailuvelvoitteen. Niissä otetaan kantaa myös alueen kunnostukseen toiminnan päätyttyä. Jälkitoimenpiteet riippuvat paljon siitä, mihin käyttötarkoitukseen alue turpeen noston jälkeen otetaan (esim. metsätalous, peltoviljely, tekojärvi).

Ilman laatu

Ilman laatu sekä Etelä- että Länsi-Suomen alueella on hyvä, vaikka osa aluetta onkin huomattavien kaukokulkeutumien vaikutuspiirissä. Tiettyillä raskaasti teollistuneilla seuduilla ympäristön kriittinen kuormitus on ylittynyt ilmansaasteiden johdosta. Pirkanmaalle ulottuva maakaasuverkko ja muu hiilen ja öljyn energiakäytön korvaaminen ovat parantaneet merkittävästi ilman laatua asutusalueilla, vähentänyt paikallista rikkilaskeumaa sekä kulkeumaa muualle.

Hiilidioksidi päästöjä voidaan vähentää korvaamalla fossiilisia polttoaineita käyttäviä laitoksia puuta polttavilla lämmitys- ja voimalaitoksilla.

Ilman laadun ja päästöjen suhteen suurimpia ongelma-alueita ovat merkittävimmät raskaan teollisuuden paikkakunnat. Paikoin myös maatalouden typpikuormitus on merkittävää.

Maatalous vaikuttaa ilman laatuun ammoniakkipäästöjen kautta. Maatalouden vaikutus ammoniakkin kokonaislaskeumaan Lounais-Suomessa ja Pohjanmaalla on merkittävä. Viimeisen 25 vuoden aikana ammoniakkipäästöt ovat kuitenkin vähentyneet muuttuneiden lannan käsittely käytäntöjen sekä eläinmäärän vähenemisen vuoksi. Päästöjen kokonaismäärän odotetaan edelleen laskevan vähenevien eläinmäärien vuoksi. Maatalouden osuus hiilidioksidi ja metaani päästöistä on 8 prosenttia. Näiden odotetaan laskevan myöskin vähenevien eläinmäärien vuoksi. Toisaalta maatilojen kasvava yksikkökoko saattaa vaikuttaa negatiivisesti lannan käsittely käytäntöihin ja lisätä päästöjen määrää nautayksikköä kohden.

Luonnon monimuotoisuus

Luonnon monimuotoisuus on viime vuosikymmeninä vähentynyt asutuksen ja elinkeinotoiminnan seurauksena. Monimuotoisuuden vähenemisestä kärsivät erityisesti vanhojen metsien, lehtojen, runsasravinteisten suotyyppien, luonnontilaisten pienvesien ja perinteisesti viljeltyjen ja laidunnettujen elinympäristöjen lajistot. Noin puolet uhanalaisista lajeista on metsien ja soiden lajeja.

Perinteisten maankäyttötapojen synnyttämät maisematyyppit eli perinnemaisemat ovat vähentyneet koko tämän vuosisadan ajan. Perinnemaisemia ovat rakennetut perinnemaisemat ja perinnebiotoopit, kuten niityt, hakamaat ja metsälaitumet. Suomen ympäristökeskuksen tekemän perinnemaisemainventoinnin mukaan perinnebiotooppien tila Suomessa on hälyttävä. Niityt ovat monin paikoin kadonneet ja myös

metsälaitumien määrä on romahtanut. Kulttuuriympäristöjen lajit edustavat viidennestä uhanalaisista lajeista ja ovat harvinaistuneet maatalouden muutosten myötä.

Biologisen monimuotoisuuden turvaamiseksi on viime aikoina uudistettu lainsäädäntöä, mm. luonnonsuojelu, metsä-, vesi- ja rakennuslakia. Valtioneuvoston hyväksymät suojeluohjelmat ja niihin pitkälti perustuva ehdotus Natura 2000 -verkostoksi muodostavat pohjan luonnon monimuotoisuuden turvaamiselle. Lisäksi suojelualueverkkoa on kehitetty ja suojeluohjelmien toteuttamiseksi on tehty mittava rahoitusohjelma.

Taloustmetsien monimuotoisuuden ja luonnonhoidon tason parantamiseksi vuonna 1997 uudistetussa metsälaissa määritetään taloustmetsien erityisen tärkeät elinympäristöt ja niiden käytön rajoitukset. Tämän hetkisten arvioiden mukaan tärkeiden elinympäristöjen pinta-ala on noin alle prosentin koko maan yksityismetsien pinta-alasta. Lakisäätteiset kohteet on tarkoitettu luetteloida vuoteen 2002 mennessä. Elinympäristöjen ennallistamiseen tähtäviä toimenpiteitä lisätään ja erityisen tiheästi asutuilla alueilla korostuu entisestään myös luonnonvaraisten eliöiden elinympäristöjen aktiivinen hoito.

Maatalouden biodiversiteettiä mitataan kolmella tasolla: geneettisellä, lajien sekä ekosysteemien tasolla. Maataloudessa biodiversiteettiä pitää tarkastella suhteessa tuotantoeläimiin ja kasveihin ympäristöineen sekä suhteessa luonnon eliöihin ja niiden ympäristöön. Sekä viljeltyjen että luonnonvaraisten lajien määrä on vähentynyt viimeisten vuosikymmenien aikana. Viljeltyjen lajien väheneminen johtuu viljelymenetelmien yhdenmuikaistumisesta ja tuotannon kaupallistumisesta. Luonnonvaraisilla lajeilla vähenemisen perussyy on erilaisten ekosysteemien määrän väheneminen sekä niiden laadun heikkeneminen.

Maatalouden vaikutus maisemaan liittyy samoihin tekijöihin kuin biodiversiteetin väheneminen: isoihin yhtenäisiin peltoihin, yhdenmukai-

siin viljelykäytäntöihin, laajoihin monokulttuurireihin, vähentyneisiin reuna alueisiin jne. Kaikki tämä johtaa maaseutumaiseman yksipuolistumiseen. Peltojen metsitys ja viljelemättä jätettyjen alueiden vesoittuminen muuttaa monimuotoisen viljelymaiseman yksitoikkoiseksi viljelymetsäksi ja pusikoksi.

Jätehuolto

Jätteiden kierrätys ja muu hyödyntäminen on voimakkaan kehityksen kohteena. Suomen ongelmana ovat pitkät kuljetusmatkat ja keräilyverkoston puutteellisuus erityisesti haja-asutusalueilla. Kotitalousjätteen, etenkin biojätteen ja kartonkitölkkiä kierrätys, on lisääntynyt. Suuria puutteita on metallijätteen, energiajätteen ja muovijätteen keräilyssä. Muovijätettä kertyy erityisesti maataloudessa runsaasti, esimerkiksi aumamuovit ja lannoitesäkit. Lisäksi kehittämistoimia on tarpeen kohdentaa keräyspaperin ja kartongin sekä lasin kierrätyksen lisäämiseksi. Käytettyjen rakennusosien kierrätys olisi järjestettävä myös maaseutualueilla. Jätehuollossa kuntien välinen yhteistyö on lisääntynyt huomattavasti ja tämän vuoksi kaatopaikkojen määrää on voitu suunnitelmallisesti vähentää.

Jätehuollon ympäristöhaitat voivat kohdistua ilmaan, vesiin tai maaperään. Haitallisimpia ovat kaatopaikkojen vaikutukset pinta- ja pohjavesiin sekä ilmaan ja maaperään. Muita jätehuollon ympäristöhaittoja ovat jätteen polton päästöt, ympäristön roskaantuminen, kaatopaikkojen haittaeläimet ja biologisen käsittelyn hajuhaitat.

Kulttuuriympäristön tila

Kulttuurimaisemien ja -ympäristöjen hoito on osa näkyvää alueellista identiteettiä, seutujen historiaa sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta sekä samalla työllisyyden parantamista. Kulttuurimaisemat ovat myös arvokkaita matkailuvaltteja, jotka voivat houkutelaa yritystoimintaa alueelle. Kulttuurimaisema-alueita ja -

ympäristöjä voidaan kehittää, eikä vain säilyttää niiden nykytilaa. Toisaalta monipuolisesti harjoitettu maa- ja metsätalous mahdollistaa maisema-alueiden säilymisen avoimina ja hoidettuina. Voimakas maaseudun rakennemuutos, autioittaminen ja peltojen umpeen kasvaminen uhkaa kuitenkin valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittäviä kulttuurimaisema-alueita ja kulttuuriympäristöjä.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista on asetettu suuntaviivat maisemanhoidon edistämiseksi. Maisemanhoitotoimien suunnittelua ja kehitystä on sen mukaan tarkoitettu edistää ensisijaisesti arvokkailla maisema-alueilla.

Pellon metsityksen merkitykseen maiseman muuttajana on vasta viime vuosina kiinnitetty enemmän huomiota. Avointen peltoalueiden osuus on maassamme muuhun Eurooppaan nähden erittäin vähäinen. Siten peltojen metsittämisellä on maaseutumaiseman kannalta lähes aina haitallisia vaikutuksia, koska metsitettäessä avoimen maiseman osuus vähenee. Maiseman sulkeutuminen koetaan kielteisenä varsinkin laajoilla yhtenäisillä peltoalueilla ja tienvarsilla sekä asutuksen läheisyydessä.

Maaseudun tyhjilleen jäävien rakennusten rapistuminen on toisaalta uhka kulttuurimaisemalle, mutta toisaalta niiden uudelleen käyttö antaa kehittämismahdollisuuksia elinkeinoille sekä koko kylälle. Niitä voidaan esimerkiksi hyödyntää matkailukäytössä tai toisaalta ne voivat hyödyttää koko kylää asukkaiden yhteisinä harraste yms. tiloina.

Kansainväliset sopimukset ja kansalliset ohjelmat

Suomi on EU:n ja YK:n jäsenenä sitoutunut noudattamaan kestävän kehityksen politiikan tavoitteita. Tämä tarkoittaa ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden yhteensovittamista kaikissa yhteiskunnan toiminnoissa ja päätöksenteossa. Suomi on mukana toteutta-

massa noin 200 ympäristöalan kansainvälistä sopimusta, merkittävimpana niistä Rion sopimus, Agenda 21, EU:n ympäristöohjelma, Itämeren suojelusopimus ja ilmastomuutosta koskeva YK:n puitesopimus ja sen Kioton pöytäkirja sekä EU:n metsästrategia. Suomessa ympäristön tilan parantamiseen tähtäviä ohjelmia ovat ympäristöministeriön 1995 julkaisema ympäristöohjelma vuoteen 2005 sekä muita valtakunnan tasoisia tai kansallisia tavoiteohjelmia esim. MMM:n ja YM:n vahvistama metsätalouden ympäristöohjelma, maatalouden ympäristöohjelma ja sekä valtioneuvoston periaatepäätökset *Vesien suojelun tavoitteista vuoteen 2005* ja *Valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2005* sekä keväällä 1999 hyväksytyt hallituksen *kestävän kehityksen toimenpideohjelma, kansallinen metsäohjelma 2010* ja *ekologisesti kestävän rakentamisen ohjelma*.

Ympäristön kehittämishankkeet kytkeytyvät usein vahvasti kunkin seudun ja alueen menneeseen elinkeinohankkeisiin, joille ne voivat tuoda lisäarvoa yritysten kehittäessä ja laajentaessa toimintaansa. Maaseudulla on myös tarpeen kehittää yhdyskuntien vesihuoltoa, jätehuoltoa ja maaseudun yritysten yhteistyötä teknisessä huollossa. Uudella ympäristöteknologialla voidaan luoda aiempaa kestävämpiä ratkaisuja myös maaseudun ympäristökysymyksissä.

Horisontaalisen ja alueellisen maaseutus suunnitelman ympäristövaikutuksista

Horisontaalisessa maaseutuohjelmassa on perusteellinen analyysi maatalouden ja metsätalouden ympäristöongelmista. Tämä analyysi liittyy niihin toimenpiteisiin, joita toteutetaan horisontaalisessa suunnitelmassa. Vastaavasti alueellisessa maaseutus suunnitelmassa on kuvaus ja analyysi ympäristöongelmista, jotka liittyvät suunnitelmassa toteutettaviin toimenpiteisiin. Tähän lukuun sisältyy yhteenveto horisontaalisen ohjelman maa- ja metsätalouden ympäristöongelmiin liittyvästä analyysistä sekä arvio alueellisen ohjelman toimenpiteiden vaikutuksista niihin.

Horisontaalinen suunnitelma tiivistää maatalouden keskeiseksi ympäristöongelmaksi vesistöjen rehevöitymisen sekä happamoitumisen. Maatalous on merkittävä vesistöjen saastuttaja erityisesti typen ja fosforin osalta. Kehitys on kuitenkin viime vuosina ollut myönteinen, osittain johtuen maatalouden ympäristöohjelmasta. Kotieläintalous tuottaa erityisesti ammoniakkipäästöjä ilmakehään ja tämä johtaa maaperän ja vesistöjen happamoitumiseen. Alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma ei sisällä toimenpiteitä, jotka liittyvät kasvien viljelyyn tai kotieläinten hoitoon, tämä on horisontaalisen ohjelman vastuualueena. Alueellinen suunnitelma sisältää seuraavan askeleen eli maataloustuotteiden jalostuksen. Siten alueellisella suunnitelmalla ei ole suoraa vaikutusta maatalouden ympäristöongelmiin lukuun ottamatta kylien kehittämistoimenpiteiden mahdollisia positiivisia vaikutuksia maalaismaisemaan.

Lähes kaikilla suomalaisilla maataloilla on metsää ja metsätalouden tulot ovat tärkeä osa maatalojen taloutta. Metsätalouden kansantaloudellinen merkitys on suuri ja metsien kestävä tuoton varmistaminen on tärkeä kansallinen päämäärä. Metsien hoito on suunnitelmallista ja systemaattista ja jatkuvan intensiivisen tutkimuksen kohteena. Metsätaloudessa on parhailaan käynnissä syvälinen rakenteellinen, kulttuurinen sekä teknologinen muutos. Metsien omistus pohja on nopeasti kaupungistunut, tällä hetkellä yli 50 prosenttia metsistä on kaupunkilaisten omistuksessa. Puunkorjuuketjun koneellistuminen on merkinnyt tuhansien työpaikkojen katoamista maaseudulta. Aikaisemmin talvella suoritettavat metsätyöt olivat olennainen osa maatalojen taloutta. Siten metsien merkitys maataloilla työllistäjänä ja tulon lähteenä on huomattavasti vähentynyt. Samanaikaisesti metsistä on tullut tärkeä virkistysalue ja vapaa-ajan vieton kohde noin neljälle miljoonalle suomalaiselle. Melkein 80 prosenttia kotitalouksista kerää marjoja ja sieniä kotitalouskäyttöön. Suomessa on noin 800 000 metsästäjää ja noin 2 miljoonaa vapaa-ajan kalastajaa.

Yhteenvedona horisontaalinen suunnitelma esittää metsien keskeisiksi ympäristöongelmiksi seuraavaa: Vähentyneet investoinnit merkitsevät uhkaa metsien hyvinvoinnille ja maisemalle. Muuttuneen teknologian johdosta metsätyötä tekevien henkilöiden määrä on vähentynyt nopeasti johtaen kasvaneeseen työttömyyteen ja sosiaalisiin ongelmiin. Puun käyttöä energian lähteenä pitäisi lisätä koska siten voidaan metsien hyvinvointia lisätä. Tämä johtuu siitä, että energiaksi käytetään puuainesta (jätepuuta ja vesakkoja), jolle ei ole teollista käyttöä ja joka pitäisi korjata metsistä, jotta jäljelle jäävät puut kehittyisivät hyvin. Tällaisen puuaineksen poistaminen metsistä on tärkeää myöskin metsien virkistyskäytön mahdollistamiseksi. Metsänomistajien kaupungistuminen aiheuttaa ongelmia, koska metsänomistajat vieraantuvat käytännön metsätaloudesta eivätkä huolehdi riittävästi metsistä ja niiden tuottavuudesta. Metsitys aiheuttaa paikallisesti myös ongelmia maisemien kasvaessa umpeen. Alueellisessa maaseudun kehittämissuunnitelmassa on metsänhoito yhtenä toimenpiteenä. Suunnitelma painottaa metsätuotteiden, erityisesti puutuotteiden jalostusta. Suuri osa korjatusta puusta myydään tällä hetkellä raakapuuna ja yhtenä alueellisen maaseutuohjelman keskeisenä tavoitteena on työllisyyden parantaminen maaseudulla kehittämällä pienimuotoista puutuoteteollisuutta. Toinen keskeinen kehittämiskohde on puun käyttö energianlähteenä, joka tulee lisäämään metsäympäristön laatua. On syytä muistaa, että metsäsektori on Suomen tärkeimpiä teollisuudenaloja ja verrattuna alueellisen maaseutus suunnitelman voimavaroihin, metsien hoitoon suunnatut kansalliset investoinnit ovat valtavat. Metsätalous on taloudellisesti kannattavaa eikä yleensä tarvitse valtion tukea. Siksi maaseutuohjelman metsätöiden hoito on suunnattu juuri näille kahdelle osaluokalle, joiden kehityspotentiaali on toistaiseksi lähes kokonaan hyödyntämättä ja jotka auttavat maaseudun kehitys ongelmien ratkaisussa.

Horisontaalinen ja alueellinen maaseutus suunnitelma täydentävät toisiaan. Horisontaalisen

suunnitelman tavoitteena on parantaa maaseudun ympäristöä sekä ylläpitää luonnon monimuotoisuutta. Se on suuri panostus ympäristöongelmien ratkaisemiseksi maaseudulla. Toisaalta alueellinen maaseutus suunnitelma pyrkii parantamaan maaseudun elinkelpoisuutta. Sen toimenpiteet on suunnattu maatalouden kannattavuuden parantamiseen, maaseudun taloudellisen rakenteen monipuolistamiseen sekä sosiaalisesti kestävämpään maaseutu ympäristön luomiseen. Kestävän kehityksen periaatteiden pohjalta eri toimenpiteiden ympäristövaikutuksia seurataan ja arvioidaan ympäristöystävällisten menetelmien käytön varmistamiseksi.

5.1.9. Osaaminen

Maaseudulla väestön koulutustaso on alhaisempi kuin kaupungeissa. Myös opiskelumahdollisuudet ovat rajallisemmat. Maaseudun nuorten ja naisten sekä maataloudesta vapautuvien työntekijöiden työllistymiseen voidaan pitkälti vastata osaamistasoa nostamalla.

Edellytyksenä osaamistason ylläpitämiselle on hyvä perusosaamistaso ja oppimisprosessien tukeminen. Maaseudulla erityisesti ammattikorkeakoulu- ja ammattikouluverkon kehittäminen ovat avainasemassa. Ammattikorkeakouluverkoston kehittäminen tukee maakunnallisen osaamisen kehittämistä. Tämän rinnalle tarvitaan ammattikoulujen ja lukioiden vetovoimaisuuden lisäämistä. Maaseutualueilla oppilaitokset ovat integroituneet huomattavasti voimakkaammin alueelliseen kehittämistyöhön kuin kaupunkialueilla, joissa ne täyttävät lähinnä peruskoulutustehävää. Kuitenkin oppilaitoksiin keskittynyttä asiantuntemusta ei vielä ole läheskään täysimääräisesti pystytty ottamaan niitä ympäröivien maaseutualueiden kehittämisen käyttöön.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen verkosto on tiheä. Yliopistoilla on lisäksi tutkimuslaitoksia sekä täydennyskoulutus- ja kehittämisskeskuksia myös varsinaisten yliopistopaikkakuntien ulkopuolella. Helsingin yliopistolla on

suunnitelma-alueita palvelevat maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskukset Seinäjoella ja Mikkelissä sekä täydennyskoulutuskeskukset Siuntiossa, Lahdessa, Kotkassa ja Kouvolassa. Tunusomaista niille on voimakkaasti lisääntyvä osallistuminen maakuntien ja alueiden kehittämistyöhön.

Täydennyskoulutuskeskukset järjestävät mm. valtakunnallista maaseudun kehittäjäkoulutusta ja eri alojen PD (professional development/diploma) -koulutusta. Alueen yliopistoissa opiskelee yli 54 000 opiskelijaa. Seinäjoella toimivassa Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksessa täydennyskoulutukseen osallistui vuonna 1998 noin 2 500 henkilöä. Alueen kaikissa maakunnissa on ammattikorkeakouluja. Luonnonvara-alan koulutusta antavia ammattikorkeakouluja on ainakin Uudellamaalla, Hämeessä, Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla.

Maatalouden tutkimuskeskuksella on Jokioisten tutkimuskeskuksen lisäksi alueellisia tutkimuslaitoksia mm. Hyvinkäällä, Ypäjällä, Kannuksessa, Ylistarossa, Ruukissa, Pälkäneellä ja Mietoisissa.

Suunnitelma-alueella on kymmenen alueellista osaamiskeskusta mm. Seinäjoen elintarvikealan osaamiskeskus Foodwest Oy. Tämän lisäksi alueella vaikuttaa kaksi valtakunnallista osaamiskeskusta eli puutuotealan osaamiskeskus teollisuuden Puuinfon yhteydessä ja elintarvikealan osaamiskeskus, joka toimii Agropolis Oy:n yhteydessä.

Lähes jokaisessa maakunnassa toimii useita neuvontaorganisaatioita, mm. maaseutukeskus, metsäkeskus, kalatalouskeskus ja uusyrityskeskus. Lisäksi lähes kaikissa maakuntien keskuskaupungeissa sijaitsee työvoima- ja elinkeinokeskus. Alueen neljän läänin lääninhallitusten sivistisosastot toimivat koulutuksen järjestämisen tukena. 4H-järjestön rooli on tärkeä koulutuksen järjestämisessä nuorille.

Merkittävä maaseutuväestön elinikäistä oppimista tukeva resurssi on tiheä kansalais- ja työväenopistojen verkko. Vapaa-ajanvirikkeitä tarjoavan aikuisopiskelun lisäksi niitä voidaan hyödyntää myös elinkeinojen uudistumista palvelevassa koulutuksessa; esimerkiksi perinteinen kansalaisopistojen tarjoama vieraiden kielten opiskelu voi olla sekä harrastus että edellytys maaseutumatkailuyrittäjän kehittymiselle.

Väestön tieto-aidon jatkuva parantaminen on tärkeitä, jotta alueet kehittyisivät tasavertaisina ja osaavaa työvoimaa olisi työelämän tarpeita vastaavasti saatavilla. Valtioneuvoston vahvistamien osaamiskeskusten lisäksi maaseutu tarvitsee pienempiä osaamiskeskittyimiä. Osaamista voidaan lisätä tutkimus- ja koulutuslaitosten laajaa verkkoa käyttäen sekä hyödyntäen sellaisia maaseudun vahvuuksia kuin vahva yhteisöllisyys, voimakas seuratoiminta (kyläseurat, maatalousseurat, Maa- ja kotitalousnaiset, Mar- tat, 4H, käsi- ja taideteollisuusyhdistykset), perinneosaaminen ja kädentaidot.

Omatoimisten metsänomistajien ja ammattitaitoisen työvoiman vähentyessä tarvitaan lisääntyvässä määrin metsänomistajien koulutusta ja neuvonnan tehostamista sekä metsänhoitopalveluiden saatavuutta turvaavia toimenpiteitä. Uusia valmiuksia kaikilta metsätalouden parissa työskenteleviltä vaativat muun muassa luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen, laatu- ja ympäristöjärjestelmät sekä metsien sertifiointi.

Osaamisen verkostot ovat kaupunkien ja maaseudun tulevan yhteistyön muotoja. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen sekä osaamiskeskusten piirissä syntyy sellaista tietoa, jota maaseudulla toimivat yritykset voivat käyttää hyväkseen kilpailukykyensä kasvattamiseksi. Kehittyvä informaatio- ja koulutusteknologia mahdollistavat korkeatasoiset oppimisverkostot. Yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa kehitetään maaseutuelinkeinojen ja maaseudun kehittämisen erityisosaamista, jota yritykset ja maaseudulla asuvat voivat hyödyntää tietoverkkojen ja

koulutusteknologian avulla. Kansainvälistymisen valmiudet sekä tuotekehitys ja innovaatio toiminta yleensä ovat tulevan yhteistyön aloja.

Yhteistoiminta luo mahdollisuuksia erityisesti pk-yritystoiminnan kehittämisessä ja alihankintatoiminnassa, elintarvikkeiden jalostuksessa ja suoramyyntissä, palvelutuotannossa, ympäristö- ja energiahankkeissa sekä maaseudulle soveltuvan osaamiskeskustoiminnan kehittämisessä.

Osaamisresursseiltaan suunnitelma-alue on runsas. *Lähivuosien painopisteenä onkin verkostojen täydentäminen, erikoisosaamialojen lisääminen ja uusien työtapojen – osaamiskeskukset, osaamiskeskittymät, tuotekehitysyksiköt, monipalvelupisteet – vahvistaminen.*

5.1.10. Tasa-arvo

Tasa-arvobarometrin (1998) mukaan suomalaisten naisten ja miesten selvän enemmistön mielestä naisten yhteiskunnallinen asema on huonompi kuin miesten. Nykyisellä ohjelmakaudella tavoite 5b ja 6 -ohjelmissa tasa-arvo on otettu huomioon kohdentamalla joissakin toimenpidekokonaisuuksissa erityisiä toimia naisille. Ohjelmien kaikissa osissa on kuitenkin toimenpiteitä ja rahoitusmahdollisuuksia, jotka soveltuvat naisille. Naishankkeiden osuus on ohjelmien toimintalinjoissa alhainen. Yleensä nais-hankkeita on pidetty toteutuskelpoisina ja hyvin laadittuina, vaikka niiden keskimääräistä pienempi koko on saattanut lisätä hylätyksi tulemisen todennäköisyyttä. Tasa-arvoteman toteuttamisen suurimpia ongelmia on sen näkymättömyys ja ohjelmien liiallinen sektoroituminen, jolloin kukin hallinnonala on toteuttanut ohjelmia omalla tavallaan. Tästä kärsivät erityisesti läpäisyperiaatteella toteutettavat tavoitteet kuten sukupuolten tasa-arvo.

Maaseudun kehittämishankkeissa ja erilaisissa hankkeissa naiset ovat aktiivisesti mukana. Esimerkiksi LEADER II -yhteisöaloitteessa muuta-

ma toimintaryhmä on suunnattu erityisesti naisille. Sen sijaan maaseudun perheettömät, yksin tai vanhempiansa luona asuvat miehet ovat unohtunut ryhmä, jonka elinolojen kohentamiseen on syytä jatkossa kiinnittää huomiota syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Yhtäläisten mahdollisuuksien edistäminen koskee myös mm. uusia väestöryhmiä, kuten erilaiset etniset ryhmät.

Maataloudessa työskentelevän naisen instituutio-naalinen asema on kansainvälisesti vertaillen suhteellisen vahva. Olennaisin ero on keski- ja etelä-eurooppalaisessa sekä suomalaisessa maatalousyrittäjäkäsenteessä. Muualla EU:n alueella on totuttu siihen, että tilalla on vain yksi yrittäjä, yleensä mies, ja puoliso on perinteisesti joko kotirouva tai, kuten nykyisin yhä useammin, käy tilan ulkopuolella työssä. Tila on yleensä miehen omistuksessa. Vaikka puoliso osallistuisikin tilan töihin, häntä kohdellaan avustavana perheenjäsenenä, ei yrittäjänä. Suomessa taas perinteisesti molemmat puoliset ovat osallistuneet maataloustöihin ja kumpaakin puolisoa on pidetty itsenäisinä yrittäjinä. Esimerkiksi kotieläintiloilla naiset ovat perinteisesti huolehtineet eläimistä ja miehet peltotöistä. Sen jälkeen, kun verotuksessa on hyväksytty tulojen jakaminen myös peltotöiden osalta naisille, eroja tulojen jakautumisessa ei juurikaan ole ollut. Osaltaan tähän on vaikuttanut progressiivinen verotus.

Sukupuolten välinen tasa-arvo on keskeinen painopiste tulevalla rakennerahastokaudella. Rakennerahastovaroilla pyritään eriarvoisuuden poistamiseen ja miesten ja naisten välisen tasa-arvon edistämiseen. Tasapainoinen väestörakenne edellyttää erityisesti naisten työllisyysmahdollisuuksien lisäämistä maaseudulla. Tarkoituksena on EU:n erilaisilla toimenpiteillä aktiivisesti edistää tasa-arvon toteutumista sekä arvioida erilaisten toimien vaikutuksia tasa-arvon kannalta systemaattisella seurannalla. Suomessa on kehitetty menetelmä, jolla kiinnitetään huomiota tasa-arvonäkökulman toteutumiseen ohjelmatyön eri vaiheissa.

5.1.11. Maaseudun yhteisöllisyys ja hyvinvointi

Maaseudulla on kehitysedellytyksiltään hyviä ja heikkoja alueita. Näiden eroja on hallinnollisin ja aluekehittämisen toimenpitein pyritty tasoittamaan ja maatalouspolitiikalla on hoidettu maatalousväestön asioita. Maaseudun kehittäminen ei kuitenkaan jäsenny pelkästään näin, vaan maaseutua luonnehtii yhteisöllisyys, eri kokoisten yhteisöjen toiminta. Tässä suhteessa on vuosien mittaan tapahtunut hyvin olennaisia muutoksia. Tiedonvälityksen tehostuminen, ammatillinen eriytyminen, liikkumisen helpottuminen, koulutustason nousu ja kansainvälistyminen ovat irrottaneet kansalaiset lähiyhteisöstään. Lisäksi tehtäviä, joista maaseudun asukkaat saavat tulonsa, on siirtynyt runsaasti maaseudulta keskuksiin. Se on osaltaan lisännyt maaseudulta vähintään 500 asukkaan taajamissa työssäkäyvien osuutta, mikä koko maassa oli vuonna 1996 keskimäärin jo 46 prosenttia. Vaikka pendelöinnin määrä vaihtelee alueittain, ovat keskuksissa työssäkäyvät kaikkialla maaseudulla suuri väestöryhmä.

Aikanaan maatalousyhteiskunnan työpaikat, jalostus ja jakelu mukaan lukien, sijaitsivat suurelta osin maaseudun kylissä. Nyt sinne on jäänyt jäljelle vain tuotantoketjun alkupää. Samalla maaseutukuntien väestömäärä on laskenut tuntuvasti. Nuorten tulevaisuuden odotukset ovat eriytyneet ja yksilöllistyneet, jolloin maaseudun toimintakyky yhteisöinä on vähentynyt. Myös julkinen valta on taloudellisista ja teknologisista syistä poistanut palveluja maaseudulta.

Maaseudun ihmiset kokevatkin tulevaisuuden epävarmaksi ja etsivät uusia kansalaistoiminnan muotoja, joilla lähiyhteisöä voisi vahvistaa. Yhteisöllisyyttä voimistetaan organisoimalla kansalaistoimintaa taloudellista vastuuta kantaviksi kylätoimikunniksi tai paikallisiksi toimintaryhmiiksi. Kylä- ja asukastoimikuntia on Suomessa noin 3 100, joista jatkuvasti suureneva osa, nyt jo lähes 1 000, on rekisteröitynyt taloudellisen toiminnan mahdollistaviksi yhdistyksiksi. Kun-

tia, valtionhallintoa, yhdistyksiä, yrityksiä ja aktiivisia kansalaisia yhdistäviä paikallisia toimintaryhmiä on 60. Niiden samoin kuin kylätoimikuntien enemmistö sijoittuu kehittämissuunnitelma-alueelle.

Suomalaisen maaseudun henkistä ja sosiaalista hyvinvointia selvittäneiden tuoreiden tutkimusten mukaan asukkaat ovat huolestuneita maaseudun tulevaisuudesta. He näkevät keran rakennetun yksityisen ja julkisen palvelutoiminnan poistuvan tai supistuvan. Se yhdessä maa- ja metsätalouden harvenevien tilojen ja työpaikkojen kanssa luo pessimismiä. Toisaalta alueelliset suunnitelmat ja paikallisten toimintaryhmien ohjelmat sisältävät vahvaa itsetuntoa, johon maaseudun kehittämistyö voi perustua.

Maaseudulle ja etenkin sen heikoimmin kehittyneille osille on hyvinvointipalveluiden ja tulonsiirtojärjestelmän muutoksilla selvästi enemmän merkitystä kuin kehittyneille alueille. Maaseutukunnissa verotulo asukasta kohden on keskimääräistä alhaisempi ja ikärakenne on vanhuspainotteisempi. Nämä ovat osasyitä, miksi palveluiden tarve ja menot asukasta kohden ovat maaseudulla korkeampia kuin kaupunkikunnissa. Valtion ja kuntien taloudellisten suhteiden kehittymisellä on maaseudun palvelutason ylläpidossa keskeinen merkitys.

Maaseudun palvelujen turvaamiseksi on kehitelty useita ratkaisuja, mutta edelleen uusia keinoja tarvitaan. 1990-luvulla kehittämisen kohteita ovat olleet erilaiset monipalvelupisteet, liikkuvat ja kiertävät palvelut ja asiointiliikenne, telemaattiset palvelut, palvelualan ammattiyhdistelmät sekä asukkaiden omatoimisuuden hyödyntäminen, palveluyrittäjyys ja kylän rooli palvelujen suunnittelijana ja toteuttajana. Kun palvelujen muodot vaihtuvat ja palveluita tarjoavien yksiköiden määrä vähenee, nousee maaseutupolitiikan yhdeksi tärkeäksi tehtäväksi myötävaikuttaa palvelujen uudelleen järjestämiseen niin, että niiden saavutettavuus turvataan maa-

seudulla asuville. Yhä enemmän tarvitaan julkisen sektorin, yritysten ja järjestöjen yhteistyötä palvelujen tuottamisessa.

Maaseutuasuminen kokonaisuudessaan on tärkeä hyvinvoinnin indikaattori. Myös monenlaiset kulttuurin työpaikat lisääntyvät ja niitä pystytään lisäämään, kuten muutamien toimintaryhmien ja kylätoimikuntien hankkeet osoittavat. Alueellisessa maaseudun kehittämissuunnitelmassa vahvistetaan yhteisöllisyyttä luottamalla kylä- ja asukastoimikuntiin sekä paikallisiin toimintaryhmiin toimijoina. Palveluihin ja kulttuuriin uskotaan uusien työpaikkojen lähteinä.

5.2. Edellisen ohjelmakauden vaikutukset

Ohjelmakauden 1995-1999 määrälliset tulokset

Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman kaltaista kehittämistoimintaa päättyvällä ohjelmakaudella on pääosin harjoitettu **tavoite 5b:n** kautta. Suunnitelman kattama alue on tosin nykyistä 5b-aluetta laajempi. Täydentävää kehittämistyötä suunnitelma-alueella on tehty 12 LEADER II -ryhmässä.

Liitteessä 9 on esitetty tavoite 5b-alueen määrällisten tavoitteiden toteutuminen.

Tavoite 5b-ohjelman toimintalinjalla 2, alkutuotannon monipuolistaminen, pyrittiin maaseudun kehittämiseen alkutuotantoa ja maaseudun yritystoimintaa kehittämällä. Väliarvioinnin mukaan tukea kohdennettiin erityisesti ohjelman yleistavoitteena olevaan ja suoraan toimintalinjalle 2 kohdistettuun maatalojen lukumäärätavoitteeseen (48 000 toimivaa maatilaa) vaikuttaville toimenpiteille. Tavoitteena oli myös tuotantosuunnan muutos 4 000 tilalla. Toimintalinjan 2 toimenpiteet vaikuttivat myös uusia työpaikkoja koskevan tavoitteen, työttömyyden vähentämistavoitteen ja viime kädessä alueellisen kehittyneisyyseron pienentämistavoitteen saavuttamiseen.

Toimintalinjan tuloksia seurataan maa- ja metsätalousministeriön ylläpitämän hankerekisterin avulla. Siihen TE-keskusten maaseutuosastot tallentavat hankkeilta kerätyt seurantatiedot. Vuoden 1999 loppuun mennessä oli hyväksytty 6 323 hanketta, joista yrityshankkeiden rahoitus muodosti 37 prosenttia.

Toimintalinjan 2 tulostavoitteeksi asetettiin ohjelma-asiakirjassa 7 000 uutta tai säilytettyä työpaikkaa. Hankkeilta kerättyjen tietojen mukaan 31.12.1999 mennessä toimintalinjan toimenpitein on luotu uusia työpaikkoja 3 485. Säilytettyjen työpaikkojen osalta seurantatiedot selvästi yliarvioivat tavoite 5b-ohjelman merkityksen, kun ottaa huomioon maatalouden työpaikkojen vähenemisen kyseisenä aikana.

Toinen keskeinen toimintalinjan 2 tulostavoite oli uuden yritystoiminnan saaminen 3 000 maatilalle. Maatiloille oli perustettu 31.12.1999 mennessä 1 147 liitännäisyritystä ja muita uusia yrityksiä aloitti 772 eli yhteensä oli syntynyt 1 919 uutta yritystä. Tavoitetta tuskin tullaan saavuttamaan, vaikka yritysten perustaminen on lisääntynyt koko ajan ohjelmakauden edetessä. Erityisesti vuoden 1999 aikana tehtiin runsaasti rahoitushakemuksia, mutta usean maakunnan alueella rahoituskehys ei riitä kaikkien yrityshankkeiden rahoittamiseen. Näitä hankkeita siirtyy alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman piiriin.

Toimintalinjan tulostavoitteena oli myös tuotekehitysyksiköiden lisääminen 60 kappaleella. Tavoite on saavutettu reilusti, sillä hankerekisteriin on kirjattu 145 uutta tuotekehitysyksikköä.

Toimintalinjan odotetaan vaikuttavan siten, että kaikkiaan toteutetaan 220 tietotekniikka-, tutkimus- ja kehittämissuunnitelmaa. Suoraan tietotekniikan hyväksikäyttöön liittyviä hankkeita on käynnistynyt 78 kpl, niistä suurin osa liittyy atk-voimavarojen lisäämiseen maaseudulla. Näiden lisäksi monissa hankkeissa on mukana tietotekniikan käyttöä edistäviä osakokonaisuuksia, jo-

ten ainoastaan em. luvun tarkastelu ei anna oikeata kuvaa tilanteesta.

Toimintalinjan viides tulostavoite oli 1 200 koulutettua henkilöä. Koulutettujen määrän arvio on ollut aivan liian alhainen, sillä seurantatietojen mukaan toimintalinjan kautta tapahtuneeseen koulutukseen on osallistunut 75 063 henkilöä (31.12.1999). Tässä luvussa ovat mukana kaikki ne, jotka ovat osallistuneet eri hankkeissa tapahtuneisiin koulutustilaisuuksiin. Koulutettujen henkilöiden suuri määrä selittyy ohjelman sisältämien hankkeiden luonteella: ne ovat olleet eri alojen yleistä kehittämistä ja näissä lähes aina pyritään tuloksiin osaamisen tasoa parantamalla. Koulutus on koostunut lähinnä 1-5 päivän kurseista. Näin lyhytkestoiseen koulutukseen osallistuneiden lukumäärä ei ole täysin vertailukelpoinen tavoitetta asetettaessa ajatellulle systemaattisemmalle koulutukselle.

Maatilojen 5a-tukea on suunnitelma-alueella myönnetty (6.9.1999 mennessä) kaikkiaan noin 660 maatalouden investointiin, 1700 tilanpidon aloittamiseen sekä noin 900 kirjanpitoavustukseen. Avustuksia on myönnetty yhteensä 298 miljoonaa markkaa ja korkotuettua lainaa 314 miljoonaa markkaa. Investointeihin EU-varoja on käytetty lähinnä vain lypsykarjanavetoiden rakentamiseen. Kaikki muut maatalouden investoinnit on rahoitettu kansallisesti. Kansallista investointitukea on myönnetty vastaavana aikana lähes 1 miljardia markkaa ja korkotuettua lainaa yli 3 miljardia markkaa.

Verrattuna Suomen EU-aikaa edeltäneeseen ja parin ensimmäisen EU-jäsenyysvuoden hiljaiseen investointikauteen on maatalouden investointivauhti ollut ohjelmakauden kolmena viimeisenä vuonna varsin vilkas. Maatalouden tuotanto-oloja on parannettu ja rakennetta kehitetty merkittävästi. Maatalouden investointitarvetta ei kuitenkaan ole saatu tyydytettyä, koska nopea rakennemuutos edellyttää jatkuvasti uusia investointeja.

Suomen 5a-ohjelman tavoitteena on nostaa **jalostuksen ja markkinoinnin tuen** avulla elintarvikeyritysten tehokkuutta ja kilpailukykyä ja siten turvata myös sektorille raaka-aineita toimitettavan maatalouden tuotanto. Tuki on kohdentunut tavoitteeseen nähden hyvin. Hankkeet on voitu myös toteuttaa laajempina kuin ilman tukea olisi ollut mahdollista.

Tuen vaikutukset teollisuudessa painottuvat melko voimakkaasti ympäristö- ja hygieniasuhteiden parantamiseen. Liha-alalla on myös pystytty uusimaan vanhentuneita tuotantolinjoja kokonaan ja lisäksi edistämään tuotannon uudelleen organisointia aikaisempaa harvempiin yksiköihin. Maitotalalla vaikutukset painottuvat hygienia määräysten täyttämiseen ja näihin liittyviin ympäristövaikutuksiin, koska muita investointeja ei tuettu.

Suomen jalostuksen ja markkinoinnin tuen ohjelmassa ei tavoite 6 ulkopuoliselle alueelle oltu asetettu työllisyystavoitteita. Arvioinnissa työllisyystavoitteet käytiin läpi kuitenkin koko maan osalta. Yritysten oman näkemyksen mukaan työpaikkoja syntyy tuettujen hankkeiden seurauksena yleensä 1 - 3 kappaletta, yhteensä työpaikkoja on syntynyt noin 200 vuoden 1997 loppuun mennessä. Selvimmin uusia työpaikkoja syntyy lihasektorille.

Tavoite 5b -alueiden **LEADER II -ohjelman** tavoitteena on 1500 työpaikan syntyminen tai säilyttäminen sekä vaikuttaminen 300 uuden yrityksen syntymiseen. Koska tavoite 5b -alueiden LEADER II -ohjelmaa on ohjelmakaudella 1995 - 1999 rahoitettu sekä EMOTR:sta, EAKR:stä että ESR:stä, on vaikeaa eritellä yksinomaan EMOTR:lla rahoitettujen toimenpiteiden tuloksia.

Koko tavoite 5b -alueen LEADER II -ohjelman vaikutuksesta oli vuoden 1999 lopussa syntynyt yhteensä 555 kokoaikaista ja 985 osa-aikaista työpaikkaa. Lisäksi oli säilytetty 475 työpaikkaa. Uusia yrityksiä oli syntynyt 176 kpl. EMOTR -rahoitteisten hankkeiden voidaan ar-

vioida vaikuttaneen EAKR -rahoitteisiin hankkeisiin verrattuna enemmän työpaikkojen säilyttämiseen ja vastaavasti vähemmän uusien työpaikkojen luomiseen. Uusia yrityksiä lienee syntynyt tasapuolisesti kummankin rahaston toimenpiteiden tuloksena.

Paikallisten toimintaryhmien hallinto on rahoitettu pääasiassa EMOTR:sta. Eräs LEADER -ohjelman tärkeimmistä tuloksista on ollut paikallisten asukkaiden aktivoiminen ja innostaminen mukaan maaseudun kehittämistoimintaan sekä yhteistyön ja verkostoitumisen lisääntyminen eri tasoilla. Aktivointia on suoritettu pääosin juuri ryhmien hallintoon varattujen varojen avulla. Suomessa on myös toiminut kansallinen LEADER -verkostoyksikkö, jonka tehtävänä on ollut paikallisten toimintaryhmien verkostoitumisen edistäminen. Verkostoyksikön toiminta on rahoitettu EMOTR:sta.

Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman alueella on syksystä 1997 lähtien toiminut myös 22 kansallisin varoin rahoitettua POMO-ryhmää (Paikallisen omatoimisuuden maaseutuohjelma). Se lisää osaltaan toimintaryhmytyön tuloksia, vaikka kokonaisrahoitus onkin selvästi LEADER II-ohjelmaa vähäisempi, eikä POMOon sisälly yritysrahoitusta.

Ohjelmaprosessiin liittyvää arviointia

Hyvin yksimielisesti TE-keskusten maaseutu-osastot kirjaavat ohjelmapolitiikan tuloksiksi *aktiivisuuden lisääntymisen*. Se ilmenee koulutuksena ja yhteistyönä, jotka molemmat ovat ohjelmapolitiikan avulla saavuttaneet aivan eri määrät kuin muutama vuosi sitten. Aktiivisuuden lisääntyminen ulottuu kaikille tasoille: kansainvälistymiseen, ylimaakunnallisuuden heräämiseen ja kylien aktivoitumiseen. Samalla *usko omaan alueeseen ja sen kehittämismahdollisuuksiin on selvästi vahvistunut*.

Ohjelma-analyysit tähdentävät *hankkeiden muodostamia verkostoja*, joiden synnyttämis-

sä vuorostaan kehittäjien yhteistyöllä ja verkostoitumisella on ollut ansionsa. Kehittämistyössä on myös nähtävissä limittymistä. Useisiin yrityksiin vaikuttanut kehittämishanke rohkaisee yrityskohtaisiin investointeihin, ja maaseutuyhteisöaloite LEADER täydentää 5b-tavoiteohjelmaa paikallisaloitteellisuuteen perustuvilla hankkeillaan.

Erittäin tärkeä ohjelmapolitiikan edistymistä kuvaava havainto on monien alueiden *pyrkimys työohjelmiin, painopistealoihin tai sateenvarjohankkeisiin*. Maaseutumatkailu, puutuoteala, pk-elintarvikeyrityksisyys, etätyö tai kylien kehittäminen ovat saaneet voimaa taakseen alan yritysten ja yksiköiden yhteistyön syventämisestä. Minkään menettelytavan käyttö ei ole ongelmantonta, niin kuin ilmenee etelä-pohjalaisten työohjelmien arvioinnista (Leppänen ym. 1999), mutta koordinaatio lisää tietoon ja yhteistyöhön perustuvia tuloksia.

Nykyisen ohjelmakauden kokemukset ja tulokset antavat aiheen olettaa, että seuraava kausi on tuloksellisempi. Monilla hankkeiden toteuttajilla on kokemusta ratkaisuja vaativista tilanteista. Siksi tulevan ohjelmakauden suunnitelmallisuudelle ja myönteisille odotuksille on perusteita.

Hyvin yhdenmukaisesti alueet ja ryhmät korostavat kokemuksenaan *ohjelmapoliittisen toimintatavan uutuutta*. Yhdessä hallinnollisten keskenäisyyksien kanssa toimintatavan uutuus on hidastanut ohjelmatyön edistymistä.

Sekä ongelmien että tulosten arvioinneista on pääteltävissä, *että selkeän maaseutustrategian puute* on koettu tavoite 5b:n ongelmana. Kauden lopussa on havahduttu siihen, mitä alussa epäiltiin: ohjelmapolitiikka vaatii onnistuakseen ohjelman! Havaintoon liittyy murhe *ohjelmatyön asiantuntijapainotteisuudesta*. Näiltä osin paikalliset toimintaryhmät laajensivat

merkittävästi ohjelma- ja hanketyöhön osallistuvien piiriä.

Keskushallinnon EU-tapailusta on perua *ohjelma-alueiden pirstaleisuus*. Suomessa ei löytynyt poliittista yksimielisyyttä alueiden määrittämiseksi seutukuntapohjalta eri ohjelmien piiriin. Siksi menttiin kuntapohjaiseen määrittelyyn, mikä nyt on koettu ohjelmapolitiikassa hankkejärjestelyjä vaikeuttavaksi asiaksi.

Ohjelmapolitiikkaan kuuluu kansalaisten mahdollisuus hyötyä siitä. Suomen neljän vuoden kokemukset kertovat kuitenkin aktiivisuuden kasaantumisesta, vetäjien väsymisestä, vaikeudesta saada yrittäjiä mukaan ja joidenkin alueiden ja ihmisryhmien jäämisestä ohjelmapoliittisen kehittämistyön ulkopuolelle. Aivan ilmeisesti toimintatavan vaativuus yllätti. Suomalaisen yhteiskunnan toimintatavat ja rakenteet eivät taipuneetkaan riittävästi ohjelmalliseen työhön.

Vaikka EU-ohjelmat toivat lisää varoja kehittämistyöhön, niiden pelisäännöt toisaalta nostivat esille talouden ongelmina muun muassa *kuntien heikentyneen kyvyn tulla mukaan hankkeiden rahoitukseen, Euroopan unionin sosiaalirahaston säästöjen monimutkaisuuden* ja muun muassa nk. *0- ja 2-alueiden kansallisten kehittämishankkeiden vähäisyyden*. Mikään edellä mainituista pulmista ei ole aivan ohjelmien talouden ydinkysymys, mutta kaikilla on laaja-alainen hidastava vaikutus.

Ohjelmapolitiikka korostaa seutukuntaa luonnollisena hankkeiden toimintaympäristönä. Vaikka kuntien seutuyhteistyö ei ollutkaan uusi asia ohjelmakauden alkaessa, ohjelma- ja hanketoiminnan moninkertaistuminen sekä tavoite 5b:n että paikallisten toimintaryhmien avulla nosti seutuyhteistyön tarpeen nopeasti moninkertaiseksi. Tähän ei oltu totuttu ja *seutuyhteistyö kangerteli* aluksi monin paikoin. Nyt tilanne on huomattavasti sujuvampi.

6. Strategian kuvaus, sen tavoitteet, valitut toimintalinjat ja maantieteellinen kohdealue

6.1. Strategia, tavoitteet ja valitut toimintalinjat

6.1.1. SWOT -analyysi

Vahvuudet, heikkoudet, uhat ja mahdollisuudet tiivistettynä nelikenttään:

Vahvuudet: <ul style="list-style-type: none"> - neuvonta- ja koulutusorganisaatiot - maataloustuotannon osaaminen - alueen sisällä osaamiskeskittymiä - paikallinen, omaehtoinen kehittämistyö - maaseutualueiden erilaisuus - paikallinen kulttuuri	Heikkoudet: <ul style="list-style-type: none"> - väestön väheneminen syrjäisiltä maaseutualueilta - työmahdollisuuksien vähäisyys etenkin syrjäisillä maaseutualueilla - kehittymätön yrittäjyys- ja yhteistyökulttuuri
Mahdollisuudet: <ul style="list-style-type: none"> - monitoimisuus - maaseudun ja keskusten vuorovaikutus - maaseutu- ja saaristoluonto - koko Euroopan laajuisesti katsoen väljä asutus ja runsas luonto - luonnonvarat, erityisesti metsät ja vesistöt - etätyö ja osa-aikainen asuminen - ympäristön omaleimaisuus ja puhtaus	Uhat: <ul style="list-style-type: none"> - tulevaisuuden uskon menettäminen - palvelujen väheneminen ydinmaaseudun ja syrjäisen maaseudun alueilta - ympäristön tilan heikkeneminen, mm. maan rajojen yli tulevan saastumisen riski - talouden keskittyminen sekä alueen sisällä että kansainvälisesti

SWOT-nelikenttään on tiivistetty laaja analyysi, jota on tarkemmin kuvattu seuraavassa.

Vahvuudet käyttöön

Alueen oppilaitosverkosto on tiheä. Myös neuvontaorganisaatioita on runsaasti. Nämä yhdessä ovat selkeä vahvuus, koska resurssit ovat olemassa. Ne täytyy vain suunnata uudella tavalla, koska oppilaitokset ovat kuitenkin keskittyneet lähes pelkästään koulutuksen antamiseen. Kuitenkin opettajat joutuvat hankkimaan alansa uusimman tiedon. Tämä tieto pitäisi ottaa käyttöön kaikkeen kehittämistyöhön. Tässä ollaan jo päästy lupaavaan alkuun. Etenkin

ammattikorkeakoulut ovat voimakkaasti suuntaamassa tutkimus- ja kehittämispalveluita alueensa elinkeinoelämän käyttöön. Alueen asukkaiden ja yrittäjien osaamista lisätään vahvistamalla ja suuntaamalla neuvontaa ja koulutusta uusien tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaan. Lukuisten oppilaitosten yhteyteen kehitetään osaamiskeskus- ja yrityshautomotyyppistä toimintaa, jolloin opetusta varten hankittava ajankohtaisin tieto on käytettävissä suoraan myös jo olemassa olevien yritysten kehittämiseen. Oppilaitosten ja neuvontaorganisaatioiden työnjakoa selkeytetään, jolloin kumpikin voi tuoda samoihin kehittämishankkeisiin oman ydinosansa.

Perusmaatalouden osaaminen ja mahdollisuutena mainittu ympäristön puhtaus antavat pohjaa siirtyä laatu tuotantoon, jossa laatu järjestelmien ja sertifiointin kautta kytketään maataloustuotanto osaksi koko elintarviketalouden laatu ketjua. Laatu järjestelmien avulla puhtaus ja tuotantotapa voidaan osoittaa kuluttajille. Koko Suomen maatalouden vahvaa tuotanto-osaamista hyödyntäen voidaan maataloustuotteita ja tuotantotapoja erilaistaa, esimerkkeinä luomu, non-food tuotanto, kaikkien kasvinosien hyödyntämiseen perustuva peltokasvien viljely jne.

Suunnitelma-alueella on useita maataloustuotannon keskittymiä, joissa on myös vahvaa tuotannonaloittaista erityisosaamista. Näitä ovat mm. vihannes- ja juurestuotanto Satakunnassa, kasvi huonetuotanto Pohjanmaalla ja kananmunantuotanto Varsinais-Suomessa. Näillä alueilla on mahdollista viljelijöiden korkean osaamisen ansiosta tuottaa jalostaville yrityksille korkealuokkaisia raaka-aineita myös uusin viljely- ja kotieläinten hoidon menetelmin. Jalostusyritykset puolestaan voivat suunnata tuotteiden jalostusta tulevaisuuden kulutuskysyntää vastaavaksi yhä erilaistuville markkinoille. Esimerkkejä tästä voisivat olla luonnonmukaisesti tuotetuista vihanneksista valmistetut säilykkeet sekä terveellisemmät kananmunat ja niistä valmistetut elintarvikkeet.

Kehittämistyö ei lähde liikkeelle, jos alueen asukkaat eivät lähde itse siihen mukaan. Paikallinen, omaehtoinen kehittämistyö on edellisellä ohjelmakaudella lähtenyt hyvin käyntiin. Toimintatapa tähän on siis valmiina. Tämä on selkeästi koko Suomen maaseudun kehittämisen vahvuus, jota täytyy edelleen vahvistaa. Paikalliseen omaehtoisuuteen, kylätoimintaan ja vahvaan, toimivaan kyläverkkoon sekä toimintaryhmiin perustuvaa kehittämistyötä vahvistamalla maaseudun asukkaat aktivoituvat oman elinympäristön kehittämiseen ja sen turvaamiseen. Maaseutu tarvitsee organisoitumista, joka on tarkoitettu kaikille asukkaille. Yhden väestöryhmän pohja ei enää riitä.

Paikallinen kulttuuri ja identiteetti on osa omaehtoisen kehittämistyön edellytyksiä. Tämän takia myös tämän vahvuuden edelleen vahvistamiseen täytyy kiinnittää huomiota. Maaseutukulttuuria ylläpitävillä ja kehittäville toimenpiteillä on mahdollista luoda kyliin positiivista ilmapiiriä ja näin torjua henkisen lamaantumisen uhkaa. Yhteisöllinen kehittämisote muokkaa yrittämismyönteistä ilmapiiriä, joka on edellytys elinkeinopohjan laajentamiseen yritys- ja tuotantotoimintaa monipuolistamalla.

Paikallinen kulttuuri on yksi osa alueen maaseudun sisäistä erilaisuutta. Luonto ja luonnonvarat ovat toinen osa erilaisuutta. Esimerkiksi osaa alueesta leimaa vesistöisyys, osaa laajat peltoalueet ja viljelymaisema. Kulttuuri ja elämäntapa on muotoutunut osaksi juuri erilaisten luonnonelementtien seurauksena. Maaseutualueiden erilaisuuden hyödyntäminen on tämän suunnitelman toimenpiteissä keskeinen elinkeinotoiminnan kehittämisen lähtökohta.

Heikkouksien torjuminen

Syrjäisiksi ja ydinmaaseuduksi luokiteltujen alueiden suurin heikkous ja osin uhka on väestön väheneminen. Väestön väheneminen on kuitenkin tässä suunnitelmassa nähtävä sellaisena heikkoutena, jota tämän suunnitelman toimenpiteillä nimenomaan pyritään parantamaan. Väestön vähenemistä aiheuttaa sekä työmahdollisuuksien vähentyminen että palveluiden heikentyminen. Tämän negatiivisen kierteen katkaisemiseksi tarvitaan maaseudulle sellaista uutta tavarantavara- ja palveluiden tuotantoa, jonka kysyntä tulee alueen ulkopuolelta, mieluummin ulkomailta. Samaan aikaan on hillittävä alueen ulkopuolelle valuvaa rahavirtaa korvaamalla alueen ulkopuolelta tuotavia tavaroita ja palveluita paikallisella tuotannolla. Uusiutuviin luonnonvaroihin, lähinnä puuhun, perustuva energiantuotanto ja rakentaminen ovat esimerkkejä tästä uusomavaraisuudesta.

Yrittäjyyden ja yhteistyökulttuurin vahvistamista tarvitaan lisättäessä maaseudun elinkeinotoi-

minnan kilpailukykyä. Yhdistämällä pien- ja perheyrittäjyyteen liittyvä joustavuus ja tehokkuus verkostoituvaan toimintatapaan on mahdollista luoda suurten yritysten kanssa kilpailevaa tuotantotoimintaa monella toimialalla. Kansainvälisille markkinoille pääseminen vaatii suuria yksiköitä, joten silloin vaaditaan vieläkin laajempaa yhteistyötä.

Myös maatalouden pientilavaltaisuudesta ja pienistä tuotantoyksiköistä aiheutuvia korkeita tuotantokustannuksia on mahdollista nopeimmin alentaa lisäämällä tilojen välistä yhteistoimintaa. Pitkälle vietynä tämä tarkoittaa yhteenliittymiä, kuten usean tilan yhteisiä kotieläintuotantoyksiköitä tai konepankkeja tai -renkaita. Maatalouden investoinneissa kannustetaan kaikkiin keinoihin usean tilan yhteisinvestointeihin. Yhteistyökulttuuria voidaan vahvistaa vain nostamalla yhteistyöhön kannustavat toimintatavat ensisijaisiksi kaikessa kehittämistyössä.

Mahdollisuuksien hyödyntäminen

Maatilat Suomessa ovat aina olleet monitoimisia. Metsätalous antoi ennen merkittävän osan työstä ja toimeentulosta peltoviljelyn ja karjankasvatuksen lisäksi. Vielä 50 vuotta sitten kalastuksella ja metsästyksellä oli osalla suunnitelma-alueesta varsin suuri merkitys viljelijöiden toimeentuloon. Monelta tilalta on aina käyty tilan ulkopuolella töissä. Aikaisemmin palkkatöitä tekivät miehet; metsätyöt ja rakentaminen olivat tärkeimmät työllistäjät.

Hyvinvointiyhteiskunnan laajenemisen myötä hoiva- ja palvelusektori taas työllisti maatalojen naisia. Monipuolinen osaaminen on maaseudun vahvuus edelleen. Harrastustoiminnan ja elämäntavan ansiosta metsästyks- ja kalastusosaaminen on edelleen säilynyt. Sitä voidaan tulevaisuudessa yhä enemmän hyödyntää matkailu- ja virkistyspalveluita tuottaessa. Hoiva-ammatteihin hankittua ammattitaitoa tarvitaan organisoitaessa palveluita uudelleen kylissä. Monitoimisuuden traditio antaa mah-

dollisuuksia tehdä myös uusista maaseutuammateista monitoimisia. Se on ainoa selviytymistapa, koska vuodenaikojen vaihtelu asettaa Suomessa selvän rajan ympärivuotisen maatalouden harjoittamiselle.

Lähes kaikki Suomen asutuskeskittymät sijaitsevat alueellisen maaseutus suunnitelman alueella. Kuitenkin suunnitelma-alueella on myös alueita, joiden lähietäisyydellä ei ole merkittäviä asutuskeskittymiä. Suunnitelma-alueen mahdollisuudet hyödyntää maaseudun ja keskusten vuorovaikutusta on kuitenkin huomattavasti runsaammat kuin tavoite 1-alueella. Maaseudun ja keskusten vuorovaikutuksen hyödyntäminen antaa mahdollisuuksia ali- ja osahankintatyyppiseen tuotantoon ja keskuksissa työssäkäyntiin sekä markkinoita myös pienimuotoisesti tuotetuille elintarvikkeille ja vapaa-ajan- ja virkistyspalveluille (esimerkiksi hevosurheilu, luontoon perustuvat matkailu- ja virkistyspalvelut, virkistyskalastus jne).

Suomen maaseudun luonnonvarat sekä maisema ja luonto yhdistettynä kansainvälistä huipputasoa vastaavaan osaamiseen mahdollistavat monien kansainvälisesti kilpailukykyisten tuotteiden tuotannon. Tämä edellyttää, että osaamisen siirtäminen huippututkijoilta mikroyrityksille asti on hoidettu. Tässä tarvitaan mahdollisuutena mainittua koulutus- ja neuvontaverkoston tehostamista. Kansainvälisesti kilpailukykyisiä tuotteita ovat esimerkiksi pitkälle jalostettu puu, keräilytuotejalosteet, Suomen puhtaudesta ja ilmastosta hyötyvien, luonnonmukaisesti tuotettujen maatalous- ja erikoisviljelytuotteista valmistetut elintarvikkeet sekä matkailu- ja muut vapaa-ajan palvelut. Kaikkien näiden kansainvälisessä markkinoinnissa on mahdollista hyödyntää arktista eksotiikkaa, vuodenaikojen vaihtelua ja Suomen luonnon ainutlaatuisuudesta syntyvää mielikuvaa.

Ympäristön omaleimaisuus ja puhtaus antavat mahdollisuuksia tehdä maaseutualueista yhä houkuttelevampi asuinympäristö. Hoidettu maa-

seutu houkuttelee myös uusia asukkaita ja heidän mukanaan uutta yritystoimintaa, taikka itsensä työllistäviä etätyöntekijöitä sijoittumaan maaseudulle. Vasta ammattiin valmistuneet nuoret pariskunnat ja lapsiperheet ovat tutkimusten mukaan kiinnostuneita palaamaan kotiseudulle tai keskusten lähialueille silloin, kun se houkuttelee riittävästi sekä lasten kasvuympäristönä että tarjoaa toimeentulomahdollisuuksia. Kehittynyt tietoliikenneinfrastruktuuri ja verkostoituva toimintatapa vähentävät sijaintipaikan merkitystä niin, että jos maaseutu asuinympäristönä voittaa keskukset, myös työ siirtyy asukkaiden mukana. Koska yhä suurempi osa työstä ei enää ole sidottu aikaan ja paikkaan, myös yhä suurempi osa vapaa-ajan asumisesta muuttuu osavuotiseksi asumiseksi, vapaa-ajan asunto muuttuu osittain työpaikaksi ja vapaa-ajan viettopaikkakunta työpaikkakunnaksi.

Uhkiin varautuminen

Suurin uhkatekijä on se, että kehityksen suunnan muuttaminen tapahtuu liian hitaasti ja tämä johtaa tulevaisuuden uskon menettämiseen. Mikäli kehittämistoimenpiteillä ei voida muuttaa kehityksen suuntaa riittävästi, kehittämyönteinen ilmapiiri taantuu ja elämänusko maaseudulla horjuu. Tämän takia tarvitaan yhteisöllistä kehittämistyötä, jonka ensisijaisena tavoitteena on vahvistaa edellytyksiä asukkaiden omaehtoiseen toimintaan. Maaseutuyrittämiseen ja maaseudulla asumiselle myönteisen ja ennakkoluulottoman ilmapiirin luomiseen tulee kiinnittää yhä enemmän huomiota. Samoin uusien ratkaisujen kehittäminen hyvinvointipalveluiden tuottamisessa (esimerkiksi kuntien, vapaaehtoisjärjestöjen ja yrittäjien yhteistyö) on ratkaisevan tärkeää elämänuskon ja toimintaedellytysten säilymisen kannalta.

Erittäin tärkeää on myös se, miten muu yhteiskunta arvostaa maaseutua, sen ihmisiä ja maaseudun yhteiskunnalle tuottamia hyödykkeitä, niin maaseudun aineellisia kuin aineettomia arvoja. Tässä kehittämisstrategiassa ymmärretään

asiakasnäkökulma laajasti. Pelkästään se, että tuotteet ja palvelut käyvät kaupaksi ei riitä. Myös tuottamistavan on oltava ekologisesti, eettisesti ja sosiaalisesti niin kestävä, että Suomen maaseutu tuotteineen on luotettava ja kilpailukykyinen suomalaisen kuluttajan silmissä.

Rakennetun ympäristön ja luonnonympäristön vaalimiseen on kiinnitettävä nykyistä enemmän huomiota, koska maaseudun vahvuus niin asuinympäristönä kuin muulle yhteiskunnalle palveluita tuottavana, kytkeytyy juuri tähän. Ympäristöhoito on nopeasti heikkenemässä johtuen voimavarojen vähenemisestä maataloilla, yrityksissä ja kunnissa sekä valtion rahoitustuen leikkauksista. Maatalouden supistuminen on jo johtanut viljelymaisemien hoitamattomuuteen ja umpeutumiseen. Maisemaa ei siten enää joka paikassa voida ylläpitää pelkästään osana normaalia maa- ja metsätaloutta, vaan tarvitaan erikoistoimia. Maataloudessa tämä voisi tarkoittaa mm. erityisen huomion kiinnittämistä laajaperäistä laiduntamista suosivaan kotieläintuotantoon, työllisyyden hoidossa työllisyystoimenpiteiden ja maise-manhoidon lisäksi myös monien muiden maaseudulla tekijänsä odottavien töiden yhdistämistä.

Palveluiden väheneminen ja jopa kokonaan loppuminen on toinen suuri vetovoimaisuutta vähentävä tekijä. Uusia asukkaita on turha houkuttella, ja vanhojenkin jääminen on uhattuna, jos peruspalveluita ei kyetä järjestämään.

Vesistöjen rehevöityminen, mm. sinileväongelmat, ja pohjavesien likaantuminen ovat ympäristöuhkia, jotka voivat pahimmillaan viedä suuren osan tulevaisuuden maaseudun elinkeinojen harjoittamismahdollisuuksista. Vesistökuormituksen vähentämiseen on kiinnitettävä huomiota paitsi maataloudessa myös mm. rantojen rakentamisessa, kunnostusajituksissa sekä teollisuudessa. Toimenpiteitä vaaditaan myös pohjavesien käytettävyyden turvaamiseksi. Ympäristön saastuminen on uhka, joka voi ilmetä myös maan rajojen ulkopuolelta tulevina ympäristöä pilaavina tekijöinä.

Yhteisellä otsikolla talouden keskittyminen on tässä kuvattu uhkatekijöitä, jotka ilmenevät suuruuden logiikkana ja päätösvallan siirtymisenä yhä kauemmas ja yhä useammin maamme rajojen ulkopuolelle. Keskittymiskehitys on sekä alueen sisäinen että koko Suomea koskeva uhka.

Maataloudessa keskittymisen uhka näyttäytyy Suomen kannalta negatiivisina EU:n maatalouspolitiikan muutoksina, jos esimerkiksi WTO-neuvotteluissa eurooppalaisen maatalouden mallia ei pystytä riittävästi puolustamaan. Metsätaloudessa uhkatekijä ilmenee metsäteollisuuden keskittymisenä ja siirtymisenä ulkomaiseen omistukseen; suuryhtiöillä ei enää ole kansallista intressiä jalostaa suomalaista puuta Suomessa. Kun ensin massateollisuutta siirtyy muualle, puun menekki vähenee ja hinta laskee. Massateollisuuden vähentynyt puuntarve heikentää myös mekaanisen metsäteollisuuden kannattavuutta, jos sahauksen sivutuotteille ei ole markkinoita.

Suomen ja suunnitelma-alueen sisäinen keskittyminen näkyy maaseudun kannalta uhkatekijänä varsin monessa asiassa. Esimerkki tästä on tieto- ja informaatioteknologia. Vaikka tietoteknologia hajauttavana on vahvuus ja mahdollisuus, keskittyneenä se heikentää maaseutualueiden mahdollisuuksia suhteessa keskuksiin. Etenkin Suomen tavoite 1 -alueella, mutta myös maaseutusuunnitelma-alueella on runsaasti niin harvaan asuttuja alueita, että puhtaasti liiketaloudelliselta pohjalta toimivat yritykset tuskin ovat valmiita sinne kehittyneitä tietoliikenneyhteyksiä rakentamaan. Tämä uhkakuva taas tarkoittaa, että suuri osa sitä osaamisen ja tiedon leviämistä, jonka tietoverkot mahdollistavat, sekä mahdollisuus tietotyöpaikkojen hajauttamiseen menetetään.

Keskittymisen uhkaa torjumaan tarvitaan paikallistalouksien vahvistamista ja elinkeinotoiminnan monipuolistamista; tuotantoa ja tulonlähteitä, jotka ovat vähemmän riippuvaisia EU:n ja maailman elintarvikemarkkinoista ja alhaisen jalostusasteen puunjalostuksesta.

6.1.2. Ohjelman strategia ja tavoitteet

Edellä esitetystä analyysistä voidaan tiivistää kolme sellaista strategista tekijää, jotka on läpäisyperiaatteella otettava huomioon kaikissa kehittämissuunnitelman toimenpiteissä: **yhteistyö ja yhteistyökulttuurin vahvistaminen, kuluttajan arvostukset ja ympäristöstä huolehtiminen sekä yrittäjyyden ja osaamisen vahvistaminen.**

Suunnitelman tavoitteena on pysäyttää syrjäisen ja ydinmaaseudun väkiluvun aleneminen ja saada näin aikaan suunnitelma-alueella tasapainoinen väestökehitys ja -rakenne (*väestötavoite*). Alatavoitteita ja osin keinoja ovat maaseutukyliä säilyttämisen toimivina asuin-, työ- ja yrittämisen ympäristönä (*asumistavoite*), elinkeinorakenteen monipuolistaminen vastaamaan kysyntää, yritystoiminnan ja työmahdollisuuksien lisääminen sekä maatilojen toimeentuloperustan vahvistaminen (*työpaikka- ja elinkeinotavoite*), muita tavoitteita tukeva laaja-alainen osaamisen lisääminen (*osaamisen vahvistamistavoite*) sekä ympäristön tilaan myönteisesti vaikuttavien toimenpiteiden tukeminen (ympäristötavoite).

Tasapainoinen väestökehitys

Väestörakenteen pitäminen tasapainoisena edellyttää sekä alueen keskusten vetovoiman lisäämistä suhteessa suuriin väestökeskittyymiin että maaseudun kylien vetovoimaisuuden lisäämistä ja etenkin nuorten ja naisten työmahdollisuuksien parantamista.

Asumisviihtyisyys

Maaseudun kehitystyön perustaksi tarvitaan aktiivivaa, elämänuskoa luovaa yhteisöllistä kehittämistyötä, jossa kannustetaan ihmisiä itse ottamaan vastuu oman elinympäristönsä ja asumisedellytystensä ja -viihtyisyytensä parantamisesta. Näin lisätään maaseudun houkuttelevuutta asuinpaikkana. Kylien asumisedellytysten ja viihtyisyyden parantamisessa tarvitaan kaikkia

kolmea läpäisyperiaatetta: yhteistyökulttuurin vahvistamista, arvostusta muun yhteiskunnan silmissä ja ympäristöstä huolehtimista.

Yritystoiminnan kehittäminen ja monipuolistaminen

Koska maaseudun yritysten on haettava markkinoita yhä enemmän kotimaan ulkopuolelta, uuden yritystoiminnan lähtökohdat on haettava niistä suomalaisen maaseudun vahvuuksista, jotka ovat vahvuuksia myös kansainvälisesti. Nämä selkeät ylivoimatekijät ovat metsät ja puuraaka-aine sekä vesistöt, maisema, suomalaisen maaseudun väljyys ja puhdas luonto.

Tulevana ohjelmakautena on sekä puun energia-käyttöä lisäämällä että puutuoteteollisuuden tuotantoketjuja ja -verkostoja kehittämällä mahdollisuus luoda runsaasti uusia työpaikkoja maaseudulle. Markkinatiedon hankkiminen ja jalostaminen asiakaslähtöisten tuotteiden kehittämiseksi, tehokkaiden ja taloudellisesti toimivien tuotantoketjujen suunnittelu oikean puuraaka-aineen hankinnasta valmiiksi tuotteiksi ja koko ketjun vaatiman osaamisen varmistaminen ja levittäminen ovat yksi tämän suunnitelman toteuttamisen painopistealueita.

Ympäristöä, maaseutu- ja saaristoluontoa sekä kulttuuriarvoja voidaan hyödyntää matkailu- ja vapaa-ajanpalveluiden monipuolisella kehittämisellä. Kestävän matkailukehityksen periaatteita noudattava kokous- ja kongressimatkailu, kuntoutus- ja kylpylätoiminta, elämysmatkailu sekä kulttuuri- ja liikuntamatkailu, sopivat kaupunkien ja maaseudun yhdessä kehitettäviksi. Näin voidaan lisätä matkailutuloa niin kaupungeissa kuin niitä ympäröivällä maaseudulla. Matkailu maaseudulla lisää luontevasti maaseudun ja kaupunkien asukkaiden vuorovaikutusta ja ulkomaiset asiakkaat puolestaan kansainvälistymistä.

Maatilojen toimeentuloperustan säilymiseen tarvitaan sekä maa- ja metsätalouden kilpailukykyä turvaavia toimenpiteitä että maatilojen toimeentulopohjan laajentamista yritystoimintaa moni-

puolistamalla. Maatalouden kilpailukyvyyn turvaamiseksi on kustannuksia pystyttävä alentamaan. Kiinteitä kustannuksia voidaan nopeimmin leikata nykyistä huomattavasti tiiviimmällä tilojen välisellä yhteistyöllä. Ohjelmalla kannustetaan maatiloja koneyhteistyöhön sen eri muodoissa, tuotannolliseen yhteistyöhön (esimerkiksi tilojen yhteiset kotieläinyksiköt, kotieläin- ja kasvinviljelytilojen tiiviimpi yhteistyö, yhteistyö varastoinnissa ja sadonkäsittelyssä jne), myynti- ja markkinointiyhteistyöhön sekä muiden tilanhoidon palveluiden kehittämiseen.

Osaaminen ja tietoverkot

Kehittämistyön keskeinen keino on osaamisen lisääminen. Haaste kohdistuu kehittäjiin, kouluttajiin, hankevetäjiin, virkamiehiin ja heidän asiakkaisiinsa, maaseudun ihmisiin. Menestyvää yritystoimintaa voidaan luoda vain yhdistämällä voimavarat ja mahdollisuudet osaamiseen. Elinikäinen oppiminen on osa tulevaisuuden maaseutua. Osaamisen parantamista varten järjestelmä on olemassa, mutta sen täysimittainen käyttöönotto vaatii sekä työtä että oivallusta. Yhteistyössä tutkimus-, koulutus- ja neuvontaorganisaatioiden kanssa alueet voivat tehokkaimmin toteuttaa alueellisia osaamisen lisäämisstrategioita.

Luonnonvara-alojen koulutuslaitosten yhteistyötä ja työnjakoa kehitetään koulutuksen laadun ja tulosten parantamiseksi. Maaseudun uudet ammatit tarvitsevat myös uusia kouluttajia. Monialaiset ammattikorkeakoulut ja toisen asteen oppilaitokset pystyvät eri linjojensa ja osastojensa opintokokonaisuuksia joustavasti yhdistelemällä tarjoamaan myös monitoimisiin maaseutuammatteihin valmentavaa ammatti- ja täydennyskoulutusta. Esimerkiksi kädentaidot voivat olla yksi maatilayrittäjien sivutulomahdollisuus, joten muotoiluosaamista pitäisi voida yhdistää luonnonvara-alojen koulutukseen. Oppilaitosten osaamisen parempi hyödyntäminen edellyttää myös toisen asteen oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen saumatonta yhteistyötä.

Suomi on tietotekniikan edelläkävijä. Tietoliikenneyhteyksiä ja niiden tariffipolitiikkaa kehitettäessä on taattava tasavertaiset mahdollisuudet kehittyneen tietoliikenteen käyttämiseen koko maassa asuinpaikasta riippumatta. Etätyö ja osa-aikainen työ maaseudulla vaativat selvimmän tietoliikenneyhteyksiä, mutta kehittynyt tietoliikenneinfrastruktuuri on välttämätön edellytys kaikelle verkostoituvalla uudelle yritys-toiminnalle. Eikä tekniikka yksin riitä, tietoteknisten valmiuksien ja uuden viestintäkuulttuurin täysimääräinen hyödyntäminen vaatii myös valmennusta uuteen toimintatapaan.

Ympäristöstä huolehtiminen

Vaikka pääosa suoraan ympäristön tilaan vaikuttavista toimenpiteistä rahoitetaan Suomen horisontaalisen maaseudun kehittämisohjelman kautta, voidaan myös alueellisen ohjelman toimenpiteillä edesauttaa ympäristön tilan myönteistä kehitystä. Puun energiakäyttöä lisäämällä voidaan korvata öljyä energialähteenä, luomutuotannon kehittämishankkeilla ja raaka-aineiden jalostuksella edistetään luontoa vähemmän rasittavien tuotantomenetelmien käyttöönottoa ja puhtaiden elintarvikkeiden saatavuutta. Tilojen ja yritysten saaminen laatu- ja järjestelmien piiriin lisää myös ympäristöteknologien huomioonottamista koko tuotantoketjussa olipa sitten kyse maa- tai metsätaloustuotteista tai muusta pienyritystoiminnasta. Maisemanhoitohankkeet sekä kulttuuriperinnön suojelua edistävät hankkeet vaikuttavat paitsi asumisviihtyvyyteen myös ympäristöarvoihin sinänsä. Myöskin yksittäiset yrityshank-

keet voivat olla ympäristöystävällisiä. Esimerkiksi investoinnit edistävät ympäristöä säästävän teknologian käyttöönottoa ja kehittämis-toimenpiteillä tuetaan ekologisten tuotantomenetelmien kehittämistä ja käyttöönottoa.

Ottaen huomioon alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteiden luonteen, ympäristötavoitteen vaikuttavuusindikaattoreiksi soveltuu parhaiten ympäristöön myönteisesti vaikuttavien hankkeiden osuus rahoitettavien hankkeiden kokonaismäärästä. Ko. mittarin tavoitetasoksi asetetaan 20 prosenttia.

Määrälliset tavoitteet ja vaikuttavuusindikaattorit (impact indicators):

1) Väkiluku

Tavoitteena on, että syrjäisten ja ydinmaaseudun väkiluvun aleneminen hidastuu.

2) Sukupuolten jakauma

Syrjäisen ja ydinmaaseudun väestön sukupuolirakenne tasapainottuu vastaamaan koko maan keskiarvoa.

3) Väestön ikäjakauma

Syrjäisen ja ydinmaaseudun väestön ikärakenne ei heikenny nykyisestään.

4) Työllisyys

Syrjäisen ja ydinmaaseudun työllisyys parane suhteellisesti samaa vauhtia kuin työllisyys koko maassa. Ohjelmalla vaikutetaan 10 000 uuden työpaikan syntymiseen.

5) Ympäristö

Ympäristöön vaikuttavien hankkeiden määrä on 20 % rahoitettujen hankkeiden kokonaismäärästä.

Kehittämisen lähtötaso ja saavutettuja tuloksia kuvaavat keskeiset indikaattorit ovat tiivistetty seuraavaan taulukkoon:

Indikaattori	Perustaso	Tavoite
Sukupuolten tasapaino	Naisia 45 %	Naisia 50 %
Väestö – Syrjäinen maaseutu	(1995-98) -4,7 %	(2000-2006) -5,0
Ydinmaaseutu	-2,6 %	-3,0
Demografinen huoltosuhte	0,6	0,6
Työttömyys – Syrjäinen maaseutu	16,4 %	14,8 %
Ydinmaaseutu	13,5 %	12,0 %
Ympäristöön vaikuttavien hankkeiden määrä rahoitetuista hankkeista		20 %

Määrällisten tavoitteiden ja vaikuttavuusindikaattoreiden seuranta tulee tapahtumaan uudistetun maaseutuluokittelun mukaisesti.

Tulosindikaattorit

Tasapainoinen väestökehitys

Tulosindikaattorit esitetään toimintalinja 3 kohdalla.

Asumisviihtyvyys

Tulosindikaattorit esitetään toimintalinja 3 kohdalla.

Yritystoiminnan kehittäminen ja monipuolistaminen

Tulosindikaattorit esitetään toimintalinjojen 1 ja 2 kohdalla.

Ympäristö

Tulosindikaattorit esitetään toimintalinjojen 1, 2 ja 3 kohdalla.

6.1.3. Valitut toimintalinjat

TOIMINTALINJA 1: Maa- ja metsätalouden kehittäminen

Tavoitteet:

Alueen maatilatalouden kilpailukykyä pyritään turvaamaan kannustamalla viljelijöitä tuotantokustannuksia alentavaan yhteistoimintaan sekä parantamalla maatilojen laatu-, tuotanto-, ympäristö- ja yrittäjyysosaamista. Tavoitteena on säilyttää kannattavana osa- tai kokoaikaisen maatilatalouden harjoittamisedellytykset mahdollisimman monella maatilalla, edistää ja monipuolistaa metsävarojen kestäväää käyttöä, parantaa metsäluonnon hoitoa sekä ylläpitää metsien biologista monimuotoisuutta.

Tulosindikaattorit (results):

- uudet ja uudistetut työpaikat (saadaan tuotosindikaattoreista)
- kiinteiden kustannusten osuus maatilojen liikevaihdosta (erillisselvitys)
- maatilojen kannattavuus (erillisselvitys)
- metsävarojen kestävään käytön edistäminen (arvio)

Toimenpiteet:

- Maatilainvestoinnit (maataloustuotteiden jalostus)
- Koulutus
- Muut metsätaloustoimenpiteet (metsänparannus- ja kehittämishankkeet)
- Lomitus ja tilanhoitopalveluiden perustaminen

Tuotosindikaattorit (outputs) on lueteltu toimenpiteittäin liitteessä 11.

TOIMINTALINJA 2: Maaseutuelinkeinojen monipuolistaminen

Tavoitteet:

Tavoitteena on kehittää ja monipuolistaa yritystoimintaa maatilataloudessa ja sitä lähellä olevilla aloilla lisäämällä olemassa olevien yritysten kilpailukykyä, osaamista ja yhteistyötä sekä luomalla edellytyksiä uudelle yritystoiminnalle mm. maaseudun ja kaupungin vuorovaikutusta lisäämällä. Painopisteenä ovat puutuotelan yritystoiminta, kotimaisen energian tuotanto, elintarvikkeiden jalostus (pl. Annex I tuotteiden jalostuksen ja markkinoinnin investointien tukeminen) osa- ja alihankinta sekä matkailu- ja vapaa-ajanpalvelujen tuottaminen.

Toimintalinjan toteutuksessa voidaan käyttää mm. toimialakohtaisia teemaohjelmia (esimerkki toteuttamismallista liitteessä 10)

Tulosindikaattorit (results):

- uudet ja uudistetut työpaikat syrjäisellä ja ydinmaaseudulla (tuotosindikaattoreista)
- työpaikat toimialoittain syrjäisellä ja ydinmaaseudulla (Tilastokeskus)
- yritystoiminnan kehitys (barometri)
- tuotetun puuenergian korvaaman öljyn määrä (tuotosindikaattoreista tai erillisselvityksistä)
- puutuotealan jalostusarvon kasvu (erillisselvitys)
- maaseutumatkailun majoitustilojen käyttöaste (valtakunnallinen tilastointi)
- maaseutumatkailun ohjelmapalveluiden käyttäjät (lkm)
- laatu järjestelmien kattavuus (laatu järjestelmä on xx prosentilla maaseudun pienyrityksistä)

Toimenpiteet:

- a.** Maatilainvestoinnit (maatilatoiminnan monipuolistaminen)
- i.** Muut metsätaloustoimenpiteet (energiapuun hankintaan ja puuenergian käyttöön liittyvä yritystoiminta, puun mekaaninen jatkojalostus)
- p.** Toimintojen monipuolistaminen maataloudessa ja sitä lähellä olevilla aloilla monimuotoisuuden tai vaihtoehtoisten tulolähteiden edistämiseksi
- s.** Matkailu- ja käsityöelinkeinojen kannustaminen

Tuotosindikaattorit (outputs) on lueteltu toimenpiteittäin liitteessä 11.

TOIMINTALINJA 3: Maaseutuyhteisöjen kehittäminen

Tavoitteet:

Tavoitteena on kylien kehittäminen sekä yritysten toimintaympäristönä että maaseutuväestön asuin- ja työympäristönä huolehtimalla ympäristöstä ja maisemasta sekä parantamalla kylien hyvinvointi- ja kulttuuripalveluja. Toimintalinjalla kannustetaan omaehtoiseen, paikallislähtöiseen kehittämistyöhön, yrittämismyönteisen ilmapiirin luomiseen, elinkeinorakenteen monipuolistamiseen ja palveluiden uudelleen järjestämiseen. Keskeisiä sisältökokonaisuuksia ovat:

- kyläasumisen ja vapaa-ajanasumisen kehittäminen
- maallemuuton edistäminen
- henkisen hyvinvoinnin ja jaksamisen edistäminen
- lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien kehittäminen
- kulttuuriympäristön ja toimintojen vaaliminen, maisemanhoitotyöt
- palveluelinkeinojen kehittäminen sisältäen monipalvelupisteet, telemaattiset palvelut, liikkuvat ja kiertävät palvelut sekä asiointiliikenne
- maaseudun- ja kaupungin vuorovaikutuksen vahvistaminen.

Toimintalinjaa toteutetaan pääosin niin, että paikalliset toimintaryhmät (liite 10) kokoavat toimenpiteet omiin ohjelmiinsa ja ko. toimintaryhmän ohjelmaa toteutetaan osana tätä kehittämissuunnitelmaa.

Tulosindikaattorit (results):

- uudet ja uudistetut työpaikat
- uudet asukkaat kylittäin: vakituiset/osavuotiset, tulomuutto/syntyneet (kerätään kylien kehittämishankkeista)

Toimenpiteet:

- n.** Maaseudun elinkeinojen ja maaseudun väestön peruspalvelut
- o.** Kylien kunnostaminen ja kehittäminen sekä maaseutuperinnön suojeleminen ja säilyttäminen

Tuotosindikaattorit (outputs) on lueteltu toimenpiteittäin liitteessä 11.

6.1.4. Ympäristönsuojelu sekä kansainvälisten, yhteisön ja kansallisten ympäristöpoliittisten velvoitteiden huomioiminen

Tämän kehittämisohjelman jokaisessa toimintalinjassa ja kaikissa toteutettavissa toimenpiteissä otetaan huomioon ympäristönsuojelun vaatimukset. Maatalouden ympäristönsuojelussa tärkein väline on horisontaalinen maatalouden ympäristötuki. Sitä täydennetään kansallisella investointituella, jota kautta mm. jatketaan ympäristön- ja vesien suojeluun tähtäävien maataloustuotantien tukemista. Tämän kehittämisohjelman toimintalinjassa 1 lisätään viljelijöiden ympäristöosaamista koulutuksella sekä kannustetaan myös ympäristön parantamishankkeissa tilojen väliseen yhteistyöhön. Toimintalinja 1:n metsätaloustoimenpiteessä tuetaan metsätalouden ympäristötoimenpiteitä.

Toimintalinja 2 tähtää elinkeinojen monipuolistamiseen. Kaikkien maaseutuelinkeinojen kehittämisessä ympäristönäkökohtien huomioiminen on itsestään selvä reunaehto, mutta lisäksi tämän kehittämissuunnitelman keskeisenä strategiana on, että tulevaisuuden maaseutuelinkeinot voivat pohjata menestymisensä ympäristön kannalta myönteisille arvoille. Tämän takia toimintalinja 2:n keskeisiä painotuksia ovat mm. kotimaisen puuenergian käytön lisääminen, luonnonmukaisen tuotannon edistäminen, luonnonmukaisesti tuotettujen maataloustuotteiden jalostus sekä luonnon kestävään käyttöön perustuvien matkailu- ja vapaa-ajanpalvelujen tuottaminen.

Toimintalinja 3:n tavoitteena on maaseutuyhteisöjen kehittäminen ja asuin ympäristön viihtyisyyden parantaminen. Sen toimenpiteillä kannustetaan maiseman- ja kulttuurimaisemien hoitoon niin, että myös sellaiset maisemanhoitotoimenpiteet, joita ei voida tukea ympäristötuen erityistuellä, saataisiin tukitoimenpiteiden piiriin. Samoin paikalliset vesiensuojelu- ja vesistöjen kunnostushankkeet voivat olla toimenpiteiden kohteena. Palvelujen kehittämiseen tähtäävissä toimenpi-

teissä voidaan mm. tukea haja-asutusalueille sopivien jätehuoltoratkaisujen toteuttamista.

Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelua koskeva yleissopimus vuodelta 1992 liitteineen ja siihen liittyvät Itämeren suojelukomission (HELCOM) suositukset velvoittavat jäsenmaita vähentämään maalta Itämereen kohdistuvia päästöjä. Sopimuksen liite III koskee maataloutta. Kappaleessa 5.1.8. otsikon "Kansainväliset sopimukset ja kansalliset ohjelmat" alla on muita kestävään kehitykseen ja ympäristöön liittyviä velvoitteita.

6.2. Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman toteutusalueella kansallisesti rahoitettavien toimenpiteiden kuvaus ja vaikutukset

Seuraavia toimenpiteitä rahoitetaan kansallisesti valtion talousarviosta ja maatilatalouden kehittämisrahastosta myönnettävin varoin:

- **Viljelijän opintoraha**

Maatalousyrittäjien eläkejärjestelmässä mukana oleville viljelijöille voidaan myöntää tukea vähintään viisi päivää kestävään ammatilliseen täydennyskoulutukseen osallistumisesta aiheutuneista kustannuksista. Tukea maksetaan koulutuspäivää kohden kiinteä summa.

- **Maatilatalouden investointituet**

Investointituen avulla viljelijät voivat parantaa tilansa tuotantovälineistöä, koska investointiin ryhtymisen kynnyksestä voidaan tuen avulla alentaa. Tuettavia kohteita ovat maatalojen tuotannon monipuolistaminen, kotieläintuotantoon, kasvinviljelyyn ja puutarhatalouteen liittyvät kotieläinrakennusinvestoinnit, tuotantorakennusinvestoinnit, irtaimistoinvestoinnit ja ympäristönsuojelua koskevat investoinnit.

- **Nuorten viljelijöiden aloitustuki**

Tuen tarkoituksena on helpottaa tilanpitoa aloittavien nuorten viljelijöiden taloudellista asemaa toimintansa alkuvaiheessa, jolloin va-

rojen tarve on suurimmillaan. Osa tuesta myönnetään lainan korkoetuutena, osa avustuksena.

- **Asuntotilan oston lainoittaminen**

Asuntotilan ostoa tukemalla turvataan maaseudun asuttuna pitämistä, edistetään olemassa olevien rakennusten hyödyntämistä, vähennetään investointeja uuteen rakennuskantaan ja hoidetaan maaseutumaisemaa estämällä näin rakennetun ympäristön rappeutumista.

- **Maatilojen asuntojen lainoittaminen**

Maatilojen asuntoja lainoittamalla alennetaan maaseudulla asuvien asumiskustannuksia ja turvataan maaseudun asuttuna pitämistä.

- **Lisämaan oston lainoittaminen**

Lisämaan ostoa lainoittamalla alennetaan tilakokoa kasvattavien viljelijöiden pääomakustannuksia. Toisaalta ohjaamalla tukea vain enintään tietyn hinnan maksavalle lisämaalle estetään hintojen nousua.

6.3. Alueellisesta maaseudun kehittämissuunnitelmasta pois jääneet toimenpiteet

Ne komission asetuksen (EY) N:o 1750/1999 liitteessä mainitut toimenpiteet, jotka on jätetty pois alueellisesta maaseudun kehittämissuunnitelmasta ja perustelut pois jättämiselle.

b. Nuorten viljelijöiden aloitustuki

Nuorten viljelijöiden aloitustuki rahoitetaan kansallisesti.

g. Maataloustuotteiden jalostuksen ja kaupan pitämisen parantaminen

Rahoituskehyksen niukkuuden takia toimenpidettä ei katsottu tarkoituksenmukaiseksi sisällyttää suunnitelmaan. Maatiloilla tapahtuvan maataloustuotteiden jalostuksen investointeja tuetaan maatilainvestointina (toimenpide a). Toimenpiteen a kautta tukea saaville, elintarvikkeita jalostavien yritysten kanssa samassa jalostus-, jakelu tai myyntiketjussa toimiville maataloustuotteita

jalostaville yrityksille kauppa- ja teollisuusministeriö voi myöntää tukea kansallisesti.

j. Maan tuottokyvyn parantaminen

Maanparannustoimenpiteet katsotaan kuuluvaksi normaaliin viljelytoimintaan. Tarkasti rajatuilla suojelevesialueilla voidaan happamien sulfaattimaiden kalkitsemista tukea ympäristötuen erityistoimenpiteenä (maatalouden ympäristötukiohjelma, kohta II/ 9.3.1.4.12. Hapamuuden alueellinen vähentäminen).

k. Maa-alueiden uusjako

Uusjakojen toteuttamiseksi välttämätöntä suunnittelua voidaan tukea toimenpiteessä l (lomitus- ja tilanhoitopalvelujen perustaminen). Varsinaiseen uusjaon toteuttamiseen on saatavissa kansallista rahoitusta. Kylien kokonaisvaltaiseen kehittämiseen tähtäävää maankäytön suunnittelua voidaan rahoittaa myös toimenpiteessä o.

m. Laadukkaiden maataloustuotteiden kaupan pitäminen

Yhteisen maatalouspolitiikan markkinajärjestelyihin kuulumattomien tuotteiden markkinointiyhteistyön käynnistämistä, muuta tuottajien markkinointiyhteistyön lisäämistä sekä näihin liittyviä laatu- ja muita kehittämishankkeita tuetaan toimenpiteessä l. Pakkaamiseen, ensiasteen jalostukseen ja myyntitoimintaan liittyviä investointeja tuetaan maatilainvestointina (toimenpide a) tai kuten edellä g toimenpiteen kohdalla on esitetty.

q. Maatalouden vesivarojen hoito

Yksittäisen maatilan vesihuollon parantamista tuetaan kansallisella maatalouden investointitulolla. Pienehköjä vesihuoltoa parantavia yhteishankkeita, esimerkiksi kylien vesihuoltosuunnitelmia, voidaan sisällyttää toimenpiteeseen n.

r. Maatalouden kehittämiseen liittyvien perusrakenteiden kehittäminen ja parantaminen

Suunnitelma-alueen maatalouden perusrakenteissa ei ole niin laajoja parantamistarpeita,

että toimenpiteen käyttöönotto olisi perusteltua.

t. Ympäristönsuojelu maa- ja metsätalouden aloilla ja maisemanhoito sekä eläinten hyvinvoinnin parantaminen

Ympäristönsuojelun huomioon ottaminen kehittämissuunnitelman toteutuksessa on selostettu luvussa 6.1.4. Metsätalouden ympäristönhoitohankkeita voidaan toteuttaa toimenpiteessä i (muut metsätaloustoimenpiteet), maatalouden ympäristönsuojeluun ja maisemanhoitoon voidaan käyttää ympäristötuen toimenpiteitä. Eläinten hyvinvointia voidaan edistää maatalojen kansallisella investointituella. Sellaisia maisemanhoitotoimenpiteitä, joita ei tueta ympäristötuen erityistuella (muut kuin aktiivimaatilojen alueet), voidaan sisällyttää toimenpiteeseen o (kyljen kunnostaminen ja kehittäminen sekä maaseutuperinnön suojelu ja säilyttäminen).

u. Luonnononnettomuuksien vahingoittamien maatalouden tuotantomahdollisuuksien palauttaminen ja asianmukaisten torjuntavälineiden käyttöönotto

Luonnononnettomuudet eivät suunnitelma-alueella merkittävässä määrin vahingoita maatalouden tuotantomahdollisuuksia, vahinkoja aiheuttavat lähinnä kevättulvat. Tulvien torjuntaan käytettäviä rakenteita on suunnitelma-alueella viime vuosina rakennettu niin, että suojelun täydentäminen tarvittavilta osin voidaan toteuttaa kansallisella rahoituksella.

v. Uudet rahoitusjärjestelyt

Tässä vaiheessa ei uusia rahoitusjärjestelmiä katsottu tarkoituksenmukaiseksi ottaa käyttöön. Kansallisesti on mahdollista pienentää pienyritysten rahoitusriskiä myöntämällä valtiontakauksia. Tarkoituksena on selvittää ohjelmakauden kuluessa, tarvitaanko maaseudun kehittämistoimenpiteille uusia rahoitusjärjestelyjä ja miten niillä maaseudun kehittämistoimenpiteitä voitaisiin tukea.

6.4. Alueet, joilla sovelletaan erityisiä toimenpiteitä

Alueet, joilla sovelletaan erityisiä toimenpiteitä, on määritelty horisontaalisessa maaseudun kehittämissuunnitelmassa. *Alueellisessa maaseudun kehittämissuunnitelmassa kaikkia toimenpiteitä sovelletaan kaikilla alueilla.*

6.5. Aikataulu ja toteutuminen

Tämän alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman mukaisten toimenpiteiden toteutus alkaa Suomessa aikaisintaan 1.1.2000 sen jälkeen, kun EU:n komissio on hyväksynyt alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman tavoite 1-ohjelman ulkopuoliselle alueelle ja kansallinen lainsäädäntö on valmis. Vuoden 2000 alusta lähtien syntyneitä kustannuksia voidaan ottaa huomioon hyväksymiskelpoisina kustannuksina. Kehittämissuunnitelman toteutus kestää vuoden 2006 loppuun saakka.

7. Arvio taloudellisista, ympäristöllisistä ja sosiaalisista vaikutuksista

7.1. Taloudelliset vaikutukset

Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman keskeisiä tavoitteita ovat maaseudun elinkeinon kehittäminen ja monipuolistaminen, talouden vahvistaminen sekä väestön hyvinvoinnin, työllisyyden ja palvelujen parantaminen. Maaseudun, maa- ja metsätalouden ja palvelujen taloudellinen kehittyminen liittyvät kiinteästi yhteiskunnan ja sen rakenteiden muutoksiin eikä näin ollen ole mahdollista yksityiskohtaisesti erikseen arvioida suunnitelman taloudellisia vaikutuksia. Suunnitelmalla pyritään tukemaan maaseudun kehittymistä ja torjumaan maalta-muuttoa.

Suunnitelman mukaiset toimenpiteet tukevat merkittävästi maaseudun taloudellista kehittymistä ja työllisyyttä. Maaseutualueiden elinkeinon monipuolistaminen, maataloustuotannon varmistaminen, maatalojen rakennekehityksen edistäminen sekä maaseudun elinolosuhteiden ja palvelujen turvaaminen ja ympäristönsuojelu parantavat ja lisäävät maaseutualueiden kilpailukykyä. Myös kaupunkien ja maaseudun vuorovaikutusta edistävillä toimenpiteillä lisätään palveluja ja talouden kehittymistä maaseudulla. Kasvu kohdistuu ensisijaisesti palveluihin.

Maa- ja metsätaloutta koskevia tavoitteita suunnitelmassa ovat nykyisen peltoalan säilyminen pääosin tuotannossa, maidon ja lihantuotannon nykyinen tuotannon määrä, maatalojen taloudellisten toimintaedellytysten paraneminen kustannuksia alentamalla, metsävarojen monipuolinen ja kestävä käyttö sekä metsäluonnon hoidon parantaminen.

Maaseudun elinolosuhteiden ja palvelujen vahvistamisella luodaan edellytyksiä maaseudun yritystoiminnan ja asutuksen lisääntymiselle ja säilymiselle. Suunnitelman tavoitteena on myös

maaseudun perus- ja välttämättömyyspalvelujen turvaaminen. Hyvinvointipalvelujen sekä vesi- ja jätehuollon palveluiden järjestämisellä on huomattava taloudellinen ja työllisyyttä lisäävä vaikutus.

Koulutus suuntautuu yritystoiminnan ja palvelujen kehitysedellytysten vahvistamiseen maaseudulla. Näin ollen myös maaseutuohjelman koulutustoimenpiteet yhdessä tavoite 3-ohjelman koulutustoimenpiteiden kanssa vahvistavat maaseudun taloudellista kehittymistä ja työpaikkojen muodostumista ja säilymistä.

7.2. Ympäristölliset vaikutukset

Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman keskeisenä lähtökohtana on maaseudun kehittäminen siten, että se koetaan terveellisenä ja viihtyisanä ympäristönä. Tehtävissä toimissa edellytetään kestävä kehityksen periaatteiden huomioimista. Ohjelmaa laadittaessa ympäristökysymyksiä on pohdittu laajasti ja niistä on pyydetty alueellisten ympäristöviranomaisten ja ympäristöjärjestöjen lausunto. Valmistelussa ei ole perustettu erillistä ympäristötyöryhmää, koska lähtökohtana on ollut, että kaikki valmisteluun osallistujat pohtivat ehdotettujen toimien ympäristövaikutuksia, jotka monasti ovat yhteisesti todettu myönteisiksi. Määrärahoja ei osoiteta hankkeisiin, jotka huomattavasti heikentävät ympäristöä.

Maaseudun vahvuutena on luonnon puhtaus, johon liittyy olennaisena osana tänään tuotettujen elintarvikkeiden puhtaus ja hyvä laatu. Vain maaseudulla voi todeta vesistöjen runsauden, joka on tyypillistä Suomelle.

Yritystoiminnan edistämisessä ympäristöasiat ovat keskeisesti esillä. Ympäristövaikutusten hallintaa tehostetaan yritysten ilmansuojelussa

sekä vesi- ja jätehuollossa. Samalla voidaan parantaa myös tuotteiden kilpailukykyä erityisesti vientimarkkinoilla.

Tavoitteena on lisätä kansalaisten ympäristötietoisuutta, joka heijastuu myönteisesti alueen kehitykseen. Osaamisen lisääntyessä ympäristöyrittötoiminta lisääntyy maaseudulla. Näistä hyvinä esimerkkeinä ovat luomutuotanto ja luontoon tukeutuva matkailu.

Ympäristöön vaikuttavat olennaisesti kehittämissuunnitelmat maa- ja metsätaloudessa. Tuettava toiminta näillä aloilla kohdistuu erityisesti ympäristöllisten hättävien vaikutusten vähentämiseen. Luomutuotanto vähentää olennaisesti ravinnepäästöjä ja torjunta-aineiden käyttöä. Yhteisesti sovitulla suojavyöhykkeillä voidaan vähentää tuntuvasti päästöjä vesistöihin. Puun käyttö vähentää uusiutumattomien luonnonvarojen käyttöä ja erityisesti sen pitkälle jalostettu käyttö on tärkeää kestävä kehityksen kannalta. Metsien monikäytöllä sekä luonnon arvojen ja monimuotoisuuden huomioon ottamisella on tärkeä merkityksensä.

Matkailu perustuu yleensä alueen omiin luonnonvaroihin, vaihtelevaan metsä- ja vesiluontoon sekä maaseutumaisemiin. Ympäristön hoito parantaa matkailun kehittämismahdollisuuksia. Matkailu lisää tarvetta edistää erityisesti jätteiden kierrätystä ja parantaa vesihuoltoa. Hoitotoimissa keskeistä on suomalaisen ympäristön omaleimaisuuden säilyttäminen.

Monissa kehittämissuunnitelmissa, myös ympäristönäkökohdissa, otetaan huomioon maaseutu- ja kaupunkialueiden yhteistyö ja yhteiset tavoitteet. Hyvänlaatuisen pohjaveden varmistaminen on ehto alueen asukkaille ja yritystoiminnalle.

Alueellinen ja horisontaalinen maaseudun kehittämissuunnitelma ovat toisiaan täydentäviä. Ympäristöasiat on keskitetty horisontaaliseen suunnitelmaan, josta löytyy myöskin ympäristönäkökohtien yksityiskohtaisempi kuvaus. Maatalouteen liittyvä ympäristöpolitiikka kuuluu

horisontaalisen maaseutus suunnitelman piiriin. Yksittäisten maatilojen ympäristönsuojelua edistäviin toimenpiteisiin tuki myönnetään erillisenä valtion tukena. Tällaisia ovat mm. jätteiden käsittelyyn liittyvät investoinnit. Seuraavassa on kuvattu maaseudun ympäristökysymyksiä ohjelma-alueella siltä osin kuin ne liittyvät niihin toimenpiteisiin, joita alueellisessa maaseutus suunnitelmassa voidaan tehdä.

Kehittämistoimenpiteiden lähtökohtana on kestävä kehityksen edistäminen maaseudulla. EU:n ympäristöpolitiikan keskeiset periaatteet, uusiutumattomien luonnonvarojen käytön minimointi, uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö, jätehuollon kehittäminen, maisemasuojelu, historiallisesti arvokkaiden kohteiden suojeleminen, paikallisen ympäristön tilan parantaminen, ilmaston suojeleminen, ympäristötietoisuuden kasvattaminen sekä asukkaiden osallistuminen kestävä kehitykseen edistäviin toimenpiteisiin, ovat olleet lähtökohtana suunniteltaessa alueellista maaseutus suunnitelmaa.

Uusiutumattomien luonnonvarojen käytön minimointia edistetään erityisesti puun energian käytön lisäämiseen tähtäävissä hankkeissa. Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö edistetään erityisesti metsätaloustoimenpiteissä (i) sekä maaseudun elinkeinojen ja maaseudun peruspalvelutoimenpiteeseen (n) liittyvissä energia-, vesi- ja jätehuollon kehittämissuunnitelmissa samoin kuin matkailu- ja käsityöelinkeinon kannustaminen toimenpiteeseen (s) liittyvissä luontomatkailuhankkeissa. Maaseudun jätehuollon kuntoon saattamiseen liittyviä hankkeita on toimenpiteessä (n). Maisemasuojelu on keskeinen elementti toimenpiteessä kylien kunnostaminen ja kehittäminen sekä maaseutuperinnön suojeleminen ja säilyttäminen (o) samoin kuin historiallisesti arvokkaiden rakennusten suojeleminen ja paikallisen ympäristön tilan parantaminen. Metsätaloustoimenpiteisiin (i) kuuluvissa hankkeissa on myöskin paikallisen luonnon tilan parantaminen eräs keskeinen tavoite. Tähän tähtääviä hankkeita on myöskin toimenpi-

teessä (n) erityisesti kylien energia, vesi- ja jätehuoltohankkeet. Puuenergian edistämishankkeet puolestaan palvelevat ilmaston suojelun päämääriä. Biodiversiteetin turvaamista edistävät erityisesti perinneympäristöjen hoito ja kunnostus toimenpiteessä (o) sekä metsätoimenpiteisiin (i) kuuluvat yksityismetsien kestäväää käyttöä edistävään kokeilutoimintaan liittyvät hankkeet sekä ennen kaikkea laajavaikutteiset luonnon- ja ympäristönhoidon hankkeet. Ympäristötietoisuuden kasvattaminen ja väestön osallistuminen kestäväää kehitystä edistäviin päästöksiin liittyy koko paikallistasolla tapahtuvaan hankesuunnittelu-, toteutus- ja seurantaprosessiin. Koska ympäristön tilaa mittaavat indikaattorit kuuluvat jokaiseen hankekokonaisuuteen, on hankkeen vaikutuksia ympäristöön pohdittava perusteellisesti suunnitteluvaiheessa sekä seurattava toteutusvaiheessa.

Ympäristövaikutusten seuranta

Periaatteena on, että hankkeesta vastaava arvioi hankkeen aiheuttamat ympäristövaikutukset. Tämä tapahtuu erillisellä lomakkeella. Hankkeen hyväksynnän yhteydessä tarkastellaan hankkeen ympäristövaikutukset.

Ohjelmaan sisältyy toimenpidekohtaisia ympäristöindikaattoreita, jotka kerätään projekteilta ja liitetään seurantajärjestelmään. Projektit arvioivat suunnitteluvaiheessa toimintansa ympäristövaikutuksia, nämä otetaan huomioon projekteja valittaessa. Arvioinnin yhteydessä myöskin ohjelman ympäristövaikutuksia arvioidaan projekteilta kerättyjen sekä muiden käytettävissä olevien tietojen avulla.

7.3. Sosiaaliset vaikutukset

Riittävä väestöpohja ja tasapainoinen sukupuoli- ja ikärakenne ovat välttämättömiä edellytyksiä, jotta maaseudulla pystyttäisiin säilyttämään edes nykyinen palvelutaso. Sosiaalinen kestävyys vaatii elämisen edellytyksistä, mm. välttämättömistä palveluista, huolehtimista sekä ym-

päristön ja muiden kehittämisen tavoitteiden soveltamista yhteen.

Suunnitelmalla pyritään tasapainottamaan väestökehitystä ja hillitsemään syrjäisen maaseudun autioitumista sekä maaseudun palvelujen vähenemistä. Erityisesti pyritään vähentämään ihmisten muuttohalukkuutta harvaan asutuilta seuduilta taajamiin ja lisäämään päivävastaista muuttoa luomalla maaseutualueille viihtyisä sekä elinvoimainen asuin- ja työympäristö. Näin turvataan jo rakennetun infrastruktuurin käyttömahdollisuudet.

Suunnitelmalla pyritään lisäämään maaseudun henkistä ja sosiaalista hyvinvointia ja parantamaan maaseudun ihmisten tulevaisuuden uskoa. Näin luodaan perustaa taloudelliselle ja elinkeinojen kehittämistyölle.

1-ohjelma-alueen ulkopuolisille alueille tehdyn maaseudun kehittämissuunnitelman avulla pyritään lisäämään ja säilyttämään työmahdollisuuksia parantamalla yritysten ja maatilojen toimintaedellytyksiä. Pyrkimyksenä on yritystoiminnan edistäminen, johon sisältyy sekä olemassa olevien yritysten toimintaedellytysten parantaminen että uusien yritysten luominen.

Suunnitelman työpaikkojen uudistava vaikutus muuttaa syrjäisen ja ydinmaaseudun ammattirakennetta. Tuotannon kasvu ja sen suuntautuminen yhä enemmän alueen ulkopuolisille markkinoille tuo mukanaan välillisiä työllisyysvaikutuksia. Myös suunnitelman välitön (toteuttamisaikainen) työllistämisaikutus (arviolta 10 000 henkilötyövuotta) lisää kerrannaisvaikutusta. Suurempi merkitys suunnitelman toteuttamisella on kuitenkin siinä, että niin alueen oppilaitosten, neuvontaorganisaatioiden ja muiden osaamiskeskittymien henkilöstön kuin ruohonjuuritason toimijoidenkin osaaminen ja valmiudet kehittämistyöhön paranevat.

Suunnitelmalla pyritään vaikuttamaan tasa-arvoiseen maaseudun kehittämiseen edistämällä

sekä naisten että miesten omatoimista työllistymistä parantamalla heidän osaamistaan yrittäjyydessä sekä lisäämällä omatoimista lisäansioiden hankkimista maatilatalouden ulkopuolella. Naisten omatoimista työllistymistä edistetään naisten vahvoilla osaamisen aloilla (käsinteollisuus, elintarvikkeiden pienimuotoinen jatkoja-

lostus, matkailu, hoito- ja hoivapalvelut, viestintä). Lisäksi pyritään vaikuttamaan maaseutualueiden syrjäytyneiden tai syrjäytymisuhan alaisen miesten asemaan, sillä maa- ja metsätalouden työpaikkojen supistuminen koskettaa laajemmin miehiä kuin naisia (esim. metsurit ja osalla tiloista viljelijänä on vain mies).

8. Kokonaisrahoitustaulukko milj. euroa

Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman sekä sisällön että toteuttamistavan takia suunnitelman toimenpiteiden menestyksellinen toteuttaminen edellyttävät, että kunnat ovat tiiviisti mukana ohjelman toteuttamisessa. Tarvitaan sekä kuntien asiantuntemusta että rahoituspanosta. Kuntarahoitusta voi kohdentua kaikkien toimintalinjojen hankkeille painopisteen ollessa toimintalinjoilla 2 ja 3. Kuntarahoituksen osuus tulee olemaan noin 10 % koko suunnitelman julkisesta rahoituksesta. Paikallisten toimintaryhmien toteuttaessa alueellista maaseudun kehittämissuunnitelmallaan, tulee

kuntarahoituksen olla 20 % ryhmän kehittämissuunnitelman julkisesta rahoituksesta.

Suunnitelman kokonaisrahoitus on noin 667 milj. euroa. Tästä kaksi viidesosaa on yksityistä ja loput julkista (EU, valtio, kunnat) rahoitusta. Koko rahoituksesta kehittämishankkeisiin tai vastaavaan kehittämistoimintaan käytetään noin puolet ja yritysten investointeihin tai yritys-kohtaiseen kehittämiseen samoin puolet. Julkisesta rahoituksesta kehittämishankkeisiin suuntautuu arviolta 60 prosenttia ja yritys-kohtaisiin toimenpiteisiin 40 prosenttia.

	Kokonais- kustan- nukset	2000				Yksityinen rahoitus	Kokonais- kustan- nukset	2001			Yksityinen rahoitus	Kokonais- kustan- nukset	2002				Kokonais- kustan- nukset	2003			Yksityinen rahoitus	
		Julkinen rahoitus			Kansallinen julkisen rahoitus			Julkinen rahoitus					Kansallinen julkisen rahoitus	Julkinen rahoitus				Kansallinen julkisen rahoitus	Julkinen rahoitus			
		Julkinen rahoitus yhteensä	EU:n rahoitus	Yksityinen rahoitus				Julkinen rahoitus yhteensä	EU:n rahoitus	Yksityinen rahoitus				Julkinen rahoitus yhteensä	EU:n rahoitus	Yksityinen rahoitus			Julkinen rahoitus yhteensä	EU:n rahoitus		Yksityinen rahoitus
Toimintalinja 1																						
a. Maatilaninvestoinnit	0,05	0,05	0,05	0,00	0,00	3,98	1,39	0,42	0,97	2,59	6,07	2,12	0,64	1,48	3,95	6,16	2,16	0,65	1,51	4,00		
b. Nuorten viljelijöiden aloitustuki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
c. Koulutus	0,09	0,09	0,09	0,00	0,00	3,13	2,82	0,85	1,97	0,31	4,78	4,30	1,29	3,01	0,48	4,86	4,37	1,31	3,06	0,49		
i. Muut metsätalous- toimenpiteet	0,06	0,06	0,06	0,00	0,00	1,63	1,30	0,39	0,91	0,33	2,49	1,99	0,60	1,39	0,50	2,51	2,01	0,60	1,41	0,50		
l. Lomitus- ja tilanhoito- palvelujen perustaminen	0,05	0,05	0,05	0,00	0,00	1,24	0,87	0,26	0,61	0,37	1,90	1,33	0,40	0,93	0,57	1,91	1,34	0,40	0,94	0,57		
<i>Yhteensä</i>	<i>0,25</i>	<i>0,25</i>	<i>0,25</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>9,98</i>	<i>6,38</i>	<i>1,92</i>	<i>4,46</i>	<i>3,60</i>	<i>15,24</i>	<i>9,74</i>	<i>2,93</i>	<i>6,81</i>	<i>5,50</i>	<i>15,44</i>	<i>9,88</i>	<i>2,96</i>	<i>6,92</i>	<i>5,56</i>		
Toimintalinja 2																						
a. Maatilaninvestoinnit, monipuolistaminen	0,35	0,35	0,35	0,00	0,00	19,08	6,68	2,00	4,68	12,40	29,13	10,20	3,06	7,14	18,93	29,57	10,34	3,10	7,24	19,23		
i. Muut metsätalous- toimenpiteet (yritysten investoinnit)	0,32	0,32	0,32	0,00	0,00	10,75	5,37	1,61	3,76	5,38	16,42	8,21	2,46	5,75	8,21	16,66	8,33	2,50	5,83	8,33		
p. Toimintojen moni- puolistaminen maa- taloudessa ja sitä lähellä olevilla aloilla monimuotoisuuden tai vaihtoehtoisten tulo- lähteiden edistämi- seksi	0,28	0,28	0,28	0,00	0,00	14,10	8,46	2,54	5,92	5,64	21,51	12,91	3,87	9,04	8,60	21,83	13,10	3,93	9,17	8,73		
s. Matkailu- ja käsi- työläiselinkeinojen kannustaminen	0,18	0,18	0,18	0,00	0,00	7,45	4,47	1,34	3,13	2,98	11,36	6,82	2,04	4,78	4,54	11,54	6,93	2,08	4,85	4,61		
<i>Yhteensä</i>	<i>1,13</i>	<i>1,13</i>	<i>1,13</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>51,38</i>	<i>24,98</i>	<i>7,49</i>	<i>17,49</i>	<i>26,40</i>	<i>78,42</i>	<i>38,14</i>	<i>11,43</i>	<i>26,71</i>	<i>40,28</i>	<i>79,60</i>	<i>38,70</i>	<i>11,61</i>	<i>27,09</i>	<i>40,90</i>		
Toimintalinja 3																						
n. Maaseudun elinkeinojen ja maaseudun väestön peruspalvelut	0,27	0,27	0,27	0,00	0,00	4,53	4,07	1,22	2,85	0,46	6,92	6,23	1,87	4,36	0,69	7,02	6,32	1,90	4,42	0,70		
o. Kylien kunnostaminen ja kehittäminen sekä maaseutuperinnön suojeleminen ja säilyttäminen	0,43	0,43	0,43	0,00	0,00	8,83	7,94	2,38	5,56	0,89	13,46	12,12	3,64	8,48	1,34	13,66	12,30	3,69	8,61	1,36		
<i>Yhteensä</i>	<i>0,70</i>	<i>0,70</i>	<i>0,70</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>13,36</i>	<i>12,01</i>	<i>3,60</i>	<i>8,41</i>	<i>1,35</i>	<i>20,38</i>	<i>18,35</i>	<i>5,51</i>	<i>12,84</i>	<i>2,03</i>	<i>20,68</i>	<i>18,62</i>	<i>5,59</i>	<i>13,03</i>	<i>2,06</i>		
Koko ohjelma yhteensä	2,08	2,08	2,08	0,00	0,00	74,72	43,37	13,01	30,36	31,35	114,04	66,23	19,87	46,36	47,81	115,72	67,20	20,16	47,04	48,52		
1995-1999 myönnettyjen 5a-toimenpiteiden maksatus	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
Täydentävä taulukko , useampaan toimintalinjaan kuuluvien toimenpiteiden yhdistetyt menot																						
a. Maatilaninvestoinnit, ensiasteen jalostus ja monipuolistaminen	0,40	0,40	0,40	0,00	0,00	23,06	8,07	2,42	5,65	14,99	35,20	12,32	3,70	8,62	22,88	35,73	12,50	3,75	8,75	23,23		
i. Muut metsätalous- toimenpiteet	0,38	0,38	0,38	0,00	0,00	12,38	6,67	2,00	4,67	5,71	18,91	10,20	3,06	7,14	8,71	19,17	10,34	3,10	7,24	8,83		

	Kokonais- kustan- nukset	2004			Yksityinen rahoitus	Kokonais- kustan- nukset	2005			Yksityinen rahoitus	Kokonais- kustan- nukset	2006			Kokonais- kustan- nukset	Yhteensä			Yksityinen rahoitus	
		Julkinen rahoitus					Julkinen rahoitus					Julkinen rahoitus				Julkinen rahoitus				
		Julkinen rahoitus yhteensä	EU:n rahoitus	Kansallinen julkisen rahoitus			Julkinen rahoitus yhteensä	EU:n rahoitus	Kansallinen julkisen rahoitus			Julkinen rahoitus yhteensä	EU:n rahoitus	Kansallinen julkisen rahoitus		Julkinen rahoitus yhteensä	EU:n rahoitus	Kansallinen julkisen rahoitus		Julkinen rahoitus yhteensä
Toimintalinja 1																				
a. Maatilaninvestoinnit	6,33	2,22	0,66	1,56	4,11	6,16	2,16	0,65	1,51	4,00	6,75	2,33	0,66	1,67	4,42	35,50	12,43	3,73	8,70	23,07
b. Nuorten viljelijöiden aloitustuki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
c. Koulutus	5,00	4,50	1,35	3,15	0,50	4,87	4,37	1,31	3,06	0,50	5,29	4,75	1,36	3,39	0,54	28,02	25,20	7,56	17,64	2,82
i. Muut metsätalous- toimenpiteet	2,59	2,07	0,62	1,45	0,52	2,52	2,02	0,61	1,41	0,50	2,73	2,17	0,61	1,56	0,56	14,53	11,62	3,49	8,13	2,91
l. Lomitus- ja tilanhoito- palvelujen perustaminen	1,99	1,39	0,42	0,97	0,60	1,92	1,34	0,40	0,94	0,58	2,08	1,44	0,40	1,04	0,64	11,09	7,76	2,33	5,43	3,33
Yhteensä	15,91	10,18	3,05	7,13	5,73	15,47	9,89	2,97	6,92	5,58	16,85	10,69	3,03	7,66	6,16	89,14	57,01	17,11	39,90	32,13
Toimintalinja 2																				
a. Maatilaninvestoinnit, monipuolistaminen	30,47	10,67	3,20	7,47	19,80	29,61	10,36	3,11	7,25	19,25	32,41	11,11	3,09	8,02	21,30	170,62	59,71	17,91	41,80	110,91
i. Muut metsätalous- toimenpiteet (yritysten investoinnit)	17,18	8,59	2,58	6,01	8,59	16,69	8,34	2,50	5,84	8,35	18,12	8,90	2,45	6,45	9,22	96,14	48,06	14,42	33,64	48,08
p. Toimintojen moni- puolistaminen maa- taloudessa ja sitä lähellä olevilla aloilla monimuotoisuuden tai vaihtoehtoisten tulon- lähteiden edistämiseksi	22,51	13,51	4,05	9,46	9,00	21,87	13,13	3,94	9,19	8,74	23,90	14,23	4,07	10,16	9,67	126,00	75,62	22,68	52,94	50,38
s. Matkailu- ja käsi- työläiselinkeinojen kannustaminen	11,89	7,13	2,14	4,99	4,76	11,56	6,93	2,08	4,85	4,63	12,58	7,48	2,12	5,36	5,10	66,56	39,94	11,98	27,96	26,62
Yhteensä	82,05	39,90	11,97	27,93	42,15	79,73	38,76	11,63	27,13	40,97	87,01	41,72	11,73	29,99	45,29	459,32	223,33	66,99	156,34	235,99
Toimintalinja 3																				
n. Maaseudun elinkeinojen ja maaseudun väestön peruspalvelut	7,23	6,51	1,95	4,56	0,72	7,03	6,33	1,90	4,43	0,70	7,51	6,73	1,83	4,90	0,78	40,51	36,46	10,94	25,52	4,05
o. Kylien kunnostaminen ja kehittäminen sekä maaseutuperinnön suojeleminen ja säilyttäminen	14,09	12,68	3,81	8,87	1,41	13,69	12,32	3,69	8,63	1,37	14,69	13,18	3,65	9,53	1,51	78,85	70,97	21,29	49,68	7,88
Yhteensä	21,32	19,19	5,76	13,43	2,13	20,72	18,65	5,59	13,06	2,07	22,20	19,91	5,48	14,43	2,29	119,36	107,43	32,23	75,20	11,93
Koko ohjelma yhteensä	119,28	69,27	20,78	48,49	50,01	115,92	67,30	20,19	47,11	48,62	126,06	72,32	20,24	52,08	53,74	667,82	387,77	116,33	271,44	280,05
1995-1999 myönnettyjen 5a-toimenpiteiden maksatus	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Täydentävä taulukko , useampaan toimintalinjaan kuuluvien toimenpiteiden yhdistetyt menot																				
a. Maatilaninvestoinnit, ensiasiasteen jalostus ja monipuolistaminen	36,80	12,89	3,86	9,03	23,91	35,77	12,52	3,76	8,76	23,25	39,16	13,44	3,75	9,69	25,72	206,12	72,14	21,64	50,50	133,98
i. Muut metsätalous- toimenpiteet	19,77	10,66	3,20	7,46	9,11	19,21	10,36	3,11	7,25	8,85	20,85	11,07	3,06	8,01	9,78	110,67	59,68	17,91	41,77	50,99

EMOTR:n tukiosaston varat maaseudun sopeuttamis- ja kehittämistoimenpiteisiin tavoite 2-alueilla: 41,53 milj. Euroa (60 % 33 artiklan mukaisista kokonaismäärärahoista)
Nuorten viljelijöiden aloitustuki on lisätty rahoitustaulukkoon olettaen että sille aletaan myöntää EU:n osarahoitusta rahoituskauten aikana.
Vanhojen 5a -toimenpiteiden maksatukset hoidetaan kansallisella rahoituksella.

9. Kuvaus suunnitelman toteuttamiseen ehdotetuista toimenpiteistä

9.1. Yleiset vaatimukset

Suunnitelman toteuttamisessa käytettävät toimenpiteet:

	Toimenpide	Asetus 1257/1999, artikla ja kohta
a.	Maatila-investoinnit (ensiasteen jalostus- ja monipuolistamis-investoinnit)	I luku 4 art. (alakohta 5)
c.	Koulutus	III luku 9 art.
i.	Muut metsätaloustoimenpiteet	VIII luku 30 art. (alakohtat 2,3,4), 32 art. (alakohta 1)
l.	Lomitus- ja tilanhoitopalveluiden perustaminen	IX luku 33 art (3)
n.	Maaseudun elinkeinojen ja maaseudun väestön peruspalvelut	IX luku 33 art (5)
o.	Kylien kunnostaminen ja kehittäminen sekä maaseutuperinnön suojeleminen ja säilyttäminen	IX luku 33 art (6)
p.	Toimintojen monipuolistaminen maataloudessa ja sitä lähellä olevilla aloilla monimuotoisuuden tai vaihtoehtoisten tulonlähteiden edistämiseksi	IX luku 33 art (7)
s.	Matkailu- ja käsityöelinkeinojen kannustaminen	IX luku 33 art (10)

9.2. Kaikkia tai useita toimenpiteitä koskevat vaatimukset

9.2.1. Pääpiirteet

Yhteisön rahoitusosuus, tuki-intensiteetti ja tuen enimmäismäärät:

		Yhteisön rahoitusosuus	Tuen intensiteetti (julkisen rahoituksen osuus kokonaiskustannuksista)	Tuen enimmäismäärä
a.	Maatilaninvestoinnit (ensiasteen jalostus- ja monipuolistamis-investoinnit)	30 % julkisista menoista	Enintään 50 % hankkeen hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista	tukea enintään 5,0 miljoonan markan hyväksyttävälle investointikustannuksille investointia kohden
c.	Koulutus	30 % julkisista menoista	Enintään 90% hankkeen hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista	
i.	Muut metsätalous-toimenpiteet	30% julkisista menoista	<p>Yrityshankkeet:</p> <ul style="list-style-type: none"> – maatilaninvestoinnit enintään 40%, muut yritykset enintään 25% investointien hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista, – de minimis -tukena enintään 90% yritys kohtaisten kehittämishankkeiden hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista – de minimis -tukena enintään 45% yrityksen käynnistys-avustukseen oikeuttavista palkkakuluista <p>Kehittämisen- ja luonnonhoitohankkeet:</p> <ul style="list-style-type: none"> – enintään 100% kehittämishankkeiden esiselvitysten ja yhteensovitushankkeiden hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista, – enintään 90% muiden kehittämishankkeiden hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista lukuun ottamatta tietyille yrittäjäjoukolle suunniteltuja hankkeita, joiden tukitaso enintään 75% de minimis-tukena <p>Metsän hoito- ja parannusinvestoinnit</p> <ul style="list-style-type: none"> – enintään 80% kokonaiskustannuksista 	luonnonhoitohankkeissa tuen enimmäismäärä on neuvoston asetuksen (EY) N:o 1257/1999 artiklan 32 kohdan 2 mukainen
l, n, o, p ja s	Maaseutualueiden sopeuttaminen ja kehittäminen (artikla 33 toimenpiteet)	30% julkisista menoista	<p>Yrityshankkeet:</p> <ul style="list-style-type: none"> – enintään 25% investointien hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista, – de minimis -tukena enintään 90% yritys kohtaisten kehittämishankkeiden hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista – de minimis -tukena enintään 45% yritysten käynnistys-avustukseen oikeuttavista palkkakuluista <p>Kehittämishankkeet:</p> <ul style="list-style-type: none"> – enintään 100% kehittämishankkeiden esiselvitysten yhteensovitushankkeiden ja toimintaryhmien aktivointihankkeiden hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista, – enintään 90% muiden kehittämishankkeiden hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista lukuun ottamatta tietyille yrittäjäjoukolle suunniteltuja hankkeita, joiden tukitaso enintään 75% de minimis-tukena. Poikkeus Annex I-tuotanto, jossa enimmäis-tukitaso on 90%. <p>Yhteisölliset investoinnit:</p> <ul style="list-style-type: none"> – enintään 75% hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista 	

Yritysten investointitukien tukitasoissa huomioidaan syrjäisen ja ydinmaaseudun alueet porrastamalla investointitukien enimmäismäärä ko. alueilla korkeammaksi kuin kaupunkien läheisten maaseutualueiden tukitaso. Porrastuksessa otetaan huomioon tavoite 2 alueille korkeampi tukitaso. Näillä korotetuilla tukitasoilla pyritään ensisijaisesti helpottamaan syrjäisen ja ydinmaaseutualueiden ongelmia sekä suuntaamaan yritystoiminnan aktiivisuutta näillä alueilla. Yritysten perustamisen lisäksi pyritään vaikuttamaan yritysten toiminnan kehittämiseen.

9.2.2. Muut tiedot

Perusteet taloudellisen elinkelpoisuuden osoittamiseksi (maatilainvestoinnit)

Elinkelpoisuuden arvioimiseksi tuen hakijan on esitettävä laskelmin selvitys nykyisestä yritystoiminnastaan sekä suunnitellun investoinnin vaikutuksesta yrityksen tulevaan elinkelpoisuuteen. Elinkelpoisuutta arvioitaessa kiinnitetään erityisesti huomiota tuettavan toiminnan jatkuvuuteen, yrityksen taloudelliseen asemaan, maksuvalmiuteen sekä tuotteiden ja palvelusten markkinointimahdollisuuksiin.

Hakijan on esitettävä yrityksen kirjanpitolietoihin perustuva taloudellinen tulos sekä useaa seuraavaa vuotta koskevin taloudellisin laskelmin yrityksen toiminnan kehittymisestä ja tuetun toimenpiteen ja tuen vaikutuksesta. Yrityksen toiminta pitää olla sellaista, että sillä on olennaista merkitystä yrittäjän toimeentulolle riippumatta siitä, harjoittaako yritystoimintaa luonnollinen henkilö vai oikeushenkilö. Jos kuitenkin pääasiallinen toimeentulo perustuu maatilatalouteen, muun yritystoiminnan osuus toimeentulosta voi olla vähäisempi. Yritystoiminnan tuloksen tulee kuitenkin aina vaikuttaa toimeentuloon. Tällä tarkoitetaan ensinnäkin sitä, että keskipitkällä aikavälillä yritystoiminnan tuloksen pitää olla positiivinen, vaikka esim. tuetun investoinnin johdosta tulos välittömästi toteutusvuonna tai yhtenä kahtena sitä seuraavana vuonna olisikin

negatiivinen. Lisäksi toiminnan tulee laajuudeltaan olla sellaista, että sitä ei voida pitää harrastusluonteisena. Laskelmin tulee erityisesti osoittaa tuettavan toiminnan kannattavuus ja jatkuvuus sekä yrityksen taloudellinen asema ja maksuvalmius. Yrityksen rahoitusrakenne tulee siten olla terve. Lisäksi edellytetään selvitystä tuotteiden ja palveluiden markkinointimahdollisuuksista, jotka on osoitettava luotettavin selvityksin, tarvittaessa markkinatutkimuksin. Tuen myöntävä työvoima- ja elinkeinokeskus arvioi näiden selvitysten perusteella, tarvittaessa yrityskäytien perusteella ja/tai yritysanalyysin avulla taloudellisen elinkelpoisuuden.

Yritystoimintaa koskevissa kehittämishankkeissa pääosa yrityksistä tulee olla sellaisia, että niiden toiminta voidaan arvioida taloudellisesti elinkelpoiseksi, vaikka mukana olevien yritysten arviointi ei ole yhtä perusteellinen kuin yritys-kohtaisissa tuissa. Mukana voi olla lisäksi toimijoita, jotka eivät tavoittele voittoa tai joiden tulos ei kehittämishankkeen avullakaan merkittävästi parane, kunhan pääosan mukana olevista yrityksistä voidaan arvioida täyttävän taloudellisen elinkelpoisuuden edellytykset.

Sen sijaan yleisissä kehittämishankkeissa ei edellytetä taloudellista elinkelpoisuutta, koska hankkeet voivat koskea esimerkiksi hyödynsääjien pysyvää elinkustannusten nousua, mutta parantavat samalla asumisen laatua.

Ympäristöä, hygieniaa ja eläinten hyvinvointia koskevat vähimmäisvaatimukset (maatilainvestoinnit ja muut metsätaloustoimenpiteet)

Ympäristövaatimukset. Maaseutuyrityksen tulee noudattaa asianomaista hanketta ja tuotantoa koskevaa yhteisöläinsäädäntöä tai sen nojalla annettuja määräyksiä tai, jos vastaava kansallinen ympäristöä koskeva säännös on velvoittavampi viimeksi mainittua säännöstä.

Eläinten hyvinvointi ja hygienia. Kotieläintaloutta harjoittavan yrityksen tulee noudattaa, mitä

eläinsuojelulaissa (247/1996) ja yhteisöainsäädännössä eläinten hyvinvointia koskeissa säännöksissä eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi säädetään.

Maaseutuyrityksessä harjoitettava tuotanto huomioon ottaen on noudatettava, mitä elintarvikelaissa (361/1995), eläimistä saatavien elintarvikkeiden elintarvikehygieniasta (1195/1996), kasvinsuojelulaissa (1203/1994) ja lannoitelaisissa (232/1993) tai niiden nojalla säädetään tai määrätään.

Vaadittava ammattitaito ja pätevyys (maatilainvestoinnit ja muut metsätaloustoimenpiteet)

Tuen myöntämisen edellytyksenä pidetään, että yrittäjällä on tuettavaa yritystoimintaa koskeva riittävä ammattitaito. Valtioneuvoston päätösluonnos 22§ (29.12.1999 valtioneuvoston raha-asiaivaliokunta): Yrityskohtaisen tuen myöntämisen edellytyksenä on, että yrittäjällä on tuettavaa yritystoimintaa koskeva riittävä ammattitaito. Riittävänä pidetään vähintään toisen asteen ammatillista luonnonvara-alan koulutusta tai muuta vastaavaa sen yritystoiminnan harjoittamisen kannalta tarkoituksenmukaista koulutusta, johon tukihakemus liittyy. Tukea voidaan kuitenkin myöntää myös yrittäjälle, jolla on vähintään kolmen vuoden työkokemus kyseiseltä alalta sekä sen kannalta tarkoituksenmukainen vähintään 10 opintoviikon koulutus, yritystoimintaa käynnistettäessä kuitenkin vähintään 20 opintoviikon koulutus, josta vähintään 10 opintoviikon tulee käsittää taloudellista koulutusta. Koulutusvaatimuksen täytyminen voidaan osoittaa myös oppisopimuskoulutuksella tai näyttötutkinnolla.

Jos tuotantosuunta ei tuettavan hankkeen tai muun toimenpiteen kuin tilanpidon aloittamisen tai yritystoiminnan käynnistämisen johdosta muutu, pidetään 2 momentissa säädetyn estämättä työkokemusta riittävänä. Sääöksessä todetaan: jos yritystoiminta liittyy muuhun kuin maatilatalouteen, edellä 1-3 momentissa säädettyistä vaatimuksista voidaan perustelluista syistä poiketa.

Tuotteiden tavanomaisten markkinoiden olemassaolon arviointi (maatilainvestoinnit)

Tavanomaisten markkinoiden olemassaolon arviointi on suoritettava hankekohtaisesti. Yleinen periaate on, että tukea ei myönnetä hankkeisiin, jotka lisäävät ylituotantotuotteiden tuotantoa. Kysyntä- ja tarjontatilanteen analyysi on tehtävä hankkeen laajuuden ja tavoitteiden kannalta sopivalla tasolla (yhteisö, valtakunnallinen, alueellinen, paikallinen). Alueellisen maaseutus suunnitelman toimenpiteet eivät lisää maataloustuotantoa. Perusmaatalouden investoinnit eivät sisälly suunnitelmaan ja ne rahoitetaan kansallisella rahoituksella. Nämäkin investoinnit eivät lisää perusmaatalouden tuotantoa.

Kuvaus kaikista voimassa olevista sopimuksista (edelliseltä kaudelta), mukaan lukien rahoitusehdot ja niihin sovellettavat menettelyt/säännöt

Rahastokaudella 1995-1999 on rakennerahaston varoja tavoitteen 5 a mukaisissa toimenpiteissä käytetty investointien tukemiseen, nuorten viljelijöiden tilanpidon aloittamisen tukemiseen, kirjanpidon aloittamisavustuksiin ja tuottajaryhmien tukemiseen. Lisäksi puutarhatuottajajärjestöjen käynnistysavustuksiin on myönnetty tukea.

Investointien tuki on vuonna 1996 myönnetty valtionlainoihin liittyvänä tukena eli subventoituna korkona ja eräissä tapauksissa lyhennysten maksun avustamisena kuittauksilla. Lainojen takaisinmaksuaika on enintään 15 vuotta. Lainaan liittyvä tuki voi kestää koko laina-ajan. Avustuksin tuettu hanke on toteutettava kehittämissuunnitelmassa ilmoitettuna aikana. Työhön voi hakemuksesta saada enintään kaksi vuotta lisää aikaa. Laina nostetaan ja avustus maksetaan enintään neljässä erässä toteuttamisastetta vastaavassa suhteessa, viimeinen erä kuitenkin vasta hankkeen valmistuttua. Viimeisen erän maksamista on haettava viimeistään 3 kuukauden kuluessa valmistumisesta.

Nuorten viljelijöiden käynnistystukea on myönnetty vuosina 1996-1999 enintään 70 000 markan suuruisina avustuksina, joka on maksettu viran puolesta, aluksi enintään viidessä erässä ja alkuvuodesta 1997 lähtien kahdessa erässä vuoden välein. Lisäksi on osalle nuorista viljelijöistä myönnetty enintään 15 vuoden takaisinmaksuajalla enintään 250 000 markan valtionlaina, johon on voinut liittyä enintään 70 000 markan korkosubventio. Korkosubventio voi kestää koko laina-ajan.

Kirjanpitoavustusta viljelijöille on myönnetty vuodesta 1997 alkaen enintään 8 700 markkaa, jonka maksaminen aloitetaan ensimmäistä kirjanpito vuotta seuraavana vuonna. Yhteensä 4 vuotena yhtä suurissa erissä, kuitenkin enintään hyväksyttävien kustannusten määrään asti.

Tuottajaryhmien ja puutarhatuottajaorganisaatioiden käynnistystukea on vuosina 1996-1999 myönnetty asianomaisen yhteisöläinsäädännön mukaisin enimmäistukitasoin. Tukea maksetaan

enintään viiden vuoden ajan alenevasti enintään 5, 5, 4, 3 ja 2 prosenttia vuosittain asianomaisen vuoden hyväksyttävistä perustamis- ja hallintokustannuksista. Tuottajaryhmien liitoille ei ole myönnetty tukea.

Maaseudun kehittämiseen on myönnetty vuosina 1995-1999 niin sanottua 5 b -tyyppistä tukea sekä hanketoimintaan että hankkeisiin liittyviin yritys-kohtaisiin toimiin. Hankkeille on voitu myöntää tukea yleishyödyllisessä toiminnassa enintään 100 prosenttia ja yrityksen kehittämishankkeissa enintään 75 prosenttia ja yritysinvestoinneissa enintään 35 prosenttia hyväksyttävistä kustannuksista. Hankkeiden ja yritys-kohtaisten toimenpiteiden toteuttamisaika on enintään 3 vuotta päätöksen antamisesta. Hankkeiden toteuttamiseen on voinut saada hakemuksesta jatkoaikaa enintään 2 vuotta. Tuki maksetaan vuosittain 3 erässä. Viimeinen erä maksetaan vasta hankkeen tai toimenpiteen valmistuttua. Tuen maksamista on haettava viimeistään 4 kuukauden kuluessa hankkeen tai toimenpiteen valmistumisesta.

9.3. Erityistoimenpiteitä koskevat tiedot

9.3.1. Maatilainvestoinnit (a)

Hyödynsaajat: Maaseutuyrittäjät

Tuensaajat:

Maatilatalouden yhteydessä yritystoimintaa tai luonnon jatkuvaan tuottokykyyn perustuva yritystoimintaa harjoittavat maaseutuyritykset

Rahoitettavat tuotannonalat

Maataloustuotteiden ensiasteen jalostus

Maatilalla harjoitettava muu yritystoiminta

Tuettavat investoinnit

Kiinteät ja irtaimistoinvestoinnit mukaan lukien kiinteistöjen hankinta

Tukimuodot Avustus

Tukikelpoisuusperusteet yksityiskohdittain

Tuen saajat. Tukea voidaan myöntää

- 1) yhdelle tai useammalle luonnolliselle henkilölle (yrittäjälle), joka harjoittaa maataloutta tai muuta luonnon jatkuvaan tuottokykyyn perustuvaa yritystoimintaa, sekä
- 2) avoimelle yhtiölle
- 3) kommandiittiyhtiölle
- 4) osakeyhtiölle
- 5) osuuskunnalle,

Tukea voidaan myöntää yhtiölle tai osuuskunnalle, joissa päätösvalta on 1) kohdassa mainituilla maaseutuyrittäjillä.

Yritystoiminnan harjoittaminen. Tuen myöntämisen edellytyksenä on tuettavan toiminnan harjoittaminen siten, että sillä on merkitystä yrittäjän toimeentulolle.

Yrityksen sijainti- ja kotipaikka. Maaseutuyrityksen maatilán tai muussa yritystoiminnassa toimipaikan tulee sijaita suunnitelma-alueella.

Yrityksen katsotaan sijaitsevan siinä kunnassa, jossa maatilán talouskeskus tai, jos muussa yritystoiminnassa yrityksen kotipaikka ei ole Suomessa, sen pääasiallinen toimipaikka on.

Yhteisön kotipaikan tulee sijaita Euroopan unionin alueella.

Kaava-alue. Tukea voidaan myöntää sellaiseen toimenpiteeseen tai hankkeeseen, joka ei ole voimassa olevan yleiskaava-, rakennuskaava-, asemakaava- tai rantakaavamääräysten mukainen vain, jos asianomaisen kunnan toimivaltainen viranomainen on hyväksynyt tuettavan toimenpiteen tai hankkeen toteuttamisen.

Ikä. Tuen saajan tulee olla alle 65-vuotias. Alle 18-vuotiaalle voidaan myöntää tukea vain, jos hän on solminut avioliiton tai jos hän on yrityksen yhteisömistaja yhdessä vanhempiansa tai heistä jommankumman kanssa taikka jos tuen myöntämiseen on muita erityisiä syitä.

Tuotosindikaattorit (outputs) on lueteltu toimenpiteittäin liitteessä 11.

9.3.2. Koulutus (c)

Hyödynsaajat:

Maatilatalouden harjoittajat ja maaseutuyrittäjät, maaseutuyrittämiseen ja yritystoiminnan uudistamiseen osallistuvat henkilöt sekä metsänomistajat ja metsätaloudessa toimivat yrittäjät.

Tuensaajat: Asiantuntija-, neuvonta- ja koulutusorganisaatiot.

Tavoitteet:

Koulutuksella pyritään aktivoimaan viljelijöitä sekä metsänomistajia omaehtoiseen ja jatkuvaan itsensä kehittämiseen sekä ammattiosaamisen ajantasalla pitämiseen.

Tuetaan ammatillista jatko- ja täydennyskoulutusta, jolla kehitetään maa- ja metsätaloutteen, maaseutuyrittämiseen ja niiden uudistamiseen osallistuvien henkilöiden ammattitaitoa, osaamista ja pätevyyttä. Koulutuksen tulee olla tavoitteellista ja kannustaa maaseudun väestöä elinikäiseen oppimiseen. Koulutustoimenpiteiden erityisenä tavoitteena on tasa-arvon edistäminen ja nuorten kannustaminen osaamistasonsa nostoon.

Koulutuksen painopistealueet

Koulutuksen avulla kohderyhmälle pyritään luomaan paremmat valmiudet mm. tuotannon laadun parantamiseen, tuotannon uudelleensuuntaamiseen mm. luomutuotantoon, maaseutuympäristön suojelun ja työsuojelun vaatimusten huomioon ottamiseen tuotantomenetelmien kehittämisessä sekä hygienia- ja eläinsuojelullisten vaatimusten huomioon ottamiseen. Koulutus voi koskea myös talouden ja toiminnan hallintamenetelmien parantamista kuten tietotekniikkaa, ympäristöhoidon edistämistä, elintarvikkeiden ja metsätuotteiden jatkojalostusta, tuotannon kehittämistä, pienyritysten verkostoitumista, metsätaloudessa metsänhoidon ja käytön toimintatapojen kehittämistä, ympäristötavoitteiden omaksumista, puun käytön tehostamista ja palvelutuotantoa. Koulutus voi sisältää myös tuotannon monipuolistamiseen, yritystoiminnan tehokkuuteen ja taloudellisesti elinkelpoisen tilanhoidon edellyttämien perustaitojen kehittämiseen liittyviä toimenpiteitä maatilataloudessa.

Toimenpiteeseen liittyvää koulutustukea voivat hakea ammatillista koulutustoimintaa järjestävät organisaatiot ja neuvontajärjestöt, joilla on riittävät ammattitaidolliset ja taloudelliset edellytykset toteuttaa koulutus. Koulutus on lyhytkestoista ja se voidaan toteuttaa useammassa eri jaksossa.

Tukimuodot:

Avustus kehittämishankkeille eli projekteille. *Kehittämishanke* on määräaikaista ohjelman mukaista toimintaa, josta on laadittu suunnitelma ja johon osallistuu useampia edunsaajia.

Määräaika: Laajoissa toimialakohtaisissa kehittämisprojekteissa toteuttamisaika on enintään viisi vuotta, muissa projekteissa enintään kolme vuotta. Perustellusta hakemuksesta määräaikaa voidaan kuitenkin jatkaa enintään vuodella.

Kehittämishankkeen hyväksyttäviksi kustannuksiksi voidaan hyväksyä seuraavat kohtuulliset kustannukset:

- 1) koulutuksen suunnittelusta ja toimeenpanosta aiheutuvat kustannukset
- 2) koulutushenkilöstön palkka- ja palkkiokustannukset
- 3) koulutushenkilöstön matka- ja majoituskustannukset
- 4) koulutuksen järjestämisestä aiheutuneet vähäiset laite- ja tarvikkekustannukset
- 5) koulutustilan käytöstä aiheutuneet kustannukset

Tukiehdot:

Asetuksen (EY) N:o 1750/1999 artiklan 6 mukaan tuki ammatilliseen koulutukseen ei saa koskea koulutuskursseja tai harjoittelua, jotka kuuluvat tavalliseen keskiasteen tai ylemmän asteen maa- ja metsätalouselämyksen koulutukseen liittyviin ohjelmiin tai järjestelmiin. Tämä varmistetaan hakulomakkeiden sisällössä sekä ohjaamalla tuen hakijoita huomioimaan tämä hankekuvauksessa, koulutuksessa ja tiedotuksessa.

Tukea ei voida myöntää koulutukseen, joka on pakollista horisontaalisen maaseudun kehittämissuunnitelman mukaan tai johon saa tukea sen kautta.

Maaseudun kehittämissuunnitelmassa kuvatut toimenpiteet koskien ESR- sekä EMOTR-rahoitteiden koulutustoimenpiteiden rahoitusta, erityisesti liiketaloudellisen osaamisen koulutustoimenpiteitä yhteen sovitetaan tavoiteohjelma 3:n ja alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman välillä. Ohjelmien tehokkaasta yhteensovittamisesta vastaavat maakuntien yhteistyöryhmien maaseutujaostot, jotka keräävät tietoa alueella toteutettavista tavoite 3:n ja maaseutuohjelman hankkeista. Maaseutujaostojen kautta tullaan toteuttamaan käytännön tason hankkeiden ohjelmiin sovittaminen sekä eri ohjelmien välinen täydentävyys.

Tuotosindikaattorit (outputs) on lueteltu toimenpiteittäin liitteessä 11.

9.3.3. Metsätalous (i)

Hyödynsaajat: Metsänomistajat

Tuensaajat:

Yksi tai useampi luonnollinen henkilö, yksityisoikeudellinen ja julkisoikeudellinen yhteisö tai säätiö. Esimerkkeinä yksityiset maanomistajat kuten metsätalouden rahoituslain (1094/1996) 2 §:ssä säädetään, pk -yritykset ja mikroyritykset, metsäkeskukset, yhdistykset

Tukikelpoiset toimet:

Metsän ja metsämaan tuottokyvyn säilyttämistä ja parantamista edistävät hankkeet, metsien kestävää käyttöä edistävät hankkeet, metsien käyttöä edistävät yhteistyö- ja verkostohankkeet, energiapuun hankintaa edistävät hankkeet, puuraaka-aineen saantia ja hankintaa edistävät toimenpiteet, puuhun perustuva yritystoiminta, soiden käyttöä edistävät hankkeet, metsien monimuotoisuutta, luonnonhoidollista ja ympäristöllistä tilaa ylläpitävät ja edistävät hankkeet. Hankkeet kuuluvat art. 30 mukaisiin ryhmiin: investoinnit metsien taloudellisen, ekologisen tai yhteiskunnallisen arvon kohentamiseen, investoinnit metsätaloustuotteiden korjuun, jalostuksen ja kaupan pitämisen parantamiseen, uudet myyntimahdollisuudet metsätaloustuotteiden käytön ja markkinoinnin edistämiseksi sekä art. 32 mukaiseen metsien ekologisen tasapainon ylläpitämiseen ja parantamiseen.

Esimerkkejä tuettavista toimenpiteistä:

- metsänhoito- ja metsänparannustoimet
- yksityismetsien kestävää hoitoa ja käyttöä edistävä kokeilu- ja selvitystoiminta
- energiapuun korjuuta ja haketusta edistävät toimenpiteet
- puuraaka-aineen saantia ja hankintaa edistävät toimenpiteet
- laajavaikutteiset luonnon- ja ympäristöhoidonhankkeet
- monimuotoisuutta säilyttävät ja edistävät hankkeet
- vesistösuojelun toimenpiteet metsäojitusalueilla
- energiainvestoinnit
- puun mekaanista jatkojalostusta edistävät kehittämishankkeet
- yritysten investoinnit, aloittamis- ja kehittämistuki mekaanisen puun jatkojalostuksen alalla

Määritelmät

Hankkeiden tukikelpoisuusperiaatteina noudatetaan soveltuvin osin luvussa 9.3.4. esitettyjä periaatteita.

Määräykset ja säännökset:

laki kestävän metsätalouden rahoituksesta (1094/1996, muut. 718/1999) ja asetus (1311/1996) sekä muutokset 19.12.97 | 30.12.97 as. ja maaseutuelinkeinojen rahoituslaki (329/1999, muut. 44/2000).

Alueellisten maaseudun kehittämissuunnitelmien metsätoimenpiteet perustuvat metsäkeskuksittain laadittuihin lakisäätisiin alueellisiin tavoiteohjelmiin (metsälaki 1093/1996 4 §, asetus 1 § sekä MMM:n päätös). Näiden pohjalta on laadittu Kansallinen metsäohjelma 2010, jonka valtioneuvosto on hyväksynyt päätöksellään 4.3.1999.

32 artiklassa tarkoitettujen toimien sopimusjärjestelyt ja tuensaajat:

Hankkeet suunnitellaan ja toteutetaan metsäkeskuksen toimesta tai valvonnassa. Hankkeisiin sisältyvät työt tulee suunnitella yhteistyössä maanomistajan kanssa ja töiden suorittaminen edellyttää maanomistajan suostumusta.

Tuensaajia ovat yksityiset maanomistajat metsätalouden rahoituslain (1094/1996) 2 §:n mukaisesti: Luonnollinen henkilö sekä sellaisten luonnolliset henkilöiden muodostama yhtiö, osuuskunta tai muu yhteisö tai säätiö, jonka pääasiallisena tarkoituksena on maatala tai metsätalouden harjoittaminen sekä yhteismetsän osakaskunta ja yhteisalueissa (758/1989) tarkoitettujen yhteisen alueen osakaskunta.

Tuotosindikaattorit (outputs) on lueteltu toimenpiteittäin liitteessä 11.

9.3.4. Maaseutualueiden sopeuttaminen ja kehittäminen (art. 33 toimenpiteet)

Tukikelpoisuusperusteet yksityiskohdittain

Seuraavia tukikelpoisuusperiaatteita käytetään artiklan 33 mukaisissa toimenpiteissä l, n, o, p ja s.

Tukimuodot:

Avustus kehittämishankkeille eli projekteille, avustus kehittämishankkeisiin liittyviin yhteisöllisiin investointeihin, avustus yrityskohtaisiin investointeihin, kehittämiseen ja yritystoiminnan aloittamiseen.

Kehittämishanke

on määräaikaista ohjelman mukaista toimintaa, josta on laadittu suunnitelma ja johon osallistuu useampia edunsaajia.

Määräaika: Laajoissa toimialakohtaisissa kehittämishankkeissa toteuttamisaika on enintään viisi vuotta, muissa projekteissa enintään kolme vuotta. Perustellusta hakemuksesta määräaika voidaan kuitenkin jatkaa enintään vuodella.

Tuen saaja: Tukea kehittämishankkeeseen voidaan myöntää luonnolliselle henkilölle, useammalle luonnolliselle henkilölle yhdessä tai yksityis- tai julkisoikeudelliselle yhteisölle. Yksityis- ja julkisoikeudelliselle yhteisölle tukea myönnetään, jos tuettava toiminta liittyy olennaisesti tuen saajan tehtäviin tai toiminta-ajatuksen ja yhteisöllä katsotaan olevan

riittävät edellytykset tuettavan kehittämishankkeen toteuttamiseen. Tukea ei saa myöntää yhteisön toimintatukena.

Kehittämishankkeen hyväksyttäväksi kustannuksiksi voidaan hyväksyä:

- 1) selvitys- ja suunnittelutyötä varten palkatun työntekijän tai asiantuntijan kohtuulliset palkka- tai palkkiokustannukset
- 2) ylimääräiset toimintamenot, jotka ovat aiheutuneet yhteisön käyttö- tai vaihtomaisuuden käyttämisestä selvitys- ja suunnittelutyön tekemiseen tai kehittämishankkeen toteuttamiseen
- 3) koulutuksen järjestämisestä ja kehittämishankkeen toteuttamisesta aiheutuneet materiaalikustannukset ja tilavuokrat
- 4) koulutuksen järjestäjän kohtuulliset palkka- tai palkkiokustannukset
- 5) asiantuntijan kohtuulliset palkka- tai palkkiokustannukset

Kehittämishankkeeseen liittyvät ja sen toteuttamiseksi tarpeelliset käyttöomaisuushankinnat ja niiden muutos- ja parannustyöt, jotka eivät liity yritystoimintaan voidaan hyväksyä seuraavasti:

- 1) rakennusten rakentaminen, laajentaminen ja perusparannukset
- 2) pienimuotoinen laitteiden ja koneiden hankinta
- 3) rakennelmat ja reitistöt

Tukea ei myönnetä maanhankintaan.

Tukea kiinteistön tai sen osan hankintaan, voidaan kuitenkin myöntää, mikäli hankittulla alueella oleva rakennus muodostaa valtaosan kiinteistön arvosta ja on tarpeen kehittämishankkeen toteuttamiseksi ja tuensaaja esittää siihen erityisen päteviä perusteita.

Yrityskohtaiset tuet

Kehittämishankkeessa mukana olevalle yrittäjälle tai yritykselle, joka muodostaa maatalayrittäjien tai yritysten kanssa osan tuotteiden tai palveluiden jalostus-, jakelu- tai myyntiketjua voidaan myöntää *investointiavustusta* yritystoiminnassa tarpeellisiin käyttöomaisuushankintoihin ja käyttöomaisuuden merkittäviin muutos- ja parannustöihin. Vähittäiskauppa-toimintaa ei tueta. Mikäli hakijana on muu kuin maa- tai metsätilalla tai niiltä käsin toimiva yritys, on pääosan ketjusta koostuttava näistä yrityksistä, jotta avustuksen myöntäminen ko. yritykselle on mahdollista. Muut noudatettavat tukikelpoisuusperusteet ovat samat kuin luvussa 9.3.1.

Kehittämishankkeessa mukana olevalle yrittäjälle tai yritykselle voidaan myöntää myös yrityskohtaista käynnistysavustusta tai kehittämisavustusta. *Käynnistysavustusta* myönnetään enintään kolmelle 12 kuukauden pituiselle käynnistysvuodelle. Tukea myönnetään työntekijäin palkkauksesta aiheutuneisiin menoihin.

Kehittämisavustusta myönnetään kehittämistoiminnasta yritykselle aiheutuneisiin ylimääräisiin toimintamenoihin, suunnittelu-, selvitys- ja asiantuntija-avusta aiheutuneisiin palkka- ja palkkiokustannuksiin tai koulutukseen ja muuhun kehittämistoimenpiteiden toteuttamiseen liittyvään työhön.

Edellä mainitusta poiketen yrityksen käynnistys- ja kehittämistukea voidaan myöntää asetuksen (EY) N:o 1257/99 artiklan 4 mukaiseen investointitukeen oikeutetulle hakijalle vaikka ko. yritys ei ole mukana kehittämishankkeessa eikä ole osa jakelu-, jalostus- tai myyntiketjua.

Lomitus ja tilanhoitopalveluiden perustaminen (I)

Hyödynsaajat: Viljelijät, maaseutuyrittäjät

Tuensaajat:

Yksi tai useampi luonnollinen henkilö, yksityisoikeudellinen ja julkisoikeudellinen yhteisö tai säätiö

Tavoitteet:

Tavoitteena on parantaa maatilojen ja maaseutuyritysten kannattavuutta kannustamalla yhteistoimintaan tilanhoidon eri osa-alueilla. Näitä ovat mm. teknologian ja koneiden käyttö, tuotannollinen yhteistyö, verkostoituminen mm. markkinoinnissa sekä maatilojen hallintoon liittyvä yhteistyö. Tavoitteena on luoda joustavia lomitus-, sijaisapu- ja työvoimankäyttöjärjestelyjä ja työpalveluyrittäjyyttä maaseutuyritysten tarpeisiin. Maatalouden lomitus hoidetaan edelleen nykyisen kansallisen järjestelmän kautta.

Hanke-esimerkkejä:

- konerenkaiden ja koneurakoinnin toteutettavuusselvitykset
- konerenkaiden, tuotannollisen yhteistyön, tilojen taloushallintopalveluita tarjoavien yhteisten yritysten perustamisen ja käynnistämisen tuki, verkostoitumisen edistäminen
- edellisiin liittyvät selvitykset ja kehittämishankkeet, mm. markkinaselvitykset
- maaseutuyrityksille lomituspalveluita tarjoavien yhtiöiden ja yhteistyörenkaiden käynnistäminen

Tuki myönnetään kehittämistukena kehittämishankkeille sekä käynnistystukena em. organisaatioiden käynnistämiseen. Investoinnit rahoitetaan maatilojen investointeina (toimenpide a) tai kansallisesti rahoitettavina maatilojen investointeina.

Tukikelpoisuusperusteet: katso sivu 65

Tuotosindikaattorit (outputs) on lueteltu toimenpiteittäin liitteessä 11.

Maaseudun elinkeinojen ja maaseudun väestön peruspalvelut (n)

Hyödynsaajat: Maaseudun asukkaat

Tuensaajat:

Yksi tai useampi luonnollinen henkilö, yksityisoikeudellinen ja julkisoikeudellinen yhteisö tai säätiö, mm. paikallinen toimintaryhmä tai kyläyhdistys

Tavoitteet:

Maaseudun ja kylien elinvoimaisuuden ja vetovoimaisuuden kannalta on tärkeää, että infrastruktuuri on kunnossa ja peruspalvelut ovat toimivia. Toimenpiteellä ei korvata kunnan tai valtion toimialaan liittyvien tehtävien rahoitusta, vaan turvataan maaseudun välttämättömät palvelut niillä toimialoilla tai harvaan asutuilla alueilla, joilla palveluja ei ole muuten saatavissa.

Tavoitteena on toteuttaa hankkeita, joilla kehitetään uusia tehokkaita toimintamalleja palveluiden turvaamiseksi. Näitä voivat olla esim. kyliin perustettavat monipalvelupisteet, joissa yhdistetään eri toimintoja, kuten koulutusta, harrastustoimintaa, tietotuvan toimintoja, hoiva-, liikkumis- ja pestipalveluita jne.

Esimerkkejä tuettavista toimenpiteistä:

- palvelujen monipuolistaminen ja niiden uudet muodot
- yritysten ja muiden palvelujen tarjoajien yhteistoiminnan kehittäminen
- peruspalvelujen varmentaminen; mm. monipalvelupisteiden sekä liikkuvien, kiertävien tai telemaattisten palveluiden kehittäminen
- hoivapalvelut
- ateriat ja siivouspalvelut
- kylien energia-, vesi- ja jätehuollon kehittäminen

Tukikelpoisuusperusteet: katso sivu 65

Tuotosindikaattorit (outputs) on lueteltu toimenpiteittäin liitteessä 11.

Kylien kunnostaminen ja kehittäminen sekä maaseutuperinnön suojeleminen ja säilyttäminen (o)

Hyödynsaajat: Maaseudun asukkaat

Tuensaajat:

Yksi tai useampi luonnollinen henkilö, yksityisoikeudellinen ja julkisoikeudellinen yhteisö tai säätiö, mm. paikallinen toimintaryhmä tai kyläyhdistys

Tavoitteet:

Nykyisen asukaspuhjan säilyttämisen lisäksi kylien kehittymiselle on tärkeää saada uusia asukkaita. Samoin asukkaiden viihtymiselle kylä elinympäristönä ja yhteisönä on tärkeä. Toimenpiteessä kannustetaan maaseudun asukkaita oman elinympäristönsä kehittämiseen. Kehittämistoiminnassa otetaan huomioon kaikki eri väestöryhmät ja ikäluokat.

Kyläympäristön viihtyisyyden lisäämisen ohella toimenpiteellä luodaan yritysmyönteistä ilmapiiriä ja siten luodaan pohjaa kylien toimeentulopohjan laajentamiselle ja taloudellisen yhteistyön lisäämiselle. Tähän voidaan pyrkiä mm. parantamalla etätyön edellytyksiä.

Maaseudun kulttuuriperinnön suojeleminen ja säilyttäminen on tärkeää kylän identiteetille ja sitä kautta kylässä viihtymiselle. Kulttuuriperintöä voidaan hyödyntää myös elinkeinotoiminnassa ja näin luoda uusia työtilaisuuksia alueelle.

Esimerkkejä tuettavista toimenpiteistä:

- kylien sisäisen ja kylien välisen yhteistyön ja tiedotuksen kehittäminen
- paikallisyhteisöjen ja kylien asukkaiden aktivointi
- kulttuuri- ja vapaa-ajantoiminnan kehittäminen
- alueen maaseutukulttuurin elvyttäminen
- paikallishistorian ja perinteen tallettaminen ja esille tuominen
- maisemallisesti tärkeiden rakennusten ja kulttuuriympäristön hoito
- kylän yhteisten, monia palveluja ja töitä tarjoavien rakennusten kunnostus
- kylien kehittämissuunnitelmien laatiminen ja toteuttaminen
- kylien maisemanhoitosuunnitelmien laatiminen ja toteuttaminen
- ympäristön viihtyvyyden parantaminen
- vesiensuojelu ja vesistöjen kunnostukset
- maaseudun pientiestön parantaminen

Tukikelpoisuusperusteet: katso sivu 65

Tukea ei voida myöntää samoihin kustannuksiin, joita on tuettu horisontaalisen maaseudun kehittämissuunnitelman perusteella.

Tuotosindikaattorit (outputs) on lueteltu toimenpiteittäin liitteessä 11.

Toimintojen monipuolistaminen maataloudessa ja sitä lähellä olevilla aloilla (p)

Hyödynsaajat: Maaseutuyrittäjät

Tuensaajat:

Yksi tai useampi luonnollinen henkilö, yksityisoikeudellinen ja julkisoikeudellinen yhteisö tai säätiö, esimerkiksi paikallinen toimintaryhmä, neuvontaorganisaatio tai yrittäjähdistys

Tavoitteet:

Tavoitteena on monipuolistaa maaseutualueiden elinkeinorakennetta luomalla edellytyksiä olemassa olevien maaseutuyritysten kilpailukyvyn paranemiselle, kehittymiselle ja kasvamiselle sekä uusien yritysten perustamiselle.

Tärkeimpiä toimialoja ovat elintarvikkeiden, keräilytuotteiden ja luomutuotteiden jalostus (lukuunottamatta Annex I tuotteiden jalostus- ja markkinointi-investointien tukemista), joista kaikkiin edellä mainittuihin ryhmiin ei kuitenkaan kuulu Annex I -tuotteiden jalostuksen ja markkinoinnin investointien tukeminen, luontoyrittäminen, tietotekniikka sekä metalli-, muovi- ja elektroniikkateollisuuden ali- ja osahankinta. Kehittämiskohteena ovat kuitenkin kaikki toimialat puu-, matkailu- ja käsityöyrityksiä lukuunottamatta.

Hanke-esimerkkejä:

- elinkeinon monipuolistamiseen liittyvät kehittämishankkeet
- tuotekehitys ja markkinointi
- tuotantoketjujen ja -verkostojen luominen sekä muu yritysten väliseen yhteistyöhön kannustaminen
- metsien muihin tuotteisiin (non wood) liittyvät selvitys- ja neuvontahankkeet
- laadun parantamiseen liittyvät hankkeet (laatu järjestelmät, laatuosaamisen parantaminen)
- yritysten tarvitsemat asiantuntijapalvelut
- yrittäjäosaamisen lisääminen
- yrityskohtaiset kehittämis- ja investointitoimenpiteet
- teknologian kehittäminen ja käyttöönotto

Tukikelpoisuusperusteet: katso sivu 65

Tuotosindikaattorit (outputs) on lueteltu toimenpiteittäin liitteessä 11.

Matkailu- ja käsityöelinkeinojen kannustaminen (s)

Hyödynsaajat: Matkailu- ja käsityöelinkeinojen harjoittajat

Tuensaajat:

Yksi tai useampi luonnollinen henkilö, yksityisoikeudellinen ja julkisoikeudellinen yhteisö tai säätiö, esimerkiksi paikallinen toimintaryhmä tai käsityö-, yrittäjä- tai kyläyhdistys

Tavoitteet:

Tavoitteena on monipuolistaa maaseutualueiden elinkeinorakennetta luomalla edellytyksiä olemassa olevien vapaa-ajan- ja virkistyspalveluja tuottavien yritysten sekä maaseutumatkailu- ja käsityöyritysten kilpailukyvyn paranemiselle, kehittymiselle ja kasvamiselle sekä uusien yritysten perustamiselle. Painopisteenä on matkailun majoitustilojen käyttöasteen kasvattamiseen tähtäävät, tuotekehitys- ja muut käyttökauden jatkamista tukevat kehittämistoimenpiteet sekä käsityö- ja matkailuyritysten yhteistyöverkostojen kehittäminen.

Hanke-esimerkkejä:

- maaseudun voimavaroihin perustuvien virkistys- ja ohjelmapalvelujen kehittäminen (esimerkiksi hevosurheilu, kalastus, kulttuuri)
- virkistys- ja matkailupalveluiden sekä käsi- ja taideteollisuustuotteiden tuotekehitys
- kalastusmatkailun kehittäminen
- kulttuurimatkailun kehittäminen
- yhteismarkkinointi ja yhteismarkkinointiin osallistuminen
- laadun ja laatuosaamisen kehittäminen
- ohjelmapalvelujen ja matkailukohteiden yhteistyön kehittäminen
- yrittäjäosaamisen lisääminen
- matkailun toimintaympäristön parantaminen ja kehittäminen

Tukikelpoisuusperusteet: katso sivu 65

Tuotosindikaattorit (outputs) on lueteltu toimenpiteittäin liitteessä 11.

10. Tutkimusten, esittelyhankkeiden, koulutuksen tai teknisen tuen toimien tarve

Ohjelman hallinto, toimeenpano, seuranta ja tiedottaminen vaativat resursseja niin hallinto- ja maksatusviranomaisena toimivalta maa- ja metsätalousministeriöltä kuin aluetasolla toimeenpanosta vastaavilta TE-keskuksilta. Näiden toimenpiteiden rahoitusta hoidetaan kansallisista varoista maksettavalla teknisellä tuella, joka ei ole varsinaisen maaseudun kehittämisohjelman rahoitusta. Tuen käyttökohteita ovat tukijärjestelmien suunnittelussa, seurannassa, valvonnassa ja raportoinnissa tarvittavien järjestelmien suunnittelu, kehittäminen ja ylläpito. Teknistä tukea käytetään myös tiedotettaessa ohjelman ja eri toimenpiteiden rahoitusmahdollisuuksista, hakumenettelyistä, rahoitetujen hankkeiden sisällöstä ja saavutetuista tuloksista. Erityisesti ohjelmakauden alkuvuosina painopisteenä on potentiaalisten hakijoiden aktivointi, neuvonta ja ohjaus. Tiedotuksessa käytetään hyväksi myös tietotekniikan suomia mahdollisuuksia. Ohjelman toimeenpanon sujuvuus vaatii myös potentiaalisten hakijoiden, viranomaisten ja erityisesti projektinvetäjien koulutusta hankkeiden suunnittelun, toteutuksen, seurannan ja raportoinnin laadun takaamiseksi.

Tähän teknisen tuen tyyppiseen toimintaan varataan kansallista rahoitusta. Tukea voidaan käyttää mm. määräaikaisten henkilöiden palkkaukseen sivukuluineen, asiantuntijapalkkioiden maksamiseen sekä tarvittavien tietojenkäsittelylaitteistojen hankkimiseen, tiedotus- ja koulutusmateriaalin tuottamiseen yms. tiedotuskuluihin ja tilavuokriin.

Maa- ja metsätalousministeriö laatii vuosittain alaiselleen hallinnolle koulutussuunnitelman, jossa kunkin koulutusjakson tavoitteet, sisältö sekä kohderyhmä selvitetään yksityiskohtaisesti.

Näihin koulutusohjelmiin osallistuvien virkamiesten kustannuksiin teknistä tukea ei käytetä.

Maa- ja metsätalousministeriö ja TE-keskukset teettävät teknisellä tuella tutkimuksia ja selvityksiä ohjelman toimeenpanon edistämiseksi. Ohjelman toteutuksen alkuvaiheessa voidaan hankkia määrällistä ja laadullista tietoa maaseutuelinkeinojen tilasta päätöksenteon ja seurannan pohjaksi sekä teettää toimialakohtaisia selvityksiä. Tutkimukset, selvitykset, haastattelut ja hankekohtaiset tarkastelut antavat tietoa ohjelman määrällisistä ja laadullisista tuloksista ja vaikutuksista, joten saadun tiedon avulla ohjelman toteutusta voidaan suunnata tarvittaessa uuteen suuntaan. Selvitystiedot onnistuneista toteutuskäytännöistä voidaan levittää laajemmin käytettäväksi.

Tutkimuksia, selvityksiä ja haastatteluja tms. tarkasteluja käytetään myös apuna varsinaisessa ohjelman evaluointityössä. Ohjelman ennako-, väli- ja jälkiarviointi rahoitetaan kansallisesti.

Alueellisesta maaseudun kehittämissuunnitelmasta ei rahoiteta varsinaisia esittelyhankkeita. Sen sijaan huomiota kiinnitetään siihen, että kukin kehittämishanke tiedottaa hankkeen toiminnasta ja tuloksista. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriö ja TE-keskukset voivat laatia esitteitä ja tiedotteita hyvin onnistuneista hankkeista.

Päätökset teknisen tuen käytöstä ja maksatuksesta tekee maa- ja metsätalousministeriö lukuunottamatta aluetasolla käytettävää teknistä tukea, josta rahoitus- ja maksatuspäätökset tekee TE-keskus sille osoitettujen myöntämisvaltuuksien ja arviomäärärahojen puitteissa. Teknisen tuen toimenpiteet voidaan rahoittaa 100 prosenttisesti julkisista varoista.

11. Toimivaltaiset viranomaiset ja vastuuelimet

Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman hallinto- ja maksuviranomaisena toimii maa- ja metsätalousministeriö. Ohjelman käytännön toimeenpanosta vastaavat työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuosastot.

EMOTR-T- maksajayksikkönä toimii maa- ja metsätalousministeriö ja sen tietopalvelukeskus TIKE.

12. Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman täytäntöönpanoon, seurantaan ja arviointiin liittyvät määräykset, valvonta ja seuraamukset sekä julkistamistoimet

12.1. Ennakoarviointi

Alueellisesta maaseudun kehittämissuunnitelmasta pyydettiin ulkopuolinen ennakoarviointi Suomen aluetutkimukselta (FAR), joka teki sen yhteistyössä Fin-Auguuri Oy:n kanssa (liite 12). Arvio on riippumattoman arvioitsijan tekemä ja on tehty neuvoston asetuksen (EY) n:o 1257/1999 ja komission asetuksen (EY) n:o 1750/1999 sekä arviointia koskevien suuntaviivojen (DOC VI/8865/99REV) mukaisesti. Ennakoarviointi painottui erityisesti suunnitelman strategian ja tavoitteiden konsistenssin arviointiin. Arvioinnin menetelmät perustuvat pääosin vertailuun ja päättelyyn. Arviointi koskee 30. 8.1999 päivättyä luonnosta maaseutusuunnitelmasta. Nopeita tarkistuksia on tehty myös 27.9.1999 päivätystä luonnoksesta.

Rajallisen arviointiajankohdan vuoksi suunnitelmaluonnoksen vahvuuksia ei ole erikseen esitetty.

Arvioitsijat pitävät ohjelman toimeenpanon kannalta valittua kehittämissuunnitelman keinovalikoimaa tarkoituksenmukaisena. Keinoja valittaessa on käytetty hyväksi edelliseltä kaudelta saatuja kokemuksia. Yhdenmukainen keinovalikoima tavoite 2 -alueilla ja sen ulkopuolisilla maaseutualueilla tukee arvioitsijoiden mielestä maaseutualueitten menestyksellistä kehittämistä.

Paikallisten toimintaryhmien käyttöä toimintalinjan 3 toteutusvälineenä pidetään perusteltuna ja niiden roolia oikeansuuntaisesti oivallettuna. Samoin teemaohjelmien käytön elinkeinoiden kehittämisessä ja seudullisten osaamiskeskittymien perustamisen arvioitsijat näkevät nykyisen ohjelmakauden kokemukset huomioon ottaen perusteltuna. Riskitekijänä seudullisten keskusten suhteen on se, että niiden rahoitus helposti muodostuu organisaatio- eikä toimintakeskeiseksi.

Arvioinnin keskeisimmät parannusehdotukset koskevat luonnoksen strategian, tavoitteiston ja

keinojen parempaa yhteensovittamista, alueellisen näkökulman parempaa huomioimista sekä käyttökelpoisen indikaattoriston luomista.

Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman strategia on kirjoitettu lyhyemmin kuin tavoiteohjelmissa. Suunnitelmaa valmisteltaessa on oltu tietoisia, että sen toimenpitein ei pystytä turvaamaan elinvoimaista maaseutua, jos muu yhteiskuntapolitiikka ei maaseudun kehittymistä riittävästi tue. Suunnitelma on kirjoitettu noudattaen komission asetusta (EY) n:o 1750/1999) ja pitäytyen siinä esitetyissä toimenpiteissä. Täten myös lähtökohtatilanteen kuvaus ja suunnitelman strategia on laadittu vastaamaan toimenpidevalikoimaa.

Alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma on kooste TE-keskusten alueillaan yhteistyössä alueensa toimijoiden kanssa valmistelemista suunnitelmista. Täten se on luonteeltaan yhteenveto tai kehys, jonka puitteissa kukin alue voi toteuttaa omaa kehittämissuunnitelmaansa.

Suunnitelma ei sisällä TE-keskuksittain laadittuja kuvauksia yksittäisistä alueista. Sen sijaan maaseutualueitten erilaisuutta on kuvattu maaseudun nelijaolla. Myös suunnitelman toteuttamisessa maaseutualueittain kehittyneisyydessä olevat erot otetaan huomioon suuntaamalla pääosa varoista syrjäisen ja ydinmaaseudun kuntiin. Varat TE-keskuksittain jaetaan syrjäisen ja ydinmaaseudun asukaslukujen perusteella. Maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksen edistämässä sekä kaupunkien läheisen maaseudun kehittämisessä tavoite 2 -ohjelma on alueellista maaseudun kehittämisohjelmaa merkittävämpi väline.

Eri tavoiteohjelmien yhteensovittaminen sekä yhteys kansallisiin maaseudun kehittämisvälineisiin on otettu huomioon suunnitelman hallintomallissa. Maakunnan yhteistyöryhmän maaseutujaostolla on mahdollisuus laajaan alueelliseen koordinaatioon. Maatalouden kansallisten investointitukien ja tämän ohjelman toiminta-

linjan yhteensovittaminen samoin kuin em. yhteensovittaminen muihin tavoiteohjelmiin on mahdollista sisällyttää TE-keskusten laatimiin maaseudun kehittämissuunnitelmiin.

Evaluoitsijat arvioivat kylähankkeiden osuuden suureksi. Kylähankkeet eivät ole pelkästään yhteisöllisiä, asumisviihtyisyys- tai ympäristöhankkeita vaan niiden merkitys maaseudun elinkeinojen kehittämisessä on suuri. Toisaalta ohjelman tavoitteissa kylien asumisviihtyisyys ja sitä kautta uusien asukkaiden houkuttelevuus kyliin on priorisoitu korkealle, koska tätä kautta tuetaan väestötavoitteen toteutumista.

Evaluoitsijoiden kommentteja on otettu huomioon myös tekstiä ja toimenpiteiden kuvauksia täsmentämällä.

12.2. Täytäntöönpano, seuranta ja arviointi

12.2.1 Julkistaminen ja täytäntöönpano

Alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma painetaan julkaisuksi sen tultua hyväksytyksi komissiossa. Kehittämissuunnitelmaan sisältyvien tukien toimeenpanoon liittyvät säädökset ja määräykset julkaistaan erikseen julkaisemisesta annettujen määräysten mukaisesti.

Tiedotustoiminnan tavoitteena on tuoda esille EU:n ja Suomen yhteisten tukitoimien tarjoamia mahdollisuuksia erityisesti ydinmaaseudun ja syrjäisen maaseudun kehittämiseksi tavoite 1 -ohjelman ulkopuolisilla alueilla sekä esitellä hankerahoituksen mahdollisuuksia alueen toimijoille.

Ohjelman yleistiedotuksesta vastaa maa- ja metsätalousministeriö. Aluetasolla tiedotusta hoitavat TE-keskusten maaseutuosasto, maakunnan yhteistyöryhmä ja maaseutujaosto, sekä eri järjestöt ym. organisaatiot omilla toimialoillaan.

Maa- ja metsätalousministeriö laatii valtakunnan tasolla hoidettavasta tiedotustoiminnasta

koko ohjelmakaudelle 2000-2006 alustavan tiedotussuunnitelman, jota tarkennetaan vuosittain laadittavilla tiedotussuunnitelmilla.

TE- keskusten maaseutuosastot laativat omat tiedotussuunnitelmansa. Toimiva työnjako alue- ja keskushallinnon kesken varmistetaan neuvottelu- ja koulutustilaisuuksien kautta.

Tiedotussuunnitelmaan sisällytetään tiedotuksen tavoitteet ja kohderyhmät, toteutettavat toimenpiteet, vastuutahot, kustannusarvio, sekä toteutettujen toimenpiteiden arvioinnissa noudatettavat periaatteet.

Suunnitelman piiriin kuuluvista EU-osarahoitteisista tuista ja niitä koskevista hakumenettelyistä tiedotetaan yhteisesti ja erikseen rakennerahasto-ohjelmista rahoitettavien tukien sekä suunnitelman tukia vastaavien kansallisten maaseudun kehittämistukien kanssa. Maa- ja metsätalousministeriö julkaisee ohjelmakauden alussa maaseutuohjelman EU-tukia koskevan oppaan, mitä tarkistetaan ohjelmakauden aikana tarpeen mukaan. Tukia koskevassa tiedottamisessa pyritään hyödyntämään eri hallinnonalojen internet-sivuja.

Kehittämissuunnitelman toteuttaminen vaatii laajaa koulutusta, tiedotusta ja neuvontaa tuen hakijoille ja työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuosastoille. Maa- ja metsätalousministeriö laatii vuosittaisen koulutusohjelman ja tiedotussuunnitelman alaiselleen hallinnolle ja muille suunnitelman toimeenpanoon osallistuville tahoille. TE-keskukset laativat vastaavasti omat koulutusohjelmansa mm. alueellisille viranomaisille ja hankkeiden hakijatahoille ohjelman toimeenpanon yhteydessä.

Tiedotusvastuu koskee myös yksittäisiä projekteja. Rahoitushakemukseen on sisällytettävä tiedotussuunnitelma osana projektisuunnitelmaa ja sen toteutumisesta on raportoitava hankkeen väli- ja loppuraporteissa. Hankkeet laativat vuosittain yhden sivun esittelyn itsestään paikallis-

le TE-keskukselle, joka liittää sen tiedotusvälineille, yhteistyötahoille, rahoittajille, ym. tahoille menevään yhteisjakeluun.

12.2.2 Hakumenettely

Suunnitelman tukien hakulomakkeita liitteineen ja hakuohjeineen on tukien hakemista varten saatavissa työvoima- ja elinkeinokeskuksista sekä maa- ja metsätalousministeriöstä. Lomakkeet ja ohjeet ovat maa- ja metsätalousministeriön vahvistamia. Ne ovat asiakkaiden käytettävissä sekä konekielisinä että paperiversioina.

Tukihakemus on toimitettava sille TE-keskukselle, jonka alueella maaseutuyritys sijaitsee. Kehittämishanketta koskeva hakemus on jätettävä sille TE-keskukselle, jonka alueella kehittämishanke on tarkoitus pääosin toteuttaa. Tukia voidaan hakea ympäri vuoden ellei ole erityistä syytä rajoittaa hakuaikaa.

Hankkeen saa aloittaa sen jälkeen kun hakemus on tullut vireille hakijan jätettyä rahoittajalle varsinaisen rahoitustukihakemuksen.

12.2.3 Rahoituspäätökset

TE-keskuksen maaseutuosasto tekee päätöksen tuen myöntämisestä maa- ja metsätalousministeriön sen käyttöön osoittaman valtion budjettiin sisältyvän myöntämisvaltuuden (EMOTR ja valtion rahoitus) puitteissa. Laajojen yli TE-keskusrajojen menevien hankkeiden rahoittamista varten maa- ja metsätalousministeriö jättää rahoituspäätösten sitomiseen varatuista varoista jaksamatta tietyn osuuden (10%), josta ministeriö irrottaa hankekohtaisesti myöntämisvaltuuden yhteishankkeen rahoituspäätöksen tekeväälle TE-keskukselle. Varojen irrotus perustuu TE-keskusten yhdessä tekemiin esityksiin. Olennaisesti kulttuuriperintöä koskevia hankkeita samoin kuin ammatillisia taide- ja kulttuurilaitoksia koskevia hankkeita rahoitettaessa TE-keskusten on kuultava lääninhallituksia.

Paikallinen toimintaryhmä osallistuu maaseutuohjelman toteuttamiseen omalla ohjelmallaan. Maakunnan yhteistyöryhmän maaseutujaosto arvioi sen ja mikäli hyväksyy, hyväksyy toimintaryhmälle vuoden rahoituskehysten, johon sisältyy toimintaryhmätyön hallintoraha. Toimintaryhmän ohjelma tarkistetaan vuosittain toimintaja taloussuunnitelmalla, jonka perusteella määritetään rahoituskehys. Toimintaryhmän ohjelmaa toteuttavat hanke-esitykset lähetetään paikalliselle toimintaryhmälle, joka käsittelee esitykset ja antaa niistä lausunnon TE-keskukselle. TE-keskuksen maaseutuosasto tekee hankkeiden rahoituspäätöksiä jatkuvasti. TE-keskus voi myöntää avustuksen ryhmälle varatusta rahoituskehyksestä vain sellaiselle avustuksen saajalle, jota paikallinen toimintaryhmä on puoltanut.

Päätöksen valmistelussa TE-keskuksessa otetaan huomioon tuen myöntämisedellytyksiä koskeva kansallinen ja EU-lainsäädäntö sekä sen käytävissä olevat rahoituskehykset. Tuen myöntämistä koskeva päätös lähetetään tuen saajalle hänen hakulomakkeessa ilmoittamaansa osoitteeseen.

Kehittämishankkeissa eli projekteissa rahoituspäätökset voidaan tehdä joko kutakin hankkeen toteuttamisvuotta kohden erikseen tai perusteluista syistä enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Yrityshankkeissa (investoinnit, kehittämistuki, käynnistysavustus) rahoituspäätös tehdään koko hankkeen toteuttamisajalle.

12.2.4 Hakijan valitusoikeus

Tuen myöntämisestä ja maksamisesta koskevaa päätöksestä voi valittaa maaseutuelinkeinojen valituslautakuntaan.

12.2.5 Tuen maksatus

Tukien maksamista koskevat päätökset tekee TE-keskuksen maaseutuosasto, joka lähettää kyseisiin päätöksiin perustuvan maksatusaineiston maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskukseen (TIKE). Ennen maksuaineiston lä-

hettämistä maaseutuosasto tallentaa päätöstiedot hanke2000-järjestelmään, josta päätös tulostetaan ja lähetetään asiakkaalle. Kun maksuaineisto on tiliöity ja hyväksytty EMOTR-T:n maksajayksikön säädösten mukaisesti, maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus hoitaa maksatuksen ja kirjanpidon.

Maksatuksen perusteet

Tuki maksetaan hakijan esittämän hyväksyttävän menoselvityksen perusteella tai ennakon kyseessä ollen kustannusarvion perusteella. Hyväksyttävänä menoselvityksenä pidetään alkuperäisiä tositteita, näiden kopioita tai näitä koskevan varmennetun selvityksen esittämistä. Tällaisena selvityksenä voidaan hyväksyä luotettava vähintään seuraavat ehdot täyttävä kirjallinen selvitys:

- 1) jokainen menoerä on selvityksessä esitettävä erikseen ja yksilöitävä sitä koskevalla tosittien numerolla ja maksupäivämäärällä;
- 2) jokaisen menoerän osalta on esitettävä selvitys siitä, mihin hankkeeseen se liittyy, mitä tukeen oikeuttavaa suoritetta se koskee, kenelle maksu on suoritettu ja onko kyseessä hakijan ennakkoon suorittama maksu;
- 3) kunkin selvityksessä esitettävän menoerän osalta on eriteltävä siihen mahdollisesti sisältyvä arvonnäkövero;
- 4) työvoima- ja elinkeinokeskuksen maaseutuosaston vaatima selvitys menoerän tukemiskelpoisuuden perusteista, elleivät ne käy ilmi jo edellä mainitusta selvityksestä; ja
- 5) tilintarkastajan tai tällaisen tilintarkastusyhteisön taikka auktorisoidun kirjanpitäjän tai tällaisen tilitoimiston varmentava lausunto kerran vuodessa siitä, että selvityksissä esitetyt menot ovat niissä esitettyjen tosittien mukaiset.

Rakentamisessa rahoituspäätös perustuu TE-keskuksen maaseutuosaston hyväksymään ohjekustannuslaskelmaan tai kustannusarvioon. Maa- ja metsätalousministeriö vahvistaa ohjekustannuslaskelman perusteet vuosittain.

Palkkakuluihin myönnetty yrityksen käynnistysavustus maksetaan palkoista ja sivukuluista esitettyjen alkuperäisten maksukuittien, niiden kopioiden tai edellä esitetyt ehdot täyttävän varmennetun selvityksen perusteella.

Maksatuksen hakuaika

Maksatusta on haettava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa kehittämishankkeen tai yrityshankkeen toteuttamiselle myönnetyn määräajan päättymisestä.

Avustuksen maksaminen

Kehittämishankkeelle myönnetty tuki haetaan vuosittain enintään kolmessa erässä mahdollinen ennakko mukaan lukien. Ennakkona voidaan maksaa enintään 30% vuosittaisesta avustuksesta. Ennakkoa myönnetään pääsääntöisesti sellaisille ei-julkisoikeudellisille yhteisöille, joiden toimintaa voidaan pitää maaseudun kehittämistoiminnan laaja-alaisuuden ja omaehtoisuuden ylläpitämiseksi välttämättöminä. Näitä ovat mm. yleishyödylliset yhdistykset, järjestäytyneet kylätoimikunnat ja paikalliset toimintaryhmät. Ennakon hakijan tulee erikseen perustella ennakon tarpeensa sekä TE-keskuksen niin vaatiessa asettaa vakuus tai oma-velkainen takaus ennakon asianmukaisen käytön takeeksi. Ennakon hakijan tulee esittää myös selvitys hankkeen väliaikaisrahoituksesta.

Maksatuksia toteutuneiden kustannusten perusteella haetaan seuraavasti:

- 1) viimeistään maaliskuun loppuun mennessä edellisen vuoden joulukuun loppuun mennessä aiheutuneista menoista
- 2) loppumaksatus viimeistään kolmen kuukauden kuluessa ko. päätöksen toteuttamiselle annetun määräajan päättymisestä.

Mikäli hankkeelle on myönnetty ennakkoa, seuraavaa maksatusta voi hakea, kun kustannuksia on kertynyt ennakkoa ja tätä toista maksatuserää vastaavasti. Maksatushakemuksen yhteydessä tuen saaja toimittaa selonteon varojen käytöstä. Hanke raportoi tulostavoitteiden saa-

vuttamisesta loppumaksatuksen yhteydessä sekä hankkeen kuluessa puolivuositain.

Kaikkia maksatuksia haettaessa on esitettävä myös muun rahoituksen kuten kuntarahoituksen, muun julkisen ja yksityisen rahoituksen (ml. luontoissuoritukset) toteutuminen.

Yrityskohtaisiin ja kehittämishankkeiden rakentamisinvestointeihin myönnetystä avustuksesta maksetaan enintään viidessä erässä avustusprosentin mukainen osuus toteutuneista hyväksyttävistä kustannuksista. Avustuksen ensimmäisen ja viimeisen erän suuruus on vähintään 20 % avustuksesta. Rakennuksen valmiusasteesta on esitettävä todistus, jos työvoima- ja elinkeinokeskus sitä edellyttää.

Muihin investointeihin kuin rakentamiseen myönnetty avustus maksetaan toteutuneisiin kustannuksiin perustuen pienehköissä hankkeissa enintään kahdessa erässä ja suurissa enintään neljässä erässä, kun omaisuus on kokonaisuudessaan maksettu ja omistusoikeus on siirtynyt hakijalle.

Yrityskohtainen kehittämistuki maksetaan jälkikäteen toteutuneisiin kustannuksiin perustuen pienehköissä hankkeissa enintään kahdessa erässä ja suurissa enintään neljässä erässä. Käynnistystuki maksetaan jälkikäteen vuosittain enintään kahdessa erässä.

Luontoissuoritukset

Kansalliseksi rahoitusosuudeksi voidaan hyväksyä luontoissuorituksia seuraavin edellytyksin:

Rahoituspäätöksen tekijä hyväksyy rahoituspäätöstä tehdessään hakijan sille esittämän suunnitelman luontoissuoritusten käytöstä. Luontoissuoritusten on täytettävä tukikelpoisuutta koskevat yleiset määräykset. Luontoissuorituksiksi voidaan hyväksyä kiinteistöjen, käyttöomaisuuden ja raaka-aineiden luovutus hankkeen käyttöön sekä vastikkeeton ammattityö ja vapaaehtois- eli talkootyö. Vapaaehtois-

työ hyväksytään hankkeen kustannuksiin ja rahoitukseen laskettavaksi vain ns. yleishyödyllisissä hankkeissa, ei yrityskohtaisissa hankkeissa. Maa- ja metsätalousministeriön päätöksellä tullaan tarkemmin määrittelemään hyväksyttävän talkootyön käsite, hyväksyttävän työn enimmäisyksikköhinnat sekä enimmäismäärä/hanke sekä talkootyön enimmäisosuus yksityisestä rahoituksesta. Luontoissuorituksista tulee pitää erillistä seuranta, josta ilmenee suoritteiden laatu, yksikkö- ja kokonaishinta, suorituksen aika ja suorittaja.

12.2.6. Kirjanpito ja kirjanpidollinen seuranta

Tuki myönnetään ehdolla, että tuen saaja pitää tämän päätöksen mukaisesta tuettavasta toiminnastaan erillistä kirjanpitoa. Erillistä kirjanpitovelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos tuettava toiminta liittyy yrityksen toimintaan ja sen toteuttaminen ja rahoituksen tilinpito on mahdollista esittää yhtiön tai muun yhteisön kirjanpidossa omalla tilillään siten, että sen valvominen on vaikeudetta mahdollista. Tuen saajan on säilytettävä kaikki tuettavan toiminnan toteuttamiseen liittyvät kuitit niin, että niiden valvominen on vaikeuksista mahdollista. Kirjanpito ja siihen liittyvä aineisto on säilytettävä siten, kuin kirjanpitolain 9 ja 10 §:ssä (1336/1997) säädetään, yhteisön rahoittaman tuen osalta kuitenkin vähintään kolmen vuoden ajan ohjelman päättymisestä.

Tukivarojen hallinnollinen kirjanpito valtion kirjanpidossa olevien määrärahojen osalta hoidetaan maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen kirjanpitojärjestelmän kautta.

Tukeen liittyvät dokumentit säilytetään EU:n vaatimusten mukaisesti.

12.2.7. Ohjelman ja toimenpiteiden seuranta ja arviointi

Ohjelman toteutuksen seuranta varten maa- ja metsätalousministeriö nimeää seurantaryhmän.

Seurantaryhmässä ovat edustettuina yhteistyöministeriöt (SM, KTM, TM, STM, YM, OPM), TE-keskusten maaseutuosastot, edustus maakunnan liitoista ja paikallisista toimintaryhmistä sekä maaseudun kehittämisen kannalta merkittävistä järjestöistä ja muista elimistä. Seurantaryhmän tehtävänä on neuvoa-antavana elimenä muun muassa ohjelman edistymisen seuranta raporttien ja evaluointien avulla, ohjelma-muutoksien esittäminen sekä varojen alueellinen jako. Maa- ja metsätalousministeriön virkamiehet valmistelevat sihteeristönä esitykset seurantaryhmälle. Lopulliset päätökset asioista sekä esitykset komission käsittelyyn menevistä asioista tekee maa- ja metsätalousministeriö seurantaryhmän käsittelyn pohjalta.

Alueellisten ohjelmien seuranta varten perustetaan maakunnan yhteistyöryhmän yhteyteen maaseutujaosto TE-keskuksen maaseutuosaston esityksestä. Jaoston puheenjohtajana toimii maaseutuosaston päällikkö. Jaoston tehtävänä on seurata ohjelman toteutumisen etenemistä, käsitellä ohjelman muutosesitykset sekä yhteensovittaa eri rahoittajien ja toimijoiden näkemykset, toimenpiteet ja rahoitus tarkoituksenmukaiseksi kokonaisuudeksi alueen maaseudun kehittämiseksi maakunnan kehittämisstrategian mukaisesti. Jaosto raportoi maakunnan yhteistyöryhmälle vuosittaisesta EMOTR-T-rahoitustarpeesta sekä toteutuneesta rahoituksesta. Jaosto hyväksyy rahoitukseen paikallisten toimintaryhmien kehittämisohjelmista alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman toteuttamista palvelevat osiot.

Toimenpiteiden toteutumisen seuranta tapahtuu pääosin maaseudun kehittämishankkeita koskevan rekisterin sekä kirjanpitojärjestelmän kautta. Seurannan parantamiseksi nykyistä Hankejärjestelmää sekä maksatusjärjestelmää uudistetaan, jotta uuden maaseutuasetuksen ja sen toimeenpanosta annetun asetuksen, sekä EMOTR-T-rahaston vaatimukset seurannan järjestämisestä voidaan täyttää. Tarvittaessa voidaan lainamuotoisessa tuessa käyttää apuna Rahtu-jär-

jestelmää. Tietojärjestelmien avulla saadaan vuosittaiset yhteenvedot maksetuista tukimääristä ja suoritetuista toimenpiteistä komission esittämien seurantaindikaattorien mukaisesti. Tarvittavien atk-sovellusten kehittämisestä ja toteutuksesta vastaa maa- ja metsätalousministeriö käyttäen apunaan maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskusta.

Evaluointi-indikaattoreiden seurannassa käytetään atk-järjestelmään tallennettua tietoa, otantoja, selvityksiä.

Toimenpiteiden toteutumisen seurantaan koskevat tietojärjestelmät valmistellaan niin, että maaseutuasetuksen mukaisia toimenpiteitä koskeva tieto on vertailtavissa myös muiden viranomaisien tavoiteohjelmissä (erityisesti tavoiteohjelmat 1 ja 2) ja yhteisöaloitteissa rahoittamien hankkeista kerätyn tiedon kanssa.

12.2.8. Lait, asetukset ja hallinnolliset säädökset

Alueellista maaseudun kehittämissuunnitelmaa toteutetaan kansallisten lakien ja niiden nojalla annettujen alemman asteisten säädösten nojalla.

Maaseutuelinkeinojen rahoituslaki (329/1999, muut. 44/2000) on sekä EU-osarahoitteisten että kansallisten tukijärjestelmien puitelaki, jossa säädetään sekä maaseutuohjelmia koskevasta ohjelmatyöstä että tukijärjestelmistä, viranomaisista, valvonnasta, takaisinperinnästä ja tietojen luovuttamisesta sekä muista vastaavista kansalaisten oikeuksiin vaikuttavista seikoista.

Yksityiskohtaiset säännökset lain toimeenpanosta annetaan tarvittaessa presidentin, valtioneuvoston ja maa- ja metsätalousministeriön asetuksilla sekä valtioneuvoston ja maa- ja metsätalousministeriön päätöksillä. Presidentin/valtioneuvoston asetuksessa maaseudun kehittämisestä (609/2000) säädetään sekä tuen saajista, tuen myöntämisen edellytyksistä että tuen enimmäismääristä, tuen myöntämisestä ja maksamisesta sekä seurannasta. Päätös koskee sekä

maatiloja, muita yrityksiä että maaseudun kehittämishankkeita.

Maa- ja metsätalousministeriö antaa tarkemmat määräykset maaseudun kehittämistoimenpiteiden tukemistukien menettelystä.

Siltä osin kun kysymys on metsätalouteen liittyvien metsänhoito- ja metsänparannusinvestointien sekä asetuksen artiklan 32 mukaisten luonnonhoitohankkeiden tuesta, tuki myönnetään kestävän metsätalouden rahoituksesta annetun lain (1094/1996) ja kestävän metsätalouden rahoituksesta annetun asetuksen (1311/1996) nojalla.

Siltä osin, kuin kysymys on sääntelystä, joka johtuu yhteisen maatalouspolitiikan toteuttamisesta EMOTR:n tukiosaston varoin ja vastaavien järjestelmien ulottamisesta maaseudun kehittämistoimenpiteiden hallintojärjestelmiin, noudatetaan soveltuvin osin Euroopan yhteisön yhteisen maatalouspolitiikan täytäntöönpanosta annettua lakia (1100/1994).

Toimenpiteisiin, joihin käytetään maatilatalouden kehittämisrahaston varoja, sovelletaan maatilatalouden kehittämisrahastosta annettua lakia (657/1996) ja asetusta (1754/1995).

12.3. Valvonta ja seuraamukset

Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman mukaisten maaseudun kehittämistoimenpiteiden valvonnasta vastaa maa- ja metsätalousministeriö. Valvonnassa voidaan käyttää apuna työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuosastoja tai muun hallinnonalan viranomaisia edellyttäen, että tehtävistä ja niiden laajuudesta sovi-taan erikseen maa- ja metsätalousministeriön ja asianomaisen ministeriön kesken.

12.3.1. Tarkastukset

Ohjelmassa esitettyjen kehittämistoimenpiteiden valvonta käsittää useita vaiheita. Valvonta to-

teutetaan hallinnollisilla ja paikalla tehtävillä tarkastuksilla. Hallinnolliset ja paikalla tehtävät tarkastukset tehdään siten, että varmistetaan tukien myöntämistä ja maksamista koskevien edellytysten noudattaminen sekä todennetaan toimeenpanon tehokkuutta ja asianmukaisuutta. Osa valvontatehtävistä on annettu työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuosastoille. Maa- ja metsätalousministeriö antaa maaseutuosastoille tätä koskien ohjeistuksen valvonnan toteuttamiseksi.

Hallinnolliset tarkastukset

Komission asetuksen (EY) N:o 445/2002 artikloissa 59 ja 60 tarkoitetut hallinnolliset tarkastukset käsittävät:

- tukihakemuksen käsittelyn yhteydessä suoritettavat tarkistukset ja tarvittaessa tähän liittyvät paikalla tapahtuvat tarkastukset tuen myöntämisen edellytysten täyttymisen todentamiseksi;
- kunkin maksatushakemuksen käsittelyn yhteydessä tehtävät tarkistukset ja tähän liittyvät paikalla tapahtuvat tarkastukset tuen maksamisen edellytysten ja perusteiden täyttymisen todentamiseksi;
- ristiintarkastukset mm. tukien aiheettoman päällekkäisyyden paljastamiseksi.

Työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuosastot suorittavat ristiintarkastuksia lukuun ottamatta hallinnolliset tarkastukset. Osana tukijärjestelmän toimeenpanoa maaseutuosastot valvovat hallinnollisilla tarkastuksilla tuen myöntämisen edellytysten täyttymistä ja maksun perusteiden oikeellisuutta kutakin tukipäätöstä ja maksatuspäätöstä tehtäessä. Tarkastukset tehdään maa- ja metsätalousministeriön ohjeita noudattaen sekä vahvistettujen hallinnollisten tarkastusten pöytäkirjamallien ja otantalistojen mukaisesti.

Ristiintarkastukset tekee maa- ja metsätalousministeriö, joka voi tähän liittyen selvittelytoimenpiteiden tekemisessä käyttää apuna työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuosastoja.

Paikalla tehtävät tarkastukset

Tarkastuksissa tarkastetaan ohjelmassa esitettyjä toimenpiteitä koskevien menojen tukikelpoisuus sekä kaikkien ohjelmassa esitetyistä toimenpiteistä johtuvien tuensaajaan kohdistuvien velvoitteiden ja sitoumusten säännösten mukainen täyttäminen. Lisäksi tarkastetaan tukipäätösten ja maksatuspäätösten oikeellisuutta ja todennetaan tällä tavalla myös hallinto- ja valvontajärjestelmän toimivuutta ja tehokkuutta. Tarkastuksissa noudatetaan tätä varten vahvistettuja tarkistusluetteloita.

Paikalla tehtävät tarkastukset voidaan suorittaa:

- riskianalyysiin perustuvan satunnaisotannan perusteella;
- ristiintarkastuksen perusteella tai;
- lisävalvontana harkinnan mukaan muun erityisen syyn perusteella.

Tuensaajaan kohdistuvista seuraamuksista voidaan päättää vain paikalla tehdyn tarkastuksen perusteella.

Otanta tehdään toimenpidekohtaisesti kahdesti vuodessa sellaisista tuensaajista, joille on otantajakson aikana maksettu tukea. Valvontaotannan suuruus on kalenterivuositain yhteensä vähintään 5% tämän ohjelman tarkoittamista tuensaajista. Lisäksi valvotaan otos sellaisista tuensaajista, joilla ei edellisten otantajaksojen aikana ole ollut maksatuksia. Otantajaksolla tarkoitetaan otantojen välistä aikaa. Maa- ja metsätalousministeriö valitsee tarkastettavat kohteet keskitetysti kehittämistoimenpidekohtaisen riskianalyysin perusteella. Riskianalyysissä huomioidaan mm. maksetun tuen määrä, aiemmat tarkastushavainnot ja tuetun toimenpiteen edistyminen.

Otantoihin perustuvat paikalla tehtävät tarkastukset kattavat kaikki ohjelmassa esitetyt maaseudun kehittämistoimenpiteet. Otannan tekemisessä käytetään apuna maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskusta.

Maa- ja metsätalousministeriö ohjeistaa ja vastaa ohjelmassa esitettyjen maaseudun kehittämistoimenpiteiden paikalla tapahtuvien tarkastusten järjestämisestä. Maa- ja metsätalousministeriö voi käyttää apuna työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuosastoja ja muita viranomaisia.

Suunnitelmassa esitettyjen maaseudun kehittämistoimenpiteiden tuki tuensaajalle ei määräydy eläinten lukumäärän tai pinta-alan perusteella, joten yhdenmennyä hallinto- ja valvontajärjestelmää (IACS) ei käytetä valvonnassa.

Paikalla tehtävästä tarkastuksesta ilmoitetaan tarkastuksen kohteena olevalle tuensaajalle ennalta siten, että tämä voi täyttää tuensaajalle asetetut tarkastuksen asianmukaista suorittamista palvelevat avustamis- ja tiedonantovelvollisuutensa. Tarkastusta suorittavan viranomaisen harkinnan mukaan tarkastus voidaan kuitenkin suorittaa ennalta ilmoittamatta tai korkeintaan 48 tunnin kuluessa ilmoituksesta, jos sitä on pidettävä välttämättömänä tarkastuksen tarkoituksen turvaamiseksi.

Mikäli tarkastuksessa havaitaan puutteellisuuksia tai sääntöjenvastaisuuksia, annetaan tätä koskevat havainnot tiedoksi sille tuen myöntäneelle ja maksatuspäätöksen tehneelle viranomaiselle, jolla on toimivalta ryhtyä säännöksissä edellytettyihin toimenpiteisiin tuen takaisinperimiseksi ja mahdollisen seuraamuksen määrittämiseksi.

12.3.2. Toimenpidekohtainen valvonta

Valvonnassa tarkastetaan, että hanke tai toimenpide täyttää kaikki kansallisissa säännöksissä tai Euroopan yhteisön säännöksissä säädetyt ja näiden nojalla määrättyt maaseudun kehittämistoimenpiteitä koskevat tuen saamisen edellytykset, ja että se on pysynyt tukikelpoisena. Lisäksi tarkastetaan, ettei hanke saa aiheettomasti päällekkäistä rahoitusta.

Valvonnassa tarkastetaan myös, etteivät tarkastettavat hankkeet ja toimenpiteet ole vastoin asiaa koskevaa kilpailulainsäädäntöä ja julkisia hankintoja koskevaa lainsäädäntöä, tasa-arvoa koskevaa lainsäädäntöä, ympäristöön ja eläinten hyvinvointiin liittyvää lainsäädäntöä tai edellä lueteltujen säännösten nojalla annettuja asiaa koskevia määräyksiä.

Valvonta suoritetaan ja luetellut seikat tarkastetaan valvonnassa siten, kuin siitä säädetään tai määrätään kutakin valvontatoimenpidettä koskien.

Maksatushakemuksen käsittelyn yhteydessä suoritettavissa hallinnollisissa tarkastuksissa tuen maksamisen edellytysten täytyminen tarkastetaan alkuperäisten tositteiden, niiden kopioiden tai edellä kohdassa 12.2.5. mainitun näitä koskevan yksilöidyn varmennetun selvityksen tai laskennallisia kuluja koskevan selvityksen perusteella.

Edellä määritellyissä paikalla tehtävissä tarkastuksissa tarkastetaan myös tuensaajan esittämien varmennettujen selvitysten oikeellisuus ja tuen maksamisen edellytysten täytyminen alkuperäisten tositteiden perusteella.

12.3.3. Seuraamukset

Maaseutuohjelman tukitoimenpiteisiin liittyvät seuraamukset on määritelty maaseutuelinkeinojen rahoituslaissa (329/1999, muut. 44/2000) sekä komission asetuksen (EY) N:o 1750/1999 48 artiklan 3. kohdassa.

Maaseutuelinkeinojen rahoituslain 46 §:n mukaan kyseisen lain nojalla myönnetyn tuen maksaminen lakkautetaan ja tuki määrätään osaksi tai kokonaan takaisin perittäväksi, jos tuki on käytetty muuhun tarkoitukseen kuin mihin se on myönnetty tai tuen saaja on antanut tuen myöntämiseen tai maksamiseen vaikuttaneita virheellisiä tietoja tai menetellyt muutoin vilpillisesti.

Maaseutuelinkeinojen rahoituslain 50§:n mukaan ” jos tuen saaja on menetellyt 46 § 1 momentissa säädetyllä tavalla, voidaan takaisin perittävää määrää korottaa enintään 20 prosentilla taikka, jos menettely on törkeätä, enintään 100 prosentilla.”

Väärä ilmoitus

Komission asetuksen (EY) N:o 1750/1999 48 artiklan 3. kohdan mukaan ” jos kysymyksessä on vakavan laiminlyönnin seurauksena tehty väärä ilmoitus, asianomainen tuensaaja suljetaan kaikkien neuvoston asetuksen asiaa koskevassa luvussa säädettyjen maaseudun kehittämistoimenpiteiden ulkopuolelle kyseisen kalenterivuoden ajaksi. Jos kyseessä on tahallisesti tehty väärä ilmoitus, tuensaaja suljetaan niiden ulkopuolelle myös seuraavan vuoden ajaksi. Tämän seuraamuksen soveltaminen ei rajoita kansallisella tasolla säädettyjen lisäseuraamusten soveltamista.”

Jos suunnitelman mukaista tukea saavan havaitaan tehneen vakavan laiminlyönnin seurauksena väärän ilmoituksen, niin toteamisvuonna ei neuvoston asetuksen kyseisen luvun tukea makseta. Jos tuensaaja on väärällä ilmoituksella (sekä vakava laiminlyönti että tahallisuus) saanut tukea aiempina vuosina, peritään nämä väärin perustein maksetut tuet tuen saajalta sen lisäksi, että suljetaan kyseisen neuvoston asetuksen luvun tukien ulkopuolelle säädetyksi kahdeksi vuodeksi. Päätöksen näistä toimenpiteistä tekee TE-keskus, mikä on tehnyt myös tuen myöntämistä koskevan päätöksen.

Tuen takaisinperiminen tai irtisanominen

Tuen maksaminen voidaan lakkauttaa maaseutuelinkeinojen rahoituslain 1 momentissa säädetyn lisäksi ja ne voidaan määrätä osittain tai kokonaan heti takaisin maksettavaksi, jos;

1) tuki on myönnetty tai maksettu väärin perustein,

- 2) tuen saaja on viiden vuoden kuluessa tuen viimeisen erän maksamisesta ilman pakottavaa syytä lopettanut tuen myöntämisen perusteena olevan toimintansa tai olennaisesti supistanut sitä,
- 3) tuen saaja on avustuksen viimeisen erän maksamista seuraavien viiden vuoden aikana ilman työvoima- ja elinkeinokeskuksen suostumusta luovuttanut tuen kohteena olevaa omaisuutta muun kuin perintöoikeudellisen saannon kautta henkilölle, joka ei täytä tuen myöntämisen edellytyksiä,
- 4) maatilataloutta tai yritystoimintaa harjoittavan tukea saaneen avoimen yhtiön, kommandiittiyhtiön, osuuskunnan tai osakeyhtiön omistussuhteet muuttuvat muun kuin perintöoikeudellisen saannon kautta siten, että yritystä ei voida enää pitää maaseutuelinkeinojen rahoituslain säännösten mukaan tukemiskelpoisena,
- 5) yhteenliittymä purkautuu ennen kuin kuusi vuotta on kulunut tuen myöntämisestä,
- 6) tukipäätöksessä tai tuen perusteena olevassa asiakirjassa asetettuja ehtoja ei ole noudatettu,
- 7) tuen saaja kieltäytyy antamasta maaseutuelinkeinojen rahoituslain mukaista tarkastustoimintaa suorittaville tarkastajille tuen käyttöön tai valvontaan liittyviä tietoja taikka tilitai muita asiakirjoja tai avustamasta tarpeellisessa määrin tarkastuksen suorittamisessa,
- 8) tuen lakkauttamiseen, takaisin perimiseen on muu edellä mainittuihin syihin verrattava painava syy.

Asianomainen ministeriö päättää myöntämiensä avustusten takaisin perimisestä ja niiden maksamisen lakkauttamisesta. Muutoin tuen takaisin perimisestä ja maksamisen lakkauttamisesta päättää työvoima- ja elinkeinokeskus. Valtioneuvosto päättää tarvittaessa siitä ajasta, jonka kuluessa tuki on perittävä takaisin.

13. Kuulemistulokset ja asiaan liittyvät viranomaiset ja elimet sekä talouselämän ja työmarkkinaosapuolet

TE-keskusten maaseutuosastoja pyydettiin marraskuussa 1998 aloittamaan alueellisten maaseudun kehittämissuunnitelmien laatiminen. Koska tavoiteohjelma-alueiden rajoja ei vielä tiedetty, suunnitelman laatiminen tapahtui rinnakkain maakuntien ja niiden yhteistyöalueiden tavoiteohjelmatyön kanssa. Vetovastuu oli maaseutuosastoilla, mutta suunnitelman laatimiselta edellytettiin laajaa horisontaalista yhteistyötä. Ohjelmat laadittiinkin yhteistyössä maaseudun kehittämisestä kiinnostuneiden asiantuntijoiden ja sidosryhmien, kuten TE-keskusten muiden osastojen, maakunnan liittojen, maaseutukeskusten, metsäkeskusten, paikallisten toimintaryhmien, maataloustuottajajärjestöjen, seutukuntien, kuntien jne. kanssa. Erityisesti ympäristönäkökohtien osalta keskeinen rooli oli alueellisilla ympäristökeskuksilla ja valtakunnan tasolla ympäristöministeriöllä. Joissakin tapauksissa yhteistyötahoina ovat olleet myös työmarkkinajärjestöt (mm. Hämeessä). Alueellisten maaseutus suunnitelmien laadinnassa pyrittiin ottamaan huomioon alueelliset erityispiirteet ja painotukset. TE-keskusten maaseutuosastot saivat MMM:lta ohjekirjeen dnro 5122/24/98, jossa oli esimerkkejä mm. ohjelmaprosessista, suunnitelman rakenteesta ja aikataulusta. Tässä kirjeessä oli myös maininta siitä, että keskushallintotasolla maa- ja metsätalousministeriö kokoaa alueelliset maaseutus suunnitelmat koko maata koskevaksi suunnitelmaksi.

Alueen TE-keskuksen maaseutuosaston johdolla perustettiin työryhmä, jossa oli edustettuina osa yllämainituista yhteistyötahoista. Lisäksi tahoilta, jotka eivät kuuluneet yhteistyöryhmään pyydettiin kommentteja ja lausuntoja. Työryhmät toimivat pääsääntöisesti siten, että vastuulliset sidosryhmät toimittivat omat näkökantansa suunnitelmaan, joita yhdistämällä ja muokkaamalla koottiin alueellinen maaseutu-

suunnitelma. Paikallishallinnon viranomaiset osallistuivat aktiivisesti alueellisen maaseudun laadintaprosessiin, muiden mukana myöskin alueelliset ympäristökeskukset. Ympäristöministeriön edustaja oli mukana koko suunnitteluprosessin ajan. Alueilla tehdyt suunnitelmat sisälsivät runsaasti alueiden nykytilan kuvausta ja muutoinkin koostuivat suurin piirtein samoista osioista kuin alueellisessa maaseudun kehittämissuunnitelmassa on.

Alueelliset maaseutus suunnitelmat pyrittiin myös rakentamaan mahdollisimman yhteensopiviksi maakuntien tavoiteohjelmatyön tai alueellisten kehittämissuunnitelmien kanssa. Alueelliset ohjelmat perustuvat pitkälti seutukunta-tasolla tehtyyn valmistelutyöhön, joten tiedotus, koulutus ja neuvonta seutukunnissa toimiville organisaatioille, kehittäjätahoille, koordinaattoreille ja potentiaalisille edunsaajille oli tärkeää.

Valtakunnallinen maaseudun kehittämissuunnitelma antaa alueille suuntaviivat, joiden puitteissa toimia. Niinpä alueilla oli lausuntokierrosvaiheessa mahdollisuus vaikuttaa siihen, että alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma antaa mahdollisuuden heidän oman suunnitelmansa toteuttamiseen. Tämän lausuntokierros myös vahvisti.

Tarkoituksena on, että yhteistyö alueella valmistelussa mukana olleiden tahojen kanssa jatkuu. Alueellinen näkökulma ohjelman toimeenpanossa turvataan alueellisten ohjelmien toteutusta ja seurantaa varten maakunnan yhteistyöryhmien alaisuuteen perustettujen maaseutu jaoston avulla. Jaoston tehtävänä on mm. yhteensovittaa eri rahoittajien ja toimijoiden näkemykset, toimenpiteet ja rahoitus tarkoituksenmukaiseksi kokonaisuudeksi alueen maaseudun kehittämiseksi maakunnan kehittämisstrategian mu-

kaisesti. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriö myöntää rahat TE-keskuksille kokonaissummana päätöksentekoa varten. TE-keskusten maaseutuosastot tekevät rahoituspäätökset yksittäisistä hankkeista.

Suunnitelmaluonnos lähetettiin elokuussa 1999 lausuntokierrokselle seuraaville tahoille:

- Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Satakunnan, Hämeen, Pirkanmaan, Kaakkois-Suomen, Keski-Suomen, Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan TE-keskusten maaseutuosastot,
- Hämeen, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen TE-keskuksen työvoimaosasto
- Kaakkois-Suomen, Uudenmaan ja Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen yritysosasto
- Etelä-Pohjanmaan, Häme-Uusimaa ja Kymen Metsäkeskus
- Lounais-Suomen, Pirkanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Uudenmaan ja Länsi-Suomen ympäristökeskus
- Toimintaryhmät: Rannikkoseudun LEADER+, Rieska -LEADER ry, LEADER i Svenska Österbotten, Aisapari, Lakeuden laidalla kestävä kehitystä, Liiveri 2000 - Kovelut värkit uudelle vuosituhannele, Ynnä ja yhdessä LEADER, Suupohjan seutukunta, Jyväskylän seudun toimintaryhmä, Kaakkoisen Keski-Suomen toimintaryhmä, Jämsän Seudun Vesuri ry, Pomoottori ry, POKO ry, Moottoritie on kuuma, Joutsenten reitti ry, Ykkösmäaseutu, Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry, Karhuseutu ry, Pyhäjärvisseudun Kehittämisyhdistys ry, Ravakan LEADER+, LEADER+ Hämeenlinnan seudun asukaslähtöinen maaseutuohjelma, Hyrinä LEADER, Lahden seudun maaseutukuntien asukaslähtöinen kehittämisohjelma LEADER+, Lounaplussa, Jokivarsien uusi kausi, Varsin Hyvä ry, I samma båt- Samassa veneessä, Etelä-Karjalan Kärki LEADER, Länsi-Saimaa, Pohjois-Kymenlaakson Leader ry, Kymenlaakson POMO ry, Etelä-Päijänteen LEADER+, Itäisen Uudenmaan paikallinen kehittämisohjelma, Vår västnylandska saga, Keskinen Uu-

denmaan kehittämissuunnitelma KEHU, Länsi-Uudenmaan kehitys (LUKE) ry ja Ykkös-LEADER

Lausunnoissa TE-keskusten maaseutuosastoilla oli mahdollisuus tarkistaa, miten hyvin alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman antamien suuntaviivojen perusteella voitaisiin toteuttaa oman alueen maaseudun kehittämissuunnitelmaa. Ensimmäisen lausuntokierroksen perusteella ratkaistiin toimintalinjat, toimenpiteet ja strategia. Yhteensä saatujen 32 lausunnon perusteella ohjelmaehdotusta korjailtiin.

Maa- ja metsätalousministeriö pyysi työryhmän lopullisesta ehdotuksesta vielä toisen kerran lausunnot syyskuussa 1999. Lausunnot pyydettiin seuraavilta tahoilta:

- Maa- ja metsätalousministeriö: Metsäosasto, Maaseutu- ja luonnonvaraosasto sekä tukipolitiikkayksikkö
- Kauppa- ja teollisuusministeriö, Opetusministeriö, Sisäasiainministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö, Työministeriö, Valtiovarainministeriö, Ympäristöministeriö
- Etelä-Karjalan liitto, Etelä-Pohjanmaan liitto, Hämeen liitto, Itä-Uudenmaan liitto, Keski-Pohjanmaan liitto, Keski-Suomen liitto, Kymenlaakson liitto, Pirkanmaan liitto, Pohjanmaan liitto, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Päijät-Hämeen liitto, Satakuntaliitto, Uudenmaan liitto ja Varsinais-Suomen liitto
- Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Satakunnan, Hämeen, Pirkanmaan, Kaakkois-Suomen, Keski-Suomen, Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan TE-keskusten maaseutuosastot
- Hämeen, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen TE-keskuksen työvoimaosasto
- Kaakkois-Suomen, Uudenmaan ja Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen yritysosasto
- Etelä-Pohjanmaan, Häme-Uusimaa ja Kymen Metsäkeskus
- Lounais-Suomen, Pirkanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Uudenmaan ja Länsi-Suomen ympäristökeskus

- Maaseutukeskusten liitto, Suomen kuntaliitto, MTK, SLC, Maa- ja kotitalousnaiset, Suomen 4H-liitto, Suomen yrittäjät ry, Puutarhaliitto
- Toimintaryhmät: Rannikkoseudun LEADER+, Rieska -LEADER ry, LEADER i Svenska Österbotten, Aisapari, Lounais-Suomen Itsenäiset Maaseutuyrittäjät LSIM ry, Kantri ry, Seinänaapurien kehittämissyhistys, POKO ry, Kaakkoisen Keski-Suomen toimintaryhmä, Pomoottori ry, Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry, Varsin Hyvä ry, I samma båt-Samassa veneessä, Etelä-Päijänteen LEADER+, ETPÄHÄ ry (Lahden seudun maaseutukuntien LEADER+), Joutsenten reitti ry ja Länsi-Uudenmaan kehitys (LUKE)ry

Erityisesti pyydettiin kiinnittämään huomiota valittujen toimenpiteiden sisältöön, alustavan rahoitustaulukon toimenpiteittäiseen jakautumiseen sekä maaseutus suunnitelman yhteyksiin alueella toteutettaviin muihin ohjelmiin. Lausuntoja saatiin 48 kpl, joiden perusteella ohjelmaehdotusta täsmennettiin.

Molemmilla lausuntokierroksilla tuli esiin seikkoja, joita ei aikaisemmin oltu huomioitu kehittämissuunnitelmaa laadittaessa. Erityisen voimakkaasti kannettiin huolta tavoiteohjelmien ja alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman suhteesta. Lausunnoissa perättiin myös alueiden erilaisuuden huomioon ottamista suunnitelman toimeenpanossa.

TE-keskusten maaseutuosastojen lausunnoissa korostettiin jatkotyössä alueiden erilaisuuden ja alueiden omien ohjelmien huomioon ottamista suunnitelmassa, painotettiin elinkeinojen kehittämistä ja toivottiin, että ohjelman hallinnointi olisi mahdollisimman yksinkertainen muuhun ohjelmatoimintaan nähden.

Muut ministeriöt korostivat ohjelmien yhteensovittamista hallintomallissa ja maakunnan yhteistyöryhmän kokoonpanoa, jolla mahdollistetaan kattava alueellinen kokonaiskuva ja tieto alueen kehittämistoimista.

Maa- ja metsätaloustuottajien keskusliitto (MTK) piti erityisen tärkeänä autioitumisen estämistä, koska maaseutu on erilaista eri alueilla; uhat ovat toisilla alueilla suurempia kuin toisaalla.

Toimintaryhmät pitivät hyvänä sitä, että alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma suo heille toimintamahdollisuuden. He arvioivat myös sellaisten asioiden soveltuvuutta, jotka ovat toimintaryhmätyön kannalta relevantteja.

Lausunnonantajat kiinnittivät samoihin asioihin huomiota kuin ennakoarvioinnintekijät. Aikaisemmin kappaleessa 12.1. olemme selvittäneet näiden asioiden vaikutusta alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman valmisteluun.

14. Tukitoimenpiteiden välinen tasapaino

Suomi tulee esittämään komissiolle kolme maaseudun kehittämissuunnitelmaa maaseutuasetuksen mukaisista toimenpiteistä:

- 1) Horisontaalinen maaseudun kehittämissuunnitelma
- 2) Alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma tavoite 1-ohjelman ulkopuoliselle alueelle vuosille 2000 - 2006
- 3) Ahvenanmaan maaseudun kehittämistoimenpiteet.

Manner-Suomessa toteutettavia maaseutuasetuksen mukaisia ohjelmia suunniteltaessa on lähtökohtana ollut maatalouspolitiikan ja maaseudun kehittämistoimenpiteiden hyvä ja tarpeenmukainen yhteensovittaminen koko maan tasapainoisen kehityksen varmistamiseksi. Maatilojen tulotason turvaaminen, tilojen tuotannon kannattavuuden ja tehokkuuden kehittäminen, maaseudun elinkeinopohjan laajentaminen sekä palvelutason säilyttäminen ovat yleistavoitteita tässä yhteensovitustyössä.

Luonnonhaittakorvaus ulotetaan seuraavalla ohjelmakaudella toteutettavaksi koko maahan. Suunnitellulla tavalla toteutettuna luonnonhaittakorvaus parantaa maanviljelijöiden perustoi-meentuloa pohjoisissa oloissamme. Perustoi-meentulon turvaaminen on tuotannon jatkamisen ja investointimahdollisuuksien perusedelly-

tys. Ympäristön vaatimukset huomioon ottavan maatalouden jatkuminen varmistaa puolestaan maaseutualueiden runkoasutuksen, joka ylläpitää maaseudun elinvoimaisuutta ja maaseudun kulttuurimaisemaa hoidettuna.

Maatalouden ympäristötuen kokonaismääräksi on koko tulevalle rahoituskaudelle suunniteltu 1 605,4 meuroa, josta EU:n osuus olisi 56 prosenttia. Ympäristötuella jatketaan edellisen maatalouden ympäristöohjelman myönteisiä vaikutuksia ympäristöön, erityisesti vesistöihin ja pohjaveteen. Järjestelmällä taataan samalla myös elintarvikkeiden puhtauden ja laadun säilyttäminen nykyisellä korkealla tasolla. Luomutuotannon tuki täydentää artiklan 33 mukaisesti rahoitettavia luomutuotannon edistämishankkeita.

Ympäristötuki tulee täydentämään myös muita maaseutuasetuksen nojalla toimeenpantavia tukitoimenpiteitä mm. artiklan 33 mukaisia kylienkehittämisen-, maisemanhoito- ja maaseutuperintöhankkeita, joilla taataan maaseutualueiden säilyminen houkuttelevana paikkana asua, harjoittaa elinkeinotoimintaa ja viettää vapaa-aikaa.

EU-osarahoitteista varhaiseläketukea ja pellonmetsitystukea ei seuraavalla rahoituskaudella oteta käyttöön EU-osarahoitteisena.

15. Yhteensopivuus ja johdonmukaisuus

15.1. Pääpiirteet

Suuri osa niistä ratkaisuista, joihin alueellisella maaseutusuunnitelmalla ei voida vaikuttaa, kuuluu laajan maaseutupolitiikan piiriin. Laajaa maaseutupolitiikkaa pyritään vuoden 2000 aikana vahvistamaan uudella maaseutupoliittisella kokonaisuohjelmalla, jonka ehdotukset tulevat tietoon, käsittelyyn ja käyttöön lokakuussa 2000. Tämän kokonaisuohjelman valmistelussa on mukana laaja joukko eri hallinnonalojen edustajia sekä tutkijoita ja muita asiantuntijoita. Kokonaisuohjelman toteuttamisen keskeinen tehtävä on seurata ja vaikuttaa laajan maaseutupolitiikan ratkaisuihin niin, että ne tukevat yhteistä kehityssuuntaa.

Tarkoitus on saada alkaneelle ohjelmakaudelle kehittämisjärjestelmä, jossa aluekehitysohjelmiä sovelletaan joustavasti ja toisistaan tietoisesti. Sellaisten yhteiskuntapolitiikanalojen toimia, joilla on alueellisia vaikutuksia, pyritään muovaamaan vaikutuksiltaan samansuuntaisiksi kuin aluekehitysohjelmat. Edellisellä ohjelmakaudella laajan aluepolitiikan ja ohjelmapolitiikan keinot menivät vielä osin ristiin.

Ohjelma-alueella toimeenpantavien eri ohjelmien yhteensovittamisen käytännön järjestelyistä ja asiasisällöstä säädetään kansallisesti laissa rakennerahasto-ohjelmien kansallisesta hallinnosta (1353/1999) ja maaseutuelinkeinojen rahoituslain (329/1999) nojalla annettavalla valtioneuvoston päätöksellä. Em. hallintomallilain ja valtioneuvoston päätösluonnoksen perusteella on tavoite 2- ja 3-ohjelmia sekä alueellista maaseudun kehittämissuunnitelmaa toimeenpanevien ministeriöiden yhteistyöllä sisäasiainministeriön työryhmässä laadittu maakunnan yhteistyöryhmän työjärjestys, jossa annetaan säädöksiä täydentäviä määräyksiä yhteistyöryhmän ja sen jaostojen tehtävistä ja toimintatavoista.

Maaseutuajaoston tehtävänä on:

- 1) Seurata maaseutuohjelman toteutumista
- 2) Hyväksyä maaseutuohjelman tarkistus alueensa osalta ja jos on kysymys merkittävästä tarkistuksesta, esittää se maa- ja metsätalousministeriön hyväksyttäväksi
- 3) Sovittaa yhteen maaseutuohjelmaan sisältyviä toimenpiteitä muiden kyseisiä alueita koskevien ohjelmien kanssa (so. tavoite 2 ja 3)
- 4) Täsmentää hankkeiden valintaperusteet
- 5) Arvioida ja hyväksyä paikallisen toimintaryhmän ohjelman soveltuvuus maaseutuohjelmaan
- 6) Määrittää paikalliselle toimintaryhmälle vuosittainen indikaatiivinen rahoituskehys sen ohjelman toteuttamiseksi.

Maakunnan yhteistyöryhmä hyväksyy maakunnan kehittämisstrategian sisältävän yhteistyöasiakirjan. Maaseutuajaoston tehtävänä on valmistella yhteistyöasiakirja siltä osin kuin kyse on maaseutuohjelman toteutuksesta ja rahoitustarpeesta alueella. Valmistelutyössä on kiinnitettävä erityistä huomiota eri ohjelmien toimenpiteiden täydentävyyteen, esimerkiksi toimialaohjelmien eri toimenpiteiden rahoituksen järjestymiseen niin, että toimenpiteestä muodostuu maaseudun kehittymistä palveleva kokonaisuus.

Maaseutuohjelman toteutuksessa maaseutuajaostossa käydään keskustelua ja saadaan selonteokoja käytännön toiminnan yhteensovitukselta eri ohjelmien kesken sekä annetaan TE-keskukselle lausunnot laajakantoisten hankekokoaisuuksien rahoittamisesta, joihin osallistuvat myös rakennerahastot. Laajakantoisten hankkeiden käsittely voidaan alueella sopia myös varsinaisen yhteistyöryhmän tehtäväksi. Maaseutuajaosto raportoi yhteistyöryhmälle maaseutuohjelman rahoituksen vuosittaisen toteutuksen.

Paikallisten toimintaryhmien rahoituksessa maaseutuajaoston yhteensovittava rooli on erityisen merkittävä, sillä jaosto voi sopia paitsi varsinaisesti maaseutuohjelman EMOTR-T:stä rahoitettavista toimenpiteistä myös tavoite 2- ja 3-ohjelmasta tai ainoastaan kansallisin varoin rahoitettavista osuuksista.

Maaseutuajaoston kokoonpano on myös tärkeä EMOTR-, ESR- ja EAKR-toimenpiteiden yhteensovittamiseksi. Tästä syystä maaseutuelinkeinojen rahoituslain (329/1999) nojalla annettavassa valtioneuvoston päätöksessä tullaan säättämään kokoonpanoksi

- 1) alueen rahoittajaviranomaiset
- 2) maakunnan liitto ja kunnat
- 3) alueen maaseudun kehittäjätahot esim. neuvonta, koulut, yliopistot, paikalliset toimintaryhmät
- 4) maataloustuottajien ja mahdollisten muiden etujärjestöjen edustus

Em. kokoonpanolla taataan laaja ja monipuolinen asiantuntemus hankkeiden kohderyhmän tarpeista, alueen osaamispotentiaalista ja sen parantamistarpeista, rahoitusresursseista ja yhteensovitusmahdollisuuksista. Alueen rahoittajaviranomaisiin kuuluvat myös ympäristökeskukset, jotka tuovat ympäristöasiantuntemuksen maaseutuajaoston työhön.

Myöskin eri ohjelmien hankkeiden tiedottamisessa pyritään ohjelmien toimenpiteiden yhteensovivuutta edistämään mm. siten, että maaseutuohjelman hanketiedot ovat nähtävissä myös sisäasiainministeriön FIMOS-tiedostossa. Tämä helpottaa yhteistyöhankkeiden etsimistä ja toisaalta estää päällekkäisten hankkeiden syntymistä.

Lisäksi on huomattava, että TE-keskuksiin perustetaan hankeryhmät, joiden tehtävänä on mm. koordinoita ja yhteensovittaa TE-keskuksen eri osastoille tulleet EMOTR-, ESR- tai EAKR-rahoitushakemukset.

Maakunnan yhteistyöryhmälle perustetaan sihteeristö, joka tulee mm. yrityshankkeita lukuun ottamatta käsittelemään eri rahoittajaviranomaisille tulleiden hankehakemusten täydentävyttä/päällekkäisyyttä.

Valtakunnallisella tasolla on alueellisen maaseutusuunnitelman ja tavoite 2- ja 3-ohjelmien suunnitteluvaiheessa ohjelmien sisällön ja toimeenpanojärjestelmien yhteensovittaminen järjestetty siten, että ohjelmien suunnittelutyöryhmässä on ollut edustus ohjelmien vastuuministeriöstä sekä tärkeimmistä toimeenpanevista ministeriöistä. Ohjelmien käytännön toimeenpanon yhteensopivuuden seuranta tapahtuu ohjelmien seurantakomiteoissa ja maaseutuohjelman seurantaryhmässä. Maaseutuohjelmien seurantaryhmässä ovat edustettuina yhteistyöministeriöt (sisäasiain-, kauppa- ja teollisuus-, työ-, sosiaali- ja terveys-, ympäristö- ja opetusministeriö), kaikki TE-keskusten maaseutuosastot, edustus TE-keskusten johdosta, maakunnan liitoista ja paikallisista toimintaryhmistä sekä maaseudun kehittämisen kannalta merkittävistä järjestöistä ja muista elimistä. Maa- ja metsätalousministeriön edustus on sekä tavoite 2- että 3-ohjelman seurantakomiteassa.

15.1.1. Muut yhteisön politiikat

Tuen myöntämisen edellytyksenä on, että tuettava toimenpide tai hanke täyttää Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tuesta maaseudun kehittämiseen ja tiettyjen asetusten muuttamisesta ja kumoamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1257/1999 sekä Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tuesta maaseudun kehittämiseen ja tiettyjen asetusten muuttamisesta ja kumoamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1260/1999 soveltamisesta koskevasta yksityiskohtaisista säännöistä annetun komission asetuksen (EY) N:o 1750/1999 mukaiset tuen myöntämisen ja maksamisen edellytykset.

Maaseudun kehittämissuunnitelmissa on myös erityisesti otettu huomioon yhteisönlainsäädännöstäkin ilmenevä tavoite ympäristönäkökohdat huomioon ottaen kestävään maaseudun kehittämiseen. Tämä ilmenee siten, että maaseudun kehittämiseen suunnatuista Suomelle osoitettavista yhteisön varoista huomattava osa on tarkoitus käyttää horisontaalisen maaseudun kehittämissuunnitelman mukaisesti ympäristötukeen. Kysymyksessä olevassa alueellisessa maaseudun kehittämissuunnitelmassa taas kaikkiin toimenpiteisiin on sisällytetty mahdollisuus käyttää asianomaista tukimuotoa myös toimenpiteeseen, joka on perusteltu ympäristön suojeiluun tai maaseutu ympäristön säilyttämiseen liittyvästä syystä.

Kehittämistoimenpiteiden lähtökohtana on kestävän kehityksen edistäminen maaseudulla. Ympäristötietoisuuden kasvattaminen ja väestön osallistuminen kestävää kehitystä edistäviin päätöksiin liittyy koko paikallistasolla tapahtuvaan hankesuunnittelu-, toteutus- ja seurantaprosessiin. Koska ympäristön tilaa mittaavat indikaattorit kuuluvat jokaiseen hankekokonaisuuteen, on hankkeen vaikutuksia ympäristöön pohdittava perusteellisesti suunnitteluvaiheessa sekä seurattava toteutusvaiheessa. Käytännön esimerkkeinä kestävän kehityksen periaatteiden huomiointamisesta hanketasolla voidaan mainita metsätaloustoimenpiteet joilla pyritään edistämään kestävää puuntuotantoa sekä puun käyttöä energian lähteenä. Koko elintarvikeketjun kehittäminen lähtee laatuajattelusta joka pohjaa kestävän kehityksen periaatteisiin. Lähi-ruoka ajattelu on eräs keskeinen lähtökohta paikallisten elintarvikejärjestelmien kehittämishankkeissa. Tämä vaikuttaa kuljetusmatkojen pituuteen, sitä kautta monella tavalla ympäristöön, uusiutumattomien luonnonvarojen käyttöön sekä tuotetun ruuan laatuun ja sitä kautta ihmisten hyvinvointiin. Luomuelintarvikkeiden tuotannon ja jalostuksen sekä markkinoinnin kehittäminen tähtää sekä ekologisesti että ekonomisesti ja sosiaalisesti kestävien alueellisten tuotantoketjujen syntyyn. Kun horisontaalisella

maaseutuohjelmalla edistetään luomuviljelyä, niin alueellisella maaseudun kehittämissuunnitelmalla edistetään näiden tuotteiden jalostusta ja markkinointia.

Alueellisella maaseudun kehittämissuunnitelmalla pyritään vähentämään epätasa-arvoisuutta sekä edistämään miesten ja naisten yhtäläisiä mahdollisuuksia. Tämän vuoksi pyritään vaikuttamaan tasapainoiseen väestökehitykseen, jolloin tarkoituksena on erityisesti huolehtia naisten ja myös nuorten työmahdollisuuksien parantamisesta. Lisäksi pyritään lisäämään maaseutukylien houkuttelevuutta asuin-, työ- ja yrittämisen ympäristönä, joka osaltaan vaikuttaisi muuttohalukkuutta vähentävästi.

Ohjelma ei sisällä varsinaisia naisille tai nuorille suunnattuja toimenpiteitä, mutta kunkin toimenpiteen osalta seurataan erikseen naisille ja nuorille syntyneitä työpaikkoja ja yrityksiä sekä naisvetoisten tai naisvaltaisten hankkeiden määrää. Maaseutus suunnitelmasta rahoitettavista aloista erityisesti naisten vahvat alat käsiteollisuus, elintarvikkeiden pienimuotoinen jatkojalostus, matkailu, hoito- ja hoivapalvelut sekä viestintä edistävät naisten omatoimista työllistymistä. Maaseutualueiden palveluiden säilyttämiseen ja kehittämiseen tähtäävät toimet edistävät niin naisten kuin nuortenkin viihtymistä alueella. Toisaalta ohjelmalla pyritään myös vaikuttamaan maaseutualueiden syrjäytyneiden tai syrjäytymisuhan alaisten miesten asemaan, sillä maa- ja metsätalouden työpaikkojen supistuminen koskettaa laajemmin miehiä kuin naisia (esim. metsurit ja osalla tiloista viljelijänä vain mies).

Alueellisessa maaseudun kehittämissuunnitelmassa on otettu huomioon yhteisestä maatalouspolitiikasta ja erityisesti markkinajärjestelyjen toteuttamisesta aiheutuvat rajoitukset. Suunnitelmaan sisältyvillä tukitoimilla edistetään sellaisia hankkeita ja toimenpiteitä, joiden avulla vahvistetaan markkinajärjestelyjen vaikutusta ja niiden tehokkuutta tai jotka suuntaavat tuotan-

toa pois sellaisilta aloilta, joilla jo markkinajärjestelytkin asettavat tuotantorajoituksia.

Tuettavat yritykset ja tuettava elinkeinotoiminta ei aiheuta sellaisia kilpailun vääristymiä, joita tarkoitetaan perustamissopimuksen 80-85 artiklassa. Merkittävää osaa tuettavasta toiminnasta koskee tiettyjen kilpailusääntöjen soveltamisesta maataloustuotteiden tuotantoon ja kauppaan annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 26/2 artiklan poikkeussäännöt perustamissopimuksen 80-85 soveltamisesta. Tuettavassa toiminnassa ei ole edes hakijoina odotettavissa sellaisia yrityksiä, joilla olisi kiellettyjä sopimuksia muissa jäsenvaltioissa sijaitsevien yritysten kanssa ja täyttäisivät muut kiellettyä toimintaa koskevat säännöt, tai jotka harjoittaisivat vientiä tai tuontia sellaisin sopimusjärjestelyin, että se rikkoisi kilpailupolitiikan sääntöjä.

15.1.2. Yhteys horisontaaliseen maaseutuohjelmaan

Horisontaalinen maaseudun kehittämissuunnitelma käsittää toimenpiteitä, jotka vaikuttavat

suoraan peltoihin ja niiden ympäristöön ja alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma käsittää toimenpiteitä, jotka edistävät alkutuotannon tuotteiden jalostusta ja käyttöä sekä tukevat maaseudun sosiaalista ja taloudellista hyvinvointia. Siten ohjelmat täydentävät toisiinsa alkaen tuotannosta, joka on horisontaalisen ohjelman vastuualueena ja jatkuen alueelliseen maaseutus suunnitelmaan kuuluvana tuotannon jalostuksena ja markkinointina sekä tarvittavien taitojen ja valmiuksien kehittämisenä pyrkimyksenä monipuolistaa elinkeinorakennetta sekä edistää toimeentulo mahdollisuuksia muista elinkeinoista kuin maatalous. Horisontaalinen suunnitelma perustuu hehtaari pohjaiseen tukeen kun taas alueellinen maaseutus suunnitelma perustuu projekteihin. Alla olevasta taulukosta selviää yhteenvedona tämän kokonaisvaltaisen lähestymistavan osatekijät, horisontaalinen suunnitelma, alueellinen suunnitelma sekä kansalliset toimenpiteet, niihin liittyvät päämäärät sekä käytettävissä olevat keinot.

	Tavoitteet		
Toimenpiteet	Horisontaalinen maaseudun kehittämissuunnitelma	Alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma	Kansalliset toimenpiteet
Työllisyys ja toimeentulo	– LFA tuki	– toimenpiteet, joilla tuetaan paikallisten tuotteiden jalostusta ja elinkeinoelämän rakenteen monipuolistamista	– maatalouden investointituki
Ympäristön hoito	– ympäristötuki	– vesi ja jätehuoltotoimenpiteet – ympäristökoulutus	– kansalliset kestävän metsätalouden tukemiseen liittyvät toimet – maatilojen ympäristöinvestointien tuki
Maisema	– ympäristötuki – LFA	– kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten suojelu ja maisemanhoitotoimet	– kansalliset kestävän metsätalouden tukemiseen liittyvät toimet – kulttuuriperinnön säilyttämistä tukevat investoinnit (maisemat, rakennukset)
Luonnon monimuotoisuus (biodiversiteetti)	– ympäristötuki – LFA	– kylien kehittämissuunnitelmat	– Natura 2000
Ruuan laatu	– ympäristötuki johon liittyy hyvien viljelytapojen noudattaminen sekä luomutuotanto	– elintarvikkeiden, erityisesti luomutuotteiden jalostus ja markkinointi – laatukoulutus ja laatujärjestelmien laatiminen – prosessointiteknologioiden kehittäminen	– kansallinen lainsäädäntö

15.1.3. Yhteys tavoite 2-ohjelmaan

Tavoite 2-ohjelma on jo lähtökohtaisesti tarkoitettu myös maaseutualueiden kehittämiseen, sillä ohjelma-alueen valinnassa tulee ottaa huomioon myös maatalouden rakennemuutoksesta kärsivät alueet ja suunnata rakennerahastojen rahoitusta alueiden ongelmien poistamiseen. Kuten luvussa 13 kuvattiin, antoi alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman ja tavoite 2-ohjelman yhtäaikaan valmisteluprosessi tähän aineksiä.

Länsi-Suomen tavoite 2-ohjelmassa toimintalinjoiksi on suunniteltu

- 1) Yritystoiminnan kehittäminen ja tuotantokentteen uudistaminen,
- 2) osaavan työvoiman ja teknologian kehittäminen ja
- 3) aluerakenteen ja elinympäristön kehittäminen.

Kaikkia toimintalinjoja rahoitetaan sekä EAKR:stä että ESR:stä.

Etelä-Suomen tavoite 2-ohjelman vastaavat toimintalinjat ovat

- 1) Etelä-Suomen vetovoimaisuuden ja yritysten kilpailukykyyn lisääminen,
- 2) osaamisen tason ja inhimillisten resurssien kehittäminen,
- 3) seutukuntien kehittäminen ja yhdyskuntien toimivuuden ja viihtyisyyden turvaaminen ja
- 4) tekninen apu.

Yritystoiminnan kehittämisessä on molemmissa ohjelmissa painopisteenä klusteripohjainen kehittäminen sekä alueen elinkeinorakenteen monipuolistaminen. Painopisteet ovat siten samat kuin alueellisessa maaseudun kehittämissuunnitelmassakin.

Alueellisessa klusteripohjaisessa kehittämismallissa, jossa myös kehitetään toimivat alihankintaverkostot, voidaan tavoite 2-ohjelmassa rahoittaa EAKR:lla pk-yritysten investoinnit ja ke-

hittämissuunnitelmassa EMOTR:lla maatilakäytäntöjen yritysten ja niiden kanssa ketjussa toimivien pienyritysten kehittämistoimet.

Maaseutuajassa tarkemmin sovittavalla tavalla varmistetaan, että EMOTR:n kautta rahoitettaviin toimenpiteen p (toimintojen monipuolistaminen maataloudessa ja sitä lähellä olevilla aloilla) mukaisesti kehittämistoimiin ei tavoite 2 maaseutualueilla eikä siirtymäalueilla myönnetä rahoitusta EAKR:sta

Toimenpiteessä o voidaan rahoittaa pienehköjä, täydentäviä kylien vesihuoltohankkeita. *Maaseutuajassa tarkemmin sovittavalla tavalla varmistetaan, että EMOTR:n kautta rahoitettaviin toimenpiteen o (kylien kunnostaminen ja kehittäminen sekä maaseutuperinnön suojeleminen ja säilyttäminen) mukaisesti kehittämistoimiin ei tavoite 2 maaseutualueilla eikä siirtymäalueilla myönnetä rahoitusta EAKR:sta.*

Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman EMOTR-rahoitus koulutukseen suunnataan pääasiassa viljelijöiden ja metsänomistajien ammattitaidollisten valmiuksien kuten liiketaloudellisen, johtamistaidollisen tai ympäristöllisen osaamisen parantamiseen ja ajantasaistamiseen. Tavoite 2-ohjelman ESR-rahoituksen yksi painopiste on yritystoiminnan monipuolistaminen, joten maatilat ja maaseudun yritykset, neuvojat ja kouluttajat voivat ESR-hankkeiden kautta laajentaa osaamistaan yritystoiminnassa. EMOTR-rahoitteisissa kehittämissuunnitelmissa esiin nousseet yrittäjien koulutustarpeet voidaan tyydyttää ESR-koulutustoimenpiteillä.

Merkittävää on myös tavoite 2-ohjelmassa osaamis- ja innovaatioverkostojen kehittäminen ja uuden teknologian edistäminen. Elinikäisen oppimisen sekä maatalojen ja maaseutuyritysten asiantuntija-avun saatavuuden parantamiseksi voidaan EAKR- ja ESR-rahoituksella tukea osaamiskeskusten ja muiden koulutus-, tutkimus- ja kehitysorganisaatioiden kehittämistä koko ohjelma-alueen kattavaksi.

Aluerakennetta ja ympäristöä parannetaan tavoite 2-ohjelmissa mm. liikenneyhteyksien, tietoverkkojen ja energiahuollon avulla. Tavoitteena on alueen peruspalveluiden toimivuuden kehittäminen. Rakennetut tietoverkot ja tietopalvelut parantavat mm. etätyön mahdollisuuksia. Alueen vetovoimatekijöiden kehittäminen ja ympäristöhoitohankkeet tukevat erityisesti maaseutumatkailun, mutta myös muiden maaseutuelinkeinojen kehittymistä.

Tavoite 2-ohjelmissa ja alueellisessa maaseudun kehittämissuunnitelmassa on kaikissa yhteisenä painopisteenä kaupungin ja maaseudun vuorovaikutuksen edistäminen. Suunnitelman EMOTR-T rahoitteista toimintaa tukevat tavoite 2-ohjelman EAKR ja ESR rahoitteiset toimenpiteet mm. osaamis- ja terveystalouden kehittämistä ja ympäristöhankkeet, jotka edesauttavat maaseudun matkailu- ja virkistyspalveluiden kehittämistä.

ESR-tukea alueellisten ja paikallisten toimintaryhmien aktivoimiseen myönnetään tavoitteena mm. yhteisöllisyyden, sosiaalisten verkostojen vahvistaminen, palveluyhteistyön ja -verkostojen sekä hyvinvointipalvelujen kehittäminen. Tällä tavoin koulutus lisää omaehtoisen kehittämisen osaamista, kun taas EMOTR-toimenpiteillä tuetaan toimintaryhmien ja kylien konkreettisia kehittämis- ja investointihankkeita.

Tavoite 2-ohjelman ja alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman toimeenpanovaiheessa huolehditaan välttämättömästä yhteistyöstä toimeenpanevien viranomaisten kesken maakunnan yhteistyöryhmän maaseutujaostossa.

15.1.4. Yhteys tavoite 3-ohjelmaan/ESR-viitekehys

Euroopan sosiaalirahaston viitekehys ohjelmakaudelle 2000-2006 on laadittu yhteistyössä alueiden ja keskushallinnon kanssa. ESR-viitekehys perustuu Euroopan unionin rakennerahastoista antamaan yleisasetukseen sekä Euroopan sosiaalirahastosta annettuun asetukseen.

Viitekehys on yhteydessä EU:n työllisyysuunta- viivojen mukaiseen Suomen työllisyyspolitiikan toimintasuunnitelmaan (= NAP-national action plan). ESR-viitekehysten horisontaalisia painotuksia ovat tietoyhteiskunta, tasa-arvo, paikallinen kumppanuus, kestävä kehitys ja ennakoiva näkökulma. Nämä painotukset tulee ottaa läpäisyperiaatteella huomioon kaikessa ESR-toiminnassa.

Viitekehysten varsinaisia painopistealueita ovat:

- pitkäaikaistyöttömien aseman parantaminen ja työvoiman kysynnän hyödyntäminen (30% rahoituksesta)
- yhtäläisten mahdollisuuksien edistäminen työelämässä ja syrjäytymisen ehkäiseminen (20% rahoituksesta)
- koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden parantaminen sekä koulutuksen ja työelämän suhteiden vahvistaminen (20% rahoituksesta)
- yrittäjyyden edistäminen, ammatillisen liikkuvuuden ja työelämän sekä työorganisaatioiden innovatiivinen kehittäminen (30% rahoituksesta)

ESR-osuudeksi Länsi-Suomen tavoite 2-ohjelmassa on esitetty 23,1 prosenttia ja Etelä-Suomen tavoite 2 ohjelmassa 20,3 prosenttia ohjelman EU-rahoitusosuudesta eli noin 660 miljoonaa markkaa. Tavoite 3-ohjelman ESR-osuus on noin 2500 miljoonaa markkaa. On tärkeää, että tehdään tarkka työnjako sille, minkä tyyppiset inhimillisen pääoman kehittämiseen tähtäävät toimenpiteet rahoitetaan tavoite 2-alueella alueohjelman kautta ja minkä tyyppiset tavoite 3-ohjelman kautta. Alueohjelmien ESR-osuudella rahoitetaan viitekehysten mukaiset erityistä alueellista painoarvoa omaavat koulutushankkeet sekä koulutushankkeet, joilla on selkeä kytkentä jonkun muun rahaston rahoittamaan hankkeeseen.

ESR- ja EMOTR-rahoitteisten koulutustoimenpiteiden tulee olla toisiaan täydentäviä. Jako ESR- ja EMOTR koulutustoimenpiteiden välillä

liittyy toimenpiteiden kohderyhmäjakoon sekä toteuttavien toimenpiteiden painopisteisiin. ESR-rahoitteinen toiminta mahdollistaa laajemman maaseudun kehittämistoimintaan osallistuvien henkilöiden koulutuksen, kun EMOTR-koulutustoiminnalla pyritään rahoittamaan maaseudun viljelijä- ja maaseutuyrityshenkilöstön perusosaamiseen sekä perustoimintojen kehittämiseen liittyvää jatkokoulutusta.

EMOTR-rahoitteisen kohderyhmän valmiuksia parannetaan koskien mm. tuotannon kehittämistä ja uudelleen suuntaamista, tuotannon taloudellisuuden ja tehokkuuden parantamista, maaseutuympäristön suojelua sekä eläinsuojeluvaatimuksia. Koulutustoimenpiteet voivat sisältää myös pienyritysten verkostoitumista sekä metsätaloudessa metsänhoidon ja käytön toimintatapojen kehittämistä.

ESR-rahoituksella toteutetaan pidemmälle vietyä maaseudun yrittäjyyden edistämiseen, yritys-toiminnan tehokkuuteen, uusiin yrittäjyyden muotoihin liittyvää koulutusta, toimialoittaisia koulutusohjelmia sekä esim. tutkimustulosten ja teknologian hyödyntämiseen liittyvät koulutustoimenpiteet (ESR-viitekehys, strategiapainopistealueet 1 ja 4). Lisäksi työllisyyteen, maaseutuväestön syrjäytymisen ehkäisemiseen ja koulutuksen ja työelämän välisiin yhteyksiin liittyvät koulutustoimenpiteet pyritään toteuttamaan ESR-rahoituksella (ESR-viitekehys strategiapainopistealueet 2 ja 3) .

ESR- ja EMOTR -rahoitteisesta toiminnasta syntyy maaseutuväestön inhimillisten voimavarojen kehittämisen kokonaisuus. Hallinnollisella yhteistyöllä varmistetaan, että työnjako saadaan selkeäksi maaseutusuunnitelman, tavoite 3 -ohjelman ja tavoite 2-ohjelmien kesken.

15.1.5 Yhteys yhteisöaloitteisiin

LEADER+ -yhteisöaloite täydentää muuta maaseudun kehittämistyötä erilaisella toimintatavallaan. Kehittämistoimenpiteistä päättävät yhteis-

työssä alueen asukkaista, elinkeinonharjoittajista, yhdistyksistä ja kunnista muodostettu paikallinen toimintaryhmä, joka laatii toimintasuunnitelman ja vastaa sen toteuttamisesta.

LEADER+ -yhteisöaloitetta toteuttavien paikallisten toimintaryhmien kehittämisuunnitelmien on komission suuntaviivojen mukaan oltava omaperäisiä ja korkealaatuisia, taloudellisesti toteuttamiskelpoisia sekä ympäristöllisesti kestävän kehityksen periaatteiden mukaisia. Koska LEADER+ -yhteisöaloitteeseen hyväksyttävien kehittämisuunnitelmien pitää tuoda uutta ja erilaista maaseudun kehittämiseen kyseessä olevalla alueella, täydentää se omalta osaltaan muita ohjelmia. Lisäksi LEADER+ -yhteisöaloitteeseen kuuluu yhtenä osiona kansainvälinen yhteistyö, jota ei ole muissa maaseudun kehittämisohjelmissa.

Paikallisia toimintaryhmiä voidaan rahoittaa LEADER+ -yhteisöaloitteen lisäksi myös tavoite 1 -ohjelmasta ja alueellisesta maaseudun kehittämisuunnitelmasta. Samalla alueella ei voi kuitenkaan toimia enempää kuin yksi paikallinen toimintaryhmä riippumatta siitä, mistä ao. ryhmä saa rahoituksensa.

Rajat ylittävän, valtioiden ja alueiden välisen yhteisöaloiteohjelman **INTERREG III :n** EU-rahoitus tulee EAKR:stä. Rahaston soveltamisalaa on kuitenkin tässä tapauksessa laajennettu siten, että sillä voidaan rahoittaa myös maaseudun kehittämiseen liittyviä toimenpiteitä. INTERREG III -ohjelma jakaantuu kolmeen osioon, joista taloudellisilta resursseiltaan merkittävin (ehkä 70 – 80 % INTERREGin kokonaisrahoituksesta) on raja-alueiden yhteistoimintaan tarkoitettu INTERREG III A -ohjelma. Raja-alueohjelman alueellinen ulottuvuus nykyisellä ohjelmakaudella ei kata koko maaseutusuunnitelma-aluetta. Ohjelman ulkopuolelle jäävät rannikkomaakunnista Satakunta sekä pääosa sisämaata. Ohjelma-alueen maantieteellinen ulottuvuus tulevalla ohjelmakaudella on

vielä ratkaisematta mutta Suomen tavoitteena on, että sen laajuus olisi vähintään sama kuin nykyiselläkin ohjelmakaudella.

Tulevalla ohjelmakaudella Suomi haluaa erityisesti painottaa Venäjälle suuntautuvaa toimintaa, yhteisön itälaajenemisen vuoksi myös Baltian suunta korostunee entisestään. INTERREG –toimintaan käytettävissä olevat varat tulevat kaiken kaikkiaan kasvamaan edelliseen ohjelmakautteen verrattuna. On kuitenkin huomattava, että ohjelman sisäinen painopiste ei ole maaseudun kehittämisessä. Ohjelmalla on maaseudun kehittämisen kannalta siten tavoiteohjelmia ja alueellista maaseudun kehittämissuunnitelmaa täydentävä luonne. Saatujen kokemusten perusteella INTERREG-ohjelmasta rahoitettavat hankkeet eivät useinkaan ole työllisyyteen välittömästi vaikuttavia, mutta niillä voidaan arvioida olevan merkittävääkin välillistä vaikutusta. Erityisesti eräiden Venäjälle suunnattujen kehittämishankkeiden toivotaan aikaansaavan tulevaisuudessa merkittäviäkin työllisyysvaikutuksia elintarvikkeiden vientiin sekä matkailuun liittyvillä toimialoilla. Siten INTERREG III täydentää lähinnä Suomen tavoite 1-ohjelmaa ja jonkin verran vähemmän alueellista maaseudun kehittämissuunnitelmaa.

EQUAL-yhteisöaloiteohjelman tarkoituksena on löytää uusia keinoja vähentää ja estää työttömyyttä, syrjäytymistä, kaikenlaista syrjintää työelämässä ja helpottaa talouden ja työelämän sopeutumista rakennemuutokseen. Projektit toteutetaan kansainvälisenä yhteistyönä ja ne valitaan keskitetysti ministeriötasolla sosiaalipartnereiden kanssa. Valintakriteereinä on mm. suunnitelmien innovatiivisuus, kehitettävien toimintamallien yleistettävyyden ja arviot kansainvälisen yhteistyön hyödyllisyydestä kyseiselle projektille. EQUAL mahdollistaa aikaisemmasta laajemman välinevalikoiman, sillä aloite kohdistuu sekä työelämässä oleviin että sinne pyrkiviin. Aloitteen tuoman lisäarvon tulisi löytyä uudenlaisten yhdistelmien ja osallisuuden innovaatiosta.

Ohjelmassa tullaan todennäköisesti toteuttamaan mm. sukupuolten tasa-arvoa ja etätyömahdollisuuksia edistäviä ja syrjäytymistä torjuvia hankkeita, jotka aihepiireiltään soveltuvat hyvin myös maaseutumaisille alueilla toteutettaviksi. Kohderyhmänä voisivat olla esim. ikääntyvät (pitkäaikais)työttömät sekä maaseudun nuoret ja naiset. EQUAL-hankkeita ei kuitenkaan ole "jyvitetty" alueittain, mikä asettaa haasteita maaseudun organisaatioille ja erityisesti paikallisille toimintaryhmille hyödyntää EQUAL-yhteisöaloitteen mahdollisuuksia.

15.1.6. Yhteys valtakunnalliseen maaseudun kehittämiseen

Vaikka ohjelmakauden 1995-99 edetessä kehittämistyö on alkanut sujua yhä paremmin ja ohjelmallisuuden edellyttämä runsas yhteistyö on käynnistynyt, kokemus on osoittanut, että hallinnolla on taipumus keskittyä rahoitusjärjestelmän kehittämiseen. Tiedottamisessa, rekistereissä, hallinto henkilöstön kouluttamisessa, maksatuksissa, seurannassa, valvonnassa ja tarkastustoiminnassa riittää työtä, varsinkin kun ohjelmien toteutus lähti liikkeelle sekä keskus- että aluehallinnossa erittäin vähällä henkilöstöllä. Ohjelmapolitiikan menestyksellinen toteuttaminen kuitenkin edellyttää hallinnon toimivuuden lisäksi varsin monia hankkeiden toteuttajia ja niiden välistä yhteistyötä sekä kehittämisteemojen sisällöllistä syventämistä ja eri osapuolten välistä työnjakoa.

Suomessa on muutaman vuoden aikana rakennettu tietoisesti järjestelmää, jossa eri tasojen ja alueiden toimijat tekevät omien mittojensa mukaista kehittämistyötä, joka nivoutuu toisten toimijoiden työhön. Ohjelmapolitiikan kenttää voidaan luonnehtia matriisiksi, jossa toisella ulottuvuudella on erilaisia toimialoja ja kehittämistyön teemoja ja toisella ulottuvuudella on eri tasoilla ja alueyksiköissä tehtävä kehittämistyö paikallisesta kansainväliseen. Työnjaon syveneminen tehtävien luonteen edellyttämällä tavalla ja toisten toiminnasta tietäminen tehostaa hanketoimintaa ja vähentää kustannuksia.

Valtakunnalliset toimijat

Maaseutupolitiikka vaati kansalliselle tasolle toimielimen, joka yhdistää eri ministeriöitä ja muita maaseudun kehitystyön keskeisiä organisaatioita yhteistyöhön. Tästä tehtävästä vastaa *maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä*, joka hallituksen apuna laatii kokonaisohjelman maaseudun kehittämisestä tai vastaa muulla tavoin laaditun kokonaisohjelman toteutuksesta. Erittäin tärkeä yhteistyöryhmän tehtävä on edistää maaseutupoliittisesti tärkeitä toimialoja. Yhteistyöryhmä ottaa huolehtiakseen sellaiset tehtävät, joita alueilla kehittämistyötä tekevät pitävät yhteisinä ja yhdestä pisteestä hoidettavina asioina. Tällaisia ovat muun muassa alakohtaiset rekisteri- ja tilastokysymykset, osa tiedotustoiminnasta, koulutuksesta ja kansainvälisestä yhteistyöstä sekä YTR:n rahoittamat laajat verkostohankkeet. Näin yhteistyöryhmä palvelee alueellista kehittämistoimintaa, kunkin alan lukuisia hankkeita ja niissä toimivia yrittäjiä ja asiantuntijoita. Monilla aloilla ollaan kehitysvaiheessa, jossa pitäisi pystyä ylittämään alueellisia rajoja ja josain määrin myös alakohtaisia raja-aitoja. Tässä tarkoituksessa tarvitaan valtakunnallisen ja alueellisen toiminnan yhteistyötä ja työnjakoa.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä käyttää työmuotoinaan alueiden palvelutehtävässä teemaryhmiä ja valtakunnallisia verkostohankkeita. Ne puolestaan toteuttavat usean eri osapuolen yhteistyönä edellä mainittuja tehtäviä. Jotta järjestelmä kehittyisi, tarvitaan alueelle teemaryhmiä vastaavaa toimintaa ja verkostohankkeiden osia. Alueiden maaseutus suunnitelmissa onkin selvä pyrkimys vahvistaa kunkin alueen keskeiseksi toimialoikseen arvioimien alojen sisäistä kehittämistyötä työohjelmin, verkostohankkein, asiantuntijakoordinaatiolla tai jollakin muulla tavalla. Alueiden työmuotojen ja osallistujien ei tarvitse olla aivan samoja kuin vastaavat toimielimet ovat valtakunnallisesti, mutta näiden välille tarvitaan määrätietoista yhteistyötä ja työnjakoa. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä tukee verkostoitumisen tiivistymistä teemaryhmien julkaisemilla lehdillä, alakohtaisilla seminaa-

reilla, muulla tietopalvelulla ja rakentamalla tutkimus- ja kehittämishankkeita. Yhteistyöryhmä käyttää työssään myös selvityshenkilöitä ja lyhytaikaisia työryhmiä.

Useimmiten teemaryhmätyöskentely lähtee liikkeelle niin valtakunnallisesti kuin alueilla alan kehittämishankkeen valmistelusta. Tämä työ vaatii osittain erilaista asiantuntemusta ja toisia henkilöitä kuin seuraavassa vaiheessa tuleva ohjelman toteutus. Ensimmäisen polven teemaryhmien koostumusta luonnehtivat tutkijat ja keskushallinnon asiantuntijat. Toisen polven teemaryhmä koostuu jo selvästi enemmän alueiden ja toteutukseen osallistuvien organisaatioiden asiantuntijoista, jolloin hallinnon osuus supistuu. Teemaryhmissä ja valtakunnallisissa hankkeissa yhdistyy ja vahvistuu samalla monien järjestöjen kustoimistojen työ jäsentensä palvelussa.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmässä on joka hetki 10-15 teemaryhmää, joiden joukossa on sekä ensimmäisen polven että toisen polven modulaatioita. Alueiden ja koko maan kannalta pitkäjänteistä kehittämistyötä tehdään muun muassa seuraavissa teemoissa: pk-elintarvikeyrittäjyys (Ruoka-Suomi), maaseutumatkailu, naiset maaseudun kehittäjinä, paikallinen omaehtoisuus (LEADER- ja POMO-teemaryhmät), etätyö, kyläen kehittäminen (kyläverkkohanke), luonnon tuoteala, puutuoteala (Puu-Suomi-toimintaohjelma), syrjäinen maaseutu ja maaseudun asiantuntijajärjestelmien vahvistaminen (mm. kyläkouluasiamies, maaseutu PD-koulutus sekä maaseudun ja kylien kehittäjien koulutus).

Kehittämismatriisin sisältösuunta ei ole jäykkä. Sen teemat vaihtuvat tarpeiden mukaan ja ryhmien kokoonpanoja tarkistetaan ajoittain. Muutamissa teemoissa valtakunnallisen ja alueellisen, jopa paikallisen kehittämistyön vuorovaikutus on kiinteää ja hedelmällistä, toisissa teemoissa sitä vasta tapaillaan. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä painottaa lähivuosien työsäään teemaryhmiensä alueiden palvelutehtävää sekä verkostohankkeita.

16. Täydentävät valtiontuet

Alueelliseen maaseudun kehittämissuunnitelmaan ei sisälly täydentäviä valtiontukia.

Liite 1

Maaseutusuunnitelma-alueen kunnat:

2-ohjelman alueen kunnat **lihavoituna**, 5b- ja 2-siirtymäkauden kunnat *kursiivilla*.

TE-keskus	syRJäisen maaseudun kunnat	ydinmaaseudun kunnat	kaupunkien läheisen maaseudun kunnat	kaupungit
Uusimaa		Karjaa <i>Karjalohja</i> <i>Myrskylä</i> <i>Nummi-Pusula</i> <i>Lapinjärvi</i> Pohja <i>Pukkila</i> <i>Liljendal</i> <i>Ruotsinpyhtää</i> <i>Sammatti</i> Tammisaari	Hyvinkää Inkoo Askola Karkkila Kirkkonummi Tuusula Mäntsälä Vihti Sipoo Siuntio Pornainen Porvoo Nurmijärvi <i>Pernaja</i>	Espoo Hanko Vantaa <i>Loviisa</i> Lohja Järvenpää Kauniainen Helsinki Kerava
Varsinais-Suomi	Dragsfjärd Nauvo Iniö Korppoo Kustavi Velkua Houtskari	<i>Alastaro</i> <i>Karinainen</i> Kemiö <i>Kiikala</i> <i>Kisko</i> <i>Marttila</i> <i>Mellilä</i> <i>Koski</i> Mietoinen Mynämäki <i>Kuusjoki</i> <i>Oripää</i> <i>Loimaa</i> Parainen Paimio <i>Perniö</i> Laitila <i>Pöytyä</i> <i>Loimaan kunta</i> Rymättylä Västernfjärd <i>Somero</i> <i>Särkisalo</i> <i>Yläne</i> <i>Suomusjärvi</i> Vehmaa Taivassalo <i>Sauvo</i> <i>Tarvasjoki</i> Uusikaupunki	<i>Askainen</i> <i>Aura</i> Halikko <i>Lemu</i> Vahto <i>Merimasku</i> Nousiainen Lieto Masku Salo Piikkiö Muurla Pyhäranta Rusko Pertteli Naantali	Raisio Kaarina Turku

TE-keskus	syRJäisen maaseudun kunnat	ydinmaaseudun kunnat	kaupunkien lähEisen maaseudun kunnat	kaupungit
Satakunta	Merikarvia Siikainen	Eura Jämijärvi Honkajoki Kankaanpää Karvia <i>Huittinen</i> Harjavalta Kiikoinen Kodisjoki Kullaa Nakkila Noormarkku Lappi Lavia <i>Kokemäki</i> Pomarkku <i>Punkalaidun</i> <i>Köyliö</i> Kiukainen <i>Säkylä</i> <i>Vampula</i>	Eurajoki Ulvila Luvia Pori	Rauma
Häme	Hartola	Artjärvi Asikkala Janakkala Hauho Humppila Kalvola Lammi Orimattila Padasjoki Hämeenkoski Kärkölä Sysmä Ypäjä Tuulos	Forssa Jokioinen Hattula Hausjärvi Hollola Tammela Loppi Nastola Riihimäki Renko	Lahti Heinola Hämeenlinna
Pirkanmaa	Kuorevesi Längelmäki Kuru	Juupajoki <i>Hämeenkyrö</i> <i>Ikaalinen</i> <i>Kihniö</i> <i>Luopioinen</i> Mänttä Orivesi <i>Kuhmalahti</i> <i>Parkano</i> <i>Pälkäne</i> Kylmäkoski Ruovesi Vilala <i>Sahalahti</i> Vilppula Virrat <i>Suodenniemi</i> Toijala <i>Äetsä</i> <i>Vammala</i> <i>Vesilahti</i> Urjala	Kangasala Valkeakoski <i>Viljakkala</i> <i>Ylöjärvi</i> <i>Pirkkala</i> <i>Lempäälä</i> <i>Mouhijärvi</i> <i>Nokia</i>	Tampere

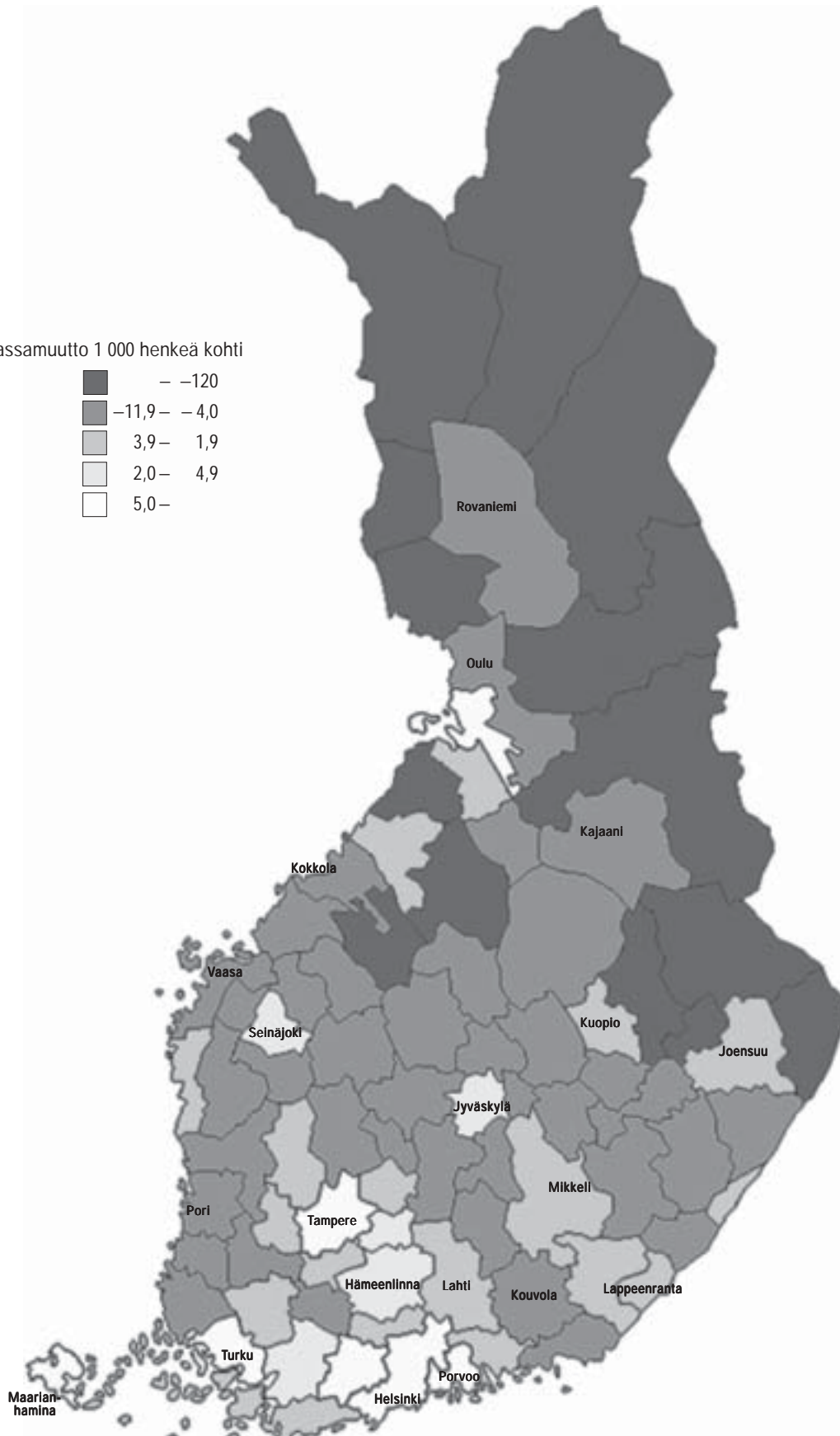
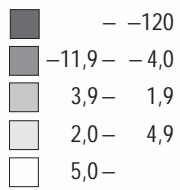
TE-keskus	syRJäisen maaseudun kunnat	ydinmaaseudun kunnat	kaupunkien läheisen maaseudun kunnat	kaupungit
Kaakkois-Suomi	Savitaipale Suomenniemi <i>Jaala</i> Luumäki	<i>Elimäki</i> Joutseno <i>Iitti</i> Miehikkälä Parikkala Pyhtää Rautjärvi Ruokolahti Virolahti Anjalankoski Ylämaa Uukuniemi Saari Vehkalahti	Imatra Lappeenranta Lemi <i>Valkeala</i> Talpalsaari	Kouvola Kuusankoski Kotka Hamina
Keski-Suomi	Multia Petäjävesi Joutsa Keuruu Suolahti Luhanka Toivakka Konnevesi Kuhmolinen Leivonmäki Jämsänkoski	Hankasalmi Jämsä Korpilahti Laukaa Sumiainen Äänekoski Uurainen	Jyväskylän maalaiskunta Muurame	Jyväskylä
Etelä-Pohjanmaa		<i>Alahärmä</i> Alajärvi Alavus Jurva <i>Ilmajoki</i> Evijärvi Karjajoki Isojoki Jalasjärvi Kauhajoki <i>Kauhava</i> Kortesjärvi Kuortane <i>Lapua</i> Kurikka Peräseinäjoki Lehtimäki Lappajärvi Vimpeli <i>Ylihärmä</i> <i>Ylistaro</i> Teuva Ähtäri Soini Töysä	<i>Nurmo</i>	<i>Seinäjoki</i>

TE-keskus	syRJäisen maaseudun kunnat	ydinmaaseudun kunnat	kaupunkien läheisen maaseudun kunnat	kaupungit
Pohjanmaa	Maksamaa	<i>Isokyrö</i> Kannus Himanka <i>Maalahti</i> <i>Kruunupyy</i> <i>Mustasaari</i> Kälviä <i>Laihia</i> <i>Närpiö</i> <i>Oravainen</i> <i>Pedersöre</i> Lohtaja <i>Korsnäs</i> <i>Kristiinankaupunki</i> <i>Vöyri</i> <i>Uusikaarlepyy</i>	Kokkola <i>Vähäkyrö</i> <i>Pietarsaari</i> <i>Luoto</i>	Vaasa <i>Kaskinen</i>
Pohjois-Pohjanmaa	<i>Rantsila</i> Hailuoto <i>Vihanti</i>	Alavieska Kalajoki Merijärvi <i>Muhos</i> <i>Liminka</i> Oulainen <i>Lumijoki</i> <i>Kiiminki</i> <i>Pyhäjoki</i> <i>Ruukki</i> Sievi Ylivieska <i>Tyrnävä</i> <i>Siikajoki</i>	Haukipudas Kempele <i>Temmes</i> <i>Pattijoki</i> Oulunsalo	Oulu <i>Raahe</i>

Liite 2

Seutukuntien nettomuutto 1999

Nettomaassamuutto 1 000 henkeä kohti

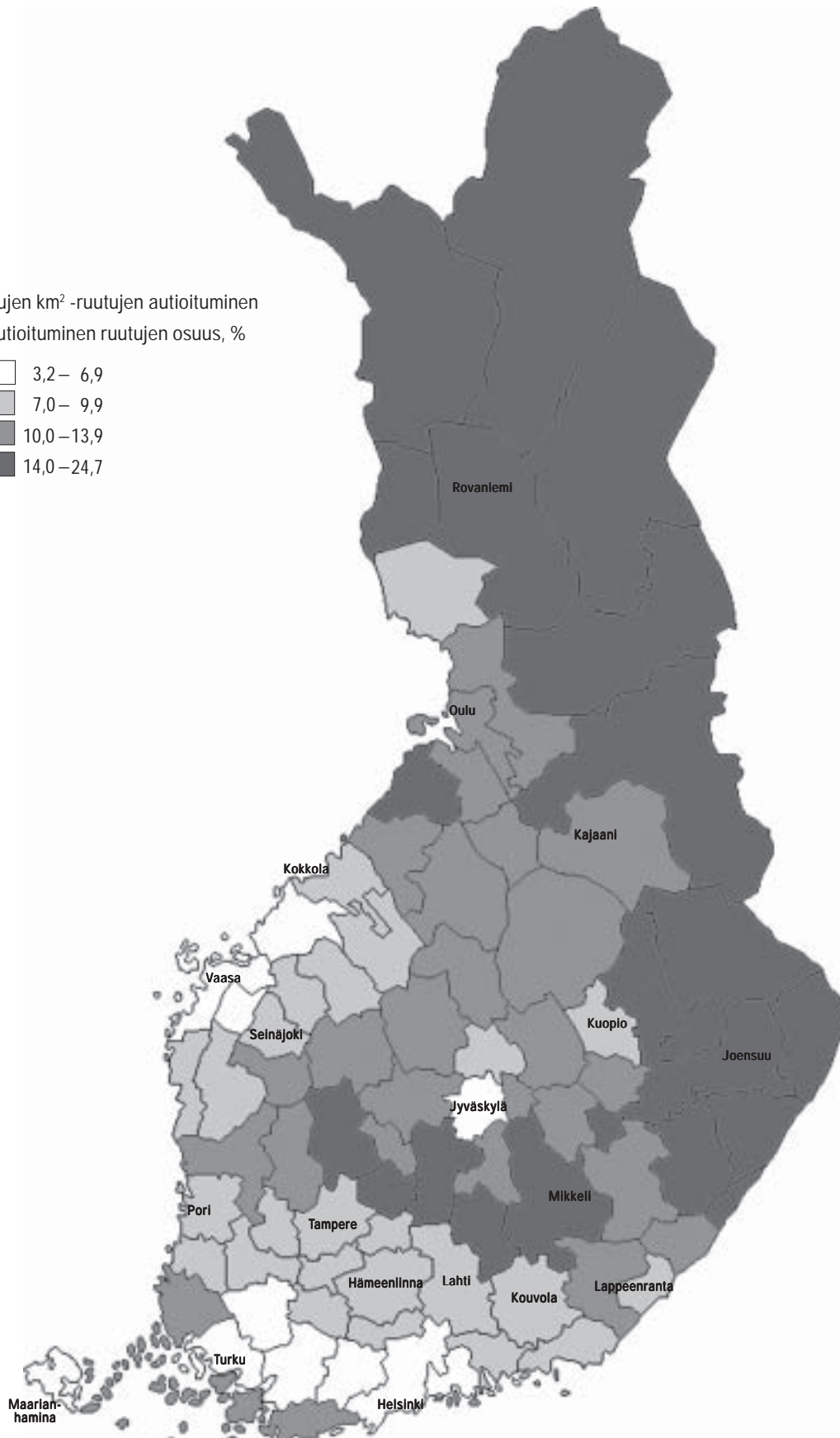
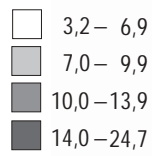

Lähde: Tilastokeskus. Väestötilasto 1999.

Liite 3

Autoituminen seutukunnittain 1981-1995

V. 1980 asuttujen km² -ruutujen autoituminen
v. 1981-95. Autoituminen ruutujen osuus, %

Lähde: Tilastokeskus. Väestötieto 1980-1995

Alueen asukkaat 31.12.1998 TE-Keskuksittain

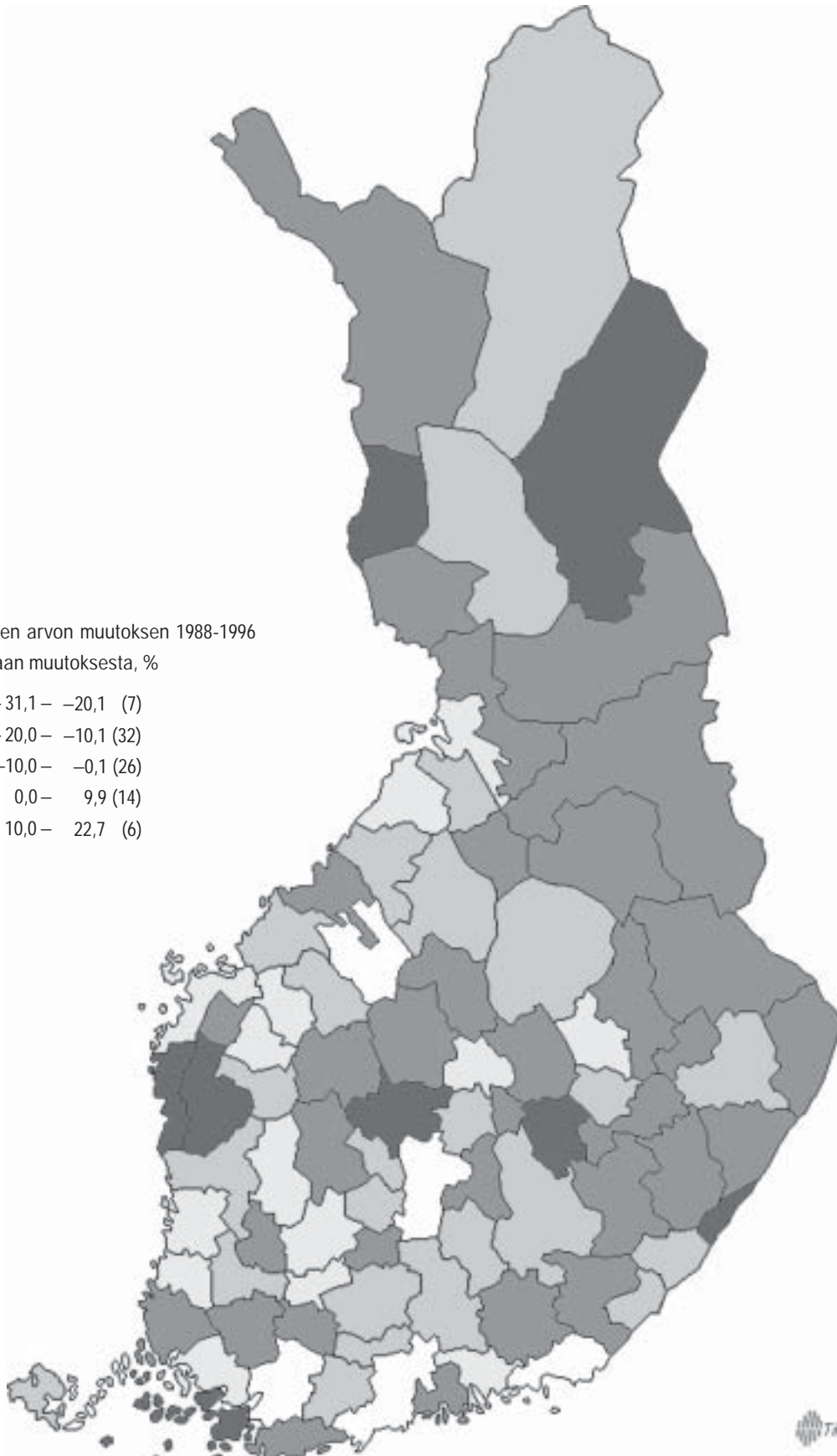
TE-keskus	Syrjäinen maaseutu			Ydinmaaseutu			Kaupunkien läheinen maaseutu			Kaupungit			Yhteensä	
	kuntia	asukkaita	% asukkaista	kuntia	asukkaita	% asukkaista	kuntia	asukkaita	% asukkaista	kuntia	asukkaita	% asukkaista	kuntia	asukkaita
Uusimaa				11	48 393	3,6	14	259 719	19,3	9	1 036 877	77,1	34	1 344 989
Varsinais-Suomi	7	8 363	1,9	30	127 597	29,0	16	93 078	21,2	3	210 935	47,9	56	439 973
Satakunta	2	6 066	2,5	21	99 692	41,2	4	98 609	40,7	1	37 654	15,6	28	242 021
Häme	1	3 974	1,1	14	76 620	21,1	10	119 195	32,9	3	162 947	44,9	28	362 736
Pirkanmaa	3	7 716	1,7	22	124 583	28,2	8	121 028	27,4	1	188 726	42,7	34	442 053
Kaakkois-Suomi	4	12 879	3,9	14	89 978	27,3	5	107 858	32,7	4	118 707	36,0	27	329 422
Keski-Suomi	11	47 576	21,5	7	58 744	26,6	2	38 692	17,5	1	76 194	34,4	21	221 206
Etelä-Pohjanmaa				25	158 706	79,9	1	10 518	5,3	1	29 417	14,8	27	198 641
Pohjanmaa	1	1 143	0,5	16	103 749	45,7	4	64 298	28,3	2	57 813	25,5	23	227 003
Pohjois-Pohjanmaa	3	6 959	2,7	14	79 396	30,8	5	40 479	15,7	2	131 172	50,8	24	258 006
Yhteensä	32	94 676	2,3	174	967 458	23,8	69	953 474	23,4	27	2 050 442	50,4	302	4 066 050

Liite 5

Seutukuntien bkta:n poikkeama koko maan muutoksesta 1988-1996

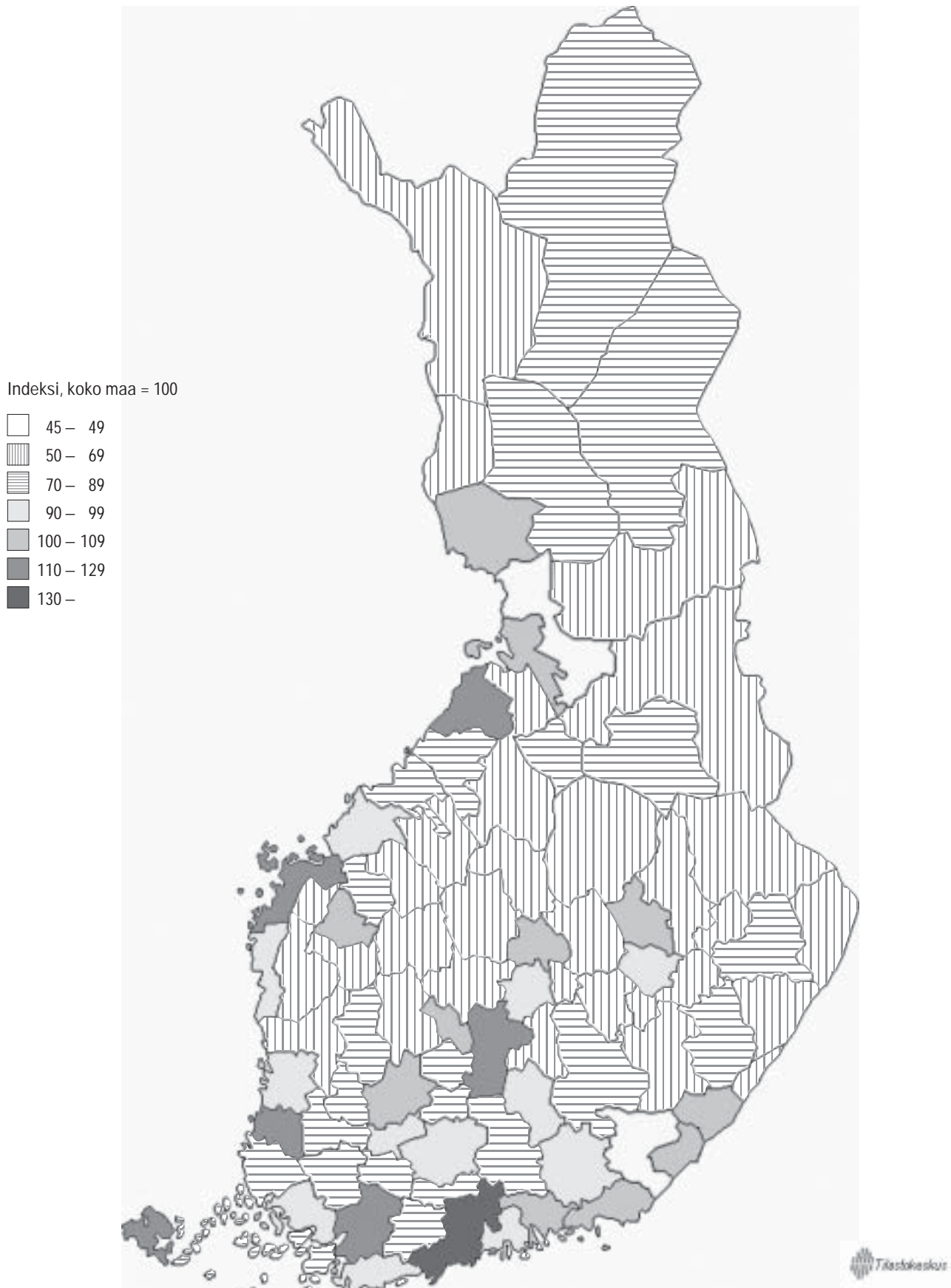
Bruttokansantuotteen arvon muutoksen 1988-1996 poikkeama koko maan muutoksesta, %

- -31,1 – -20,1 (7)
- -20,0 – -10,1 (32)
- -10,0 – -0,1 (26)
- 0,0 – 9,9 (14)
- 10,0 – 22,7 (6)

Liite 5

Bruttokansantuote asukasta kohti seutukunnittain 1996

Liite 6

Tilojen lukumäärä ja peltoala eri TE-keskusten alueella

TE-keskus	Kaikki tilat	Aktiivittilat	Peltoala	Kaikkien tilojen keskipeltoala	Aktiivittilojen keskipeltoala
Uudenmaan	8471	5554	201732	23,81	33,57
Varsinais-Suomen	12513	9690	307671	24,59	30,31
Satakunnan	9116	6386	163277	17,91	23,53
Hämeen	9058	6421	199947	22,07	28,85
Pirkanmaan	11198	6211	170548	15,23	23,44
Kaakkois-Suomen	8834	5728	159210	16,19	23,8
Etelä-Savon	9094	4590	95458	10,5	16,32
Pohjois-Savon	11906	6259	162524	13,65	21,1
Pohjois-Karjalan	8929	3982	108252	12,12	20,89
Keski-Suomen	9871	4730	114220	11,57	18,81
Etelä-Pohjanmaan	15157	10274	256740	16,94	22,31
Pohjanmaan	11388	8264	199489	17,52	22,32
Pohjois-Pohjanmaan	16899	7353	240503	14,23	25,76
Kainuun	6043	1555	50702	8,39	18,68
Lapin	9025	2413	69321	7,68	16,38
Ahvenanmaa	1079	793	14475	13,42	17,38
Yhteensä	159581	90203	2514067	15,75	23,96

Aktiivitulojen lukumäärä tuotantosuunnan mukaan vuonna 1997

TE-keskus		Lypsykarjatalous	Liha- nautojen kasvatus	Porsas- tuotanto	Liha- sikojen kasvatus	Kanan- munien tuotanto	Siipikarja- talous	Muu koti- eläin- talous	Viljan- viljely	Erikois- kasvi- tuotanto	Kasvi- huone- viljely	Muu tuotanto	Yhteensä
Uudenmaan	1	786	237	98	94	25	4	270	3 233	330	17	460	5554
	2	14,2	4,3	1,8	1,7	0,5	0,1	4,9	58,2	5,9	0,3	8,3	
Varsinais-Suomen	1	907	252	521	647	507	106	134	4 994	888	90	644	9 690
	2	9,4	2,6	5,4	6,7	5,2	1,1	1,4	51,5	9,2	0,9	6,6	
Satakunnan	1	1 078	280	293	411	143	87	162	2 804	622	14	492	6 386
	2	16,9	4,4	4,6	6,4	2,2	1,4	2,5	43,9	9,7	0,2	7,7	
Hämeen	1	1 643	495	183	251	72	5	181	2 452	644	20	475	6 421
	2	25,8	7,7	2,9	3,9	1,1	0,1	2,8	38,2	10	0,3	7,4	
Pirkanmaan	1	1 812	640	122	164	39	40	304	2 254	89	18	729	6 211
	2	29,2	10,3	2	2,6	0,6	0,6	4,9	36,3	1,4	0,3	11,7	
Kaakkois-Suomen	1	1 896	661	145	205	29	5	213	2 044	105	9	416	5 728
	2	33,1	11,5	2,5	3,6	0,5	0,1	3,7	35,7	1,8	9,2	7,3	
Etelä-Savon	1	2 052	583	68	73	26	5	189	550	126	11	907	4 590
	2	44,7	12,7	1,5	1,6	0,6	0,1	4,1	12	2,8	0,2	19,8	
Pohjois-Savon	1	3331	647	55	119	25	6	214	597	44	4	1217	6 259
	2	53,2	10,3	0,9	1,9	0,4	0,1	3,4	9,5	0,7	0,1	19,4	
Pohjois-Karjalan	1	2 002	555	29	65	22	2	172	430	31	4	670	3 982
	2	50,3	13,9	0,7	1,6	0,6	0,1	4,3	10,8	0,8	0,1	16,8	
Keski-Suomen	1	1 815	692	68	116	36	3	267	812	53	13	855	4 730
	2	38,4	14,6	1,4	2,5	0,8	0,1	5,6	17,2	1,1	0,3	18,1	
Etelä-Pohjanmaan	1	3 238	755	358	564	145	66	261	3 553	606	8	720	10 274
	2	31,8	7,3	3,5	5,5	1,4	0,6	2,5	34,8	5,9	0,1	7	
Pohjanmaan	1	2 426	517	315	439	333	24	217	2 735	431	180	647	8 264
	2	29,4	6,3	3,8	5,3	4	0,3	2,6	33,1	5,2	2,2	7,8	
Pohjois-Pohjanmaan	1	3 442	759	59	106	27	3	288	1 283	197	7	1182	7 353
	2	46,8	10,3	0,8	1,4	0,4	0	3,9	17,5	2,7	0,1	16,1	
Kainuun	1	920	201	5	11	6	-	91	85	14	4	218	1 555
	2	59,2	12,9	0,3	0,7	0,4		5,9	5,5	0,9	0,3	14	
Lapin	1	1 174	233	4	15	1	-	205	15	40	6	720	2 413
	2	48,7	9,7	0,2	0,6	0		8,5	0,5	1,7	0,3	29,8	
Ahvenanmaan	1	155	64	4	5	7	3	50	195	143	10	157	793
	2	19,6	8,1	0,5	0,6	0,9	0,4	6,3	24,6	18	1,3	19,8	
Yhteensä	1	28 677	7 571	2 327	3 285	1 443	359	3 218	2 8036	4 363	415	10 509	90 203
	2	31,8	8,4	2,6	3,6	1,6	0,4	3,6	31,1	4,8	0,5	11,7	

1 Tiloja, kpl

2 Prosenttia kaikista alueen aktiivituloista

Liite 8

Tietoja tilojen lukumääristä ja peltoaloista TE-keskuksittain¹

Uusimaa

Vaikka maatalouden suhteellinen merkitys Uudenmaan TE-keskuksen alueella onkin pieni, Uusimaa on merkittävä tekijä Suomen maataloudessa. Maamme aktiivituloista 8 prosenttia ja viljelystä pellostä 11 prosenttia on Uudellamaalla. Peltoa on viljelyksessä 190 000 hehtaaria.

Kasvukauden olosuhteet suosivat kasvinviljelytuotantoa. Niinpä koko maan leipäviljatuotannosta 30-40 prosenttia on Uudellamaalla. Aktiivituloja alueella on 5400, joista 3500 harjoittaa viljan ja erikoiskasvien viljelyä. Lypsykarjatalous on päätuotantosuuntana 780 tilalla.

Uudellamaalla on suhteellinen etu maataloustuotantoon, kun verrataan eri alueita Suomessa. Yli 50 hehtaarin tilojen osuus kaikista aktiivituloista on Uudellamaalla yli 17 prosenttia, kun se koko maassa on vajaa kahdeksan prosenttia.

Varsinais-Suomi

Alkutuotannon osuus Varsinais-Suomen elinkeinorakenteesta oli vuonna 1998 7,2 prosenttia, kun se koko maassa oli keskimäärin 5,8 prosenttia. Alueen kokonaispeltoala on noin 290 000 hehtaaria.

Viljanviljely on ylivoimainen päätuotantosuunta Varsinais-Suomessa. Sikatalous on alueella valtakunnallisesti merkittävää, kun taas lypsykarjatalous ei alueelle ole leimallista. Siipikarjatiloihin ei alueella ole kuin kuusi prosenttia kaikista aktiivituloista, mutta niiden tuotanto on merkittävää: kolmannes maamme kananmunan tuottajista ja siipikarjanlihantuottajista on varsinaissuomalaisia. Alueella tuotetaan yli puolet maamme kananmunista. Avomaan puutarhatuotantoa harjoitetaan alueella melko runsaasti.

Satakunta

Viljanviljely on keskeisellä sijalla Satakunnan maataloudessa. Lypsykarjatalous on merkittävintä kotieläintalouden tuotantosuunnasta, vaikkakin sikatalousalueena Satakunta on keskeisiä maassamme, samoin kuin siipikarjanlihantuotannossa.

Satakunta on maan tärkeintä tarhaherneen, punajuuren, lantun ja pinaatin viljelyaluetta. Myös muiden erikoiskasvien, kuten kaalien, nauriin, mukulasellerin, palsternakan, ruokasipulin, purjon, kurpitsan ja raparperin tuotanto-osuus Suomen tuotannosta on huomattavan suuri.

Viljelty peltopinta-ala on Satakunnassa 150 000 hehtaaria.

Häme

Hämeessä viljellään paljon viljaa: viljanviljely on päätuotantosuuntana Hämeen yleisin. Myös nautakarjatalous on alueella merkittävää. Erikoiskasvien (lähinnä perunan ja sokerijuurikkaan) viljelyalueena Häme on valtakunnallisesti tärkeä.

Metsätalouden osuus on olennainen Hämeen TE-keskuksen alueen maatalojen taloudessa. Keskimäärin metsää on noin 40 hehtaaria.

Hämeen peltopinta-ala on 184 000 hehtaaria.

Pirkanmaa

Pirkanmaalla on tasaisesti kaikkia tuotantosuuntia, minkä vuoksi maatalous ei ole herkästi haavoittuva toimiala maakunnan tasolla. Viljanviljely ja lypsykarjatalous ovat merkittävimmät tuotantosuunnat. Siipikarjanlihan tuottajana Pirkanmaa on yksi neljästä suuresta.

Maatilojen tulorakenne on myös monipuolinen valtakunnallisesti tarkasteltuna. Metsätuloja ja maatilan ulkopuolisia tuloja on Pirkanmaalla suhteellisesti enemmän. Maatilojen maataloustulo on huolestuttavan alhainen valtakunnallisesti tarkasteltuna.

Kaakkois-Suomi

Viljan ja muiden kasvien viljely on Kaakkois-Suomen päätuotantosuunta. Yli puolet maatalouden myyntituloista tulee kuitenkin maidosta. Myös naudanlihantuotanto on alueella merkittävää.

Keski-Suomi

Keski-Suomen maatilat elävät maidosta ja metsästä. Tilojen tulonmuodostuksesta tulee kolme viidesosaa maidosta ja yksi viidesosa naudanlihasta.

Keskisuomalainen maatila on monitoimitila: elanto saadaan perusmaatalouden lisäksi metsästä ja sivuansioista. Koko maahan verrattuna metsätalouden osuus maatilojen tuloista on kaksinkertainen ja maatalouden myyntitulojen osuus selvästi keskimääräistä pienempi.

Maatalouden rakennemuutos etenee vauhdilla. Tuotannosta on osin luovuttu viljelemättömyyden ja pellon metsityksen kautta, ei tilakokoa kasvattavasti. Muutos elämäntapaviljelijyydestä aitoon yrittäjyyteen on alkanut.

Viljelty peltoala on Keski-Suomessa 88 000 hehtaaria.

Etelä-Pohjanmaa

Etelä-Pohjanmaa on maatalouden ja elintarviketeollisuuden merkittävä keskittymä maassamme. Alueella tuotetaan yli 10 prosenttia Suomen maataloustuotannosta. Vuonna 1996 alkutuotanto työllisti 16,1 prosenttia työssäkäyvistä väestöstä. Koko maassa luku oli 6,4 prosenttia.

1 Aktiivitulojen jakautumista eri päätuotantosuuntiin TE-keskuksittain on selvitetty liitteessä 5

Maatalous on hyvin kotieläinvaltaista: kotieläintaloutta harjoitetaan 40 prosentilla tiloista ja maatalouden myyntituloista, tuotantotuet huomioon ottaen, yli 80 prosenttia tulee kotieläintaloudesta.

Lypsykarjatalous on maataloussektorin merkittävin työllistäjä. Sen myyntitulot muodostavat lähes puolet maatalouden kokonaistulosta. Maataloustuotanto on Etelä-Pohjanmaalla kuitenkin monipuolista: myös lihantuotanto ja viljanviljely on alueella tärkeää. Maamme sian- ja siipikarjanlihasta merkittävä osa tuotetaan Etelä-Pohjanmaalla.

Pohjanmaa

Maanviljelys, metsätalous ja kalastus työllistävät kuudesosan työvoimasta, mikä on yli kaksi kertaa enemmän kuin maan keskiarvo.

Maataloustuotanto on Pohjanmaalla alueellisesti painottunutta. Eteläosissa harjoitetaan kasvinviljelyä: viljaa, perunaa sekä kasvihuoneviljelyä (tomaattia, kurkkua). Pohjanmaa on erityisen merkittävä kasvihuoneviljelyalueena. Keski-osissa tuotetaan sianlihaa ja viljellään viljaa. Pohjoisosien päätuotantosuuntana on nautakarjatalous: tuotteita ovat maito ja naudanliha. Myös turkistarhauksella on suuri taloudellinen merkitys koko alueelle ja suurta menestystä on saavutettu maailmanmarkkinoilla.

Pohjois-Pohjanmaa

Maidontuotanto on selvästi merkittävin tuotantosuunta Pohjois-Pohjanmaalla. Muita merkittäviä päätuotantosuuntia ovat viljanviljely, muu kasvituotanto ja naudanlihantuotanto.

Suhteessa muuhun maahan Pohjois-Pohjanmaan alueella on selvästi enemmän erilaisia kasvintuotantotiloja, liitännäiselinkeinotiloja ja asuntotiloja. Runsaasti on myös luomu- ja hevosiloja.

Liite 9

Tavoite 5b-alueen määrällisten tavoitteiden toteutuminen 1995-31.12.1999
(hankerekisteriin 31.12.1999 tallennetut tiedot)

Toimintalinja 2	Säilytetyt työpaikat, miehet	Säilytetyt työpaikat, naiset	Uudet työpaikat, miehet	Uudet työpaikat, naiset
2.1 Monimuotoisten maaseutuelinkeinojen kehittäminen	23507	12728	807	843
2.2 Metsien hoidon ja käytön sekä puun energiakäytön edistäminen	612	72	362	47
2.3 Maatilojen pienimuotoinen mekaaninen puunjalostus	1 567	102	443	24
2.4 Kylien ja maaseutumatkailun kehittäminen	1 102	1 538	408	503
2.5 Maatilojen toimintaa palvelevan teknologian kehittämishankkeet	5 876	410	32	14
2.6 Kylien kehittämiseen ja maaseutumatkailuun liittyvä koulutus	34	15	0	2
	32 698	14 864	2 052	1 433
Toimintalinja 2	Koulutukseen osallistuneet, miehet	Koulutukseen osallistuneet, naiset		
2.1 Monimuotoisten maaseutuelinkeinojen kehittäminen	10 360	27 824		
2.2 Metsien hoidon ja käytön sekä puun energiakäytön edistäminen	4 081	1 921		
2.3 Maatilojen pienimuotoinen mekaaninen puunjalostus	2 337	258		
2.4 Kylien ja maaseutumatkailun kehittäminen	8 880	10 511		
2.5 Maatilojen toimintaa palvelevan teknologian kehittämishankkeet	2 915	1 333		
2.6 Kylien kehittämiseen ja maaseutumatkailuun liittyvä koulutus	3 097	1 546		
	31 670	43 393		
Toimintalinja 2	Uudet mautiloilta perustetut liitännäis-yritykset	Maaseudun uudet pk-yritykset	Yhteistyö- renkaissa mukana olevat tilat lukumäärä	
2.1 Monimuotoisten maaseutuelinkeinojen kehittäminen	637	537	10360	
2.2 Metsien hoidon ja käytön sekä puun energiakäytön edistäminen	108	13	410	
2.3 Maatilojen pienimuotoinen mekaaninen puunjalostus	105	0	400	
2.4 Kylien ja maaseutumatkailun kehittäminen	289	214	1 502	
2.5 Maatilojen toimintaa palvelevan teknologian kehittämishankkeet	8	2	1 385	
2.6 Kylien kehittämiseen ja maaseutumatkailuun liittyvä koulutus	0	6	0	
	1 147	772	14 057	

Liite 9

Tavoite 2-alueen määrällisten tavoitteiden toteutuminen 1995-31.12.1999
(31.12.1999 hankerekisteriin tallennettujen tiedot)

MMM:n hallinnonalalla käytössä olevat toimenpidekokonaisuudet	Säilytetyt työpaikat, miehet	Säilytetyt työpaikat, naiset	Uudet työpaikat, miehet	Uudet työpaikat, naiset
1.1.1 Pk-yritystoimi, aktivointi ja kehittäminen	33	34	17	22
1.1.2 Verkottuminen ja klusterit	40	6	3	0
3.3.3 Kulttuurin, matkailun ja muiden vetovoimatekijöiden kehittäminen	11	6	3	0
2.2.1 Teknologian kehittäminen ja teknologia-tason nostaminen	1	1	0	0
	85	47	24	22
	Koulutukseen osallistuneet, miehet	Koulutukseen osallistuneet, naiset		
1.1.1 Pk-yritystoimi, aktivointi ja kehittäminen	273	1 215		
1.1.2 Verkottuminen ja klusterit	857	860		
3.3.3 Kulttuurin, matkailun ja muiden vetovoimatekijöiden kehittäminen	10	21		
2.2.1 Teknologian kehittäminen ja teknologia-tason nostaminen	110	95		
	1 250	2 191		
	Uudet maataloilille perustetut liitännäisyrietykset	Maaseudun uudet pk-yritykset	Yhtelstyö-renkaissa mukana olevat tilat lkm	
1.1.1 Pk-yritystoimi, aktivointi ja kehittäminen	1	7	0	
1.1.2 Verkottuminen ja klusterit	0	0	0	
3.3.3 Kulttuurin, matkailun ja muiden vetovoimatekijöiden kehittäminen	0	0	0	
2.2.1 Teknologian kehittäminen ja teknologia-tason nostaminen	0	0	0	
	1	7	0	

LEADER II -ohjelman joidenkin määrällisten tavoitteiden toteutuminen 1995-1999 (hankerekisteriin 31.12.1999 tallennetut tiedot)

Alatoimenpidekokonaisuus B	Säilytetyt työpaikat, miehet			Säilytetyt työpaikat, naiset			Uudet työpaikat, miehet			Uudet työpaikat, naiset			Uudet työpaikat osa-aikaiset, miehet			Uudet työpaikat osa-aikaiset, naiset		
	EMOTR	EAKR	ESR	EMOTR	EAKR	ESR	EMOTR	EAKR	ESR	EMOTR	EAKR	ESR	EMOTR	EAKR	ESR	EMOTR	EAKR	ESR
B1) Hallinto			70,00			51,00			12,00					47,50				139,50
B2) Koulutus																		
B3) Maaseutumatkailu	21,00	15,00		23,00	29,00		12,00	18,00		13,60	17,00		68,50	49,00		63,00	45,70	
B4) Pienyritykset, käsityöammat		75,50			133,25			54,00			75,50			50,00			100,50	
B5) Maatalous-, metsä- ja kalatal. tuotteiden...	33,50			63,00			15,00			23,08			78,00			50,50		
B6) Ympäristön säilyttäminen ja kehittäminen	29,50	10,00		28,00	11,00		14,00	13,00		20,83	14,00		44,00	46,25		36,50	45,50	
B9) Ulkopuolinen tekninen apu	12,00			9,25			15,00			15,00			12,00			14,00		
Yhteensä	96,00	100,50	70,00	123,25	173,25	51,00	56,00	85,00	12,00	72,51	106,50	22,00	202,50	145,25	47,50	164,00	191,70	139,50

Alatoimenpidekokonaisuus B	Koulutuksen aloittaneet		
	EMOTR	EAKR	ESR
B1) Hallinto			6156,00
B2) Koulutus			
B3) Maaseutumatkailu	217,00	205,00	
B4) Pienyritykset, käsityöammat		2512,00	
B5) Maatalous-, metsä- ja kalatal. tuotteiden...	1344,00		
B6) Ympäristön säilyttäminen ja kehittäminen	1295,00	2286,00	
B9) Ulkopuolinen tekninen apu	4,00	15,00	
Yhteensä	2860,00	5018,00	6156,00

Määrälliset tavoitteet vuosille 1995-2000	
– koulutuksen aloittavien lukumäärä	2678 hlöä
– uudet tai säilytetyt työpaikat näistä vähintään puolet naisille ja alle 25 v.	1500 työpaikkaa
– Uudet yritykset	300 yritystä

Alatoimenpidekokonaisuus B	Maaseudun uudet pk-yritykset		
	EMOTR	EAKR	ESR
B1) Hallinto			19,00
B2) Koulutus			
B3) Maaseutumatkailu	23,00	20,00	
B4) Pienyritykset, käsityöammat		46,00	
B5) Maatalous-, metsä- ja kalatal. tuotteiden...	30,00		
B6) Ympäristön säilyttäminen ja kehittäminen	11,00	17,00	
B9) Ulkopuolinen tekninen apu	10,00		
Yhteensä	74,00	83,00	19,00

KTM LEADER II yritystukihankkeiden indikaattoritiedot alatoimenpiteittäin

	Uudet työpaika	Turvatut työpaikat	Projektiaikaiset työpaikat	Osa-aikaiset työpaikat
B3) Maaseutumatkailu	21,00	13,00	32,00	27,00
B4) Pienyritykset, käsityöammat	178,00	113,00	41,00	68,00
B5) Maatalous-, metsä- ja kalatal.tuotteiden...	1,00	1,00	0,00	0,00
Yhteensä	200,00	127,00	73,00	95,00

Liite 10

Esimerkkejä kehittämistyön toimintatavoista

Teema- tai työohjelmat maaseutusuunnitelman toteuttajina

Ohjelmaa voidaan toteuttaa maakunnittain laadittavilla aihealueeltaan yhtenäisillä strategisilla teema- tai työohjelmilla. Näillä ohjelmilla kehitetään toimialaketjuja ja -klustereita. Tärkeintä on, että toiminnalle on löydettävissä selkeät edunsaajat, joiden vaikutusmahdollisuudet on varmistettu. Ennen ohjelmien yhteissuunnittelun varsinaista käynnistämistä laaditaan aihealueesta perusteellinen selvitys. Varsinaisen ohjelman yksityiskohtainen suunnittelu käynnistetään vasta tämän selvityksen hyväksymisen jälkeen. Useilla toimialoilla on perusteltua rakentaa ylimatekunnallisia ohjelmia. Toimialaohjelmat kytketään valtakunnalliseen ko. toimialan kehittämistyöhön.

Ohjelmista pyritään saamaan laajoja kokonaisuuksia, joissa eri toimenpiteet täydentävät toinen toistaan. Ohjelmien käytännön suunnittelu tulee tapahtua tiiviissä yhteistyössä toimialan maaseutuyrittäjien, muun yritystoiminnan, alan asiantuntijoiden ja alueen seutukuntien kanssa. Suunnitteluprosessin tavoitteena on saavuttaa osapuolten välinen yhteisymmärrys kehittämisen painopisteistä, strategisista linjauksista, keskeisistä toimenpiteistä ja rahoitustarpeesta.

Teemaohjelmamenettelyssä alueviranomaiset ja seutukunnat myöntävät vuotuisen rahoituksen suoraan ohjelman toteuttajalle. Esimerkiksi matkailun teemaohjelmassa kuvattu markkinointi-, tuotekehitys-, laatu-, hirsiveisto- ja luonto-opaskoulutus voitaisiin rahoittaa yhdellä ESR-päätöksellä. Teemaohjelman koordinaattori suunnittelee koulutusten sisällöt edunsaajatyöryhmän kanssa. Tämän jälkeen ohjelman ohjausryhmä voi kilpailuttaa koulutussuunnitelmat ja valita sen perusteella kunkin koulutusosion toteuttajan.

Alueellisesti toimenpiteet voivat olla paikallisia pilotteja, seudullista toimialaan liittyvää kehittämistoimintaa, maakunnallisia asiantuntijahankkeita ja suuralueen kattavia erityishankkeita.

Ohjelman toteutus käynnistetään valitsemalla sille päätoiminen koordinaattori ja taustatueksi tarvittava tuki- tai ohjausryhmä. Koordinaattorin tehtävä on käynnistää ohjelman mukainen kehittämistoiminta yhdessä sidosryhmien ja viranomaisten kanssa. Ohjausryhmän tehtävä on valita ohjelmaa toteuttavat hankkeet tai toimenpiteet. Edunsaajien mielipiteet päätöksenteossa otetaan huomioon siten, että edunsaajilla on edustus ohjausryhmässä.

Työohjelmamenettely poikkeaa edellisestä vain siten, että rahoitus myönnetään yksittäisen kehittämishankkeen toteuttajalle. Tässäkin menettelyssä ohjausryhmä esittää alueviranomaisille ja seutukunnille rahoitettavat toimenpiteet. Näiden osahankkeiden toteutusta seurataan, arvioidaan ja koordinoidaan ohjausryhmän toimesta.

Seudulliset osaamiskeskittymät

Teema- ja työohjelmien tueksi voidaan muodostaa seudullisia osaamiskeskittymiä. Osaamiskeskittymien resurssit muodostuisivat erilaisten seudullisten hankkeiden tai toimenpiteiden vetäjistä ja muista yrityspalveluista. Keskittymän etuna on saada aikaan seutukuntatasolle vankka osaamisyksikkö, joka koordinoi alueella tapahtuvaa kehittämistyötä ja tarjoaa laadukkaita yrityspalveluja alueella sekä välittää seutukuntien yrittäjien palautteen maakunnallisten hankkeiden ja ohjelmien toteuttajille.

Seudulliset osaamiskeskittymät muodostavat seudullisen ulottuvuuden maakunnallisen, ylimatekunnallisen ja valtakunnallisen hanketoiminnan kanssa. Tiedonkulku verkostossa tulee

varmistaa uuden sähköisen tiedonvälitysteknologian avulla.

Osaamiskeskittymät voisivat koostua esimerkiksi seuraavista toiminnoista: teema- tai työohjelmien seudulliset hankkeet, paikallisen toimintaryhmän toimisto, yksityiset yrityspalveluyritykset, työvoimatoimistojen starttirahaneuvonta, yrityshautomotoiminta, seutusihteerin toimisto, TE-keskuksen palvelupiste, keksintöasiamiehen palvelut, kunnallinen elinkeinoneuvonta, maaseutukeskuksen ja metsäkeskuksen seudulliset toiminnat. Näin voitaisiin saada aikaan 10-15 asiantuntijan muodostama osaamisyksikkö lähelle yrityksiä ja alueen ihmisiä.

Ohjelmakauden päätyttyä tästä yksiköstä voisi kehittyä alueensa merkittävä kehittämisvarojen hakija ja osaamisverkoston yrittäjälähtöinen toimija. Jokaisen seutukunnan tulee kuitenkin itse päättää tarvitseeko se seudullisen osaamiskeskittymän ja mitä palveluja sen tehtäväksi osoitetaan.

Paikalliset toimintaryhmät

Paikallinen toimintaryhmä ei ole hankerahoituksen hakija, viranomainen, eikä myöskään sosiaalipartneri. Se yhdistää alueensa kunnat, yhdistykset ja aktiiviset kansalaiset kantamaan yhteisvastuuta seudun kehityksestä ohjelman avulla, jota toteutetaan lukuisilla hankkeilla.

Suomessa on toiminut ohjelmakaudella 1995 – 1999 LEADER II -yhteisöaloitteen piirissä 22 paikallista toimintaryhmää. Koska paikallista omaehtoisuutta pidettiin hyvänä toimintatapana, laajennettiin tätä toimintaa vuonna 1997 kansallisin varoin rahoitetun POMO (Paikallisen Omaehtoisuuden MaaseutuOhjelma) -ohjelman avulla. POMOn piirissä toimii 26 paikallista toimintaryhmää. LEADER -toiminnan piirissä on kolmannes Suomen maaseudusta, 825 000 asukasta. POMOn toimialue kattaa myös noin kolmanneksen maaseudusta ja 922 000 asukasta.

Toimintaryhmiin perustuva toimintatapa on osoittautunut onnistuneeksi, sillä se soveltuu hyvin pienten yhdistysten suomalaiselle maaseudulle. Toimintaryhmät ovat saaneet maaseudun asukkaat mukaan kehittämistyöhön ja toimintatavan avulla on saatu usein hyviä tuloksia aikaan melko pienin rahallisin panoksin. Samalla on syntynyt paljon uudenlaista yhteistyötä, minkä johdosta ohjelmista saadaan pitkäaikaisista hyötyä toiminta-alueilleen. Perinteiset mittarit, kuten syntyneet työpaikat ja uudet yritykset eivät yksin riitä kuvaamaan toimintaryhmien hankkeiden tuloksellisuutta.

Myös ryhmien toiminta-alueiden kunnat ovat yhä sitoutuneempia toimintatapaan. LEADER ja POMO ovat täydentäneet ja vahvistaneet tavoiteohjelmien toteutusta. Maaseudun asukkaiden on ollut helppo lähestyä paikallisia toimintaryhmiä, koska ryhmät ovat lähempänä maaseudun asukkaita kuin viranomaiset, ja toisaalta ryhmän toimintaan voi kuka tahansa osallistua. Hakija on myös saanut toimintaryhmältä apua hankeidean kehittämisessä ja hankehakemuksen laatimisessa. Koska alueen asukkaat ovat kokeneet toimintatavan läheiseksi, on se myös mahdollistanut kynnystä toteuttaa hankkeita muiden rahoitusmuotojen kautta. Toimintatapa on myös vahvistanut yleisemminkin seudullista identiteettiä. Koska toimintaryhmätyöskentely on osoittautunut tuloksekkaaksi välineeksi maaseudun kehittämisessä, se kannattaa jatkossa kytkeä entistä tiiviimmin muihin maaseudun kehittämisohjelmiin (mainstreaming). Tästä on muutamissa EU:n jäsenmaissa saatu hyviä kokemuksia. Tavoitteena on maaseutualueiden kehittäminen käyttämällä erilaisia välineitä ja ohjelmia täydentävästi ja sovitulla työnjaolla.

Toimintaryhmät osallistuvat maaseudun kehittämistoimintaan hakemalla uusia innovatiivisia ruohonjuuritason hankkeita toteuttamaan tai täydentämään maaseutus suunnitelmaa. Tällä ohjelmakaudella toimintaryhmät ovat vielä jossain määrin etsineet omaa paikkaansa maaseudun kehittämistoiminnassa, mutta jatkossa nii-

den asema vakiintuu. Toimintaryhmiin perustuva maaseudun kehittäminen on laaja-alaista ja siinä on mukana myös selvä elinkeinollinen aspekti. Toimintaryhmillä on itsenäinen päätösvalta, jotta asukaslähtöisyys voi toteutua aidosti ja aktiivisesti.

Toimintaryhmät käynnistävät laatimansa ohjelman mukaisia hankkeita ja muuta toimintaa yhteistyössä teemaohjelmien, muiden kehittämishankkeiden ja organisaatioiden kanssa. Toimintaryhmä voisi ottaa yhdeksi toimintasektoriksi kylien kehittämisen. Tällöin toimintaryhmä huolehtisi kylien kehittämistoimenpiteiden koamisesta suuremmiksi hankkeiksi. Yksittäisten yritysten investointi-, käynnistys- ja kehittämistuet käsiteltäisiin normaalin TE-keskuksen rahoitusmekanismin kautta.

Mikäli jokin hanke myöhemmin laajentuu siinä määrin, että sitä ei ole tarkoituksenmukaista toteuttaa toimintaryhmän toimesta, se voidaan siirtää teemaohjelmien kautta laajemmin toteutettavaksi. Kehitettyjen ideoiden laaja-alainen hyödyntäminen edellyttää toimintaryhmien vetäjien osallistumista teemaohjelmien vetäjien keskusteluihin.

Toimintaryhmän ohjelmaa toteuttavat hankeesitykset lähetetään paikallisille toimintaryhmille, joka käsittelee esitykset ja antaa niistä lausunnon TE-keskukselle. TE-keskuksen maaseutuosasto tekee hankkeiden rahoituspäätöksiä jatkuvasti. TE-keskus voi myöntää avustuksen ryhmälle varatusta rahoituskehiksestä vain sellaiselle avustuksen saajalle, jota paikallinen toimintaryhmän on puoltanut.

c. Koulutus (CH. III, Artikla 9)
c. 1. Tukitaso (uudet tuensaajat)

	Kurssien lukumäärä	Osanottajien lukumäärä	Keskimääräinen koulutusaika/ osanottaja	Tuensaajien kokonais-kustannukset	Hyväksyttävien kulujen kokonaisuus	Julkisten menojen määrä	
						Yhteensä	EMOTR osuus
Laatukoulutus							
Ympäristön suojeluun, maisemanhoitoon ja eläinten hyvinvointiin sekä hygienia-määräyksiin liittyvien tuotantotapojen soveltamiskoulutus							
Tilojen kannattavuutta edistävä koulutus							
Parempiin metsänhoitotoimenpiteisiin tähtäävä koulutus							
Muut							
YHTEENSÄ							

c. Koulutus (CH. III, Artikla 9)
c. 1. Tukitaso (kumulatiiviset tiedot)

	Kurssien lukumäärä	Osanottajien lukumäärä	Keskimääräinen koulutusaika/ osanottaja	Tuensaajien kokonais-kustannukset	Hyväksyttävien kulujen kokonaismäärä	Julkisten menojen määrä	
						Yhteensä	EMOTR osuus
Laatukoulutus							
Ympäristön suojeluun, maisemanhoitoon ja eläinten hyvinvointiin sekä hygienia-määräyksiin liittyvien tuotantotapojen soveltamiskoulutus							
Tilojen kannattavuutta edistävä koulutus							
Parempiin metsänhoitotoimenpiteisiin tähtäävä koulutus							
Muut							
YHTEENSÄ							

i. Metsätalous (CH. VIII, Artikla 29-32)
i. 1. Tukitaso (uudet tuensaajat)

Toimenpiteet	Tuen saajien lukumäärä		Viiteyksikkö	Tukea saavien yksiköiden lukumäärä		Tuensaajille aiheutuneet kokonaiskustannukset		Tukikelpoiset kokonaiskustannukset		Keskimääräinen tuki/tuensaaja		Julkisten menojen määrä	
	Yksit.	Julk.		Yksit.	Julk.	Yksit.	Julk.	Yksit.	Julk.	Yksit.	Julk.	Yhteensä	EMOTR osuus
Taloudellisen, ekologisen tai yhteiskunnallisen arvon kohoaminen			-ha -km										
Metsätaloustuotteiden korjuun, jalostuksen ja kaupanpitämisen parantaminen			-mukana olevia yrityksiä kpl										
Puun käyttö energian lähteenä			-irto-m ³ -kiintom ³										
Uudet myyntimahdollisuudet metsätaloustuotteiden käytön ja markkinoinnin edistämiseksi			-mukana olevia yrityksiä kpl										
Metsien ekologisen tasapainon ylläpitäminen ja parantaminen alueilla, joilla metsillä on yleishyödyllinen tehtävä			-ha										
YHTEENSÄ			-ha										

o. Kylien kunnostaminen ja kehittäminen sekä maaseutuperinnön suojeleminen ja säilyttäminen (CH. IX, Artikla 33)

o. 1. Tukitaso (uudet tuensaajat)

Toimenpiteet	Projektien lukumäärä	Tuensaajien lukumäärä	Tuensaajien kokonais-kustannukset	Hyväksyttävien kustannusten kokonaismäärä	Yksikkö	Keskimääräinen tuki/yksikkö	Tukea saavien yksiköiden lukumäärä	Julkisten menojen määrä	
								Yhteensä	EMOTR osuus
Paikallisyhteisöjen ja kylien toiminnan aktivointi					Laadittuja kehittämis-suunnitelmia (kpl)				
Alueen maaseutukulttuurin ja perinteen hyödyntäminen ja ylläpito					Säilytettyjä rakennuksia (kpl) Kunnostettuja ja uusia rakennuksia (kpl)				
Ympäristön laadun ja viihtyvyyden parantaminen									
YHTEENSÄ									

o. Kylien kunnostaminen ja kehittäminen sekä maaseutuperinnön suojeleminen ja säilyttäminen (CH. IX, Artikla 33)

o. 2. Tukitaso (kumuloituneet tiedot)

Toimenpiteet	Projektien lukumäärä	Tuensaajien lukumäärä	Tuensaajien kokonais-kustannukset	Hyväksyttävien kustannusten kokonaismäärä	Yksikkö	Keskimääräinen tuki/yksikkö	Tukea saavien yksiköiden lukumäärä	Julkisten menojen määrä	
								Yhteensä	EMOTR osuus
Paikallisyhteisöjen ja kylien toiminnan aktivointi					Laadittuja kehittämis-suunnitelmia (kpl)				
Alueen maaseutukulttuurin ja perinteen hyödyntäminen ja ylläpito					Säilytettyjä rakennuksia (kpl) Kunnostettuja ja uusia rakennuksia (kpl)				
Ympäristön laadun ja viihtyvyyden parantaminen									
YHTEENSÄ									
Ennusteet									

Maaseutusuunnitelma 2000-2006 Tavoite 1-ohjelman ulkopuolisille alueille, luonnos 30.8.1999

ENNAKKOARVIOINTI
Suomen Aluetutkimus FAR

7.10.1999

Sisällysluettelo:

Yhteenvedo	129
1. Johdanto	130
2. Menetelmät	134
3. Arvioinnin tulokset	135
3.1 Maaseutusuunnitelma-alueen SWOT-analyysi	135
3.2 Strategian johdonmukaisuus suhteessa alueen tilanteeseen sekä esitettyihin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin, EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan ja muihin politiikkalohkoihin	136
3.3 Maaseutusuunnitelman toimenpiteiden arvioitu vaikutus	138
3.4 Tavoitteiden määrällistäminen ja oleellisten indikaattorien nimeäminen	138
3.5 Ehdotettujen hallinnollisten toimeenpanojärjestelyjen tarkistaminen	139
3.6 Toimivaltaiset viranomaiset ja toimielimet	140
4. Johtopäätökset ja esitykset	144
5. Liitteet	147

Yhteenveto

Ennakkoarvioinnin kohteena on Maaseutusuunnitelma 2000-2006 tavoite 1-ohjelman ulkopuolisille alueille. Arviointi on suoritettu 30.8.1999 luonnoksen pohjalta, joskin joitakin tarkistuksia on suoritettu myös 27.9.1999 päivätystä luonnoksesta.

Ennakkoarviointi painottuu erityisesti suunnitelman strategian ja tavoitteiden konsistenssin arviointiin. Arviointimenetelmät ovat pääasiassa

vertailuun ja päättelyyn perustuvia. Käytetty tilastomateriaali on peräisin julkisista tilastolähteistä. Lisäksi arvioinnissa on hyödynnetty lukuisia aihepiiriin liittyviä tutkimuksia, jotka on julkaistu eri tutkimuslaitosten julkaisusarjoissa.

Keskeisimmät parannusesitykset koskevat luonnoksen strategian, tavoitteiston ja keinojen parempaa yhteensovittamista sekä käyttökelpoisen indikaattoriston luomista.

1. Johdanto

Vuosien 2000-2006 ohjelmakausi on Suomen toinen jakso ohjelmaperusteista alueiden kehittämistä. Vuonna 1995 alkaneen EU-jäsenyyden myötä toimeenpantiin vuosina 1995-99 tavoitteiden 2, 5b ja 6 mukaiset alueelliset ohjelmat sekä tavoitteiden 3, 4 ja 5a mukaiset horisontaaliset ohjelmat. Tämän lisäksi käytössä oli yhteisöaloitteita (mm. LEADER, Interreg) ja niitä täydentäviä kansallisia toimenpiteitä (mm. POMO-ohjelmat). Eri toimijoiden kokemus tämänkaltaisesta politiikasta on siis vielä varsin nuorta moniin muihin jäsenvaltioihin verrattuna, mutta saaduista ensimmäisen ohjelmakauden kokemuksista on mahdollista jo ottaa oppia.

Suomi aloittaa vuosien 2000-2006 ohjelmakauden varsin ristiriitaisessa alue- ja talouspoliittisessa tilanteessa. Ensimmäisen ohjelmakauden alkua varjosti vielä 1990-luvun alkuvuosien erittäin syvä ja poikkeuksellinen lama, jollaista ei oltu koettu sitten 1930-luvun. Elpymisen alettua tuotanto kasvoi suhteellisen ripeästi ja työllisyystilanne alkoi samalla kohentua, mistä oli merkittävä "vetoapu" myös vuosien 1995-99 tavoiteohjelmien toteutuksessa.

Lama ja Suomen EU-jäsenyys kuitenkin muuttivat sekä rakenteita että toimintoja pitkävaikutteisella tavalla. Vaikka tuotanto on 1990-luvun loppuvuosina kasvanut erittäin nopeasti, työttömyysaste on säilynyt silti hyvin korkeana (kuvio 1). EU-jäsenyyden myötä maatalouselinkeino "repäistiin" irti muusta yhteiskunnasta toimimaan sisämarkkinoilla vallitsevalla hintatasolla, joka on vain murto-osa Suomen maatalouden tuotantokustannuksista. Maataloudesta tuli hyvin riippuvainen tulonsiirroista, joilla tämä epäsuhta korjataan ja joilla maataloustuotannon jatkuvuutta pyritään turvaamaan. Tämä tuki-riippuvuus on lyönyt leimansa koko maatalouselinkeinon toimintaan ja tulevaisuuteen. Kolmas jyrkästi muuttunut tekijä on varsinaisten maa-

seutualueiden, erityisesti haja-asutusalueiden kehityskuva. Osin maatalouden ja maatalouspolitiikan muutosten vuoksi, osin työpaikkakehityksen ja alueiden imagomuutosten vuoksi voimakkaasti kiihtynyt muuttoliike on tyhjentänyt maaseutua nopeasti ja keskittänyt väestöä muutamaaan suureen kasvukeskukseen (kuvio 1). Myös kansallisia politiikkatoimia on useilla aloilla muutettu keskittymistä suosivaan suuntaan.

Tästä asetelmasta alkaa myös vuosien 2000-2006 maaseutus suunnitelman toteuttaminen. Sekä alueiden että maatalojen tulevaisuudennäkymät ovat kaikkein synkimmät syrjäisellä maaseudulla ja positiivisimmat kaupungeilla ja kaupunkien läheisellä maaseudulla; ydinmaaseudun tilanne vaihtelee ja sijoittuu näiden kahden ääripään väliin. Kehityskuva piirtyy hyvin selvänä tilastoista, joista esimerkkinä ovat kuviot 2 ja 3.

Tilastokeskuksen ennusteen mukaan väestö kasvaa vuoteen 2010 mennessä lähinnä Helsinki-Turku-Tampere -kolmion sisäpuolella sekä maakuntakeskuksissa ja niiden läheisillä työssäkäyntialueilla (kuvio 2). Lähes puolet Suomen kunnista on sellaisia, joille ennustetaan väestön vähenemistä ja jotka ovat keskusten läheisyysvaikutuksen ulkopuolella (Kuhmonen 1999). Näiden alueiden kehitys vaikuttaa hyvin ongelmalliselta ja niitä on varsin runsaasti myös maaseutus suunnitelman kattamalla alueella.

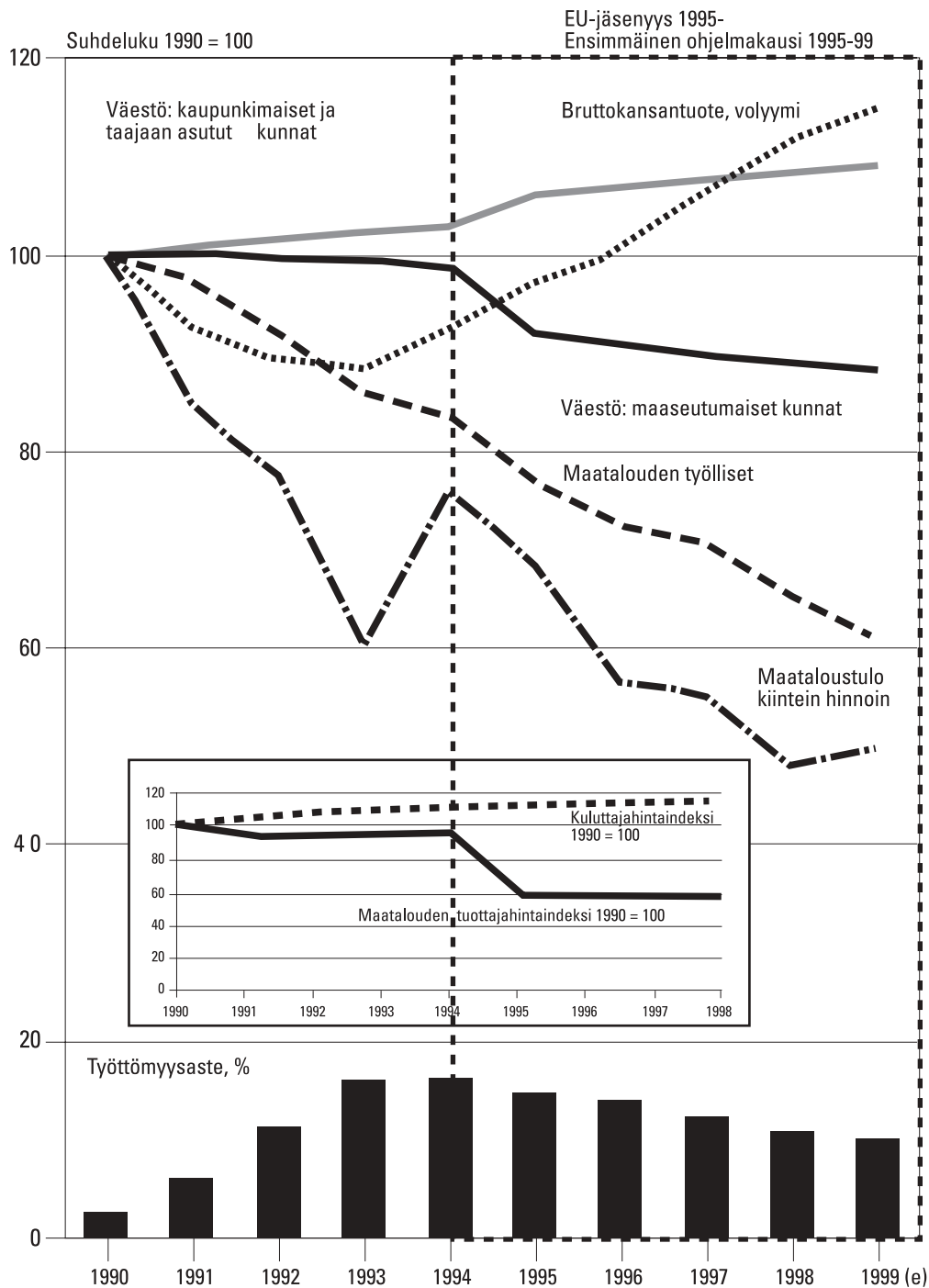
Maatalojen sukupolvenvaihdosten määrä romahti puoleen EU-jäsenyyden myötä, kun elinkeinon toimintaehdot kiristyivät ja riippuvuus poliittisten päätösten varassa olevasta tuesta kasvoi. Sukupolvenvaihdoksia on tehty jäsenyysvuosina suhteellisesti kaikkein eniten maakuntakeskuksissa ja niiden lähikunnissa, joissa maatalojen toimeentulopohja perustuu myös palkkatuloihin (Kuhmonen 1998).

Tilaluvun kehitystrendin ja tehtyjen sukupolvenvaihdosten perusteella maatalojen säilymisnäkömät ovat suhteellisesti parhaat Etelä- ja Länsi-Suomessa eli rannikkoalueilla. Sisämaassa tilojen määrän alenemistrendi on vahva, minkä

lisäksi sukupolvenvaihdoksia on 1990-luvulla tehty erittäin vähän (kuvio 3).

Agenda 2000 -ratkaisussa maatalouden tuottajahintoja alennetaan edelleen ja osa menetykses-

Yleisen kehityskuvan muutos 1990-99

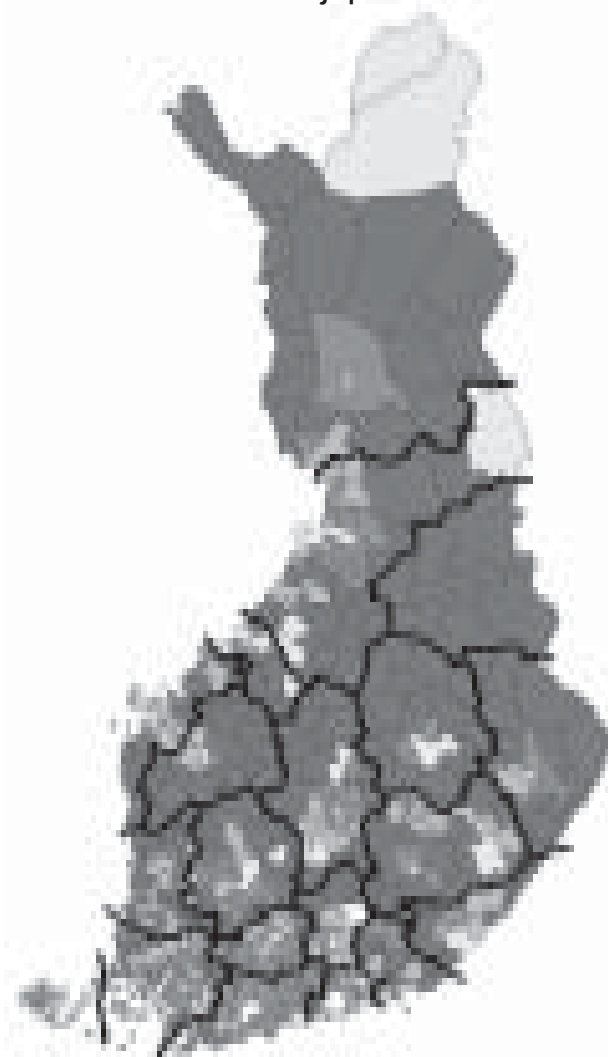
Lähde: laskettu Tilastokeskuksen ja Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen aineistoista.

Kuvio 1.

tä korvataan tuotantovälineistä maksettavia tukia korottamalla. Vaikka korvaus voi Suomen maatalouden osalta muodostua likimain täysimääräiseksi, pahenee elinkeinon perusongelma eli alhaisten tuottajahintojen ja luonnonolosuhteista johtuvien korkeiden tuotantokustannusten epäsuhta edelleen. Toisin sanoen elinkei-

non tukiriippuvuus kasvaa entisestään. Elinkeino, jonka tuotantovälineille jäävästä korvauksesta eli maataloustulosta kaikki on tukea, ei ole tulomuodostukseltaan kestävällä pohjalla. Tästä syystä kaikki maataloustuotannon ja maatilojen markkinaehtoista arvonlisäystä korottavat toimenpiteet ovat aiempaakin merkittävämmässä

Väestöennuste ja pendelöinti

Ennustettu väestömuutos aikavälillä 1997-2010, % (Tilastokeskus)	Asuinkuntansa ulkopuolella työssäkäyvien osuus työllisistä vuonna 1995, % (pendelöijät)	Kuntien lukumäärä
Väestö kasvaa	Keskimääräistä (27,7 %) suurempi	112 kuntaa
	Keskimääräistä (27,7 %) pienempi	34 kuntaa
Väestö vähentyy	Keskimääräistä (27,7 %) suurempi	88 kuntaa
	Keskimääräistä (27,7 %) pienempi	215 kuntaa

□ Ei tietoa 3 kuntaa

Lähde: Kuhmonen T. 1999. *Analyysi elinkeinorakenteesta, maatilataloudesta ja maaseutu-kaupunki -vuorovaikutuksesta Länsi-Suomessa vuosien 2000-2006 aluekehitystyön strategian näkökulmasta. Maaseudun tulevaisuus selvityksiä 5. Fin-Auguuri Oy*

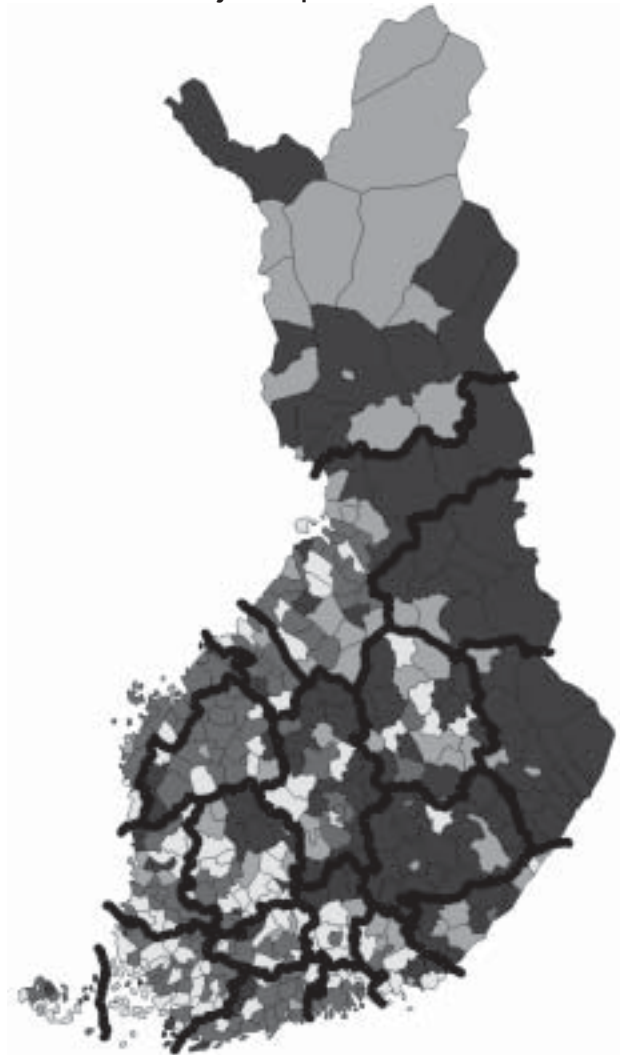
Kuvio 2.

asemassa, jotta tukiriippuvuus ei enää elinkeinon sopeutumisprosessin myötä kasvaisi esimerkiksi tuotannon vähenemisen vuoksi.

Tämä yleinen kehityskuva on otettu huomioon maaseutusuunnitelman ennakoarvioinnin toimintaympäristöä koskevana lähtökohtana.

Maaseutusuunnitelma 2000-2006 tavoite 1-ohjelman ulkopuolisille alueille -luonnoksen etukäteisarviointi on suoritettu maa- ja metsätalousministeriön toimeksiannosta Suomen Aluetutkimus FARin ja Fin-Auguuri Oy:n yhteishankkeena.

Maatilat ja sukupolvenvaihdokset

Aktiivitiilojen lukumäärän muutos vuosina 1990-1996, %	Maatilojen sukupolvenvaihdokset vuosina 1991-1997, keskimäärin % vuoden 1990 aktiivitiilojen määrästä	Kuntien lukumäärä
Kasvanut tai vähentynyt keskimääräistä (-26,8 %) vähemmän	Keskimääräistä (1,57 %) enemmän	112 kuntaa
	Keskimääräistä (1,57 %) vähemmän	116 kuntaa
Vähentynyt keskimääräistä (-26,8 %) vähemmän	Keskimääräistä (1,57 %) enemmän	66 kuntaa
	Keskimääräistä (1,57 %) vähemmän	131 kuntaa
		□ Ei tietoa (1 kunta)

Lähde: Kuhmonen T. 1999. *Analyysi elinkeinorakenteesta, maatilataloudesta ja maaseutu-kaupunki -vuorovaikutuksesta Länsi-Suomessa vuosien 2000-2006 aluekehitystyön strategian näkökulmasta. Maaseudun tulevaisuus selvityksiä 5. Fin-Auguuri Oy*

Kuvio 3.

2. Menetelmät

Ennakoarviointi painottuu erityisesti strategian ja tavoitteiden sekä konsistenssin arviointiin. Niinpä arvioinnin menetelmät ovat pääasiassa vertailuun ja päättelyyn perustuvia. Kaikki käytetyt tilastot ovat peräisin julkisista tilastolähteistä. Lisäksi arvioinnissa on hyödynnetty lukuisia aihepiiriin liittyviä tutkimuksia, jotka on julkaistu eri tutkimuslaitosten julkaisusarjoissa.

Arviointi koskee 30.08.1999 päivättyä luonnosta maaseutusuunnitelmasta. Nopeita tarkistuksia on tehty myös 27.9.1999 päivätystä luonnoksesta.

Arvioinnin havainnot ja päätelmät on kirjattu siten, että on tulostettu parannusta tai selvennystä vaativat kohdat. Suunnitelmaluonnoksen vahvuuksia ei ole hyvin rajallisen arviointiajan vuoksi erikseen esitetty.

3. Arvioinnin tulokset

3.1 Maaseutusuunnitelma-alueen SWOT-analyysi

Pohjana maaseutusuunnitelman strategian ja tavoitteiden valinnalle on käytetty SWOT-analyysiä (vahvuudet, heikkoudet, uhkat, mahdollisuudet). Analyysin tulos on esitetty seuraavasti (luku 5.1.):

Vahvuudet: <ul style="list-style-type: none"> - neuvonta- ja koulutusorganisaatiot - maataloustuotannon osaaminen - paikallinen, omaehtoinen kehittämistyö - maaseutualueiden erilaisuus	Heikkoudet: <ul style="list-style-type: none"> - väestön väheneminen - työttömyys - kehittymätön yhteistyökulttuuri
Mahdollisuudet: <ul style="list-style-type: none"> - monitoimisuus - markkinoiden läheisyys - maaseutu- ja saaristoluonto - luonnonvarat, erityisesti metsät ja vesistöt - etätyö ja osa-aikainen asuminen - ympäristön omaleimaisuus ja puhtaus	Uhkat: <ul style="list-style-type: none"> - tulevaisuuden uskon menettäminen - maaseudun vetovoimaisuuden väheneminen - ympäristön tilan heikkeneminen <p>Lähde: maaseutusuunnitelma, s. 27.</p>

SWOT-analyysin tulokset on jalostettu vahvuuksien käyttöä, heikkouksien torjumista, mahdollisuuksien hyödyntämistä ja uhkiin varautumista koskeviksi strategia-aihioiksi. Näitä ei ole kuitenkaan painotettu suhteessa toisiinsa, vaan ne on todettu luettelonomaisesti. Tämän jälkeen on esitetty strategiset painotukset, jolla on tarkoitettu ohjelman strategiaa.

Esitetty SWOT-analyysi on varsin suppea. Sitä voitaisiin täydentää kansainvälisellä ulottuvuudella (mikä alueessa on omalaatuista koko EU:n mittakaavassa kaikkien neljän ulottuvuuden suhteen?). Toinen analyysistä puuttuva ulottuvuus on alueen sisäinen erilaisuus, joka mainitaan vain yhtenä yleisenä vahvuutena. Käytännössä alueella on erittäin vahvoja maataloustuotannon erikoistuneita keskittymiä ja toisaalta kehitykseltään tulevaisuudessakin mitä todennäköisimmin taantuvia syrjäisiä seutuja (vrt. kuvat 2 ja 3). Esitetystä analyysistä päädytäänkin helposti virheellisiin johtopäätöksiin alueen toimijoiden ja keinojen käytön osalta. Esimerkiksi

markkinoiden läheisyys on mahdollisuus vain pienelle osalle aluetta (maakuntakeskusten lähi-alueet, vrt. kuvio 2).

Esitys: SWOT-analyysiä tulee täydentää kansainvälisellä ja alueen sisäisellä ulottuvuudella sekä pohtimalla eri ulottuvuuksia esitettyä huomattavasti syvällisemmin.

Valittavan strategian pohjatiedoiksi tarkoitettussa analyysissä tulisi käsitellä myös aiemmista toimenpiteistä ja strategioista saatuja kokemuksia. Nämä on esitetty suunnitelmassa toisaalla (luku 3: kokemuksia ohjelmatyöstä 1995-99). Näistä on sisällytetty analyysiin ja strategiavalinnan pohjaksi vain vahvuutena mainittu "paikallinen, omaehtoinen kehittämistyö". Ensimmäisen ohjelmakauden kokemuksista olisi mahdollista ammentaa enemmänkin kokemuksia ja johtopäätöksiä – sekä myönteisiä että kielteisiä. Esimerkiksi ensimmäisellä ohjelmakaudella puutteeksi koettu "selkeä maaseutustrategian puute" ei heijastu

juurikaan tässä ohjelmassa. Joillakin alueilla on laadittu laajapohjaisia maatalouden tai maaseudun kehittämisstrategioita uuden ohjelmakauden kynnyksellä (1998 ja 1999; esimerkiksi Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalla), mutta niitä eikä strategiaongelmaa ylipäättään ole huomioitu tässä uudessa maaseutus suunnitelmassa. Esitetty maaseutus suunnitelman strategia ei sovellu sellaisenaan kaikille alueille ja eri alueilla sitä haluttaisiin mahdollisesti painottaa hieman eri tavoin.

Esitys: Ensimmäisen ohjelmakauden kokemukset on perusteltua käydä läpi kriittisemmin sekä strategian että toimintaperiaatteiden ja sisältöjen osalta. Nyt ne on kuvattu suunnitelmassa erillään strategiapohdinnasta toteutumisenomaisesti eikä niistä ole johdettu havaittavia strategisia johtopäätöksiä. Tämä puute tulee korjata, jotta maaseutus suunnitelman kattamalla pitkällä ohjelmakaudella saataisiin mahdollisimman hyvä yhteiskunnallinen tuotto ohjelmaan sijoitettaville varoille.

Luonteeltaan teknisiä, yksityiskohtia koskevia huomioita maaseutus suunnitelman tästä osiosta on koottu liitteeseen 1.

3.2 Strategian johdonmukaisuus suhteessa alueen tilanteeseen sekä esitettyihin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin, EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan ja muihin politiikkalohkoihin

Ohjelman strategia ("strategiset painotukset") on tiivistetty seuraavaksi (luku 5.2.):

Ohjelman tavoitteena on luoda edellytyksiä syrjäisen ja ydinmaaseudun väkiluvun alenemisen pysäyttämiseksi ja saada aikaan suunnitelma-alueella tasapainoinen väestökehitys ja -rakenne (väestötavoite). Tästä muodostuvia alatavoitteita ja osin keinoja ovat maaseutukylien säilyttäminen houkuttelevana asuin-, työ- ja yrittämisen ympäristönä (asumisviihtyvyystavoite), elinkeinorakenteen monipuolistaminen vastaamaan kysyntää, yritystoimin-

nan ja työllisyyden lisääminen ja maatalojen toimeentulooperustan vahvistaminen (työpaikka- ja elinkeinotavoite) sekä laaja-alainen osaaminen (osaamisen vahvistamistavoite).

Strategia vaikuttaa oikeasuuntaiselta, mutta hieman keskeneräiseltä ja sisäisesti ristiriitaiselta. Päästrategian tai -tavoitteen eli väestökehityksen oikaisemisen mainitaan koskevan syrjäistä maaseutua ja ydinmaaseutua. Nämä edustavat vain neljäsosaa alueen väestöstä ja noin 3/4 alueen pinta-alasta. Sinänsä painotus on oikeasuuntainen, koska rakenteellisesti syrjäisen maaseudun ja ydinmaaseudun kehitysnäkymät ovat äärimmäisen paljon heikommalla kuin kaupunkien läheisen maaseudun ja kaupunkien (vrt. kuvio 2). Ohjelmaa ei ole ilmeisesti kuitenkaan tarkoituksena soveltaa vain näillä alueilla niin, että parempien kehitysnäkymien kaupunkiseudut rajataan pois toimenpiteiden piiristä?

Esitys: Mikäli maaseutus suunnitelman päätaavoite on rakennetun asunto- ja palveluverkon tasapainoinen hyödyntäminen ja ongelma-alueiden väestökadon hidastaminen (vrt. myös ohjelman s. 3), tulee päästrategia muotoilla uudelleen siten, että siihen sisältyy varainkäytön ja keinojen alueellista erilaistamista. Mikäli taas ohjelmaa ei ole tarkoitus erilaistaa erilaisten maaseutualueiden suhteen niiden kehitysongelmien osalta, tulee strategia avoimesti myös kirjoittaa tähän muotoon, koska täysin horisontaalinen soveltamistapa ei korjaa ongelmallisimpien alueiden suhteellista asemaa.

Päästrategiaa/tavoitetta tukeviksi lisätavoiteiksi on nimetty asumisviihtyvyys, työpaikat ja elinkeinot sekä osaaminen. Näiden on ilmeisesti tarkoitus olla pääasiallisia toimintasuuntia, joilla päätavoitteen (väestötavoite) saavuttamiseen pyritään. On selvää, että nämä kaikki vaikuttavat tietyn alueen väestömäärän kehitykseen. Maaseutuohjelman keinojen volyyymi on kuitenkin vähäinen suhteessa moniin muihin näihin tekijöihin vaikuttaviin asioihin, esimer-

kiksi muiden politiikkakeinojen alueellisen kohdentumiseen ja jopa horisontaalisen maaseutusuunnitelman keinoihin. Tätä maaseutusuunnitelman ja muiden yhteiskunnan toimenpiteiden, strategioiden tai politiikkalohkojen suhdetta ei ole suunnitelmassa pohdittu kovin paljon, vaikka se on suunnitelman strategian onnistumisen kannalta ydinkysymys. Mikäli muut politiikat eivät tue tämänsuuntaisia pyrkimyksiä, maaseutusuunnitelman kokonaisvaikuttavuus heikkenee olennaisesti.

Esitys: Maaseutusuunnitelman strategia- ja tavoiteosioon tulee lisätä kuvaus siitä, kuinka maaseutusuunnitelmat strategia ja tavoitteet ovat yhteydessä muiden yhteiskuntapolitiikan lohkojen strategioihin ja tavoitteisiin erityisesti niiden alueellisen ulottuvuuden suhteen.

Esitetyn strategiahahmotelman ja esitetyn kolmen toimintalinjan välillä on olemassa otsikkotasolla osittain looginen yhteys. Väestötavoitehan pyritään saavuttamaan asumisviihtyvyyttä, työpaikka- ja elinkeinokehityksen sekä osaamisen vahvistamisen kautta. Näitä elementtejä on pääsääntöisesti mukana kaikissa toimintalinjoissa. Toimintalinjoja ei ole siten hahmotettu suoraan strategisten tavoitteiden pohjalta, vaan ehkä pikemminkin perinteisistä hallinto- tai politiikkakeinoryhmittelystä lähtien (maatalous, muut maaseutuyritykset, kylätoiminta). Eri toimenpiteitä on aseteltu toimintalinjoihin hieman epäselvällä perusteella, joskin kaikki toimenpiteet mitä ilmeisimmin edistävät oman toimintalinjansa tavoitteiden saavuttamista. Suoraa ja loogista yhteyttä strategia/tavoite - toimintalinja - toimenpide/odotettava vaikutus on kuitenkin vaikea havaita.

Esitys: Toimintalinjat on mahdollista rakentaa vaihtoehtoisesti myös strategisista tavoitteista lähtien (asumisviihtyvyys, elinkeinot, osaaminen). Tämän jälkeen on helpommin havaittavissa, että ohjelman strategisilla tavoitteilla on jokin vastine ja merkittävä vaikutus toteutettavien toimenpiteiden osalta.

Ensimmäisen ohjelmakauden kokemusten perusteella kylätoiminnasta on saatu monipuolisia kokemuksia myös kehittämis- ja hanketoiminnan kannalta. Kylätoiminnan rooli maaseutusuunnitelmassa vaikuttaa varsin korostuneelta. Kyläpohjaisella toiminnalla on oma paikkansa maaseutualueiden kehittämisessä, mutta aiempien kokemusten perusteella tulisi kriittisesti arvioida sen taloudellista ulottuvuutta. Kylätoiminnan rahoittaminen vahvasti taloudellisilla tai organisatorisilla perusteilla ei tunnu enää perustellulta menneessä muodossaan toteutettuna. Monilla maaseutualueilla kestävä ja kannattavan taloudellisen toimeliaisuuden luomisessa pienin yhteistyö- ja toiminta-alueyksikkö lienee jo kunta, joka on myös yhteisönä vahva ja identiteettiä ylläpitävä aluetaso. Myös kylätoiminnan organisointuminen alkaa olla jo siinä vaiheessa, että sen puolesta toimintaedellytysten pitäisi olla jo kohtuullisia. Avoimiksi peruskysymyksiksi jäävät 1) pitäisikö kylätoiminnan rahoitusta antaa nykyistä vähemmän talous- ja työllisyystavoitteilla perustellen, jolloin perusteluina olisivat nykyistä selvemmin kulttuuri, asuinympäristö, maisemanhoito, virkistystoiminta, yhteisöjen vahvistaminen yms. sekä 2) jos toimintaa rahoitetaan talous- ja työllisyyslähtökohdista, millä menettelytavoilla ja keinoilla kylätoiminnan roolia ja niiden puitteissa tapahtuvan toiminnan merkitystä näillä ulottuvuuksilla voitaisiin olennaisesti lisätä ja vaikuttavuutta parantaa. Hajonta ko. hankkeissa on luonnollisesti suurta, kuten muissakin hanketyypeissä. Muiden kuin puhtaasti kyläpohjaisten paikallisten (esim. kunta- tai seutupohjaisten) toimintaryhmien käyttäminen toimintalinjan toteutusvälineenä on puolestaan perusteltua.

Esitys: Maaseutuohjelman yhteydessä tulee käydä kriittinen keskustelu kylätoiminnan nykyisestä roolista sekä sen puitteissa tapahtuvan toiminnan tukemisesta ohjelman varoin. Tällöin tulee linjata se, tuetaanko kylätoimintaa ensisijaisesti taloudellisin vai kulttuuri-, asuinympäristö- ja viihtyisyydestavoitteista lähtevin perustein sekä se, miten mah-

dollisesti talous- ja työpaikkavaikutuksilla perustellulla tuella ko. toiminnalle saadaan mahdollisimman suuri vastine yhteiskunnan panostukselle toimintatapoja ja -malleja kehittämällä. Lisäksi kuntatason käyttöä maaseudun yhteisöjen kehittämisen ensisijaisena yksikkönä pitää pohtia. Paikallisten (kunta- ja seutupohjaisten) toimintaryhmien käyttö toimintalinjan toteutusvälineenä on perusteltua.

Toimenpiteiden arviointia vaikeuttaa olennaisesti ohjelman taloudellisten tietojen puuttuminen.

Luonteeltaan teknisiä, yksityiskohtia koskevia huomioita maaseutusuunnitelman tästä osiosta on koottu liitteeseen 1.

3.3 Maaseutusuunnitelman toimenpiteiden arvioitu vaikutus

Maaseutusuunnitelman odotettuja vaikutuksia on arvioitu noin 0,5 sivun verran (luku 8). Tavoiteosiossa on mainittu joitakin laadullisia tavoitteita, mutta määrälliset tavoitteet puuttuvat kokonaan.

Yksi strategisista pääongelmista on mainittu itse asiassa vasta tavoiteosiossa. "Maaseutusuunnitelman sosiaalisia vaikutuksia on vaikea arvioida tarkasti, koska se on vain yksi maaseudun kehittämiseen vaikuttava tekijä". Tätä kysymystä olisi tullut käsitellä aiemmin strategian yhteydessä.

Ohjelman laadullisista vaikutuksista on mainittu väestökehitys (ml. muuttohalukkuus, infran käyttö), maatilojen toimintaedellytykset sekä naisprojektit. Tasa-arvonäkökulman esilletulo vasta tässä vaiheessa on yllättävää. Vielä 1980-luvulla kunta-alalle syntyi noin 100.000 uutta naistyöpaikkaa (mutta ei juuri lainkaan mies työpaikkoja) ja maaseudun/maatilojen naiset saattoivat työllistyä aiempaa helpommin esimerkiksi tilan ulkopuolelle tämän myötä. Kun

1990-luvun alun lama pakotti pienentämään myös julkista sektoria, heikkenisivät työllisyysmahdollisuudet tältä osin, minkä olisi pitänyt sisältyä edellisen ohjelmakauden painotuksiin. Kun tuotantovetoinen talous on vuosikymmenen lopussa kasvanut nopeasti, ovat nämä usein miesvaltaiset työllistymismahdollisuudet parantuneet sopivasti koulutetun ja maantieteellisesti sijoittuneen työvoiman osalta. Elpymisen alettua myös julkisen sektorin työpaikkamäärä on alkanut jälleen kasvaa (Tilastokeskus). Työllistymisessä ongelma on siirtynyt alueellisempaan suuntaan ja on esimerkiksi monien maaseutualueiden syrjäytyneiden tai syrjäytymisuhan koskettamien miesten osalta merkittävän suuri, koska myös maatilojen suuret sopeutumisoongelmat koskettavat laajemmin miehiä kuin naisia (esim. osalla tiloista viljelijänä vain mies). Tasa-arvotavoitteen rajaaminen koskemaan vain naisia osoittaa analyysin puutteellisuutta, koska tilanne on muuttunut ja alueellisesti erilaistunut.

Esitys: Maaseutusuunnitelman laadullisten tavoitteiden asettaminen on vielä keskeneräinen eikä hahmoteltuja tavoitteita ole loogisesti liitetty ohjelma-alueen lähtötilan ja kehitysuuntien kuvaukseen eikä valittuun strategiaan. Määrälliset tavoitteet puuttuvat vielä kokonaan. Osio kaipaa uudistamista ja täydentämistä.

Luonteeltaan teknisiä, yksityiskohtia koskevia huomioita maaseutusuunnitelman tästä osiosta on koottu liitteeseen 1.

3.4 Tavoitteiden määrällistäminen ja oleellisten indikaattorien nimeäminen

Maaseutusuunnitelman määrälliset tavoitteet (luku 8) sekä määrälliset indikaattorit (luku 9.3) puuttuvat arvioitavasta ohjelmaversiosta vielä kokonaan.

Esitys: Maaseutusuunnitelman määrälliset tavoitteet sekä seuranta- ja arviointi-indikaattorit valmistellaan asianmukaisella tavalla (pa-

nos-, tuotos-, tulos- ja vaikutusindikaattorit, alku- ja tavoitearvot mainiten, vrt. EU:n komission indikaatiivinen metodologia)¹.

Esitettyjen toimintalinjojen (3 kpl, luku 6) yhteydessä on mainittu kunkin kohdalla joukko indikaattoreita. Maaseutusuunnitelman toimintalinjat ovat 1) maa- ja metsätalouden kehittäminen, 2) maaseutuelinkeinojen monipuolistaminen ja 3) maaseutuyhteisöjen kehittäminen. Kunkin kohdalla on mainittu 4-7 indikaattoria tai "mittaria", joiden osalta todetaan, että "indikaattorilistoja täydennetään myöhemmin Starissa käsiteltävien seurantaindikaattori- ja evaluointi-indikaattoriluonnosten perusteella".

On ilmeistä, että nämä toimintalinjakohtaiset indikaattorit ovat ohjelman vaikuttavuuden arviointiin tarkoitettuja arviointi-indikaattoreita. Koska niitä on esitetty täydennettäviksi myöhemmin, on käsiteltävä, että nämä ovat jo tulleet valituiksi mittaamaan ohjelman vaikutuksia vuosina 2000-2006.

Eri toimintalinjoihin sisältyy osin samoja toimenpiteitä, toki eri painotuksin (esimerkiksi maatilainvestoinnit ja koulutus). Indikaattoreista osa on hyvin spesifejä (viljan kuivauskustannusten aleneminen), tiettyä yksityiskohtaa mittaavia – osa taas hyvin yleisiä (uudet yritykset, uudet työpaikat). Näin jääkin epäselväksi, pyritäänkö niillä mittaamaan yksittäisten keinojen käytön vaikutuksia vai pyritäänkö mittareilla seuraamaan kyseisen toimintalinjan tavoitteiden saavuttamista. Toimintalinjoille ei ole kuitenkaan asetettu selkeitä tavoitteita, eivätkä esitetyt indikaattorit mittaa toisaalta kattavasti toimintalinjan laadullisia tavoitteita. Lisäksi indikaattoreissa on loogisuusongelmia; esimerkiksi traktoreiden ja puimureiden määrän vähentyminen

(per ha) mittaa ennemminkin maatalouden pääomakannan alenemista epävarmuuden vähentäessä investointeja kuin esimerkiksi maatalojen välisen koneysteistyön laajuutta tai kustannussäästöjä, joiden indikaattoriksi sitä ehkä on ajateltu.

Esitys: Koko maaseutusuunnitelman indikaattorijärjestelmä on syytä laatia perusteellisesti "puhtaalta pöydältä" aloittaen, sillä esitetyt satunnaiset indikaattorit eivät sovellu mittaamaan koko ohjelman, valittujen toimintalinjojen eivätkä yksittäisten toimenpiteiden vaikuttavuutta. Indikaattorijärjestelmän laadinnassa tulee huomioida ohjelman teknisen toteutumisen seuranta palvelevat indikaattorit sekä sen vaikutuksia arvioivat indikaattorit. Jälkimmäisen indikaattoriryhmän laadinnassa tulee ottaa huomioon ohjelmalle valittu strategia ja sen yleistavoitteet sekä valitut toimintalinjat ja niiden puitteissa toteutettavat toimenpiteet siten, että indikaattorijärjestelmästä tulee tämän kokonaisuuden kannalta looginen ja riittävä. Lisäksi on syytä määritellä se aluetaso, jolla indikaattoriaineistoa tuotetaan ja käytetään (vrt. edellä esitetyt kommentit strategiasta).

Luonteeltaan teknisiä, yksityiskohtia koskevia huomioita maaseutusuunnitelman tästä osiosta on koottu liitteeseen 1.

3.5 Ehdotettujen hallinnollisten toimeenpanojärjestelyjen tarkistaminen

Ohjelman toteutusta organisatorisesta näkökulmasta on käsitelty luvussa 9. Tässä yhteydessä on käsitelty ohjelman kannalta toimivaltaiset viranomaiset ja elimet, seuranta, arviointi ja valvonta, määrälliset indikaattorit (käsitelty edellä), kyt-

¹⁾ Myöhemmässä luonnoksessa (27.9.1999) indikaattoreita on täsmennetty. Osa tavoitteista ja vastaavista indikaattoreista on kuitenkin edelleen varsin epämääräisiä tai epärealistisia. Esimerkiksi alueen väestömäärän säilyttäminen ennallaan ohjelman keinoin syrjäisen ja ydinmaaseudun osalta tuntuu epätodennäköiseltä, kun tilastokeskuksen ennuste ko. alueille maaseutusuunnitelma-alueella on -5,3 % ja -3,7 % aikavälillä 1997-2010. Koko alueen väestömäärän taas ennustetaan kasvavan joka tapauksessa 3,3 prosentilla kaupunkien kasvun vuoksi, joihin tämä ohjelma ei vaikuta. Pelkkä viittaus EU:n komission indikaattorilistoihin ei vaikuta riittävältä tavalta määritellä seurantavälineistä ja tavoitteita.

kennät muihin ohjelmiin, yhteistyötahojen kuuleminen sekä kehittämistyön toimintatavat. Kansallista säädöstöä ja kilpailulainsäädännön noudattamista koskeva kappale puuttuu arvioitavasta ohjelmaversiosta ja ennakoarviointia koskeva kappale on keskeneräinen. Luku 10, jossa on tarkoitus käsitellä tutkimusta, esittelyhankkeita, koulutusta ja teknisen avun toimien tarvetta, puuttuu ohjelmasta vielä kokonaan. Seuraavassa ohjelman hallinnollista osiota on arvioitu näiden pääkohtien osalta kutakin erikseen.

3.6 Toimivaltaiset viranomaiset ja toimielimet

Ohjelman varsinaisen toteutuksen hallinnollinen työnjako on selvä: rahoituspäätökset sekä hanketyön johtamisen tekevät TE-keskusten maaseutusastot (pl. jalostus- ja markkinointituki: TE-keskuksen yritysosasto). Valtakunnallisella tasolla ohjelman toteutusta seuraisi epävirallinen, neuvoa-antava seurantaryhmä, joka koostuisi pääasiassa keskus- ja aluetason viranomaisista. Kussakin TE-keskuksessa toimisi neuvoa-antava maaseututyöryhmä. Seurantaryhmä olisi ilmeisesti MMM:n johtama ja maaseututyöryhmä TE-keskuksen maaseutusaston johtama.

Maatilojen investointien rahoitus (ent. 5a -toimenpiteet) on tarkoitus organisoida ensimmäisen ohjelmakauden tapaan.

Maaseutus suunnitelma on laadittu MMM:ssä "alueiden esitysten perusteella" ja pääasiassa keskushallintoa edustavan "maaseututyöryhmän tuella". Eri tahojen kuulemista on käsitelty erikseen.

Maaseutus suunnitelma on laadittu rinnakkaisena prosessina tavoite 2 -ohjelmille. Nämä kattavat osittain samoja alueita ja ne voivat sisältää samoja toimenpiteitä. Varsin pitkälle tavoite 2 -ohjelmia laadittaessa myös maaseudun kehittämistoimenpiteiden ajateltiin alueilla sisältyvän tulevaan ohjelmaan. Esimerkiksi ohjelmien strategiset linjaukset analysoitiin päätettiin tam-

mi-helmikuussa 1999, kun yllättäen toukokuussa 1999 päätettiin, että maaseudun kehittämistoimenpiteet (art. 9, 2-30, 33) eivät sisälly tavoite 2 -ohjelmiin vaan erilliseen maaseutus suunnitelmaan. Tavoite 2 -ohjelmia oli valmisteltu aluekehitysvastuussa olevien maakuntien liittojen vetovastuulla ja maaseutus suunnitelmia TE-keskusten maaseutusastojen toimesta.

Maaseudun kehittämistoimenpiteiden irrottamisesta päätettiin varsin myöhäisessä ohjelmityön vaiheessa. Tämä on aiheuttanut kahdenlaisia ongelmia: toisaalta aluekehitysohjelmien suunnittelussa on tehty osin turhaa työtä ja ohjelmista on tullut epätasapainoisia. Toisaalta TE-keskusten maaseutusastojen vastuulla ollut maaseutus suunnitelmien laadinta ei ole ilmeisesti kyennyt kaikissa tapauksissa vastaamaan muutuneisiin suunnitelmiin. Päätös irrottamisesta tehtiin toukokuussa 1999 ja arvioitavana oleva ohjelma on valmistunut elokuussa 1999. Arvioitavasta maaseutus suunnitelmasta on hyvin vaikea löytää kohtia, jotka perustuisivat alueilta peräisin olevaan aineistoon tai esityksiin, vaikka niin on ohjelmassa mainittu.

Koska tavoite 2 -alueista on muodostunut osin pirstaleisia poliittisen päätöksenteon seurauksena, on yhtenäisellä maaseutusohjelmalla myös hyvät puolensa. Jos em. toimenpiteet sisällytetäisiin tavoite 2 -ohjelmaan, niistä päätettäisiin maakuntien liittojen johdolla toimivan aluekehitysohjelmista päättävän organisaatiomallin mukaisesti. Osassa maakuntia toinen osa aluetta olisi tällöin em. päätöksentekojärjestelmän piirissä ja osa tämän suunnitelman mukaisen päätöksentekojärjestelmän piirissä samojen toimenpiteiden osalta. Tämä saattaisi johtaa epätarkoituksenmukaisiin asetelmiin ja vääristymiin alueiden sisällä.

Esitys: Ohjelmien toimeenpanon kannalta valittu maaseutus suunnitelman keinovalikoima vaikuttaa tarkoituksenmukaiselta; maaseudun kehittämistoimenpiteiden sisällyttäminen tavoite 2 -ohjelmaan voisi vääristää niiden

toimeenpanoa, mikäli muissa osissa aluetta sovellettaisiin maaseutusuunnitelmaa esimerkiksi tässä ohjelmassa esitetyllä tavalla eli erillään aluekehitysohjelmien päätöksenteosta. Toinen vaihtoehto on siirtää maaseutusuunnitelman toteutus saman aluekehitysohjelmien yleisen päätöksentekojärjestelmän piiriin sekä tavoite 2 -alueilla että niiden ulkopuolisilla alueilla. Tärkeintä on, että järjestelmä on sama tavoite 2 -alueilla ja niiden ulkopuolisilla alueilla.

Esitys: Maaseutusuunnitelman mainitaan perustuvan alueiden esityksiin. Tämä ei käy ilmi ohjelmasta millään tavalla. Ohjelmassa on tarpeen eritellä se, mitä alueet ovat esittäneet ja miten se on otettu huomioon ohjelmassa. Lisäksi alueellista näkökulmaa on yleisesti syytä lisätä ohjelmassa.

Esitys: Maaseutusuunnitelman johtojärjestelmä on hallintovetoinen, kun keskus- ja alue-tason ryhmillä on ainoastaan neuvoa-antava rooli. Tämä tarkoittaa sitä, että MMM ja TE-keskusten maaseutuosasto voivat halutessaan määrittellä ohjelman toteuttamistavan ja sisäl-lön. Ohjelman hallinnointimallia tulee muuttaa alueellisemmaksi ja osallistuvammaksi.

Esitys: Maaseudun kehittämistoimenpiteiden kokoamisesta yhteen ohjelmaan olisi pitänyt päättää ajoissa ennen aluekehitysohjelmien laadintaprosessin etenemistä hyvin pitkälle ja sen jälkeen koordinoita maaseutusuunnitelman laadintatyö aidosti alueiden ohjelmatyöhön. Tällöin koko maan kattavasta (pl. tavoite 1 -alueet) maaseutusuunnitelmasta olisi tul-lut aidosti alueellinen ja samalla sen yhteydet tavoite 2 -ohjelmaan olisivat tulleet pohdi-tuiksi ajallaan. Tämä hankala menettely tulee kirjata ohjelmaan, jotta se voidaan ottaa huomioon seuraavan ohjelmakauden työhön ryh-dyttäessä. Maaseutusuunnitelman yhteys ta-voite 2 -ohjelmien toteutukseen ja organisoi-tiin tulee täsmentää myös ohjelmakautta 2000-2006 koskien.

Seuranta, arviointi ja valvonta

Seurannan ja valvonnan osalta on käsitelty tietojärjestelmiä sekä valvontavastuita. Tietojärjestelmissä joudutaan ottamaan huomioon valittavat indikaattorit ja niihin liittyvät tiedontuotantotarpeet. Valvontaorganisaatio on olemassa ja toimi-va. Seurantaa johtaisi seurantaryhmä, joka olisi neuvoa-antava. Arvioinnista on todettu sen suorittamisesta asetuksen vaatimalla tavalla.

Esitys: Seurantaryhmän asemaa tulee vahvis-taa. Ohjelman arvioitsijoiden riippumatto-muutta tulee erityisesti korostaa, koska ma-seutusuunnitelman toteutus on keskusjohto-i-seksi suunniteltu (pääösvalta on MMM:llä ja TE-keskusten maaseutuosastoilla, muut toi-mielimet ovat vain neuvoa-antavia). Näin ol-len esimerkiksi MMM:n alaiset organisaatiot eivät tule kysymykseen arvioinnin suorittaji-na. Arviointiin kuuluva indikaattoristo tulee rakentaa esim. EU:n esittämien guidelinien pohjalta palvelemaan ohjelman kokonaisval-taista ja tarkoituksenmukaista seurantaa edel-lä esitetyillä periaatteilla

Kytkenät muihin ohjelmiin

Maaseutusuunnitelmassa on käsitelty sen yh-teyttä horisontaalisiin maaseututoimenpiteisiin, tavoite 2 -ohjelmaan, tavoite 3 -ohjelmaan/ESR-viitekehitykseen ja yhteisöaloitteisiin, minkä li-säksi on käsitelty valtakunnallista maaseudun kehittämistä.

Horisontaalisia maaseudun kehittämistoimenpi-teitä olisivat luonnonhaittakorvausjärjestelmä sekä ympäristötukijärjestelmä. Aiemmin käytös-sä olleista varhaiseläketuesta ja pellonmetsitys-tuesta sen sijaan luovuttaisiin. Maaseututoimen-piteiden osalta todetaan, että lähtökohtana on ollut "maatalouspolitiikan ja maaseudun kehit-tämistoimenpiteiden hyvä ja tarpeenmukainen yhteensovittaminen koko maan tasapainoisen kehityksen varmistamiseksi". Se, mitä painotuk-sia maaseutusuunnitelmaan on otettu suunnitel-

lun horisontaalisen toimenpidekokonaisuuden ennakoitavissa olevien vaikutusten vuoksi, jää kuitenkin epäselväksi (esim. johtaako suunniteltu horisontaalinen järjestelmä “koko maan tasapainoiseen kehitykseen” ja ellei, miten tätä on tarkoitus “paikata” maaseutus suunnitelman toimenpiteillä). Vaillinainen strategia heijastuu tässäkin kohtaa ohjelmaa.

Esitys: Luonnonhaittakorvaus ja ympäristötyöki ovat merkittäviä maatilojen toimintaedellytyksiin suoraan vaikuttavia toimenpiteitä, joiden koko maan puitteissa hallitusti ja suunnitelmallisesti tapahtuva soveltamistapa on perusteltua alueiden välisten vääristymien ehkäisemiseksi. Tämä johtuu siitä, että koko Suomi kärsii luonnonolosuhdehaitoista ja muista tekijöistä, jotka on tarpeen ottaa ko. järjestelmissä huomioon valtakunnallisissa puitteissa. Sitä, kuinka maaseutus suunnitelman alueellisia toimenpiteillä on tarkoitus täydentää sitä alueellista vaihtelua, johon horisontaaliset järjestelmät eivät riitä, tulee sen sijaan analysoida enemmän osittain osana strategiaosiota, osittain osana keinojen käyttötappaa.

Esitys: Maaseutus suunnitelman kytkennät merkittävään, tulevaisuudessa kansallisella rahoituksella toteutettavaan investointitukeen tulee sisällyttää ohjelma-asiakirjaan (strategia, tavoitteet, toimenpiteet, vaikutukset, täydentävyys, koordinaatiomenettely).

Tavoite 2 -ohjelmista on esitetty toimintalinjat (toisesta puuttuvat) sekä arvioitu ohjelman ja maaseutus suunnitelman suhdetta eri rahastojen osalta. Suunnitelmassa on todettu koordinoitintarpeen olemassaolo, joka onkin suuri ohjelmien laadintatavasta ja erillisestä hallinnoinnista johtuen. Yhteiseksi painopisteeksi mainitaan kaupunkien ja maaseudun vuorovaikutuksen edistäminen.

Esitys: Erillisestä hallinnointijärjestelmästä johtuen tavoite 2 -ohjelmille ja maaseutus suunnitelmalle tulee esittää jäsennellympi ja

perustellumpi koordinoitintalli yksityiskohdittineen, koska sen tarve on em. syystä johtuen ilmeinen. Yhteiseksi painopisteeksi mainittua kaupunkien ja maaseudun vuorovaikutusta on käsitelty tavoite 2 -ohjelmissa, mutta maaseutus suunnitelmasta sen analysointi, merkitys strategialle ja tavoitteille, sisältyminen eri toimintalinjoihin ja vaikutus valittaviin indikaattoreihin puuttuu kokonaan - tämä lisäksi tulee tehdä, mikäli yhteistä tavoitetta pidetään yllä.

Tavoite 3 -ohjelmasta maaseutus suunnitelmassa on kuvattu toimenpiteiden sisältöä sekä hahmotettu ESR:n rahoittamia maaseudun koulutus toimenpiteitä. Esitetyn suunnitelman sisältöön ei ole huomautettavaa, mutta koordinoitintongelma on sama kuin tavoite 2 -ohjelmien osalta.

Yhteisöaloitteista on käsitelty vain LEADER+ -aloitetta (muut puuttuvat versiosta), jonka toimintaryhmät voisivat saada rahoitusta joko ko. ohjelmasta tai maaseutus suunnitelmasta (tavoite 1 -alueen ulkopuolella). Menettely on selkeä ja joustava eikä siihen ole huomautettavaa.

Valtakunnallisen maaseudun kehittämisen puitteissa on käsitelty pääasiassa maaseutus politiikan yhteistyöryhmän roolia. Tähän osioon ei ole huomautettavaa.

Yhteistyötahojen kuuleminen

Osiossa on kuvattu maaseutus suunnitelman laadintaprosessi. Elokuussa 1999 toteutetussa lausuntokierroksessa ei ole mainittu, että lausuntoa olisi pyydetty aluekehitysvastuussa olevilta maakuntien liitoilta. Lisäksi suunnitelmassa todetaan, että “lausuntoja saatiin XX kpl, joiden perusteella ohjelmaehdotusta korjailtiin”. Edelleen mainitaan, että lopullisesta suunnitelmaehdotuksesta pyydettiin toiset lausunnot, mutta tahot puuttuvat.

Esitys: Suunnitelmaan tulee kirjata yksityiskohtaisesti tahot, joilta lausunnot on pyydetty

ja saatu sekä se, miten (asiasisältö) ne on otettu maaseutusuunnitelmassa huomioon.

Kehittämistyön toimintatavat

Osiassa on käsitelty teemaohjelmien käyttömahdollisuuksia ohjelmaa toteutettaessa, seudullisten osaamiskeskittymien/neuvontakeskusten muodostamista ja roolia sekä paikallisia toimintaryhmiä (aiemmin LEADER- ja POMO-ryhmit).

Teemaohjelmien käyttömahdollisuus on perusteltua ensimmäisen ohjelmakauden kokemusten perusteella, kunhan niistä ei rakenneta liian kattavia. Myös seudullisten keskittymien perustamista voidaan pitää perusteltuna, joskin riskinä on nähtävä tällöin helposti organisaatio- eikä toimintalähtöinen rahoitus. Toimintaryhmien rooli on oikeansuuntaisesti oivallettu.

Kehittämistyön toimintatavoissa sekä aiemmin muuallakin ohjelmassa näkyy keskusjohtoisen ohjelmatyön leima, jossa ruohonjuuritason tuntuma kehittämistyön toimintatapoihin on puutteellinen. Yksi varsinaisten maaseutualueiden näkökulmasta esiin tullut kritiikki ensimmäisen ohjelmakauden toimintatapoihin liittyi nimenomaan tähän kysymykseen. Maaseudun kehittämishankkeissa syntyy kolmenlaisia vaikutuksia: 1) kehittämistyön oppimista eri tasoilla toimijaverkostoa, 2) hankkeiden lyhyen aikavälin hyö-

tyä niiden suoran työllistämisaikutuksen seurauksena sekä 3) hankkeiden varsinaisia toiminnallisia tuloksia ja vaikutuksia (yleensä pitämällä aikavälillä). Jos hankerahoituksesta suuri osa myönnetään keskuskaupungeissa sijaitseville suurille toteuttajaorganisaatioille, jää hankkeiden lyhyen aikavälin palkkahyötykin näihin keskuksiin, vaikka kipeimmin sen tarpeessa olisivat juuri kohdealueen ongelmalliset maaseutualueet itse. Keskusjohtoinen ja organisaatiopainotteinen näkökulma ohjelman toteutustapaan johtaa helposti tämänkaltaiseen paradoksaaliseen asetelmaan: maaseutua kehittävät suurten keskusten organisaatiot saaden valtaosan palkka- ja muista toteutusvaroista.

Esitys: Ohjelman toteutustapaa ja -ohjeistoa suunniteltaessa tulee kiinnittää huomiota enemmän toimintoihin. Varsinaisella maaseutualueella sijaitsevien kehittämisorganisaatioiden mahdollisuuksia saada toteutusvaroja tulee parantaa ja rahoituksen jakautumiseen kohdealueen sisällä tulee kiinnittää huomiota, jotta toteutusvarat eivät jää pääosin keskuksiin (ml. laadittava indikaattoristo), koska tällainen käytäntö kehittää keskuskaupunkeja eikä maaseutua. Varsinaisen maaseutualueen organisaatioverkkoa tulee vahvistaa muutoinkin kuin paikallisten toimintaryhmien kautta, jotta toteutusvaroja voidaan ohjata ensimmäistä ohjelmakautta selvästi enemmän varsinaisille kohdealueille.

4. Johtopäätökset ja esitykset

Tämä arviointi perustuu 30.08.1999 päivättyyn versioon maaseutusuunnitelmasta. Tehdyn etukäteisarvion pohjalta on annettu seuraavat suositukset:

Maaseutusuunnitelma-alueen vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien analyysi

Esitys: SWOT-analyysiä (luku 5.1.) tulee täydentää kansainvälisellä ja alueen sisäisellä ulottuvuudella sekä pohtimalla eri ulottuvuuksia esitettyä huomattavasti syvällisemmin.

Esitys: Ensimmäisen ohjelmakauden kokemukset on perusteltua käydä läpi kriittisemmin sekä strategian että toimintaperiaatteiden ja sisältöjen osalta. Nyt ne on kuvattu suunnitelmassa erillään strategiapohdinnasta toteamuksenomaisesti eikä niistä ole johdettu havaittavia strategisia johtopäätöksiä. Tämä puute tulee korjata, jotta maaseutusuunnitelman kattamalla pitkällä ohjelmakaudella saataisiin mahdollisimman hyvä yhteiskunnallinen tuotto ohjelmaan sijoitettaville varoille.

Ehdotetun strategian johdonmukaisuus suhteessa alueen tilanteeseen sekä esitettyihin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin, EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan ja muihin politiikkalohkoihin

Esitys: Mikäli maaseutusuunnitelman päätaavoite on rakennetun asunto- ja palveluverkon tasapainoinen hyödyntäminen ja ongelma-alueiden väestökadon hidastaminen (vrt. myös ohjelman s. 3), tulee päästrategia muotoilla uudelleen siten, että siihen sisältyy varainkäytön ja keinojen alueellista erilaistamista. Mikäli taas ohjelmaa ei ole tarkoitus erilaistaa erilaisten maaseutualueiden suhteen niiden kehitysongelmien osalta, tulee strategia

avoimesti myös kirjoittaa tähän muotoon, koska täysin horisontaalinen soveltamistapa ei korjaa ongelmallisimpien alueiden suhteellista asemaa.

Esitys: Maaseutusuunnitelman strategia- ja tavoiteosioon tulee lisätä kuvaus siitä, kuinka maaseutusuunnitelmat strategia ja tavoitteet ovat yhteydessä muiden yhteiskuntapolitiikan lohkojen strategioihin ja tavoitteisiin erityisesti niiden alueellisen ulottuvuuden suhteen.

Esitys: Toimintalinjat on mahdollista rakentaa vaihtoehtoisesti myös strategisista tavoitteista lähtien (asumisviihtyvyys, elinkeinot, osaaminen). Tämän jälkeen on helpommin havaittavissa, että ohjelman strategisilla tavoitteilla on jokin vastine ja merkittävä vaikutus toteutettavien toimenpiteiden osalta.

Esitys: Maaseutuohjelman yhteydessä tulee käydä kriittinen keskustelu kylätoiminnan nykyisestä roolista sekä sen puitteissa tapahtuvan toiminnan tukemisesta ohjelman varoin. Tällöin tulee linjata se, tuetaanko kylätoimintaa ensisijaisesti taloudellisin vai kulttuuri-, asuinympäristö- ja viihtyisyystavoitteista lähtevin perustein sekä se, miten mahdollisesti talous- ja työpaikkavaikutuksilla perustellulla tuella ko. toiminnalle saadaan mahdollisimman suuri vastine yhteiskunnan panostukselle toimintatapoja ja -malleja kehittämällä. Lisäksi kuntatason käyttöä maaseudun yhteisöjen kehittämisen ensisijaisena yksikkönä pitää pohtia. Paikallisten (kunta- ja seutupohjaisten) toimintaryhmien käyttö toimintalinjan toteutusvälineenä on perusteltua.

Toimenpiteiden arviointia vaikeuttaa olennaisesti ohjelman taloudellisten tietojen puuttuminen.

Maaseutusuunnitelman toimenpiteiden arvioitu vaikutus

Esitys: Maaseutusuunnitelman laadullisten tavoitteiden asettaminen on vielä keskeneräinen (luku 8) eikä hahmoteltuja tavoitteita ole liitetty ohjelma-alueen lähtötilan ja kehitysuuntien kuvaukseen eikä valittuun strategiaan. Määrälliset tavoitteet puuttuvat vielä kokonaan. Osio kaipaa uudistamista ja täydentämistä.

Tavoitteiden määrällistäminen ja oleellisten indikaattorien nimeäminen

Esitys: Maaseutusuunnitelman määrälliset tavoitteet sekä seuranta- ja arviointi-indikaattorit valmistellaan asianmukaisella tavalla (panos-, tuotos-, tulos- ja vaikutusindikaattorit, alku- ja tavoitearvot mainiten, vrt. EU:n komission indikaatiivinen metodologia).

Esitys: Koko maaseutusuunnitelman indikaattorijärjestelmä on syytä laatia perusteellisesti "puhtaalta pöydältä" aloittaen, sillä esitetyt satunnaiset indikaattorit eivät sovellu mittaamaan koko ohjelman, valittujen toimintalinjojen eivätkä yksittäisten toimenpiteiden vaikuttavuutta. Indikaattorijärjestelmän laadinnassa tulee huomioida ohjelman teknisen toteutumisen seurantaan palvelevat indikaattorit sekä sen vaikutuksia arvioivat indikaattorit. Jälkimmäisen indikaattoriryhmän laadinnassa tulee ottaa huomioon ohjelmalle valittu strategia ja sen yleistavoitteet sekä valitut toimintalinjat ja niiden puitteissa toteutettavat toimenpiteet siten, että indikaattorijärjestelmästä tulee tämän kokonaisuuden kannalta looginen ja riittävä. Lisäksi on syytä määrittellä se aluetaso, jolla indikaattoriaineistoa tuotetaan ja käytetään (vrt. edellä esitetyt kommentit strategiasta).

Ehdotettujen hallinnollisten toimeenpanojärjestelyjen tarkistaminen

Toimivaltaiset viranomaiset ja toimielimet

Esitys: Ohjelmien toimeenpanon kannalta valittu maaseutusuunnitelman keinovalikoima vaikuttaa tarkoituksenmukaiselta; maaseudun kehittämistoimenpiteiden sisällyttäminen tavoite 2 -ohjelmaan voisi vääristää niiden toimeenpanoa, mikäli muissa osissa aluetta sovellettaisiin maaseutusuunnitelmaa esimerkiksi tässä ohjelmassa esitetyllä tavalla eli erillään aluekehitysohjelmien päätöksenteosta. Toinen vaihtoehto on siirtää maaseutusuunnitelman toteutus saman aluekehitysohjelmien yleisen päätöksentekojärjestelmän piiriin sekä tavoite 2 -alueilla että niiden ulkopuolisilla alueilla. Tärkeintä on, että järjestelmä on sama tavoite 2 -alueilla ja niiden ulkopuolisilla alueilla.

Esitys: Maaseutusuunnitelman mainitaan perustuvan alueiden esityksiin. Tämä ei käy ilmi ohjelmasta millään tavalla. Ohjelmassa on tarpeen eritellä se, mitä alueet ovat esittäneet ja miten se on otettu huomioon ohjelmassa. Lisäksi alueellista näkökulmaa on yleisesti syytä lisätä ohjelmassa.

Esitys: Maaseutusuunnitelman johtojärjestelmä on hallintovetoinen, kun keskus- ja aluetason ryhmillä on ainoastaan neuvoa-antava rooli. Tämä tarkoittaa sitä, että MMM ja TE-keskusten maaseutuosasto voivat halutessaan määrittellä ohjelman toteuttamistavan ja sisällön. Ohjelman hallinnointimallia tulee muuttaa alueellisemmaksi ja osallistuvammaksi.

Esitys: Maaseudun kehittämistoimenpiteiden kokoamisesta yhteen ohjelmaan olisi pitänyt päättää ajoissa ennen aluekehitysohjelmien laadintaprosessin etenemistä hyvin pitkälle ja sen jälkeen koordinoita maaseutusuunnitelman laadintatyö aidosti alueiden ohjelmatyöhön. Tällöin koko maan kattavasta (pl. tavoite

te 1 -alueet) maaseutusuunnitelmasta olisi tul-
lut aidosti alueellinen ja samalla sen yhteydet
tavoite 2 -ohjelmaan olisivat tulleet pohdi-
tuiksi ajallaan. Tämä hankala menettely tulee
kirjata ohjelmaan, jotta se voidaan ottaa huo-
mioon seuraavan ohjelmakauden työhön ryh-
dyttäessä. Maaseutusuunnitelman yhteys ta-
voite 2 -ohjelmien toteutukseen ja organisoin-
tiin tulee täsmentää myös ohjelmakautta
2000-2006 koskien.

Seuranta, arviointi ja valvonta

Esitys: Seurantaryhmän asemaa tulee vahvis-
taa. Ohjelman arviointijoiden riippumatto-
muutta tulee erityisesti korostaa, koska maa-
seutusuunnitelman toteutus on keskusjohto-
seksi suunniteltu (pääosin on MMM:llä ja
TE-keskusten maaseutuosastoilla, muut toi-
mieliset ovat vain neuvoa-antavia). Näin ol-
len esimerkiksi MMM:n alaiset organisaatiot
eivät tule kysymykseen arvioinnin suorittaji-
na. Arviointiin kuuluva indikaattoristo tulee
rakentaa esim. EU:n esittämien guidelinien
pohjalta palvelemaan ohjelman kokonaisval-
taista ja tarkoituksenmukaista seuranta-
edellä esitetyillä periaatteilla.

Kytkenä muihin ohjelmiin

Esitys: Luonnonhaittakorvaus ja ympäristötu-
ki ovat merkittäviä maatalojen toimintaedelly-
tyksiin suoraan vaikuttavia toimenpiteitä, joi-
den koko maan puitteissa hallitusti ja suunni-
telmallisesti tapahtuva soveltamistapa on pe-
rusteltua alueiden välisten vääristymien eh-
käisemiseksi. Tämä johtuu siitä, että koko Suo-
mi kärsii luonnonolosuhdehaitoista ja muista
tekijöistä, jotka on tarpeen ottaa ko. järjestel-
missä huomioon valtakunnallisissa puitteissa.
Sitä, kuinka maaseutusuunnitelman alueellisil-
la toimenpiteillä on tarkoitus täydentää sitä
alueellista vaihtelua, johon horisontaaliset jär-
jestelmät eivät riitä, tulee sen sijaan analysoida
enemmän osittain osana strategiaosiota, osit-
tain osana keinojen käyttötapaa.

Esitys: Maaseutusuunnitelman kytkenä
merkittävään, tulevaisuudessa kansallisella
rahoituksella toteutettavaan investointitukeen
tulee sisällyttää ohjelma-asiakirjaan (strate-
gia, tavoitteet, toimenpiteet, vaikutukset, täy-
dentävyys, koordinaatiomenettely).

Esitys: Erillisestä hallinnointijärjestelmästä
johtuen tavoite 2 -ohjelmille ja maaseutusuun-
nitelmalle tulee esittää jäsennellympi ja perus-
tellumpi koordinaatiomalli yksityiskohtineen,
koska sen tarve on em. syystä johtuen ilmei-
nen. Yhteiseksi painopisteeksi mainittua kau-
punkien ja maaseudun vuorovaikutusta on kä-
sitelty tavoite 2 -ohjelmissa, mutta maaseutu-
suunnitelmasta sen analysointi, merkitys stra-
tegialle ja tavoitteille, sisältyminen eri toiminta-
linjoihin ja vaikutus valittaviin indikaattorei-
hin puuttuu kokonaan - tämä lisäys tulee teh-
dä, mikäli yhteistä tavoitetta pidetään yllä.

Yhteistyötahojen kuuleminen

Esitys: Suunnitelmaan tulee kirjata yksityis-
kohtaisesti tahot, joilta lausunnot on pyydetty
ja saatu sekä se, miten (asisisältö) ne on otet-
tu maaseutusuunnitelmassa huomioon.

Kehittämistyön toimintatavat

Esitys: Ohjelman toteutustapaa ja -ohjeistoa
suunniteltaessa tulee kiinnittää huomiota
enemmän toimintoihin. Varsinaisella maaseu-
tualueella sijaitsevien kehittämisorganisaatioi-
den mahdollisuuksia saada toteutusvaroja tu-
lee parantaa ja rahoituksen jakautumiseen
kohdealueen sisällä tulee kiinnittää huomiota,
jotta toteutusvarat eivät jää pääosin keskuk-
siin (ml. laadittava indikaattoristo), koska täl-
lainen käytäntö kehittää keskuskaupunkeja
eikä maaseutua. Varsinaisen maaseutualueen
organisaatioverkkoa tulee vahvistaa muutoin-
kin kuin paikallisten toimintaryhmien kautta,
jotta toteutusvaroja voidaan ohjata ensim-
mäistä ohjelmakautta selvästi enemmän varsi-
naisille kohdealueille.

5. Liitteet

Liite 1. Teknisiä huomiota maaseutus suunnitelman yksityiskohdista.

Luku 2:

- yleiskommentti: kuvaus hyvin staattista, kehityskulkuja ei juuri lainkaan mukana; olisi perusteltua muuttaa alue-analyysin suuntaan
- sivu 1: runsas 4 milj. asukasta lienee enemmän kuin 70 % koko maan väestöstä
- sivu 5: maatalous tuotantosuunnittain:... mikä on otettava huomioon myös maataloutta ja sen tuotteiden jalostusta kehitettäessä - kysymys: onko otettu ohjelmassa huomioon?
- sivu 9: 8. kappale:...erottaa EU:n massaviljan markkinoista. - sanavalintaan kannattanee kiinnittää huomiota (massavilja?!)
- sivu 10: 8. kappale:...puuteollisuutta kehittämällä ja puun energiakäyttöä lisäämällä. - viitattu menetettyihin työpaikkoihin ja niiden korvaamiseen: tässä yhteydessä voinee mainita myös puukauppajärjestelmän muutostarpeet, koska hankintapuun "tarkoituksenmukainen" hinnoittelu on ollut yhtenä muutoksen syynä ja syihinkin kannattaisi ehkä joskus puuttua seurausten ohella
- sivu 11: 1. kappale:...kasvanut 1990-luvun alussa huomattavasti. - lienee syytä tarkentaa, että vain suhteellinen kasvu on ollut huomattavaa (58)
- sivu 17, kpl 2.5. Aluetalous. Analyysi on riittämätön.
- sivu 21-22: tasa-arvokysymyksinä on käsitelty pääsääntöisesti vain naisasioita, mikä ei täytä EU:n tasa-arvopolitiikan lähtökoh- tia. Monilla maaseutualueilla syrjäytyneiden

miesten ongelmat ovat objektiivisesti vaka- vampia kuin naisia erityisesti koskevat on- gelmat. Koko tasa-arvotarkastelu tulisi uu- distaa objektiivisemmaksi ja tasapuolisem- maksi.

- sivu 22-23: maaseutuyhteisöissä tulisi käsitel- lä muitakin kuin kyliä ja kylätoimintaa

Luku 3:

- sivu 23, kpl 3.1.: tärkeitä lukuja puuttuu.
- sivu 24, kpl 3.3.:...aktiivisuuden lisääntymi- sen. - kannattaisi ehkä tarkastella asiaa hie- man kriittisemmin; osa uudesta aktiivisuu- desta on "näennäisaktiivisuutta", monet aktiivisuuden muodot maaseudulla ovat jatku- vasti taantuneet (esim. maamiesseurat, nu- orisoseuratoiminta) ja korvautuneet osittain uudella (esim. kylätoiminta); työhön liitty- vää aktiivisuutta ja aloitteellisuutta on ollut maaseudulla aina, koska perustana on aina ollut yrittäjäyys; hallinnon näkökulma ko- rostunut (on hyvin ilmeistä, että hallintovi- ranomainen toteaa osakseen tulleen aktiivi- suuden lisääntyneen sen jälkeen, kun on otettu käyttöön lisätoimenpiteitä ja -tuki- muotoja) - kokonaisvaltaisempaa ja tarkem- paa havainnointia!

Luku 4:

- sivu 25, 4. kpl:...Maaseudun kilpailukyky yri- tysten sijaintipaikkana kasvaa. - mihin mitat- taviin trendeihin tai indikaatioihin tämä pe- rustuu? - onko uskomus vai faktoihin ja to- dennettaviin arvioihin perustuva kehityspiir- re (raportoitu varmana toimintaympäristön muutoksena!) - myös täysin vastakkaisia tut- kimuspohjaisia päätelmiä on olemassa
- sivu 25, 6. kpl:...Vapaa-ajan asumisen ja ns. pysyvän asumisen välinen raja poistuu. - ris-

tiriitaista/epätarkkaa sanontaa (poistuu vs. hämärtyy tai madaltuu; samat huomiot kuin edellisessä kohdassa.

- sivu 25, 7 kpl:...Tietotekniikka poistaa tiedon saantiin liittyvän epäsymmetrian kaupunkien ja maaseudun välillä. – Kiistanalainen väite. Kaikki tarvittava tieto ei ole suinkaan tarjolla tietoverkoissa, vaan erittäin merkittävä osa kaikissa ammateissa tarvittavasta tiedosta on tulevaisuudessakin vain painetussa muodossa tai vain ihmisillä, minkä vuoksi tarvitaan muita kuin tietoteknisiä tiedonhankintatapoja sekä henkilökohtaista kanssakäymistä valtaosassa ammatteja ja toimintoja. Tietotekniikka saattaa parhaimmillaan pienentää hieman epäsymmetriaa joidenkin tietotarpeiden osalta.

Luku 5:

- sivu 27: SWOT-analyysi ei perustu kovin-kaan selvästi aiempiin aluekuvauksiin ja sen kvantitatiivisuutta olisi perusteltua merkittävästi lisätä
- sivu 27, viimeinen kappale: ...Yhteistyön oppiminen on välttämätöntä. – Kiistanalaista sanankäyttöä, josta voisi päätellä, että maaseudulla ei ole aiemmin osattu harjoittaa minkäänlaista yhteistyötä. Lienee kyseessä yhteistyön lisääminen.
- sivu 28, ensimmäinen kappale:... Yhteistyökulttuuria voidaan vahvistaa vain nostamalla yhteistyöhön kannustavat toimintatavat ensisijaisiksi kaikessa kehittämistyössä. – kaikkea kehittämistyötä ei voitane ohjata tältä pohjalta, ilmeinen ajatusharha. Lienee kyse siitä, että yhteistyökulttuuria voidaan vahvistaa tukemalla yhteistyöhön kannustavia toimintatapoja tarkoituksenmukaisella tavalla myös kehittämistyössä.
- sivu 28, 2. kpl: ...kulutuskeskusten läheisyys... – koskee vain osaa maaseutus suunnitelman kattamasta alueesta!

- sivu 29-32: leimallisesti tarkasteltu aluetaso on useissa yhteyksissä kylä; muotoilua olisi perusteltua tarkastella kriittisesti ja pohtia muiden aluetasojen käyttökelpoisuutta (vrt. yleiskommentit arviointiraportissa).

Luku 8:

- sivu 52: keskeneräinen; tasa-arvotavoitteiden tasapuolisempi uudelleenmuotoilu lienee perusteltua (syrjäytyneet tai syrjäytymisuhan alla olevat miehet).

Luku 9:

- sivu 53, 4. kpl:...Käytännössä työtä tehtiin rinnakkain yhteishengessä. – lienee syytä muotoilla uudelleen.
- sivu 55-56: seuranta ja arviointi: keskeneräinen.
- sivu 56, kpl 9.4.1.: keskeneräinen.
- sivu 57, 6. kpl:...kaikissa yhteisenä painopisteenä kaupungin ja maaseudun vuorovaikutuksen edistäminen. – se, millä tavalla se on tässä suunnitelmassa painopisteenä, ei käy ilmi asiakirjasta.
- sivu 61, 2. kpl: puutteellinen, osin virheellinen.

Liitteet:

- eivät palvele parhaalla mahdollisella tavalla ohjelman kokonaisuutta; liittyy suunnitelman alkuosan alue-analyysin tekotapaan. Sekä alue-analyysin että siitä johdetun SWOT-analyysin tulisi pohjautua pääosin liitteissä olevaan, sitä tukevaan ja täsmentävään materiaaliin, jonka tulisi olla laadittuna juuri ko. alueen kuvausta varten ottaen huomioon koko alueen erityisyyden ja alueen sisäiset erot.

Liite 13

Neuvoston asetus (EY) N:o 1257/1999 Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tuesta maaseudun kehittämiseen ja tiettyjen asetusten muuttamisesta ja kumoamisesta
Neuvoston asetus (EY) N:o 1258/1999 yhteisen maatalouspolitiikan rahoittamisesta
Komission asetus (EY) N:o 1750/1999 Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tuesta maaseudun kehittämiseen annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1257/1999 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä

Laki N:o 329/1999 (muutettu 44/2000) maaseutuelinkeinojen rahoituslaki
Laki N:o 657/1966 (muutettu viimeksi 330/1999) maatilatalouden kehittämisrahastosta
Laki N:o 1100/1994 Euroopan yhteisön yhteisen maatalouspolitiikan täytäntöönpanosta
Laki N:o 1093/1996 metsälaki
Laki N:o 1094/1996 (muutettu 718/1999) kestävän metsätalouden rahoituksesta
Laki N:o 56/1980 yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta
Laki N:o 947/1997 peruskuivatustoiminnan tukemisesta
Laki N:o 1336/1997 kirjanpitolaki

Asetus N:o 1754/1995 maatilatalouden kehittämisrahastosta
Asetus N:o 1311/1996 kestävän metsätalouden rahoituksesta
Asetus N:o 1200/1996 metsäasetus

Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä (luonnos)
Valtioneuvoston asetus eräistä maaseudun koulutusavustuksista (luonnos)
Valtioneuvoston asetus metsätilojen rakennetuesta (valmisteilla)
Valtioneuvoston asetus maaseutuelinkeinojen rahoituslain nojalla annettavasta asetuksesta eräiden vesistötoimenpiteiden tukemisesta (valmisteilla)

Maa- ja metsätalousministeriön asetus maatilatalouden rakennetuen ja vastaavan yritystoimintaan myönnettävän tuen kohdentamisesta (luonnos)
Maa- ja metsätalousministeriön asetus eräistä maaseudun koulutusavustuksista (luonnos)
Maa- ja metsätalousministeriön asetus maaseudun kehittämistoimenpiteitä tuettaessa noudatettavasta menettelystä (luonnos)
Maa- ja metsätalousministeriön yleiskirje maaseudun kehittämistoimenpiteitä tuettaessa noudatettavasta menettelystä (luonnos)

Seuraavia yhteisösäädöksiä (direktiivejä) sovelletaan koskien

- saastumisen ehkäisyä ja valvontaa (EPPC) (96/61/EC)
- ympäristövaikutusten arviointia (97/11/EC)
- lintuja (79/409/EEC)
- elinympäristöä (92/43/EEC)
- pohjavesiä (80/68/EEC)
- pintavesiä (75/440/EEC)
- juomavettä (80/778/EEC)
- vedenlaatua (76/76/160/EEC, 76/464/EEC, 78/659/EEC, 79/923/EEC, 86/280/EEC)
- nitraatteja (91/676/EEC)

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel, 20/07/2000

K(2000) 2148 lopull.

EI JULKAISTAVASKI

KOMISSION PÄÄTÖS
tehty 20/07/2000

alueellista maaseudun kehittämistä tavoite 1 alueen ulkopuolisella alueella Manner-Suomessa ohjelmakaudella 2000–2006 koskevan ohjelma-asiakirjan hyväksymisestä

(Ainoastaan suomen- ja ruotsinkielinen teksti ovat todistusvoimaiset)

KOMISSION PÄÄTÖS

tehty
20 -07- 2000

alueellista maaseudun kehittämistä tavoite I alueen ulkopuolisella alueella Manner-Suomessa ohjelmakaudella 2000–2006 koskevan ohjelma-asiakirjan hyväksymisestä

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO, joka

ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen,

ottaa huomioon Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tuesta maaseudun kehittämiseen 17 päivänä toukokuuta 1999 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1257/1999¹ ja erityisesti sen 44 artiklan 2 kohdan,

sekä katsoo seuraavaa:

- 1) Asetuksen (EY) N:o 1257/1999 41 artiklassa ja sitä seuraavissa artikloissa vahvistetaan 40 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuun maaseudun kehittämisen ohjelmatyöhön kuuluvien maaseudun kehittämissuunnitelmien laatimisedellytykset.
- 2) Asetuksen (EY) N:o 1257/1999 41 artiklan 1 kohdassa säädetään, että jäsenvaltio toimittaa komissiolle maaseudun kehittämissuunnitelmat, joihin sisältyvät tiedot on eritelty saman asetuksen 43 artiklassa ja asetuksen (EY) N:o 1257/1999 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä 23 päivänä heinäkuuta 1999 annetun komission asetuksen (EY) N:o 1750/1999² liitteessä.
- 3) Komissio arvioi asetuksen (EY) N:o 1257/1999 44 artiklan 2 kohdan nojalla, ovatko ehdotetut suunnitelmat mainitun asetuksen mukaisia. Näiden suunnitelmien pohjalta se hyväksyy maaseudun kehittämistä koskevat ohjelma-asiakirjat.
- 4) Suomen viranomaiset esittivät komissiolle 12 päivänä marraskuuta 1999 Manner-Suomea koskevan alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman. Suunnitelma sisältää asetuksen (EY) N:o 1257/1999 43 artiklassa ja asetuksen (EY) N:o 1750/1999 liitteessä tarkoitettut tiedot ja erityisesti kuvauksen toimenpiteistä suunnitelman täytäntöönpanemiseksi sekä alustavan kokonaisrahoitustaulukon, jossa on yhteenveto suunnitelmassa esitettyjen maaseudun kehittämisen toimintalinjoihin ja toimenpiteisiin kohdennettavista kansallisista ja yhteisön varoista. Komission ja Suomen viranomaisten välisten neuvottelujen jälkeen maaseudun kehittämissuunnitelman lopullinen versio toimitettiin komissiolle 2 päivänä kesäkuuta 2000.

¹ EYVL L 160, 26.6.1999, s. 80.

² EYVL L 214, 13.8.1999, s. 31.

- 5) Asetuksen (EY) N:o 1257/1999 35 artiklan mukaisesti yhteisön tuki maaseudun kehittämissuunnitelmassa ehdotetuille maaseudun kehittämistoimenpiteille maksetaan EMOTR:n tukiosastosta. Tuki muodostaa prosenttimääräisen osuuden tukikelpoisista menoista hyväksytyssä ohjelma-asiakirjassa olevien toimenpidekohtaisten osarahoitusosuuksien mukaan.
- 6) Komission asetuksen (EY) N:o 2603/1999³ 6 artiklassa vahvistetaan perusteet menojen tukikelpoisuuden alkamispäivän määrittämiseksi, ja sen mukaan tukikelpoisuus alkaa 1 päivänä tammikuuta 2000, jos maaseudun kehittämissuunnitelma on esitetty ennen kyseistä päivää, tai suunnitelman esittämispäivänä, jos se on esitetty 1 päivän tammikuuta 2000 jälkeen. Olisi siis vahvistettava tähän ohjelma-asiakirjaan liittyvien menojen tukikelpoisuuden alkamispäivä.
- 7) Tämä päätös ei vaikuta komission kantaan perustamissopimuksen 87 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuista valtiontuista, jotka sisältyvät tähän ohjelma-asiakirjaan ja joita komissio ei ole vielä hyväksynyt.
- 8) Ohjelma-asiakirjaan sisältyvät toimenpiteet ovat asetuksen (EY) N:o 1257/1999 37 artiklan 3 kohdan mukaisesti johdonmukaisia muiden yhteisen maatalouspolitiikan välineiden avulla toteutettavien toimenpiteiden kanssa. Johdonmukaisuuden noudattaminen on varmistettava koko ohjelma-asiakirjan täytäntöönpanon ajan. Ohjelma-asiakirjaan ei sisälly 37 artiklan 3 kohdan toisen alakohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa säädettyjä poikkeuksia.
- 9) Suomen viranomaisten on varmistettava yrittäjien käynnistämistukea myönnettäessä, että päällekkäisyydet rahastojen kesken vältetään.
- 10) Suomi varmistaa, ettei minkään alueen luontoarvoja vaaranneta neuvoston direktiivin 92/43/ETY tai neuvoston direktiivin 79/409/ETY vastaisella tavalla niissä hankkeissa, jotka osarahoitetaan tämän ohjelman nojalla.
- 11) Erityisesti Suomi varmistaa, että neuvoston direktiiviä 92/43/ETY ja neuvoston direktiiviä 79/409/ETY, erityisesti ensin mainitun direktiivin 6 artiklaa, sovelletaan tehokkaasti niillä alueilla, jotka sisältyvät komissiolle 23 joulukuuta 1998 ilmoitettuun luetteloon ja sen täydennyksiin 22 heinäkuuta 1999. Tämä ei vaikuta komission oikeuteen kiistää luettelon oikeellisuus.
- 12) Tässä päätöksessä säädetyt toimenpiteet ovat maatalouden rakenteiden ja maaseudun kehittämisen komitea lausunnon mukaiset.

ON TEHNYT TÄMÄN PÄÄTÖKSEN:

1 artikla

Hyväksytään Manner-Suomea koskevaan alueelliseen maaseudun kehittämissuunnitelmaan, jonka lopullinen versio toimitettiin komissiolle 2 päivänä kesäkuuta 2000, perustuva ohjelma-asiakirja.

³ EYVL L 316, 10.12.1999, s. 26.

2 artikla

1. Maaseudun alueellisen kehittämissuunnitelman täytäntöönpanemista varten suunniteltujen toimenpiteiden julkiset menot ovat koko ohjelmakaudella 387,77 miljoonaa euroa, ja EMOTR:n tukiosaston rahoitusosuus on enintään 116,33 miljoonaa euroa.
2. Kokonaissumma on liitteessä I olevan alustavan kokonaisrahoitustaulukon mukainen:

3 artikla

1. Menojen tukikelpoisuus alkaa 1 päivästä tammikuuta 2000.
2. Viimeinen päivä, jona EMOTR:n tukiosasto ottaa huomioon maksuviranomaisena toimivan elimen tämän ohjelma-asiakirjan perusteella suorittamat maksut, on 31 päivä joulukuuta 2006.

4 artikla

Tämä päätös on osoitettu Suomen tasavallalle.

Tehty Brysselissä 20 -07- 2000

Komission puolesta

Komission jäsen

Franz FISCHLER

Kokonaisrahoitustaulukko (milj. euroa)

	2000					2001					2002					2003				
	Kokonais- kustan- nukset	Julkinen rahoitus			Yksityinen rahoitus	Kokonais- kustan- nukset	Julkinen rahoitus			Yksityinen rahoitus	Kokonais- kustan- nukset	Julkinen rahoitus			Yksityinen rahoitus	Kokonais- kustan- nukset	Julkinen rahoitus			Yksityinen rahoitus
		Julkiset kustan- nukset	EU- rahoitus	Kansallinen julkinen rahoitus			Julkiset kustan- nukset	EU- rahoitus	Kansallinen julkinen rahoitus			Julkiset kustan- nukset	EU- rahoitus	Kansallinen julkinen rahoitus			Julkiset kustan- nukset	EU- rahoitus	Kansallinen julkinen rahoitus	
Toimintalinja 1																				
a. Maatilanvoinnit	0,29	0,10	0,03	0,07	0,19	2,38	0,83	0,25	0,58	1,55	5,33	1,87	0,56	1,31	3,47	4,95	1,73	0,52	1,21	3,22
b. Nuorten viljelijöiden aloitustuki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
c. Koulutus	0,67	0,60	0,18	0,42	0,07	2,33	2,10	0,63	1,47	0,23	3,19	2,87	0,86	2,01	0,32	3,00	2,70	0,81	1,89	0,30
i. Muut metsätalous- toimenpiteet	0,33	0,27	0,08	0,19	0,07	1,58	1,27	0,38	0,89	0,32	2,33	1,87	0,56	1,31	0,47	2,25	1,80	0,54	1,26	0,45
l. Lomitus- ja tilanhoito- palvelujen perustaminen	0,38	0,27	0,08	0,19	0,11	1,81	1,27	0,38	0,89	0,54	2,67	1,87	0,56	1,31	0,80	2,48	1,73	0,52	1,21	0,74
<i>Yhteensä</i>	<i>1,67</i>	<i>1,23</i>	<i>0,37</i>	<i>0,86</i>	<i>0,43</i>	<i>8,11</i>	<i>5,47</i>	<i>1,64</i>	<i>3,83</i>	<i>2,64</i>	<i>13,52</i>	<i>8,47</i>	<i>2,54</i>	<i>5,93</i>	<i>5,05</i>	<i>12,68</i>	<i>7,97</i>	<i>2,39</i>	<i>5,58</i>	<i>4,71</i>
Toimintalinja 2																				
a. Maatilanvoinnit, (monipuolistaminen)	5,81	2,03	0,61	1,42	3,78	26,00	9,10	2,73	6,37	16,90	32,19	11,27	3,38	7,89	20,92	29,90	10,47	3,14	7,33	19,44
i. Muut metsätalous- toimenpiteet (yritysten investoinnit)	4,06	2,03	0,61	1,42	2,03	14,60	7,30	2,19	5,11	7,30	21,00	10,50	3,15	7,35	10,50	20,20	10,10	3,03	7,07	10,10
p. Toimintojen moni- puolistaminen maa- taloudessa ja sitä lähellä olevilla aloilla moni- muotoisuuden tai vaihto- ehtoisten tulonlähteiden edistämiseksi	3,17	1,90	0,57	1,33	1,27	12,17	7,30	2,19	5,11	4,87	11,78	7,07	2,12	4,95	4,71	15,11	9,07	2,72	6,35	6,04
s. Matkailu- ja käsi- työläiselinkeinojen kannustaminen tiloilla	1,56	0,93	0,28	0,65	0,62	7,72	4,63	1,39	3,24	3,09	11,78	7,07	2,12	4,95	4,71	8,78	5,27	1,58	3,69	3,51
<i>Yhteensä</i>	<i>14,59</i>	<i>6,90</i>	<i>2,07</i>	<i>4,83</i>	<i>7,69</i>	<i>60,49</i>	<i>28,33</i>	<i>8,50</i>	<i>19,83</i>	<i>32,16</i>	<i>76,75</i>	<i>35,90</i>	<i>10,77</i>	<i>25,13</i>	<i>40,85</i>	<i>73,99</i>	<i>34,90</i>	<i>10,47</i>	<i>24,43</i>	<i>39,09</i>
Toimintalinja 3																				
n. Maatalouselinkeinon ja maaseutuväestön peruspalvelut	1,37	1,23	0,37	0,86	0,14	4,26	3,83	1,15	2,68	0,43	10,56	9,50	2,85	6,65	1,06	10,00	9,00	2,70	6,30	1,00
o. Kylien kunnostaminen ja kehittäminen sekä maaseutuperinnön suojeleminen ja säilyttäminen	1,78	1,60	0,48	1,12	0,18	6,37	5,73	1,72	4,01	0,64	13,74	12,37	3,71	8,66	1,37	17,04	15,33	4,60	10,73	1,70
<i>Yhteensä</i>	<i>3,15</i>	<i>2,83</i>	<i>0,85</i>	<i>1,98</i>	<i>0,31</i>	<i>10,63</i>	<i>9,57</i>	<i>2,87</i>	<i>6,70</i>	<i>1,06</i>	<i>24,30</i>	<i>21,87</i>	<i>6,56</i>	<i>15,31</i>	<i>2,43</i>	<i>27,04</i>	<i>24,33</i>	<i>7,30</i>	<i>17,03</i>	<i>2,70</i>
Koko ohjelma yhteensä	19,41	10,97	3,29	7,68	8,44	79,23	43,37	13,01	30,36	35,86	114,56	66,23	19,87	46,36	48,33	113,71	67,20	20,16	47,04	46,51
Siirtymätoimenpiteet	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Lisätaulukko: useisiin toimintalinjoihin kuuluvien toimenpiteiden yhdistetyt menot																				
a. Maatilanvoinnit (ensiasteen jalostus- ja monipuolistamis- investoinnit)	6,10	2,13	0,64	1,49	3,96	28,38	9,93	2,98	6,95	18,45	37,52	13,13	3,94	9,19	24,39	34,86	12,20	3,66	8,54	22,66
i. Muut metsätalous- toimenpiteet	4,39	2,30	0,69	1,61	2,09	16,18	8,57	2,57	6,00	7,62	23,33	12,37	3,71	8,66	10,97	22,45	11,90	3,57	8,33	10,55

Kokonaisrahoitustaulukko (milj. euroa)

	2004					2005					2006					Yhteensä				
	Kokonais- kustan- nukset	Julkinen rahoitus			Yksityinen rahoitus	Kokonais- kustan- nukset	Julkinen rahoitus			Yksityinen rahoitus	Kokonais- kustan- nukset	Julkinen rahoitus			Yksityinen rahoitus	Kokonais- kustan- nukset	Julkinen rahoitus			Yksityinen rahoitus
		Julkiset kustan- nukset	EU- rahoitus	Kansallinen julkinen rahoitus			Julkiset kustan- nukset	EU- rahoitus	Kansallinen julkinen rahoitus			Julkiset kustan- nukset	EU- rahoitus	Kansallinen julkinen rahoitus			Julkiset kustan- nukset	EU- rahoitus	Kansallinen julkinen rahoitus	
Toimintalinja 1																				
a. Maatilaninvestoinnit	5,05	1,77	0,53	1,24	3,28	4,86	1,70	0,51	1,19	3,16	4,57	1,60	0,48	1,12	2,97	27,43	9,60	2,88	6,72	17,83
b. Nuorten viljelijöiden aloitustuki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
c. Koulutus	3,11	2,80	0,84	1,96	0,31	2,96	2,64	0,80	1,87	0,30	2,81	2,53	0,76	1,77	0,28	18,07	16,27	4,88	11,39	1,81
i. Muut metsätalous-toimenpiteet	2,33	1,87	0,56	1,31	0,47	2,21	1,77	0,53	1,24	0,44	2,13	1,70	0,51	1,19	0,43	13,17	10,53	3,16	7,37	2,63
l. Lomitus- ja tilanhoito-palvelujen perustaminen	2,52	1,77	0,53	1,24	0,76	2,43	1,70	0,51	1,19	0,73	2,29	1,60	0,48	1,12	0,69	14,57	10,20	3,06	7,14	4,37
<i>Yhteensä</i>	<i>13,02</i>	<i>8,20</i>	<i>2,46</i>	<i>5,74</i>	<i>4,82</i>	<i>12,46</i>	<i>7,83</i>	<i>2,35</i>	<i>5,48</i>	<i>4,62</i>	<i>11,80</i>	<i>7,43</i>	<i>2,23</i>	<i>5,20</i>	<i>4,36</i>	<i>73,24</i>	<i>46,60</i>	<i>13,98</i>	<i>32,62</i>	<i>26,64</i>
Toimintalinja 2																				
a. Maatilaninvestoinnit, (monipuolistaminen)	31,62	11,07	3,32	7,75	20,55	31,52	11,03	3,31	7,72	20,49	29,33	10,27	3,08	7,19	19,07	186,38	65,23	19,57	45,66	121,15
i. Muut metsätalous-toimenpiteet (yrittäjien investoinnit)	20,80	10,40	3,12	7,28	10,40	19,94	9,97	2,99	6,98	9,97	19,94	9,97	2,99	6,98	9,97	120,54	60,27	18,08	42,19	60,27
p. Toimintojen moni-puolistaminen maa-taloudessa ja sitä lähellä olevilla aloilla moni-muotoisuuden tai vaihto-ehtoisten tulonlähteiden edistämiseksi	15,06	9,03	2,71	6,32	6,02	14,33	8,60	2,58	6,02	5,73	14,28	8,57	2,57	6,00	5,71	85,89	51,53	15,46	36,07	34,36
s. Matkailu- ja käsi-työläiselinkeinojen kannustaminen tiloilla	9,00	5,40	1,62	3,78	3,60	8,72	5,23	1,57	3,66	3,49	8,17	4,90	1,47	3,43	3,27	55,72	33,43	10,03	23,40	22,29
<i>Yhteensä</i>	<i>76,47</i>	<i>35,90</i>	<i>10,77</i>	<i>25,13</i>	<i>40,57</i>	<i>74,52</i>	<i>34,83</i>	<i>10,45</i>	<i>24,38</i>	<i>39,69</i>	<i>71,72</i>	<i>33,70</i>	<i>10,11</i>	<i>23,59</i>	<i>38,02</i>	<i>448,53</i>	<i>210,47</i>	<i>63,14</i>	<i>147,33</i>	<i>238,07</i>
Toimintalinja 3																				
n. Maatalouselinkeinon ja maaseutuväestön peruspalvelut	10,30	9,27	2,78	6,49	1,03	10,00	9,00	2,70	6,30	1,00	9,37	8,43	2,53	5,90	0,94	55,85	50,27	15,08	35,19	5,59
o. Kylien kunnostaminen ja kehittäminen sekä maaseutuperinnön suojeleminen ja säilyttäminen	17,67	15,90	4,77	11,13	1,77	17,37	15,63	4,69	10,94	1,74	15,41	13,87	4,16	9,71	1,54	89,37	80,43	24,13	56,30	8,94
<i>Yhteensä</i>	<i>27,96</i>	<i>25,17</i>	<i>7,55</i>	<i>17,62</i>	<i>2,80</i>	<i>27,37</i>	<i>24,63</i>	<i>7,39</i>	<i>17,24</i>	<i>2,74</i>	<i>24,78</i>	<i>22,30</i>	<i>6,69</i>	<i>15,61</i>	<i>2,48</i>	<i>145,22</i>	<i>130,70</i>	<i>39,21</i>	<i>91,49</i>	<i>14,52</i>
Koko ohjelma yhteensä	117,45	69,27	20,78	48,49	48,19	114,35	67,30	20,19	47,11	47,05	108,29	63,43	19,03	44,40	44,86	667,00	387,77	116,33	271,44	279,23
Siirtymätoimenpiteet	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Lisätaulukko: useisiin toimintalinjoihin kuuluvien toimenpiteiden yhdistetyt menot																				
a. Maatilaninvestoinnit (ensimmäisen jalostus- ja monipuolistamis-investoinnit)	36,67	12,83	3,85	8,98	23,83	36,38	12,73	3,82	8,91	23,65	33,90	11,87	3,56	8,31	22,04	213,81	74,83	22,45	52,38	138,98
i. Muut metsätalous-toimenpiteet	23,13	12,27	3,68	8,59	10,87	22,15	11,73	3,52	8,21	10,42	29,74	11,67	3,50	8,17	10,40	133,71	70,80	21,24	49,56	62,91

EMOTR:n tukiosaston varat maaseudun sopeuttamis- ja kehittämistoimenpiteisiin tavoite 2-alueilla: 36,7 milj. Euroa (60 % 33 artiklan mukaisista kokonaismääristä)
Nuorten viljelijöiden aloitustuki on lisätty rahoitustaulukkuun olettaen, että sille aletaan myöntää EU:n osarahoitusta rahoituskauden aikana.

20 JUL. 2000

EUROOPAN KOMISSIO

PÄÄSIHTEERISTÖ

Bryssel, 20/07/2000

SG (2000) D/ 105192

SUOMEN PYSYVÄ EDUSTUSTO
EUROOPAN UNIONISSA
Rue de Trèves, 100

1040 BRUXELLES

Asia : TIEDOKSIANTO EY:N PERUSTAMISSOPIMUKSEN 254
ARTIKLAN NOJALLA

**Pääsihteeristö pyytää kunnioittavasti toimittamaan
ulkoasiainministerille oheisen komission päätöksen.**

Pääsihteerin puolesta

Paul LAFILI

Liite : K (2000) 2148 lopull.

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel, 30/01/2002

K(2002) 170

EI JULKAISTAVASKI

KOMISSION PÄÄTÖS

tehty 30/01/2002

alueellista maaseudun kehittämistä tavoite 1 alueen ulkopuolisella alueella Manner-Suomessa ohjelmakaudella 2000–2006 koskevaan ohjelma-asiakirjaan tehtyjen muutosten hyväksymisestä ja kyseisen ohjelma-asiakirjan hyväksymisestä tehdyn komission päätöksen K(2000) 2148 muuttamisesta

(Ainoastaan suomen- ja ruotsinkielinen teksti ovat todistusvoimaiset)

CCI 1999 FIGPD002

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO, joka

ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen,

ottaa huomioon Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tuesta maaseudun kehittämiseen ja tiettyjen asetusten muuttamisesta ja kumoamisesta 17 päivänä toukokuuta 1999 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1257/1999¹ ja erityisesti sen 44 artiklan 2 kohdan,

ottaa huomioon Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tuesta maaseudun kehittämiseen annetun asetuksen (EY) N:o 1257/1999 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä annetun komission asetuksen (EY) N:o 1750/1999², sellaisena kuin se on muutettuna asetuksella (EY) N:o 1763/2001³, ja erityisesti sen 35 artiklan 2 kohdan,

sekä katsoo seuraavaa:

- 1) Komissio teki 20 päivänä heinäkuuta 2000 päätöksen K(2000) 2148 alueellista maaseudun kehittämistä Manner-Suomessa ohjelmakaudella 2000–2006 koskevan ohjelma-asiakirjan hyväksymisestä.
- 2) Asetuksen (EY) N:o 1750/1999 35 artiklan 2 kohdan mukaisesti Suomen viranomaiset jättivät komissiolle 28 päivänä syyskuuta 2001 pyynnön alueellista maaseudun kehittämistä Manner-Suomessa koskevan ohjelma-asiakirjan muuttamisesta.
- 3) Tässä pyynnössä ehdotetaan muutoksia rahoitustaulukkoon siten, että siinä otetaan huomioon toimenpiteiden välinen tasapaino ja julkisen rahoituksen tason lisäys tietyille toimenpiteille. Asetuksen (EY) N:o 1750/1999 35 artiklan 2 kohdan mukaisesti ehdotetut muutokset on hyväksyttävä komission päätöksellä.
- 4) Komissio arvioi, ovatko ohjelma-asiakirjoihin ehdotetut muutokset johdonmukaisia asetusten (EY) N:o 1257/1999 ja (EY) N:o 1750/1999 kanssa.
- 5) Asetuksen (EY) N:o 1750/1999 35 artiklan 1 kohdan mukaisesti Suomen viranomaisten ehdottamat muutokset on perusteltu asianmukaisesti. Ehdotetut muutokset ovat asetusten (EY) N:o 1257/1999 ja (EY) N:o 1750/1999 vaatimusten mukaisia.
- 6) Asetuksen (EY) N:o 1257/1999 47 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaisesti menojen tukikelpoisuutta koskevia periaatteita, joista säädetään rakennerahastoja koskevista yleisistä säännöksistä 21 päivänä kesäkuuta 1999 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1260/1999⁴, sellaisena kuin se on muutettuna asetuksella (EY) N:o

¹ EYVL L 160, 26.6.1999, s. 80.

² EYVL L 214, 13.8.1999, s. 31.

³ EYVL L 239, 7.9.2001, s. 10.

⁴ EYVL L 161, 26.6.1999, s. 1.

1447/2001⁵, 30 artiklan 2 kohdassa, sovelletaan yhteisön osuuteen maaseudun kehittämisen ohjelmatyöhön kuuluvien toimenpiteiden rahoituksesta. Näiden säädösten nojalla menojen tukikelpoisuus alkaa päivänä, jona komissio vastaanottaa tukipyynnön. Olisi siis määriteltävä ehdotetuista muutoksista aiheutuvien menojen tukikelpoisuuden alkamispäivä.

- 7) Tämä päätös ei vaikuta komission kantaa perustamissopimuksen 87 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuista valtiontuista, joista on ilmoitettu ohjelma-asiakirjaan tehtyjen muutosten yhteydessä ja joita komissio ei ole vielä hyväksynyt.
- 8) Tässä päätöksessä säädetyt toimenpiteet ovat maatalouden rakenteiden ja maaseudun kehittämisen komitean lausunnon mukaiset.

ON TEHNYT TÄMÄN PÄÄTÖKSEN:

1 artikla

Hyväksytään alueellista maaseudun kehittämistä tavoite 1 alueen ulkopuolisella alueella Manner-Suomessa koskevan ohjelma-asiakirjan muutokset, jotka toimitettiin Euroopan yhteisöjen komissiolle 28 päivänä syyskuuta 2001.

2 artikla

Tällä päätöksellä hyväksytyistä muutoksista aiheutuvien menojen tukikelpoisuus alkaa 28 päivästä syyskuuta 2001.

3 artikla

Muutetaan komission päätös K(2000) 2148 seuraavasti:

1. Korvataan liite I tämän päätöksen liitteessä olevalla tekstillä.

4 artikla

Tämä päätös on osoitettu Suomen tasavallalle.

Tehty Brysselissä 30.01.2002

Komission puolesta
Franz FISCHLER
Komission jäsen

⁵ EYVL L 198, 21.7.2001, s. 1.

LIITE

"Liite 1

EUROOPAN KOMISSIO

PÄÄSIHTEERISTÖ

Bryssel, 31/01/2002

SG (2002) D/ 228309

SUOMEN PYSYVÄ EDUSTUSTO
EUROOPAN UNIONISSA
Rue de Trèves, 100

1040 BRUXELLES

Asia : **TIEDOKSIANTO EY:N PERUSTAMISSOPIMUKSEN 254
ARTIKLAN NOJALLA**

**Pääsihteeristö pyytää kunnioittavasti toimittamaan
ulkoasiainministerille oheisen komission päätöksen.**

Pääsihteerin puolesta

Bernard MICHEL

Liite : K (2002) 170

Bryssel, 06 -02- 2002

SG(2002) D/ 228382

SUOMEN PYSYVÄ EDUSTUSTO
EUROOPAN UNIONISSA
rue de Trèves, 100

1040 BRUXELLES

Asia :   Kommission Päätös tehty 30.01.2002

Pääsihteeristö pyytää kunnioittavasti toimittamaan ulkoasiainministerille
ohaisen komission päätöksen.

**Due to an administrative error the Annex to Decision C(2002)170
has not been sent to your office.
Please find herewith the missing Annex.**

Pääsihteerin puolesta

Bernard MICHEL

Liite: Corrigendum K(2002) 170

Ref. SG(2002) 228309 – 31.01.2002

Kokonaisrahoitustaulukko (milj. euroa)

	2000					2001					2002					2003				
	Kokonais- kustan- nukset	Julkinen rahoitus			Yksityinen rahoitus	Kokonais- kustan- nukset	Julkinen rahoitus			Yksityinen rahoitus	Kokonais- kustan- nukset	Julkinen rahoitus			Yksityinen rahoitus	Kokonais- kustan- nukset	Julkinen rahoitus			Yksityinen rahoitus
		Julkiset kustan- nukset	EU- rahoitus	Kansallinen julkinen rahoitus			Julkiset kustan- nukset	EU- rahoitus	Kansallinen julkinen rahoitus			Julkiset kustan- nukset	EU- rahoitus	Kansallinen julkinen rahoitus			Julkiset kustan- nukset	EU- rahoitus	Kansallinen julkinen rahoitus	
Toimintalinja 1																				
a. Maatilainvestoinnit	0,05	0,05	0,05	0,00	0,00	3,98	1,39	0,42	0,97	2,59	6,07	2,12	0,64	1,48	3,95	6,16	2,16	0,65	1,51	4,00
b. Nuorten viljelijöiden aloitustuki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
c. Koulutus	0,09	0,09	0,09	0,00	0,00	3,13	2,82	0,85	1,97	0,31	4,78	4,30	1,29	3,01	0,48	4,86	4,37	1,31	3,06	0,49
i. Muut metsätalous- toimenpiteet	0,06	0,06	0,06	0,00	0,00	1,63	1,30	0,39	0,91	0,33	2,49	1,99	0,60	1,39	0,50	2,51	2,01	0,60	1,41	0,50
l. Lomitus- ja tilanhoito- palvelujen perustaminen	0,05	0,05	0,05	0,00	0,00	1,24	0,87	0,26	0,61	0,37	1,90	1,33	0,40	0,93	0,57	1,91	1,34	0,40	0,94	0,57
<i>Yhteensä</i>	<i>0,25</i>	<i>0,25</i>	<i>0,25</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>9,98</i>	<i>6,38</i>	<i>1,92</i>	<i>4,46</i>	<i>3,60</i>	<i>15,24</i>	<i>9,74</i>	<i>2,93</i>	<i>6,81</i>	<i>5,50</i>	<i>15,44</i>	<i>9,88</i>	<i>2,96</i>	<i>6,92</i>	<i>5,56</i>
Toimintalinja 2																				
a. Maatilainvestoinnit, (monipuolistaminen)	0,35	0,35	0,35	0,00	0,00	19,08	6,68	2,00	4,68	12,40	29,13	10,20	3,06	7,14	18,93	29,57	10,34	3,10	7,24	19,23
i. Muut metsätalous- toimenpiteet	0,32	0,32	0,32	0,00	0,00	10,75	5,37	1,61	3,76	5,38	16,42	8,21	2,46	5,75	8,21	16,66	8,33	2,50	5,83	8,33
p. Maataloustoiminnan ja siihen läheisesti liittyvien toimintojen monipuolista- minen tuottamalla sivu- elinkeinoja tai vaihto- ehtoisia tulonlähteitä	0,28	0,28	0,28	0,00	0,00	14,10	8,46	2,54	5,92	5,64	21,51	12,91	3,87	9,04	8,60	21,83	13,10	3,93	9,17	8,73
s. Matkailu- ja käsi- työläiselinkeinojen kannustaminen tiloilla	0,18	0,18	0,18	0,00	0,00	7,45	4,47	1,34	3,13	2,98	11,36	6,82	2,04	4,78	4,54	11,54	6,93	2,08	4,85	4,61
<i>Yhteensä</i>	<i>1,13</i>	<i>1,13</i>	<i>1,13</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>51,38</i>	<i>24,98</i>	<i>7,49</i>	<i>17,49</i>	<i>26,40</i>	<i>78,42</i>	<i>38,14</i>	<i>11,43</i>	<i>26,71</i>	<i>40,28</i>	<i>79,60</i>	<i>38,70</i>	<i>11,61</i>	<i>27,09</i>	<i>40,90</i>
Toimintalinja 3																				
n. Maatalouselinkeinon ja maaseutuväestön peruspalvelut	0,27	0,27	0,27	0,00	0,00	4,53	4,07	1,22	2,85	0,46	6,92	6,23	1,87	4,36	0,69	7,02	6,32	1,90	4,42	0,70
o. Kylien kunnostaminen ja kehittäminen sekä maaseutuperinnön suojeleminen ja säilyttäminen	0,43	0,43	0,43	0,00	0,00	8,83	7,94	2,38	5,56	0,89	13,46	12,12	3,64	8,48	1,34	13,66	12,30	3,69	8,61	1,36
<i>Yhteensä</i>	<i>0,70</i>	<i>0,70</i>	<i>0,70</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>13,36</i>	<i>12,01</i>	<i>3,60</i>	<i>8,41</i>	<i>1,35</i>	<i>20,38</i>	<i>18,35</i>	<i>5,51</i>	<i>12,84</i>	<i>2,03</i>	<i>20,68</i>	<i>18,62</i>	<i>5,59</i>	<i>13,03</i>	<i>2,06</i>
Koko ohjelma yhteensä	2,08	2,08	2,08	0,00	0,00	74,72	43,37	13,01	30,36	31,35	114,04	66,23	19,87	46,36	47,81	115,72	67,20	20,16	47,04	48,52
Siirtymätoimenpiteet	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Lisätaulukko: useisiin toimintalinjoihin kuuluvien toimenpiteiden yhdistetyt menot																				
a. Maatilainvestoinnit (ensiasteen jalostus- ja monipuolistamis- investoinnit)	0,40	0,40	0,40	0,00	0,00	23,06	8,07	2,42	5,65	14,99	35,20	12,32	3,70	8,62	22,88	35,73	12,50	3,75	8,75	23,23
i. Muut metsätalous- toimenpiteet	0,38	0,38	0,38	0,00	0,00	12,38	6,67	2,00	4,67	5,71	18,91	10,20	3,06	7,14	8,71	19,17	10,34	3,10	7,24	8,83

EMOTR:n tukiosaston varat maaseudun sopeuttamis- ja kehittämistoimenpiteisiin tavoite 2-alueilla: 41,53 milj. Euroa (60 % 33 artiklan mukaisista kokonaismääristä)

Nuorten viljelijöiden aloitustuki on lisätty rahoitustaulukkaan olettaen, että sille aletaan myöntää EU:n osarahoitusta rahoituskauden aikana.

Siirtymäkauden tuet rahoitetaan kansallisesti.

Kokonaisrahoitustaulukko (milj. euroa)

	2004					2005					2006					Yhteensä				
	Kokonais- kustan- nukset	Julkinen rahoitus			Yksityinen rahoitus	Kokonais- kustan- nukset	Julkinen rahoitus			Yksityinen rahoitus	Kokonais- kustan- nukset	Julkinen rahoitus			Yksityinen rahoitus	Kokonais- kustan- nukset	Julkinen rahoitus			Yksityinen rahoitus
		Julki- set kustan- nukset	EU- rahoitus	Kansallinen julkisen rahoitus			Julki- set kustan- nukset	EU- rahoitus	Kansallinen julkisen rahoitus			Julki- set kustan- nukset	EU- rahoitus	Kansallinen julkisen rahoitus			Julki- set kustan- nukset	EU- rahoitus	Kansallinen julkisen rahoitus	
Toimintalinja 1																				
a. Maatilanvostoinnit	6,33	2,22	0,66	1,56	4,11	6,16	2,16	0,65	1,51	4,00	6,75	2,33	0,66	1,67	4,42	35,50	12,43	3,73	8,70	23,07
b. Nuorten viljelijöiden aloitustuki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
c. Koulutus	5,00	4,50	1,35	3,15	0,50	4,87	4,37	1,31	3,06	0,50	5,29	4,75	1,36	3,39	0,54	28,02	25,20	7,56	17,64	2,82
i. Muut metsätalous- toimenpiteet	2,59	2,07	0,62	1,45	0,52	2,52	2,02	0,61	1,41	0,50	2,73	2,17	0,61	1,56	0,56	14,53	11,62	3,49	8,13	2,91
l. Lomitus- ja tilanhoito- palvelujen perustaminen	1,99	1,39	0,42	0,97	0,60	1,92	1,34	0,40	0,94	0,58	2,08	1,44	0,40	1,04	0,64	11,09	7,76	2,33	5,43	3,33
Yhteensä	15,91	10,18	3,05	7,13	5,73	15,47	9,89	2,97	6,92	5,58	16,85	10,69	3,03	7,66	6,16	89,14	57,01	17,11	39,90	32,13
Toimintalinja 2																				
a. Maatilanvostoinnit, (monipuolistaminen)	30,47	10,67	3,20	7,47	19,80	29,61	10,36	3,11	7,25	19,25	32,41	11,11	3,09	8,02	21,30	170,62	59,71	17,91	41,80	110,91
i. Muut metsätalous- toimenpiteet	17,18	8,59	2,58	6,01	8,59	16,69	8,34	2,50	5,84	8,35	18,12	8,90	2,45	6,45	9,22	96,14	48,06	14,42	33,64	48,08
p. Maataloustoiminnan ja siihen läheisesti liittyvien toimintojen monipuolista- minen tuottamalla sivuelinkeinoja tai vaihto- ehtoisia tulonlähteitä	22,51	13,51	4,05	9,46	9,00	21,87	13,13	3,94	9,19	8,74	23,90	14,23	4,07	10,16	9,67	126,00	75,62	22,68	52,94	50,38
s. Matkailu- ja käsi- työläiselinkeinojen kannustaminen tiloilla	11,89	7,13	2,14	4,99	4,76	11,56	6,93	2,08	4,85	4,63	12,58	7,48	2,12	5,36	5,10	66,56	39,94	11,98	27,96	26,62
Yhteensä	82,05	39,90	11,97	27,93	42,15	79,73	38,76	11,63	27,13	40,97	87,01	41,72	11,73	29,99	45,29	459,32	223,33	66,99	156,34	235,99
Toimintalinja 3																				
n. Maatalouselinkeinon ja maaseutuväestön peruspalvelut	7,23	6,51	1,95	4,56	0,72	7,03	6,33	1,90	4,43	0,70	7,51	6,73	1,83	4,90	0,78	40,51	36,46	10,94	25,52	4,05
o. Kylien kunnostaminen ja kehittäminen sekä maaseutuperinnön suojaaminen ja säilyttäminen	14,09	12,68	3,81	8,87	1,41	13,69	12,32	3,69	8,63	1,37	14,69	13,18	3,65	9,53	1,51	78,85	70,97	21,29	49,68	7,88
Yhteensä	21,32	19,19	5,76	13,43	2,13	20,72	18,65	5,59	13,06	2,07	22,20	19,91	5,48	14,43	2,29	119,36	107,43	32,23	75,20	11,93
Koko ohjelma yhteensä	119,28	69,27	20,78	48,49	50,01	115,92	67,30	20,19	47,11	48,62	120,06	72,32	20,24	52,08	53,74	667,82	387,77	116,33	271,44	280,05
Siirtymätoimenpiteet	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Lisätaulukko: useisiin toimintalinjoihin kuuluvien toimenpiteiden yhdistetyt menot																				
a. Maatilanvostoinnit (ensiasteen jalostus- ja monipuolistamis- investoinnit)	36,80	12,89	3,86	9,03	23,91	35,77	12,52	3,76	8,76	23,25	39,16	13,44	3,75	9,69	25,72	206,12	72,14	21,64	50,50	133,98
i. Muut metsätalous- toimenpiteet	19,77	10,66	3,20	7,46	9,11	19,21	10,36	3,11	7,25	8,85	20,85	11,07	3,06	8,01	9,78	110,67	59,68	17,91	41,77	50,99

OSA II

Lähtökohta-analyysin tarkennuksia uuden kuntaluokittelun mukaan

Kuntien maaseutumaisuutta kuvaava jako uusittiin keväällä 2000. Ohjelma-asiakirjaan näitä muutoksia ei ole viety. Ohjelman toteuttamisessa on kuitenkin alusta lähtien käytetty uutta kuntajakoa. Seuraavassa esitetään lähtökohta-analyysin taulukot ohjelma-asiakirjan alkuperäisen ja käyttöön otetun uuden kuntaluokittelun mukai-

sina. Tämän OSAN II liitteessä 1 esitetään uusittu TE-keskuksittainen kuntaluokittelu, joka perustuu maa- ja metsätalousministeriön asetukseen maatilatalouden rakennetuen ja vastaavan yritystoimintaan myönnettävän tuen kohdentamisesta vuonna 2002 (MMM 31/2002).

Alueen asukkaat

Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman kunnat ja asukkaat (v. 1998) jakautuvat ohjelmaa kootaessa käytetyn maaseutualueiden luokittelun mukaisesti seuraavasti:

	Kuntia	Asukkaita	% alueen asukkaista	Asukastiheys as/km ²	% alueen pinta-alasta
Syrjäinen maaseutu (ml.saaristo)	32	93 602	2,3	6,3	13
Ydinmaaseutu	174	962 409	23,8	14,4	64
Kaupunkien läheinen maaseutu	69	959 439	23,4	50,9	18
Kaupungit	27	2 072 658	50,4	425,1	5
Yhteensä	302	4 088 108	100,0	38,7	100

Uuden kuntaluokittelun mukainen jako:

	Kuntia	Asukkaita	% alueen asukkaista	Asukastiheys as/km ²	% alueen pinta-alasta
Harvaan asuttu maaseutu (ml.saaristo)	42	138 179	3,4	7,5	18
Ydinmaaseutu	146	743 033	18,2	13,5	51
Kaupunkien läheinen maaseutu	67	671 424	16,4	31,2	21
Kaupungit	47	2 535 474	62,0	252,2	10
Yhteensä	302	4 088 108	100,0	38,7	100

Harvaan asutuksi maaseudeksi (ent. termi syrjäinen maaseutu) luokiteltujen kuntien lukumäärä on lisääntynyt kymmenellä kunnalla.

Asukastiheys näissä kunnissa 1,2 asukasta/ km² korkeampi, mutta alue on edelleen hyvin harvaan asuttua.

Asukkaiden ja kuntien jakautuminen tavoite 2 -ohjelma-alueen ja sen ulkopuolelle jäävän alueen kesken, entinen kuntajako:

	2-ohjelman alue		Muu alue		Maaseutus suunnitelma-alue yhteensä	
	kuntia	asukkaita	kuntia	asukkaita	kuntia	asukkaita
Syrjäinen maaseutu (ml. saaristo)	29	85 736	3	7 866	32	93 602
Ydinmaaseutu	96	540 005	78	422 404	174	962 409
Kaupunkien läheinen maaseutu	23	411 550	46	547 889	69	959 439
Kaupungit	8	458 911	19	1 613 747	27	2 072 658
Yhteensä	156	1 496 202	149	2 591 906	302	4 088 108

Uuden kuntajaon mukainen jakauma:

	2-ohjelman alue		Muu alue		Maaseutusunnitelma-alue yhteensä	
	kuntia	asukkaita	kuntia	asukkaita	kuntia	asukkaita
Harvaan asuttu maaseutu (ml. saaristo)	38	120 941	4	17 278	42	138 219
Ydinmaaseutu	72	381 789	74	361 244	146	743 033
Kaupunkien läheinen maaseutu	27	255 934	40	415 490	67	671 424
Kaupungit	19	737 538	28	1 797 934	47	2 535 472
Yhteensä	156	1 496 202	149	2 591 906	302	4 088 108

Työllisyys ja yritykset

Alueen työpaikat jakautuivat vuonna 1997 seuraavasti (entinen kuntajako)

	Alku- tuotanto	%	Jalostus	%	Palvelut	%	Tuntematon	%	Työpaikat yhteensä
Syrjäinen maaseutu (ml. saaristo)	5 088	17	8 944	29	15 439	51	1 046	3	30 571
Ydinmaaseutu	51 422	16	99 214	31	158 400	49	11 087	3	320 123
Kaupunkien läheinen maaseutu	14 054	4	120 179	37	184 527	56	9 335	3	328 095
Kaupungit	5 392	1	228 363	23	724 919	74	20 457	2	979 131
Yhteensä	75 956	5	456 700	26	1 083 339	65	41 925	3	1 657 920

Työpaikkojen jakautuminen, uusi kuntajako:

	Alku- tuotanto	%	Jalostus	%	Palvelut	%	Tuntematon	%	Työpaikat yhteensä
Harvaan asuttu maaseutu	8 276	19	11 222	26	22 187	51	1 599	4	43 284
Ydinmaaseutu	43 673	17	76 514	31	120 817	48	8 825	4	249 829
Kaupunkien läheinen maaseutu	14 693	7	71 057	36	106 568	54	6 467	3	198 785
Kaupungit	9 314	1	297 907	26	833 767	72	25 034	2	1 166 022
Yhteensä	75 956	5	456 700	26	1 083 339	65	41 925	3	1 657 920

Uusi kuntajako näyttää tässäkin palvelevan ALMA-ohjelman tarpeita ainakin yhtä hyvin kuin entinen jako. Sekä uusi harvaan asuttu alue että ydinmaaseutu ovat työpaikkarakenteeltaan

jopa alkutuotantovaltaisempia entiseen kunta-
luokitteluun verrattuna. Jalostus- ja palvelutyö-
paikkojen osuus taas on suunnilleen sama mo-
lemmissa aluejaoissa.

Asukasluvun muutos viiden vuoden aikana, entinen kuntajako:

	Asukkaita 1994	Asukkaita 1998	Muutos 1994-98 (%)
Syrjäinen maaseutu (ml. saaristo)	98 232	93 602	- 4,7
Ydinmaaseutu	987 974	962 409	- 2,6
Kaupunkien läheinen maaseutu	938 809	959 439	2,2
Kaupungit	1 952 111	2 072 658	6,2
Yhteensä	3 977 126	4 088 108	2,8

Uusi kuntajako:

	Asukkaita 1994	Asukkaita 1998	Muutos 1994-98 (%)
Harvaan asuttu maaseutu (ml. saaristo)	144 916	138 179	- 4,6
Ydinmaaseutu	765 125	743 033	- 2,9
Kaupunkien läheinen maaseutu	657 825	671 424	2,1
Kaupungit	2 409 260	2 535 474	5,2
Yhteensä	3 977 126	4 088 108	2,8

Uuden kuntajaon harvaan asutun maaseudun alueella väestökato on ollut hivenen pienempi kuin entisen kuntajaon syrjäisen maaseudun alueella. Uudella ydinmaaseudun alueella väestökato on ollut jonkin verran suurempi. Kun syrjäistä ja ydinmaaseutua tarkastellaan yhtenä

alueena, väestö väheni tällä alueella taulukon tarkastelujaksolla 2,8 prosenttia. Uuden jaon mukaisella vastaavalla alueella väestö on vähentynyt 3,2 prosenttia. Tältä osin uusi kuntajako soveltuu entistä jakoa paremmin ALMA-ohjelman tarpeisiin.

LIITE 1

Alueellisen maaseutusuunnitelman (ALMA) kunnat 17.1.2002

2-ohjelman alueen kunnat lihavoituna, kansallisen tukivyöhyke 2:n ja 3:n kunnat alleiviivattu

TE-keskus	harvaan asutun maaseudun kunnat	ydinmaaseudun kunnat	kaupunkien lähisen maaseudun kunnat	kaupungit
Uusimaa		Karjaa Karkkila <i>Lapinjärvi</i> <i>Liljendal</i> <i>Myrskylä</i> <i>Nummi-Pusula</i> <i>Pernaja*</i> Pohja <i>Pukkila</i> <i>Ruotsinpyhtää*</i>	Askola Inkoo* <i>Karjalohja</i> Kirkkonummi Mäntsälä Nurmijärvi Pornainen <i>Sammatti</i> Siuntio Sipoo* Tuusula Vihti	Espoo Hanko Helsinki Hyvinkää Järvenpää Kauniainen Kerava Lohja <i>Loviisa</i> Porvoo* Vantaa Tammisaari*
		*) kunnan saaristo-osat kuuluvat tukialueeseen 2	*) kunnan saaristo-osat kuuluvat tukialueeseen 2	*) kunnan saaristo-osat kuuluvat tukialueeseen 2
Varsinais-Suomi	<u>Dragsfjärd</u> <u>Houtskari</u> <u>Inlö</u> <u>Korppoo</u> <u>Kustavi</u> <u>Nauvo</u> <u>Rymättylä</u> <u>Velkua</u>	<i>Alastaro</i> <i>Askainen*</i> <i>Karinainen</i> <u>Kemiö*</u> <i>Kiikala</i> <i>Koski</i> <i>Kuusjoki</i> <u>Laitila</u> <i>Loimaan kunta</i> <i>Marttila</i> <i>Mellilä</i> <u>Mietoinen</u> <i>Oripää</i> <u>Parainen*</u> <i>Pöytyä</i> <i>Sauvo</i> <i>Somero</i> <i>Suomusjärvi</i> <i>Särkisalo*</i> <u>Talvassalo</u> <i>Tarvasjoki</i> <u>Uusikaupunki</u> Vahto <u>Vehmaa</u> <u>Västanfjärd*</u> <i>Yläne</i>	<i>Aura</i> Halikko* <i>Kisko</i> <i>Lemu</i> Lieto Masku <i>Merimasku</i> Muurla <u>Mynämäki</u> Nousiainen Paimio <i>Perniö</i> Pertteli Piikkiö <u>Pyhäranta</u> Rusko	Kaarina <i>Loimaa</i> Naantali Raisio Salo Turku
		*) kunnan saaristo-osat kuuluvat tukialueeseen 2	*) kunnan saaristo-osat kuuluvat tukialueeseen 2	

TE-keskus	harvaan asutun maaseudun kunnat	ydinmaaseudun kunnat	kaupunkien lähisen maaseudun kunnat	kaupungit
Satakunta	<u>Karvia</u> <u>Lavia</u> <u>Merikarvia</u> <u>Noormarkku</u> <u>Pomarkku</u> <u>Silkainen</u>	<u>Eura</u> <u>Harjavalta</u> <u>Honkajoki</u> <i>Huittinen</i> <u>Jämijärvi</u> <u>Kankaanpää</u> <u>Kilkoinen</u> <u>Kiukainen</u> <u>Kodisjoki</u> <i>Kokemäki</i> <i>Köyliö</i> <i>Punkalaidun</i> <i>Säkylä</i> <i>Vampula</i>	<u>Eurajoki</u> <u>Kullaa</u> <u>Lappi</u> <u>Luvia</u> <u>Nakkila</u> <u>Ulvila</u>	<u>Pori</u> <u>Rauma</u>
Häme	<u>Hartola</u> <u>Sysmä</u>	<u>Artjärvi</u> <u>Asikkala</u> <u>Hauho</u> <u>Humppila</u> <u>Hämeenkoski</u> <i>Kalvola</i> <u>Kärkölä</u> <u>Lammi</u> <u>Orimattila</u> <u>Padasjoki</u> <u>Renko</u> <u>Tuulos</u> <u>Ypäjä</u>	<u>Forssa</u> <u>Hattula</u> <u>Hausjärvi</u> <u>Heinola</u> <u>Hollola</u> <u>Janakkala</u> <u>Jokioinen</u> <u>Loppi</u> <u>Nastola</u> <u>Tammela</u>	<u>Hämeenlinna</u> <u>Lahti</u> <u>Riihimäki</u>
Pirkanmaa	<u>Kuru</u> <u>Längelmäki</u> <i>Parkano</i> <u>Virrat</u>	<i>Hämeenkyrö</i> <i>Ikaalinen</i> <u>Juupajoki</u> <i>Kihniö</i> <i>Kuhmalahti</i> <u>Kylmäkoski</u> <i>Luopioinen</i> <i>Mouhijärvi</i> <u>Orivesi</u> <i>Pälkäne</i> <u>Ruovesi</u> <i>Sahalahti</i> <i>Suodenniemi</i> <u>Urjala</u> <i>Vammala</i> <i>Viljakkala</i> <u>Vilppula</u> <i>Äetsä</i>	<i>Kangasala</i> <i>Lempäälä</i> <i>Nokia</i> <i>Vesilahti</i> <i>Ylöjärvi</i>	<u>Mänttä</u> <i>Pirkkala</i> <i>Tampere</i> <u>Toijala</u> <u>Valkeakoski</u> <u>Viljala</u>

TE-keskus	harvaan asutun maaseudun kunnat	ydinmaaseudun kunnat	kaupunkien lähelisen maaseudun kunnat	kaupungit
Kaakkois-Suomi	<i>Jaala</i> <u>Luumäki</u> <u>Saari</u> <u>Savitaipale</u> <u>Suomenniemi</u> <u>Uukuniemi</u>	Anjalankoski <i>Elimäki</i> <i>Iitti</i> <u>Miehikkälä</u> <u>Parikkala</u> <u>Rautjärvi</u> <u>Virolahti</u> <u>Ylämaa</u>	<u>Joutseno</u> <u>Lemi</u> <u>Pyhtää*</u> <u>Ruokolahti</u> <i>Valkeala</i> <u>Vehkalahti</u> <u>Taipalsaari</u> *) kunnan saaristo-osat kuuluvat tukialueeseen 2	<u>Imatra</u> <u>Hamina</u> <u>Kotka*</u> Kouvola Kuusankoski <u>Lappeenranta</u> *) kunnan saaristo-osat kuuluvat tukialueeseen 2
Keski-Suomi	<u>Joutsa</u> Jämsänkoski <u>Keuruu</u> <u>Konnevesi</u> Korpilahti* Kuhmoinen <u>Leivonmäki</u> <u>Luhanka</u> <u>Multia</u> <u>Sumiainen</u> *) kunnan saaristo-osat kuuluvat tukialueeseen 2	<u>Hankasalmi</u> Kuorevesi <u>Laukaa</u> <u>Petäjävesi</u> Toivakka <u>Uurainen</u>	<u>Jyväskylän maalaiskunta</u> <u>Muurame</u>	<u>Jyväskylä</u> Jämsä <u>Suolahti</u> <u>Äänekoski</u>
Etelä-Pohjanmaa	<u>Lehtimäki</u> <u>Solni</u> <u>Ähtäri</u>	<i>Alahärmä</i> <u>Alajärvi</u> <u>Alavus</u> <u>Evijärvi</u> <i>Ilmajoki</i> <u>Isojoki</u> <u>Jalasjärvi</u> <u>Jurva</u> <u>Karjajoki</u> <u>Kauhajoki</u> <i>Kauhava</i> <u>Kortesjärvi</u> <u>Kuortane</u> <u>Kurikka</u> <u>Lappajärvi</u> <i>Lapua</i> <u>Peräseinäjoki</u> <u>Teuva</u> <u>Töysä</u> <u>Vimpeli</u> <i>Ylihärmä</i> <i>Ylistaro</i>	<i>Nurmo</i>	<i>Seinäjoki</i>

TE-keskus	harvaan asutun maaseudun kunnat	ydinmaaseudun kunnat	kaupunkien lähelisen maaseudun kunnat	kaupungit
Pohjanmaa	<i>Maalahti*</i>	<p>Himanka <i>Isokyrö</i></p> <p>Kannus <i>Korsnäs</i> <i>Kristiinankaupunki</i> <i>Kruunupyö</i> <i>Laihia</i></p> <p>Lohtaja</p> <p>Maksamaa <i>Närpiö</i> <i>Oravainen</i> <i>Pedersöre</i> <i>Uusikaarlepyy</i> <i>Vähäkyrö</i> <i>Vöyri</i></p>	<p>Kälviä <i>Luoto*</i> <i>Mustasaari</i></p> <p>*) kunnan saaristo-osat kuuluvat tukialueeseen 2</p>	<p><i>Kaskinen</i></p> <p>Kokkola <i>Pietarsaari</i> <i>Vaasa</i></p>
Pohjois-Pohjanmaa	<p>Hailuoto <i>Siikajoki</i></p>	<p>Alavieska</p> <p>Kalajoki <i>Lumijoki</i></p> <p>Merijärvi <i>Muhos</i></p> <p>Oulainen <i>Pyhäjoki</i> <i>Rantsila</i> <i>Ruukki</i></p> <p>Sievi <i>Temmes</i> <i>Tyrnävä</i> <i>Vihanti</i></p> <p>Ylivieska</p>	<p>Haukipudas Kempele Kiiminki <i>Liminka</i> <i>Pattijoki</i></p>	<p>Oulu <i>Oulunsalo</i> <i>Raahe</i></p>